

BENARES SANSKRIT SERIES;

A
COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
FACULTY OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R T H GRIFFITH, M A, C I E ' ,

AND
G THIBAUT, Ph D.

Nos 97 104 & 116

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

सङ्कायाम् हस्तवनगख्यनामकेमहाविहारेऽयुषितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताभाषमर्षीसङ्कराजवरणे सङ्कलि

DAIWAGNAKAMADHĒNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anuvamadārśi Saṅgharājī
Mahāsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev C A. Seelakkhandha

Sthavira of the "Sulimbimbarāma" Vihāra,

DODARUWA, CEYLON

& Seetarama Upādhyaya, Sanskrit College Benares.

BENARES

Published by the Proprietors Messrs Braj B Das & Co ,
AND SOLD BY H D GUPTA

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depot.

Printed at T P W & the Vidyā Vilās Press,
BENARES.

1906.

Registered under Act XXV of 1867 (ALL RIGHTS RESERVED)

भूमिका ।

विज्ञप्तिः ॥

दिनपतिकुलकमकेन श्रीशक्यमुनिं प्रणम्य भक्त्यादौ ।

सद्धर्मसहसहितं गुरुञ्च सर्वार्थसिद्धिकरम् ॥ १ ॥

ज्योतिःशास्त्राभिज्ञैर्मुनिभिर्दिनकराशिष्ठपूर्व्वर्यत् ।

विहितं दैविकशास्त्रं सारांशांस्तस्य आहृत्य ॥ २ ॥

श्रीमान् नवमदर्शी पण्डितवृन्दैर्निसेवितो धीमान् ।

देवशकामधेनुं विदधौ लोकार्थसंसिद्धये ॥ ३ ॥

प्राग्ब्रज्ज्योतिर्विद्भिः सम्भावितमपि समादरं बहुधा ।

काजालयेन विविधैर्दोषैस्तत् समभिकीर्णमभूत् ॥ ४ ॥

तत् संस्क्रियतेऽत्र मया ग्रन्थान्तराणि विजोष्य यथामति ।

बहुधा ग्रन्थाळामात् स्खलितानि भवन्ति यानि यदि ॥ ५ ॥

स्थधिया तानि समीक्ष्य लोकार्थस्ता विशुद्धधीमन्तः ।

करुणाकठोरचित्ताः स्खलितानि च शोधयन्वाध्याः ॥ ६ ॥

एतत् खलु ज्योतिःशास्त्रं ग्रहनक्षत्रादीनां गतिस्वरूपादिनिर्णायकं शिक्षाकल्पव्याकरणनिरुक्तच्छन्दस्ज्योतिषादिषु पटुषु वेदान्त्रेष्वन्तर्भूतं होरागणितसंहिताकोरलीशकुनवशात् पञ्चधाऽपि भिन्नं सकलानां लोकानां शुभाशुभफलप्रदर्शने परमोत्कर्षभूतम् । तद्विषयानां सर्वेषां होराग्रन्थानाम् उज्जयिनीपुरवासिना श्रीमता वराहमिहिराचार्येण कृतानि बृहज्जातक बृहत्संहितालघुजातकादीनि पुस्तकानि च नारदेन मुनिना प्रणीता नारदसंहिता च श्रीमता काण्डिदासनामकेन कृतं ज्योतिर्विदाभरणञ्च भारत-

वर्षापर्यन्तमुभयोतिर्विद्वि पण्डितैः प्रायः सर्वोत्कर्षतया सादरं परिगण्यन्ते
तथा लाङ्किकैर्देवविद्विष्व ॥ ज्योतिर्विदाभरणन्तु श्रीमता काण्डिदासेन
महाकविरेण कृतमिति केचिद् वदन्ति ।

अस्मिन्स्तु ज्योतिःशास्त्रे पौलिशो रोमको वासिष्ठः सौरः पैतामहश्चेति
आदिमाः परमोक्त्याः पञ्च सिद्धान्ता भवन्ति । पुरा किल सूर्यारणस-
यादानुसारेण गंगादिषु मुनिषु एतच्छास्त्रविषयकं यज्ज्ञानं पुलिसेन महर्षिणा
समुत्पादितं स पौलिशः सिद्धान्तो नाम । यद्वसिष्ठेन महर्षिणा स्वपुत्राय
पराशराय दत्तं स वासिष्ठः सिद्धान्तो नाम । यत्तु सूर्येण मयाप दैत्याय
प्रकाशितं स सौरः सिद्धान्तो नाम । पञ्च ब्रह्मणा स्वपुत्राय वाशिष्ठाय दत्तं स
पैतामहः सिद्धान्तो नाम जातः । तथाचोक्तभरणम्प्रति सूर्येण,—“पैता-
महञ्च सौरञ्च वासिष्ठ पौलिशं तथा । रोमकञ्चेति गणितं पञ्चकं
परमाद्भुतमिति । अतः पश्चात्तत्कालिकैरन्यै पण्डितैरपि कृतास्त-
न्नामका नवीनाः सिद्धान्ता अपि सन्ति । साम्प्रतं भारतवर्षे ऋषिप्रणी-
तानामेव परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां प्रमाणं कुर्वन्ति नापरेषाम् । तथापि
वराहमिहिराचार्यकृतायां पञ्चसिद्धान्तिकायान्तु,—“पञ्चम्यो द्वावाचौ
व्याख्यातौ लटदेवेने ” इति वचनाल्लटाचार्येणाऽपि पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तावेव स्वकृते सिद्धान्ते व्याख्यातौ तपोभेदगणादिषु बीजं दावा
विस्तारितावेत्युक्तम् । अत्रेदमुत्पत्ते लटाचार्येण पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तौ स्वीकृत्य तपोबीजादिविशेषं विधाय कृतोऽन्यः सिद्धान्तोऽपि
स्यात् । अत एव ममेदं करणं सर्वजनस्वीकृतं भवेदिति मत्वा पञ्चानां
सिद्धान्तानां मतान्ययमस्य वराहमिहिराचार्येण पञ्चसिद्धान्तिका रचिते-
तिभावः । तत्र कालनियमादयः श्रीसुधाकरद्विजन्मना कृताया पञ्च-
सिद्धान्तिकाप्रकाशिकायामुक्तानुसारेणाव्यन्तव्याः ॥

यतस्तु पः कारित्वं देवचिन्तको होरागणितादिकमितत् कुरुष्व

आचार्यस्य सकाशाद् ग्रन्थतश्चार्थतश्च जानाति स वै संहितापारगो भवति ।
तदा तेन दिनकरादीनां ग्रहाणां चारप्रकृतिविकृतिप्रमाणवर्णकिरणश्रुति
संस्थानास्तमयोदयमार्गमार्गान्तरवक्रानुवक्रार्द्धप्रदसमागमादिभिः फलानि
सूचयितुं शक्यन्ते । ततो राजमहामात्पादिभिः प्रभुजनैरपि संमानितः पूजि-
तश्च भवति देवचिन्तकः । तथोक्तं गर्गेण महर्षिणा, ।

“कृत्स्नाङ्गोपाङ्गकुशलं होरागणितनैष्टिकम् ।
यो न पूजयते राजा स नाशमुपगच्छति ॥
धनं समाश्रिता येऽपि निर्ममा निष्परिग्रहाः ।
अपि ते परिपृच्छन्ति ज्योतिषां गतिकोविदम् ॥
अप्रदीपा यथा रात्रिरनादित्यं यथा नभः ।
तथा मांश्चमरे राजा भूमत्यन्धद्वाध्वनि ॥
मुहूर्त्तं तिथिनक्षत्रमृतवध्वायने तथा ।
सर्वार्ण्येवाकुलानि स्युर्न स्यात् सावत्सरो यदि ॥
तस्माद्राज्ञाभिगन्तव्यो विद्वान् मांश्चमरोऽग्रणीः ।
जयं यशः श्रियं भोगान् श्रेयश्च समभीप्सता ॥
नामांश्चमरिके देशे वस्तव्यं भूतिगिच्छता ।
अक्षुर्भूतो हि यत्रैव पापं तत्र न विद्यते ॥
न सांश्चमरपाठी च नरकेषूपपद्यते ।
महाशोकप्रतिष्ठाञ्च लभते देवचिन्तकः ॥
ग्रन्थतश्चार्थतश्चेतत् कृत्स्नं जानाति यो द्विजः ।
अग्रमुक्त्वा स भवेद्भ्रात्रे पूजितः पङ्क्तिपावनः ॥
श्लेच्छा हि यवनास्तेषु सम्पक्वा शास्त्रमिदं स्थितम् ।
आपि वत्तेऽपि पूज्यन्ते किं पुनर्देवविद्विजः ॥

कुहकावेशपिहितैः कर्णोपश्रुतिहेतुभिः ।

कृतादेशो न सर्वत्र प्रष्टव्यो न स देववित् ॥

अविदित्वैव यः शास्त्रं देवज्ञत्वं प्रपद्यते ।

स पाङ्क्तदूषकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रमूचकः ॥

नक्षत्रसूचकोदिष्टमुपह्वयं करोति यः ।

स वृक्षलघुतामिस्रं सार्द्धमृशविङ्गम्बिना ॥

नगरद्वारलोष्टस्य पद्भ्योऽप्याचितम् ।

आदेशस्तत्त्वदज्ञानां यः सत्यः स विभाव्यते ॥

सम्पत्त्या योभितादेशस्तद्धिच्छिन्नकयाप्रियः ।

मत्तः शास्त्रैकदेशेन त्याज्यस्तादृग्महीक्षिता ॥

यस्तु सम्पत्तिवन्नाति होरागणितसंहिताः ।

अभ्यर्च्यः स नरेन्द्रेण स्वीकर्तव्यो जपैषिणा ॥

न तत् सहस्रं करिणां वाजिनां वा त्रतुर्गुणम् ।

करोति देशकालज्ञो यदेको देवचिन्तकः ॥

दुःस्वप्नद्रुक्चिन्तितदुःप्रेक्षितदुष्कृतानि कर्माणि ।

क्षिप्रं प्रपान्ति नाशं शशिनः श्रुत्वा भस्मवादम् ॥

न तथेच्छति भूपतेः पिता जननी वा स्वजनोऽप्यवा सुहृत् ।

स्वयशोऽभिवृद्धये यथा हितमाप्तः सबलस्य देववित् ॥”

इत्यमस्मिन् ज्योतिःशास्त्रे कथङ्कारं स्वल्पेन समयेन अनायासेन नैपु-
ण्यसाधनाय अल्पमतिमर्निवः समुद्योगं कुर्यात् । तयोक्तमार्ग्यविष्णुगुप्तेन ।

अप्यर्णयस्य पुरुषः प्रतान् कदाचि

दासादयेदनिर्ध्वजगवशेन पारम् ।

न त्वस्य काले पुरुषारूपमहार्णयस्य

गच्छेत् कदाचिदनुपिर्मनसापि पारम् ॥

अत एव शुचिना दक्षेण प्रगल्भेन वाग्मिना प्रतिमानवता देशकाल-
विदा सार्विकेन न पर्यङ्गीरुणा सहाध्यापिभिरनभिभवनीयेन कुशलेना-
ऽव्यसनिना शान्तिपौष्टिकाभिचारसनानविद्याभिज्ञेन विबुधार्चनप्रतोपवास-
निरतेन स्वतन्त्राश्चर्यात्पादितज्ञानप्रभावेन अभिजातेन प्रियदर्शनेन विनी-
तवेशेन सत्यवचनेनाऽनसूयकेन समेन सुसंहतोपचितगात्रसन्धिनाऽविकलेन
चारुकरचरणनखनयनचिबुकदशनश्रवणललाटभूतमाङ्गेन वपुर्मता गम्भी-
रोदात्तघोषेण येन केनचिन्मानवेन अस्मिन्ज्योतिःशास्त्रे उद्ग्रहणधारणाय
समुद्योगं करणीयमेवंति सूचितम् ॥

इयं खलु देवज्ञकामधेनुर्नाम आब्रह्मादिविनिःसृते वेदाङ्गमूले निरति-
शये ज्योतिषागमे नानानयविभागपरिकल्पनाभिजिज्ञासूनां सकलानां देवचि-
न्तकानां रत्नमुकुरसन्निभा स्यात् । सेऽयं निखिला भीष्ठाग्रप्रदायिनी सुर-
भिकेव ज्योतिःशास्त्राभिजिज्ञासूनाम् । तस्यास्तत्तत् सदुपदेशाद्यबोधकरणन्तु
देवज्ञकामधेनुरिति स्वनाम्नैव याधाप्यात् सम्पक् प्रतीयते मनस्विनाम् ।
अस्यास्तु देवज्ञकामधेनोर्निर्माता भूसुरव्यंशककेतुः पूज्यपादःसर्वविद्याक-
लासु पारदर्शी पण्डितशिरोमणीभूतः श्रीमान् अनवमदर्शी नाम स्यविरवरः
अतस्त्वेकपट्टयुत्तरपट्टशतसंघत्सरादुपरि त्रिपट्टयधिके एकादशशतपरिमिते
शाकेऽब्दे लङ्कायां नेकराज्यश्रीविभूतिसमुदयसमुल्लसिते सकलशत्रुकुञ्जरदर्प-
निहतकेशरिविक्रमे विदितसमयान्तरे विज्ञातविद्यानिचये धन्यपुण्यलक्षणोप-
शोभिते कलिकालसाहित्यसर्वज्ञपण्डितपराक्रमबाहौ नाम नृपधरे राज्यम-
नुशासते तस्यैव राज्ञो यथोचितविधिनियोगात् तत् साहाय्येन दक्षिणल-
ङ्काधरणेः परिरक्षितेन रत्नत्रयातिप्रसन्नेन परिशुद्धाशयेन प्रतिराजदेवनाम-
केन पण्डितेन महामन्त्रिणा प्रतिसंस्कृते प्राप्तादनिकरसमलङ्कृते निर्म-
लशीतलाम्बुपरिपूर्णपुष्करणीमनोहरे विविधयतिगणानिसेषिते उत्तुङ्गायातध्व-
लवर्णप्राकारपरिरक्षिते प्रियदर्शने विश्रुते हस्तवैनगव्यनामके महाविहारे चिर-
मुवास ॥

स च महास्यविरवरः सकल्पेऽपि वेदवेदाङ्गादिषु च न्यायालङ्घ्यतिसृ-
 तिप्रभृतिशास्त्रेषु च चतुषष्टिकलासु च पारदर्शी जिनपरप्रणीतेषु परमो-
 त्कृष्टेषु सुत्राभिधर्मविनयसङ्गृहातेषु त्रिषु पिठकेषु च विशेषदर्शी विवृधा-
 प्रणीः सज्जनपरिजननिसेधितचरणयुगले वशीकृतेन्द्रियः शान्तो दान्तो
 गुणवान् शीलवाक्चाऽभूत् । स चाऽयं महास्यविरवरो राज्ञा पण्डितपराक्र-
 मबाहुना सकलेऽपिलङ्कादीपे सहस्रराजधुरि नियुक्तः सन् सुतरां सगौरव
 सबहुमानपुरःसरं चतुर्भिःप्रत्ययैः सर्व्वदा सहस्रमहीतः संमानितश्च । स हि
 सहस्रराजवरो लोकोपकृतिं कर्तुंकाम मन् गर्गपराशरवशिष्टभोजमणित्यत्रादरा-
 यणप्रह्लादनवृहस्पतिव्याससुबोधसारस्वतविष्णुगुप्तवरहमिहिरादीनां पूर्वी-
 याणां निर्मलबुद्धीनां महाशयानां मतांश्च पौलिशरोमकवाशिष्टसौर्यै-
 तामहादीनां परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां क्रमाध्वानुगम्य मधुरकोमलपदाव-
 लीभिर्मा दैवज्ञकामधेनुं नात्यल्पा नातिविस्तरामुद्ग्रहणधारणमुकरा कृत्वा
 एतत्कालीयानां गणकानां दैवचिन्तकानाञ्च हितार्थसाधनाय निरर्मासात् ॥

अनेन श्रीमता अनवमदर्शिना सहस्रराजरेणाऽपि अस्थाः प्रारम्भे,—
 “ प्राग्यैर्वराहमिहिरादिभिरन्ययायी ” ति वचनात् ज्योतिःशास्त्रे विख्या-
 तकीर्त्तिमतेर्वराहमिहिराचार्य्यस्य मतान्येव अस्या दैवज्ञकामधेन्वा प्रायः
 स्थीकृतानित्यवगम्यते । तथा होराफलप्रदर्शनेऽपि व्यासभोजमतानि चा-
 तस्मादेषा सर्व्वैश्ज्योतिर्विद्विः सम्भावनीया । एतत्कालीयानां नानातन्त्रा-
 ष्लोकने विरलोत्साहानां मन्दबुद्धीनां दैवचिन्तकानां स्वल्पेन कालेन
 अनायासेन ज्योतिःशास्त्रमहार्णवं तीर्त्वा यथेष्टितार्थसिद्धये एषा दैवज्ञका-
 मधेनुः क्षुद्रनौकावद्भवति । अत एषा जयश्रीपशु कामैर्दैवचिन्तकैः
 सादर सततं भावनीया । एषा दैवज्ञकामधेनुर्विशदध्यापैरान्विता । तेष्वे-
 वाध्यापेषु यानि यानि निरिष्टानि तानि सर्वाणि चिह्नद्वारेण संज्ञापूर्व्वकं
 कृत्वा अत्रैवानुक्रमणिकायां पृथक् पृथक् सन्दर्शितानि । तानि तत्रा
 गतानुसारेणैव अवगन्तव्यानि ॥

अस्य च पुस्तकस्य एतदेशे इदानीं विलोपलम्भाद्येषां केयाञ्चित्तेन पुस्तकेन अर्थे सति तदर्थं सुखं साधयितुं न शक्यते । अपि च कथङ्कार-मपि महता उत्साहेन पुस्तकं लब्ध्वा विलोकयतस्तस्य चित्तमतो ऽवबध्यते तद्व्याकुलतया दुर्घटतया च । एतस्य पुस्तकस्य बहुकालमनर्वातशास्त्राणां केयाञ्चिदैरचित्तकानामेवान्तरे व्यवहायेपगतत्वात्तेषां यथामति बोधवशात् तत्तत् पाठादीनां परिवर्तनाद्विपिकरप्रमादाच्चातीवव्याकुलतामापेदे । इह खलु पुस्तके कस्मिंश्चिदध्याये पठितानां श्लोकानाम् अपरस्मिन्नध्याये लेखनादाकुलतायां बहूनि धक्तव्यानि सन्ति । अपरेऽधिका दोषाश्च प्रायो दृश्यन्ते । अपरे श्लोका वा पाठा वेति निश्चयेन ज्ञातुमपि दुष्कराः । तेषां तेषां यथारुचि लिखिता अपि पाठा अभिनवा ऽदृश्यन्ते । ततश्चेह ग्रन्थे कालान्तरसम्भूतान् बहून् लिपिकरदोषान् शोधयित्वा लोकार्थं कार-यितुर्कोमैः प्रामाणिकैः कतिपयेर्विश्लेष्टदर्शमहंविज्ञापितः ॥

अहन्वनेन पुस्तकेन सर्वेषां ज्योतिःशास्त्रमन्यसितुमीहमानाना-मतीवप्रयोजनताञ्च संलक्ष्यतन् तदर्थं लिख्ये जनैरयम् । अथापि यस्य कस्यचित् सकाशे एतस्य पुस्तकस्य विद्यमानभावः द्रूपते अनुमीयते वा तदपि तत-श्चाहर्तुं न शक्यते । किन्तु मया तरादिशाभागात् अस्या दैवज्ञकामधेनो इत्यारि आदर्शपुस्तकानि अधिगतानि । तानि सर्वाणि मदीयेन पुस्त-केन सह संवाद्य सम्यग्विचारितानि । तेषु प्रायशो विसदृशानि पाठान्त-राणि दृष्टानि । तेषामत्र कानिचित् पाठान्तराणि अधोलिखितानि । तान्यवलोक्यद्भिः कैश्चिन्मनास्त्रिभिरेतस्मिन् परिशोधने मम गाढपरिश्रमो ज्ञातुं शक्यते । एतस्य परिशोधने मया भूयान् परिश्रमः स्वीकृतः तथापि सर्वथा एतत् पुस्तकं परिशुद्धमिति वक्तुं न शक्यते । ततो यदत्रावशेषं किञ्चिन्मम खल्वनं सुधीभिः समुद्राव्यते तत्तेभिर्नगुणेन परिशोधनीयम् ॥

अपिचैतस्मिन् पुस्तके सिंहलाशौर्मुद्रिते केयाञ्चित् स्वदेशीयानामेव तस्य प्रयोजनं भविष्यति । यथा तत् स्वदेशीयानां परदेशीयानां सर्वेषामपि

स च महास्यविरवरः सकलेषु वेदवेदाङ्गादिषु च न्यायालङ्कृतिस्मृ-
तिप्रभृतिशास्त्रेषु च चतुःपाष्ठिकलासु च पारदर्शी भिनवप्रणीतेषु परमो-
त्कृष्टेषु सुत्राभिधर्म्मविनयसङ्ख्यातेषु त्रिषु पिठकेषु च विशेषदर्शी विबुधा-
प्रणीः सञ्जनपरिजननिसेवितचरणयुगले वशाङ्केन्द्रियः शास्त्रो दान्तो
गुणवान् शीलवाक्चाऽभूत् । स चाऽयं महास्यविरवरो राज्ञा पण्डितपराक्र-
मबाहुना सकलेऽपिलङ्कादीपे सहस्राजधुरि निपुक्तः सन् सुतरां सगौरव-
सबहुमानपुरःसरं चतुर्भिःप्रत्ययैः सर्वदा सङ्ग्रहीतः संमानितश्च । स हि
सहस्राजवरो लोकोपकृतिं कर्तुकामः सन् गर्गपराशरवशिष्टभोजमणित्यन्नादरा-
यणप्रह्लादनबृहस्पतिव्यासमुबोधसारस्वतविष्णुगुप्तवराहमिहिरादीनां पूर्वी-
याणां निर्मलबुद्धीनां महाशयानां मतांश्च पौलिशरोमकवाशिष्ठसौरवे-
तामहादीनां परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां क्रमांश्चानुगम्य मधुरकोमलपदाव-
लीमिमां दैवज्ञकामधेनुं नात्यर्था नातिविस्तरामुद्ग्रहणधारणसुकरां कृत्वा
एतत्कालीयानां गणकानां दैवचिन्तकानाञ्च हितार्थसाधनाय निर्मीसात् ॥

अनेन श्रीमता अनयमदर्शिता सहस्राजवरेणाऽपि अस्याः प्रारम्भे,—
“ प्राप्तेर्वैराहमिहिरादिभिरस्ययायी ” ति वचनात् ज्योतिःशास्त्रे विख्या-
तकीर्त्तिमतेर्वैराहमिहिराचार्यस्य मनान्येव अस्यां दैवज्ञकामधेन्वां प्रायः
स्वीकृताभीत्यवगम्यते । तथा होराफलप्रदर्शनेऽपि व्यासभोजमतानि चा-
तस्मादेया सर्वेऽज्योतिर्विद्विः सम्भावनीया । एतत्कालीयानां नानातन्त्रा-
वलोकने विरलोत्साहानां मन्दबुद्धीनां दैवचिन्तकानां स्वल्पेन कालेन
अनायासेन ज्योतिःशास्त्रमहार्णवं तीर्त्वा यथेप्सितार्थसिद्धौ एषा दैवज्ञका-
मधेनुः क्षुद्रनौकावद्भवति । अत एषा जयश्रीपदाः कामैर्दैवचिन्तकैः
सादरं सततं भावनीया । एषा दैवज्ञकामधेनुर्द्विशदध्यापैरन्विता । तेष्वे-
वाध्यायेषु यानि यानि निर्दिष्टानि तानि सर्वाणि चिह्नद्वारेण संज्ञापूर्वकं
कृत्वा अत्रैवानुक्रमणिकायां पृथक् पृथक् सन्दर्शितानि । तानि तत्रा-
गतानुसारेणैव अवगन्तव्यानि ॥

अस्य च पुस्तकस्य एतद्देशे इदानीं विरलोपलब्धादीनां केपाञ्चित्तेन पुस्तकेन अर्थे सति तदर्थं सुखं साधयितुं न शक्यते । अपि च कथङ्कारमपि महता उत्सहेन पुस्तकं लब्ध्वा विलोकयतस्तस्य चित्तमतो ऽववाप्यते तदयाकुलतया दुर्घटतया च । एतस्य पुस्तकस्य बहुकालमनर्थातशास्त्राणां केपाञ्चिदैवचिन्तकानामेवान्तरे व्यवहारोपगतत्वात्तेषां यथामति बोधवशात् तत्तत् पाठादीनां परिवर्तनाल्लिपिकरप्रसादाच्चातीवव्याकुलतामापेदे । इह खलु पुस्तके कस्मिंश्चिदध्याये पठितानां श्लोकानाम् अपरस्मिन्नध्याये लेखनादाकुलतायां बहूनि वक्तव्यानि सन्ति । अपरेऽधिकांशोपाश्च प्रायो दृश्यन्ते । अपरे श्लोका वा पाठा वेति निश्चयेन ज्ञातुमपि दुष्कराः । तेषां तेषां यथाऽरुचिलिखिता अपि पाठाअभिनवा ऽदृश्यन्ते । ततश्चेह ग्रन्थे कालान्तरसम्भूतान् बहून् लिपिकरदोषान् शोधयित्वा लोकार्थं कारयितुं क्रौमैः प्रामाणिकैः कतिपयैर्विज्ञैस्तदर्थमहं विज्ञापितः ॥

अहन्वनेन पुस्तकेन सर्वेषां ज्योतिःशास्त्रगम्यसितुमीहमानानामतीवप्रयोजनताञ्च संलक्ष्य तन् तदर्थसिद्धये अनैवम् । अथापि यस्य कस्यचित् सकाशे एतस्य पुस्तकस्य विद्यमानभावः श्रूयते अनुमीयते वा तदपि ततश्चादितुं न शक्यते । किन्तु मया तत्तद्विशाभागात् अस्या दैवज्ञकामधेनोश्चत्वारि आदर्शपुस्तकानि अधिगतानि । तानि सर्वानि मदीयेन पुस्तकेन सह सवाद्य सम्यग्विचारितानि । तेषु प्रायशो विसदृशानि पाठान्तराणि दृष्टानि । तेषामत्र कानिचित् पाठान्तराणि अधोलिखितानि । तान्यल्लोकपाद्विः कैश्चिन्मनास्विभिरेतस्मिन् परिशोधने मम गाढपरिश्रमो ज्ञानुं शक्यते । एतस्य परिशोधने मया भूयान् परिश्रमः स्वीकृतः तथापि सर्वथा एतत् पुस्तकं परिशुद्धमिति वक्तुं न शक्यते । ततो यदत्रावशेषं किञ्चिन्मम स्खलनं सुधीभिः समुद्भाव्यते तसैर्निजगुणेन परिशोधनीयम् ॥

आपिचैतस्मिन् पुस्तके सिंहलक्षरैर्मुद्रिते केपाञ्चित् स्वदेशीयानामेव तस्य प्रयोजनं भविष्यति । यथा तत् स्वदेशीयानां परदेशीयानां सर्वेषामपि

प्रायः प्रयोजनं भविष्यति तथाकर्तुमर्हतीति देवनागराक्षरैर्मुद्रयितुम् एकेन
 मन्मिदमहाशयनं निवेदितम् । तस्मात् तद्वचनं समाकर्ण्य बहूनां स्वदे-
 शायानां परदेशीयानामपि प्रयोजनलक्ष्मे सार्थकताञ्च समभिचिन्त्य धाराणसी
 नामके नगरे श्रीखम्भासंस्कृतपुस्तकालयकार्याध्यक्षाय श्रीमते हरिदास
 गुप्तमहाशयाय दत्त्वा देवनागराक्षरैस्तन्मुद्रापितवान् । अलं पञ्चवितेन ।
 गुरुभ्यो नमः । शिवमस्तु ॥

श्री शीलस्कन्धस्थाविरस्य ॥

लङ्कायां शैलबिम्बारामे
 १६२४ शाके सवस्तरे ॥

अनुक्रमणिका ।

प्रकरणाङ्काः	प्रकरणानि	पृष्ठाङ्काः	प्रकरणाङ्काः	प्रकरणानि	पृष्ठाङ्काः
	प्रथमोऽध्यायः	१-४	२०	उद्ययास्तमयनिर्णयः	३०-३१
१	सामान्यविधिः	१-४	२१	गतिनिर्णयः	३१-३२
	द्वितीयोऽध्यायः	५-१२	२२	वर्षाधिपतिफलम्	३३-३४
२	संवत्सरफलम्	५-११	२३	भौमचरितम्	३४-३४
३	भादित्यचारः	११-१२		पञ्चमोऽध्यायः	३४-३६
	तृतीयोऽध्यायः	१२-२८	२४	वर्षाधिपतिफलम्	३४-३६
४	नक्षत्रवर्गनिर्णयः	१२-१६	२५	बुधचरितम्	३६-३६
५	तिथिनिर्णयः	१६-१६		षष्ठोऽध्यायः	३६-४२
६	योगनिर्णयः	१६-१६	२६	भास्तेयानिर्णयफलम्	३६-३६
७	करणनिर्णयः	२०-२०	२७	पट्टिसंवत्सरनिर्णयः	३६-४१
८	यारदेवताः	२०-२०	२८	वर्षाधिपतिफलम्	४२-४२
९	पंचाङ्गनिर्णयः	२०-२०	२९	जीवचरितम्	४२-४२
१०	मस्तोदयनिर्णयः	२१-२१		सप्तमोऽध्यायः	४२-४६
११	जायानिर्णयः	२१-२२		वर्षाधिफलम्	४२-४५
१२	विषयनिर्णयः	२३-२३	३०	शुक्रचरितम्	४५-४६
१३	समागमनिर्णयः	२३-२५		अष्टमोऽध्यायः	४६-४९
१४	स्वातियोगः	२५-२५	३१	वर्षाधिफलम्	४६-४८
१५	आषाढयोगः	२५-२५	३२	शनिचरितम्	४८-४९
१६	रोहिणीयोगः	२५-२७		नवमोऽध्यायः	४९-५६
१७	वर्षाधिपतिफलम्	२७-२७	३३	सूर्योपरागनिर्णयः	४९-५३
१८	चन्द्रचरितम्	२७-२८	३४	चन्द्रोपरागनिर्णयः	५३-५४
	चतुर्थोऽध्यायः	२८-३४	३५	राहुचरितम्	५४-५६
१९	सकान्तिनिर्णयः	२८-३०			

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

दशमोऽध्यायः ५६-६५

- ३६ सप्तमुनिचारनिर्णयः ५६-५७
 ३७ भगस्त्याचारनिर्णयः ५७-५८
 ३८ परिचेशनिर्णयः ५८-५९
 ३९ इन्द्रचापनिर्णयः ६०-६०
 ४० निर्घातपातनिर्णयः ६०-६१
 ४१ उदकानिर्णयः ६१-६१
 ४२ द्विवादनिर्णयः ६२-६२
 ४३ गन्धर्वनिर्णयः ६२-६२
 ४४ सूचलननिर्णयः ६२-६२
 ४५ उत्पाननिर्णयः ६२-६५
 ४६ सङ्कीर्णचरितम् ६५-६५

एकादशोऽध्यायः ६५-७१

- ४७ सामान्यदेशविधिः ६५-७१

द्वादशोऽध्यायः ७१-७८

- ४८ भायुदांषादेशः ७२-७८

त्रयोदशोऽध्यायः ७८-८८

- ४९ रविदशा ७८-८०
 ५० चन्द्रदशा ८०-८१
 ५१ शुक्रदशा ८१-८३
 ५२ जीवदशा ८३-८४
 ५३ बुधदशा ८४-८५
 ५४ कुजदशा ८५-८६
 ५५ शनिदशा ८६-८७
 ५६ दशाधिपाकादेशः ८८-८८

चतुर्दशोऽध्यायः ८८-९३

- ५७ अष्टकवर्गादेशः ८८-९३

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

पञ्चदशोऽध्यायः ९३-१०३

- ५८ योगगुणादेशः ९३-१०६

षोडशोऽध्यायः १०६-११२

- ५९ पुनरलक्षणम् १०६-११०

- ६० अङ्गलक्षणादेशः ११०-११२

सप्तदशोऽध्यायः ११२-११६

- ६१ मापकोत्पातादेशः ११२-११३

- ६२ तिलकादेशः ११३-११४

- ६३ रूपन्दमादेशः ११४-११५

- ६४ शोषादेशः ११५-११६

- ६५ वेहोत्पातादेशः ११६-११६

अष्टादशोऽध्यायः ११६-१२१

- ६६ स्वप्नादेशः ११६-१२०

एकोनविंशोऽध्यायः

१२१-१२९

- ६७ गजचरितादेशः १२१-१२१

- ६८ भवचरितादेशः १२१-१२२

- ६९ वायसचरितादेशः १२२-१२६

- ७० इषगोमायुचरितादेशः

- १२६-१२८

- ७१ तिर्यग्चरितादेशः

- १२८-१२९

विंशोऽध्यायः १२९-१५६

- ७२ शुभाशुभादेशः १२९-१३३

- ७३ सप्तज्ञागमादेशः १३३-१३४

- ७४ समागमादेशः १३४-१३५

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

७५ प्रोपितसमागमादेशः

" " १३५-१३५

७६ याम्नादेशः १३५-१३६

७७ विजयादेशः १३६-१३८

७८ सम्भानादेशः १३९-१३९

७९ आश्रयणीयादेशः १३९-१३९

८० यन्धनमोक्षादेशः १३९-१४०

८१ जीवोपपन्नवादेशः

" " १४०-१४२

८२ कन्याधरलाभादेशः

" " १४२-१४३

८३ गर्भसम्भवादेशः १४३-१४४

८४ पुत्रस्त्रीजन्मादेशः १४४-१४४

८५ ऊर्ध्वजलादेशः १४४-१४६

८६ अधोजलादेशः १४६-१४७

८७ नष्टलाभादेशः १४७-१४८

८८ नष्टकक्षेत्रादेशः १४८-१४९

८९ निधानादेशः १४९-१५०

९० संज्ञादेशः १५०-१५०

एकविंशोऽध्यायः १५०-१५३

९१ अभिमङ्गलसंशयनम्

" " १५३-

९२ दिवाभुङ्क्तम्

९३ निशाभुङ्क्तम् १५६-१५६

९४ कालदोषः १५६-१५६

९५ चन्द्रावस्था १५९-१६०

९६ सामान्यविधि १६०-१६३

द्वाविंशोऽध्यायः १६३-१७८

९७ अवयोगः १६३-१६५

९८ विषयोगः १६५-१६५

९९ रिक्ता १६६-१६६

१०० वधयोगः १६६-१६६

१०१ मासशून्यम् १६६-१६६

१०२ तिथिशून्यम् १६७-१६७

१०३ लग्नशून्यम् १६७-१६७

१०४ मन्धयोगः १६७-१६७

१०५ यिष्टिः १६७-१६७

१०६ पापनक्षत्रम् १६७-१६७

१०७ दिनमृत्युः १६८-१६८

१०८ पञ्चाशीतिमुष्णम् १६८-१६८

१०९ सप्तसूर्यदोषः १६८-१६८

११० रश्मिदोषः १६८-१६९

१११ सूर्यशूलम् १६९-१६९

११२ चन्द्रशूलम् १६९-१६९

११३ चतुर्दोषः १७०-१७०

११४ सप्तदोषः १७०-१७०

११५ अष्टमहादोषः १७०-१७०

११६ अर्धप्रहारयमक्षणम्

गुलिका १७१-१७१

११७ नक्षत्रविषयटिका १७१-१७१

११८ लग्नविषयटिका १७१-१७१

११९ पक्षजिह्वः १७२-१७२

१२० वर्ज्यमासः १७२-१७२

१२१ रश्मिकूपः १७२-१७२

१२२ अन्नदोषः १७२-१७३

१२३ एकट्योगः १७३-१७३

१२४ पञ्चविंशतिदोषनामानि

" " १७३-१७४

१२५ दोषापवादः १७४-१७४

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

१२६ दोषशुद्धिविधानम्

१७४-१७४

अथोर्विंशोऽध्यायः

१७४-१७८

१२६ गर्भदानम् १७४-१७६

१२७ पुंसवनविधिः १७६-१७७

१२८ सीमन्तावधानम् १७७-१७८

१२९ प्रसूतविधानम् १७८-१७८

चतुर्विंशोऽध्यायः १७८-१९५

१३० वातकर्मविधिः १७८-१८०

१३१ बालप्रहेषु बलिदानम्

देपमन्त्रः १८०-१८६

१३२ नौराज्जनाय बलि

कर्मविधिः १८६-१८६

१३३ बालप्रहेषविधिः १८६-१८७

१३४ नामविधिः १८७-१८८

१३५ कर्णवेधविधिः १८८-१९०

१३६ उपनिष्क्रमणविधिः

" " १९०-१९०

१३७ अन्नप्रासविधिः १९०-१९२

१३८ क्षौरविधिः १९२-१९४

पञ्चविंशोऽध्यायः १९५-२०२

१३९ आच्छादनविधिः

" " १९५-१९७

१३९ उपनयनविधिः १९७-१९८

१४० अभ्ययनविधिः १९८-२०१

१४१ ममावर्तनविधिः २०१-२०१

१४२ गोदानविधिः २०१-२०२

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

षट्त्रिंशोऽध्यायः २०२-२१५

१४३ वायम्बलिदानविधिः

" " २०२-२०३

१४४ विवाहप्रश्ने शुभाशुभ

निषमः २०४-२०४

१४५ दिननियमः २०५-२०५

१४६ गणनियमः २०५-२०५

१४७ माहेन्द्रनियमः २०५-२०५

१४८ पुष्यक्षत्रम् २०६-२०६

१४९ स्त्रीदीर्घनियमः २०६-२०६

१५० योनिनियमः २०६-२०६

१५१ राशिनियमः २०६-२०७

१५२ राश्यधिपतिनियमः

" " २०७-२०७

१५३ चर्यानियमः २०७-२०७

१५४ रज्जुनियमः २०७-२०८

१५५ वेधकनियमः २०८-२०८

१५६ मृतनियमः २०८-२०८

१५७ लिङ्गनियमः २०८-२०८

१५८ जातिनियमः २०८-२०८

१५९ गोत्रनियमः २०८-२०८

१६० पक्षिनियमः २०८-२१०

१६१ योगिनीनियमः २१०-२१०

१६२ आयनियमः २११-२११

१६३ दैवनियमः २११-२११

१६४ विवाहविधिः २११-२१४

१६५ राजामिषेकविधिः

" " २१४-२१५

सप्तविंशोऽध्यायः २१५-२३१

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

- १६६ वास्तुविधानम् २१५-२२४
 १६७ प्रवेशविधानम् २२४-२२६
 १६८ शयनासनविधिः २२६-२२७
 १६९ स्नानविधिः २२७-२२८
 १७० हस्तीविधानम् २२८-२२९
 १७१ पदरविधिः २२८-२३०
 १७२ जङ्गविधिः २३०-२३०

अष्टविंशोऽध्यायः २३१-२३९

- १७३ प्रवेशविधिः २३१-२३१
 १७४ कृषिकर्मविधिः २३१-
 १७५ विशिष्टयस्तुविधिः
 " " -२३३

- १७६ धापविधिः २३४-२३७
 १७७ समहविधिः २३७-२३८
 १७८ धालिज्याविधिः २३८-२३९

एकोनविंशोऽध्यायः

" " २३९-२४७

- १७९ यात्राविधिः २३९-२४३
 १८० यात्राभक्षविधिः २४३-२४४
 १८१ यात्रायोगः २४३-२४४
 १८२ अभिषेकविधिः
 " " २४५-२४७

त्रिंशोऽध्यायः २४७-२७०

- १८३ प्रवृज्याविधिः २४७-२४८

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

- १८४ प्रवृज्यामुक्तविधिः
 " " २४८-२४८
 १८५ वेचप्रतिष्ठापनविधिः
 " " २४८-२५०
 १८६ धात्रविधिः २५०-२५१
 १८७ महर्ष्यसविधिः २५१-२५३
 १८८ दर्व्याकरचिकित्सा २५३-२५७
 १८९ मण्डलचिकित्सा २५७-२५८
 १९० राजिलचिकित्सा २५८-२५८
 १९१ सन्धिविपचिकित्सा
 " " २५८-२५८
 १९२ धूम्रिकाविपचिकित्सा
 " " २५८-२५८
 १९३ सूषिकाविपचिकित्सा
 " " २५८-२५८
 १९४ लूताविपचिकित्सा
 " " २५८-२५९
 १९५ स्थावरविपचिकित्सा
 " " २५९-२६०
 १९६ सङ्कीर्णदशाविधानम्
 " " २६०-२७०
 १९७ रोगध्वंसविधिः २६०-२७०
 इति त्रिंशोऽध्यायः
 " " २४७-२७०
 १९८ ग्रन्थसमाप्तिः २७०

दैवज्ञकामधेनोः ।

शोधनपत्रम् ।

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२	१२	क्षिपत्	क्षिपेत्
४	४	स्युर्बर्जिराशयः	स्युर्बर्जिराशयः
"	१७	गान्तमममो	गान्तममो
"	१८	विहिता	विहिताः
५	२०	विकालापिण्डं	विकलापिण्डं
७	२१	सम्प्राप्तमगुडलं	सम्प्राप्तमगुडलं
"	२३	द्यगुडलं	द्यगुडलं
८	२	सम्भवेत्	सम्भवेत्
१२	३	बुधादिकः	बुधादिकं
१३	१७	त्वष्ट्रमाकृत	त्वष्ट्रमाकृत
१८	२२	यप्रोत्कृष्ट	यप्रोत्कृष्ट
२३	२०	सौभाग्य	सौभाग्य
२४	११	क्षत्रियाणञ्च	क्षत्रियाणाञ्च
२५	६	स्यात्पापादाभेय	स्यात्पापादाभेय
२६	८	स्त्रियस्तु	स्त्रियस्तु
"	१८	विदधाधि	विदधाति
"	२०	स्यञ्च	सस्यञ्च
२८	४	पस्मासा	पपमासा
२६	१	तदप्यर्द्धीकृतं	तदप्यर्द्धीकृतं
३०	२२	महीयसीस्य	महीयस्य
३१	१६	चलोच्चत	चलोच्चत
३२	२	स्फुरग्रह	स्फुरग्रह
"	१६	चन्द्रामं	चन्द्रामं

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अष्टादशम्	शुद्धम्
३३	३	वज्रमभु	वक्रदमभु
३४	८	वेशा	वेशा ये
३५	२	सय	शयन
"	"	करनुतो	करनुत
"	३	मदीधनतो	मदीधनम्
"	१२	प्राग्बदिशः	प्राग्बदिशः
"	२१	पौष्णधु	पौष्णेधु
"	२३	कर्तिके	कार्तिके
"	२४	कुयत	कुरुते
३७	७	मतेरुच	मेतरुच
"	९	दिवाकिणु	दिवाकिणु
"	१०	सुरेणस्य	सुरेणस्य
"	२१	विघ्नान्त	विघ्नान्ति
३६	१	भानुनाभ्यञ्ज	भानुना हस्य
३६	४	कुर्यन्त	कुर्यान्त
"	१३	षाष्ट्रदीनि	षष्ठाष्ट्रदीनि
"	१६	तारावक्र	तारावक्र
४०	३	राजान्विता भूः	राजान्विता च भूः
"	१२	तारणसाध	तारणसाध
"	२१	रघो	रघो
४१	१५	द्वयवङ्गः	द्वयवङ्गः
"	२१	नृपघो	नृपघो
४५	५	केराशिबलान्	केराशिबलवान्
"	११	महामास्य	महामास्य
४५	१३	भ्रान्ति	भ्रान्ति
"	१६	गान्धरा	गान्धार
"	१६	सूक्ष्मवस्त्र	सूक्ष्मवस्त्र
"	२३	तामजात	रोगजान
"	२४	विषदमूर्ति प्यतंभान्	विषदमूर्ति पूर्णवान्
४६	१२	नलवद्	नलवद्
"	१७	शौन	शानि

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२०	अवणानिलगः	अवणानिलगः
४७	११	जलोद्भूता	जलोद्भूता
"	२५	कृद्विष	कृद्विष
४७	१७	स्वात्तौ	स्वातौ
"	१६	मित्रेभिनति	मित्रेभिनति
४८	१६	हितात्मनः	हितमात्मनः
"	२०	पञ्चारणस्य	पञ्चालस्य
४६	७	राहोश्चरितं	राहोश्चरितं
"	१०	अक्षौ	अक्षाम
५०	४	अथेचैवं	अथैवं
"	५	महान् योगोऽस्य उदाहृतः महानन्ययोगानुदाहृतः	
५१	१७	प्राक् कृत्वा	प्राग्वत्कृत्वा
५२	३	नतिविक्षेपः	नतिविक्षेपः
"	११	क्षुण्णे	क्षुण्णे
"	१७	वित्रिष्टप्यपुनश्चर्तयेत्	वित्रिष्टप्याप्यथ चर्तये
"	१८	विमर्दनम्	विमर्दनम्
५३	१	अथत्	अथत्
५८	२१	निम्बपत्रं	निम्बपत्रं
"	२२	विभजेऽष्टमोजे	विभजेऽष्टिमोजे
"	२४	नतूर्ध्वं	नतूर्ध्वं
५६	१	अभिष्ट	अभीष्ट
"	८	मासतः	मासतः
६०	१६	निर्घातो	निर्घातो
६१	३	राष्ट्रशून्यताम्	राष्ट्रशून्यताम्
"	१९	धर्ममात्रेण	धर्ममात्रेण
६२	१६	चत्सरा द्विनया	चत्सर्गद्विनया
"	१८	दुर्भिक्षकतीरः	दुर्भिक्षकर्तारः
६५	३	शेषपु	शेषपु
"	१४	दैवक्षकामधेन्वाचरिति	दैवक्षकामधेन्वां चरित
६८	२१	दुर्ध्वपणः	दुर्ध्वपणः

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अथुद्धम्	शुद्धम्
	२३	विशोदाकः	विशोदाकः
६६	३	हृषोनुहप्र	हृषोनुहप्र
७०	१०	भंवत्	भंवत्
७३	११	युनधद्रो	युनधद्रो
"	१७	निमेचिन	निमेचिन
७४	१७	समस्तमैह	समस्तमैहः
७५	१०	तात्वादेघ	मस्तादेघ
८२	१७	मनङ्गनात्तिचम	मनङ्गनात्तिचम
८२	३	तनुपित	तनुपित
८३	१५	पित्तज्वरं	पित्तज्वरं
८५	१७	पित्तञ्च	पित्तञ्च
८७	४	मरणभीति	मरणभीति
"	१९	रक्तंनस्य	रक्तंनस्य
८८	२१	विचरज्जन्मिनां	विचरज्जन्मिनां
८९	२	वितनाशञ्च	वितनाशञ्च
"	१२	दुःखपरम्परा	दुःखपरम्परा
९१	१४	चन्द्राकम्पाहारि	चन्द्राकम्पाहारि
"	१५	व्ययधीधर्मगः	व्ययधीधर्मगः
"	१७	स्वस्मादुपचये	स्वस्मादुपचये
"	१८	सुतधीधर्म	सुतधीधर्म
९२	५	निभनलामाञ्च	निभनलामाञ्च
"	६	प्रथमा	प्रथमा
"	१४	सूर्याद्रिष्ठा	सूर्याद्रिष्ठा
"	१६	लघ्नापद	लघ्नापद
९४	१५	चन्द्रे	चन्द्रे
९७	१२	मञ्जानो	मञ्जानो
"	२०	यमाराधकैः	यमाराधकैः
९८	२७	तत्रो	तत्र
९९	७	मन्त्रलिनो	स्वलिनो
१००	२०	तुङ्गधान	तुङ्गधान
१०१	१७	रुतर	रुतर

पृष्ठम्	शक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२३	कठोर	कठोर
१०५	१०	द्वयवङ्गमः	द्वयवङ्गमः
१०६	७	निसेवनाच्च	निषेवनाच्च
"	१६	समान	समान
"	२६	रुज्ज्वलान्ती	रुज्ज्वलन्ती
"	२०	कुटिलावसनाः	कुटिलावसनाः
२०६	६	सुप्रशस्ता	सुप्रशस्ता
११३	८	मियविप्रयौ	मियविप्रयौ
"	१६	पीत भेतौ	पीत भेतौ
११४	२२	व्यवसन	वसन
"	"	अवणमिषम्	अवणमिषम्
११५	१७	अङ्गायाः	अङ्गायाः
"	१६	रुग्नुना	रुग्नुना
११६	८	सत्त्वसंयुक्तम्	सत्त्वसंयुक्तम्
"	१६	प्रयतोर्यं	प्रयतोर्यं
११७	६	एष्याज्जग्मनि	एष्याज्जग्मनि
"	११	प्रपूण	प्रपूण
"	१६	सर्वस्फलातिः	सर्वस्फलातिः
११८	४	निसेवनञ्च	निषेवनञ्च
"	६	कन्थायां	कन्थायां
११९	११	इमश्चुकेशनम्	इमश्चुकेशनम्
"	१५	अनुभाषञ्च	अनुभाषञ्च
"	२०	विष्टने	विष्टने
१२०	६	द्वयव	द्वयव
१२०	११	नः प्रज्ञास्यते	नमश्चास्यते
"	२२	निसेवन	निषेवन
"	२४	विष्वसनम्	विष्वसनम्
१२१	३	स्थानञ्च	स्थानञ्च
"	६	बुद्धति	बुद्धति
"	१२	गज्ज्वरिता	गज्ज्वरिता

पृष्ठम् अङ्कः

अष्टमम्

शुद्धम् ३

१२२ ४

पृथ

पृथ

१२३ २

सुतस्य

सुतस्य

१२४ १

बाहनशालो

बाहनशालो

१२५ १८

प्रति-

प्रति

१२६ ११

स्त्रीमालो

स्त्रीमालो

१२७ २१

जिघ्रिस्त

जिघ्रिस्त

१२८ २

नगदेष

नगदेष

१२९ ५

तद्यन्त्र

तद्यन्त्र

१३० १७

भङ्गलद्रव्याणां

भङ्गलद्रव्याणां

१३१ १८

बाणप्रकृति

बाणप्रकृति

१३२ १८

पुसाकिवातः

पुसांकीटातः

१३३ २४

रुतमिहव

रुतमिहव

१३४ ४

प्रवेदे तदा

प्रवेदे तदा

१३५ २१

विर्यये

विर्यये

१३६ ४

उदयसंगतामरातैव

उदयाजिगतामरातैव

१३७ १४

चरविलग्नत

चरविलग्नत

१३८ १६

प्रयातुजियमेन भासै

प्रयातुर्नियमेन भासै

१३९ २२

सुरस्थान

सुरस्थान

१४० ५

शुभायसासितां

शुभ वियासितां

१४१ २

बिद्विषकस्तदा

बिद्विषतस्तदा

१४२ १४

साम्यगति

साम्यगति

१४३ १२

ज्यास्थित

ज्यास्थित

१४४ २

प्रवेदन्तृष

प्रवेदन्तृष

१४५ ६

हेतौ

हेतौ

१४६ १९

प्रीतिस्त्रवादेव

प्रीतिश्चवासैव

१४७ १

पापाच्च

पापक्षेत्रं

१४८ ३

स्मादिचरेण

स्यादचिरेण

१४९ १

गृहकोलवेदानामुजगेन्द्रै

गृहकोलवेदानामुजगेन्द्रै

१५० ३

माध्विषिता

माध्विषिता

१५१ ४

गात्रिभवां

गात्रभवां

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	९	कुय्यु	कुय्यु
"	१३	रायकेनाङ्घ्र्यास्तो	रायकेनाङ्घ्र्यास्थितो
१४१	१७	द्विचतुरर्थक	द्विचतुरर्थक
"	२०	निमसः	निमेषः
"	२१	स्वेता	श्वेता
"	२२	समे	सवे
"	"	देहाङ्गिणी	देहाङ्गिणी
१४२	१	मारोहति	मारोहति
"	३	भङ्गमद्वयतदुल्ले	भङ्गमदेनेनामनिर्दिशेत्
"	१०	रुद्धस्ववा	रुद्धधवाः
"	१६	सकर्म	सत्कर्म
१४४	१	नाथानस्थित	ताथानस्थित
१४५	१०	जलसंश्रयो	जलसंश्रयो
"	१८	देहभृतिधुवं	देहभृतिधुवं
१४६	१	जललुलितपाणिः	जललुलितपाणिः
"	३	स्तोपकादर्यो	स्तोपकादर्यो
१४८	१२	—	इत्यूर्ध्वजलादेशः
"	२३	उज्जलाभाव	उज्जलाभाव
१५०	५	उदकत्रिभिः	उदकत्रिभिः
"	८	सलिल	सलिलं
"	२३	विभीतकस्य	विभीतकस्य
१५१	५	सर्वपामेध	सर्वपामेध
१५१	५	मुन्दुरोध	मुन्दुरोध
"	८	यघारि	यघारि
"	१०	पञ्चक	पञ्चक
१५२	१६	कतकफल	कतकफल
"	२३	वर्गोत्तमे	वर्गोत्तमे
१५३	६	सौम्य	सौम्य
१५४	१८	भूयदि	भूयदि
१५६	२	शान्त्यस्योक्तः	संलक्ष्योक्तः

पृष्ठ पङ्क्तिः

अष्टम

शुद्धम

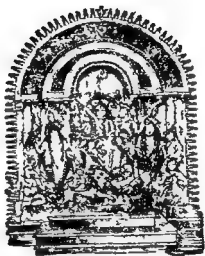
	६	मध्यतिष्ठत	मध्यति
	११	इत्यनवर्धनः	इत्यनवर्धनः
	"	देवद	देवद
१५७	५	कृतिका	कृतिका
१६१	२०	वाजलं वा प्रहस्य	वाजलं गृह्य
१६३	२२	निज	मित्र
१६४	१५	मिसद	मित्रद
१६५	१३	नागाख्याः स्वास्तिययो	नागाख्यास्तिययो
१६६	१६	विक्रदभ	विक्रदभ
१६८	७	प्युत्तरा	प्युत्तरा
१६७	९	इत्यस्य योगः	इत्यस्ययोगः
१६८	१७	गाजिह्व	गाजिह्व
१६७	१६	ईदसे	ईदये
१६८	१०	रविस्ततः शोदशमे	रविस्ततः शोदशमे
"	१६	अग्ने	अग्ने
"	१७	जानदय	जानदय
१६६	४	हृदभम्	हृदभम्
"	१९	जीवेन्मूढे	जीवे मूढे
१७०	३	रविन्धु	रविन्धु
"	८	नयानिति	नयं नयं
"	११	अग्नेस्त्वयो	अग्नेस्त्वयो
"	१४	मीङ्ग अग्ने	नागजम्
१७१	२	—	इत्यष्टमहाशेषः
"	६	शुभिकाः	शुभिकाः
"	१०	नरफलमग	नरफलमग
१७२	९	रविन्धुयोग	रविन्धुयोग
"	१४	वर्णान्ते	वर्णान्ते
"	२०	विशमम्	विशमम्
१७४	१३	परमिचारकर्मदो	परमिचारकर्मदो
१७६	२१	कतकास्ति	कतकास्ति

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७७	२०	विधिरेवहित नस्याद्	विधिरेवहितस्तस्या
१७८	२	वापा न्म न्याय	वापात्मन्याय
१७८	२	विद्वद्	विद्वदित्
१८१	२१	तच्छर्दि	तच्छर्दि
१८३	३	मलिनम्	मीलनम्
"	४	पित	पीत
"	५	मेकादशे	मेकादशे
"	१६	फलपदम्	फलपदम्
१८४	१३	च्छर्दिनानाहोरो	च्छर्दिनानाहोरो
१८५	२	कलहसी	कलहसी
१८६	५	स्नानम्	स्नानञ्च
"	६	सप्तदशे	सप्तदशे
"	१३	तिलात्रिमिरत्रैः	तिलात्रिमिरत्रैः
१८७	४	पमिरन्ने	पमिरन्ने
१८८	३	देवतीयुजौ	देवतीयुजौ
"	४	कचदतपादावगाः	कचदतपादावगाः
१८९	१०	रम्भारि	रम्भारि
"	१५	वृहस्पतिचूर्ण	वृहस्पतिक्षेत्र
"	१८	करवीरञ्चलाङ्गली	करवीरञ्चलाङ्गली
"	२०	कर्णपल्यन्तु	कर्णपल्यान्तु
"	"	मांसलाञ्छस्थिरा	मांसलाञ्छस्थिरा
"	२४	संज्ञा	संज्ञा
१८९	२४	दासानाञ्च	दासानाञ्च
१९०	३	ग्रहात्	ग्रहात्
"	१६	नपत्तेतत्	नपत्तेतत्
"	२१	वैश्यरुद्रयोः	वैश्यरुद्रयोः
"	२२	पञ्चश	पञ्चाश
"	२३	सायणात्	सायणात्
१९१	३	होते	होते
"	४	वारासा	वारासा

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१ १९२	१२	मरणमभ्येति	मरणमभ्येति
"	१३	शिषो	शिषो
१९४	१५	संयुक्ता	संयुक्ता
१९६	१७	रुद्रार्क्षशांगेष्टयवरदय	रुद्रार्क्षेष्टेष्टवरस्य
१९७	८	वेष्टयः	वेष्टयः
१९८	२१	आदवनीवादीगक्षमु	अश्विनीवादीगक्षामु
१०२	२१	शिक्षावधान	शिक्षाविधान
१०७	३-	स्तुनीयैकदशौ	स्तुनीयैकादशौ
२०४	११	द्वितीयं	द्वितीये
"	२६	शुभाशुभ	शुभाशुभ
१०६	४	प्रतिलोमकाः	प्रतिलोमकाः
"	२६	गात्रनियमः	गात्रनियमः
२१०	२३	अरुणः	वरुण
२१२	२३	ग्रहाण्डश्च	ग्रहाणाञ्च
२१४	२२	मानिति	मानिति
२२६	२२	वदीयनयना	तदीयनयना
२२७	६	चोर्ध्वमुखी	चोर्ध्वमुखी
"	२०	वर्णमाश	वर्णमास
२२८	६	मूर्ध्वनि	सार्द्धं
"	१०	शिकने	जिह्वने
"	२६	त्यंशुमालिनी	त्यंशुमालिनि
२२०	२५	स्त्रयोदश	स्त्रयोदश
२११	७	रुद्रोद्यमान्तरे	रुद्रोद्यमान्तरे
२२५	१४	विशालममरुदयञ्च	विकलममरुचिर्यञ्च
२२६	१२	पृथक्	पृथक्
२२७	१	शितांशुगुलम्	शताङ्गुलम्
"	१०	त्यङ्गुलोत्तरः	त्यङ्गुलोत्तरः
२३०	२	शोमना	शोमना.
२३२	१४	केदनैश्च	केदनैश्चैव
"	२५	—	इति वृत्तिकर्मविधिः ।

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२३३	१४	सन्येरा	सैन्येशः
२३४	२३	मघादया	मघादया
२३४	१७	तल्लगने	तल्लगे
२३७	१९	विदध्या	विदध्या
२३९	१३	दिक्ष्वेध	दिक्ष्वेध
२४१	५	मिथने	मिथुने
२४५	१३	चुस्तेन	चुस्तेन
”	२२	, भौमशारे	भौमशारे
२४६	११	मघायने	मघायने
२४०	३	मधुप	मधुप
२५०	९	वात्सि	वाह्नि
२५१	२	उध्वक्त्रो	उध्वक्त्रो

दैवज्ञकामधेनुः ।

नमः शाक्यसिंहाय ॥

प्रथमोऽध्यायः

अथ प्रारम्भः

प्रतिफलन्ति जगन्ति समन्ततो-
महाति पट्टिषणामणिदर्पणे ।
स भगवान् मुनिरीदितसिद्धये
हृदि चिरं मम गन्धकुटीयताम् ॥ १ ॥
अनुगतजिनाशेष्टिर्ब्रह्मवंशैक द्वाष्टि-
मुनिरनवमदर्शी पारदर्शी कलानाम् ।
प्रणयति सकलां सैद्ग्रन्थसारार्थदोग्ध्रीं
विबुधजननिपेठ्यां दैववित्कामधेनुम् ॥ २ ॥
ईर्ष्याः पिशाचाश्चपलात्मभाजो-
निन्दन्ति ये तेषु यमास्ति नास्या ।
आराधकोऽहं महत्तान्तु तेषां
येऽत्रश्रमज्ञाश्च परार्थकामाः ॥ ३ ॥
प्राच्यैर्वराहमिहिरादिभिरेभ्यधापि
व्यासेन यञ्जरितमम्बरगोचराणाम् ।

संहृत्य तत् प्रथममत्र विभावयामि

सङ्ख्यानसंस्करणनिर्णययुक्तियुक्तम् ॥ ४ ॥

अब्दं द्विषाकेलट्याऽसमूर्ध्वस्थं वर्द्धयेत् सुखैः ।

धीरनागैरैधोन्यस्तं नदीतीर्थेन भाजयेत् ॥ ५ ॥

लब्धं दिनादिकं मूर्ध्नि दत्त्वा तत्तत्परादिकम् ।

हिक्वा कोमलनामानि मासवाक्यानि पूरयेत् ॥ ६ ॥

विशुद्धनिधिपातः । विमर्दनपुरस्त्री । कुशान्वयस्वरोरुः ।

वशीतिलकरुद्र । शिषाग्निबुधपुत्री । नेयाम्बुनीपुयात्रा ।

नयाम्बुनवपूरः । दिवानवरिपुस्त्री । दशाङ्गनरकारी । प्रवीर-

गुरुयन्त्रः । विवासनविकारी । शृगाकुलीतपोस्त्री । रवेरजश्व-

हादितः प्रभृति मासवाक्यानि ॥

नाभिना सर्व्वमाहृत्य नीचास्तमुपरिसिपत् ।

लीनेनोर्ध्वस्थमाहृत्य घटिकादिश्च साधयेत् ॥ ७ ॥

दिनानि दद्याच्छुक्रादीन्याकलोयमहर्गणात् ।

सतो भीदण्डनेयश्रीलब्धं खण्डयुगं भवेत् ॥ ८ ॥

शिष्टमिष्टदिनम्प्रोक्तं युगोदयदिनादिमम् ।

युगोदयदिनेशः स्याद् युगमानेन वा हते ॥ ९ ॥

गुणकारः फलं नाम भागहारं प्रमाणकम् ।

प्राप्तलाभो भवेदब्दसंस्कारे तु यथाह्वयम् ॥ १० ॥

दिनराशिर्भवेदिच्छा हन्यात्तम्फलराशिना ।

विभाजयेत् प्रमाणेन लाभताराकलादिकम् ॥ ११ ॥

वर्त्तमानयुगाब्दानि भागहारैर्विभाजयेत् ।

लब्धं घनमृणं वा स्याद् ग्रहाणां स्वस्वमध्यमे ॥ १२ ॥

चक्रपादञ्च चक्रार्द्धं दध्याश्चन्द्रोष्णपातयोः ।

पथास्वं निक्षिपेत्तत्र ध्रुवाणि च यथाक्रमम् ॥ ११ ॥

चन्द्रात्तत्तुङ्गभीमज्ञजीवशुक्रार्किराहुषु ।

ध्रुवाणि युगमानेन मष्टुष्णयुगमुक्तय ॥ १४ ॥

तण्डुललाभी । लीन नैरः स्याद् । भैरवपूजा । कोशलरात्र ।

भीरुररन्धः । शौण्डगतीनां । ज्ञानरयान्दे । कान्तिपताका ॥ १५ ॥

भीरुरनागोरुद्रयमः स्याद् दैवजराजावंशगजानाम् ।

वारिचराब्धिर्भूस्तुलभोयं चण्डसमाजे भिन्ननतोजि ।

सन्नुटिकास्ते भूयुग भोगाः † ॥ १६ ॥

भेनाभ्यस्ते स्पृशेदशक्तिपरिधिमतो भाजकाकर्णलब्ध-

स्तेन स्वभ्यस्तभुक्तिर्गणितहृदयविद् भाजयित्वा विलिप्तम् ।

पा रेखामेरुलङ्कान्तरमृजुपतिता तत्र पूर्वोपरार्द्धं

शोध्यः योज्यं क्रमेण मणयति विहिते मध्यमेखे चराणाम् १७

सुमेरु हिमवान् वत्सपुट्यवन्ति चकोरकः ।

वायुः खरश्च लङ्केति रेखामध्यगतऽर्जहि ॥ १८ ॥

देशान्तरविधिं हित्वा केचित्बीजक्रियां जगुः ।

कल्पान्दे गात्रतुङ्गोने नानादीपा ईतं तथा ॥ १९ ॥

पथा स्वम्भाजकैः प्राप्तं हन्याद् बीजफलम्भवेत् ।

भवेत् सुधामयूखस्य भाजको मम शापणम् ॥ २० ॥

अस्य तुङ्गे ध्रुवोच्चाटा क्षमापुत्रस्य सवकवि ।

बुधशीघ्रे जितामासाः सप्तरेङ्गेननोनट ॥ २१ ॥

भृगुशीघ्रे परारूपं शनेः याज्ञाविधुर्ननु ।

तमसो धूर्तधर्पश्चेत्समीभिर्भादिकं हरेत् ॥ २२ ॥

१ चन्द्रात्तत्तुङ्ग ॥ २ नरा ॥ ३ मित्रा ॥ ४ चया ॥ ५ यथायोक्षा ।

६ श्वेदमीमि ।

† अस्य तु अन्त्यचरणमुपलब्धेषु सर्वेषुस्तकेषु ऊनमेव दृश्यते ॥

यद्वा प्रवर्तितं वर्षं स्वस्वबीजेन ताडयेत् ।
 विभज्य विम्बयोगेण लब्धा लिप्तादयस्ततः ॥ २३ ॥
 शरोभयायै नागानां नागवन्निशिनिर्हयम् ।
 परेचोल इतिन्वादि क्रमात् स्युर्वार्जराशयः ॥ २४ ॥
 तदेतद्योजयेद् भौमबुधभास्करसूनुषु ।
 शोधयेच्चन्द्रचान्द्राच्च जीवभागविराडुषु ॥ २५ ॥
 युगाब्दं भास्करादीनां भागहारैर्विभाजयेत् ।
 लब्धा लिप्तादयः प्राग्बत् तेषामृणयनक्रिया ॥ २६ ॥
 तुलांशकोरतिर्ज्या यावृत्तीसूनुस्तमापुरी ।
 भूमेकचेन्द्र इत्येते भागहारा यथाक्रमम् ॥ २७ ॥
 आर्यादिमुत्तमान्तेषु रवेर्वीजं विशोधयेत् ।
 इदंवा बीजकर्मोक्तं चक्षुस्ताम्पप्रतीतये ॥ २८ ॥
 ज्ञानतुलां पुरस्कृत्य सूर्यादीनां यथाविधि ।
 इच्छादि न क्रियां कुर्याद्विन्धा भोगविनाडिका ॥ २९ ॥
 चतुरो हिममौलिनगः कवयो
 मुनिकोटिखरः खगविद् ध्वनिना ।
 भयवित्पुरगान्तमममी कमशो
 दिनमुक्तिविलिप्तिगणा विहिता ॥ ३० ॥
 अभीष्टविघटी हित्वा ज्ञानतुलात् पुरास्थितात् ।
 शेषं भागविनाडीभिस्तादयित्वा यथाविधि ॥ ३१ ॥
 अनुज्ञा तत्परैर्भक्ता ततो लब्धकलादिकम् ।
 एष्य मध्यमतो जह्याद्युजीतातीतमध्यमैः ॥ ३२ ॥
 इतिसामान्यविधिनामप्रथमोऽध्यायः ।

—०००—

द्वितीयोऽध्यायः ।

—०—

अथ वक्ष्यामि संक्षेपाच्चरितं द्वादशात्मनः ।
 ज्ञानतुलाफलं तस्य यजासर्जिवनम्भमा ॥ १ ॥
 ऋणैर्वर्षे भगादीनां धर्मैर्वाक्येन भाजकः ।
 रवेर्मध्यममेव स्यान्मध्यमं बुधशुक्रयोः ॥ २ ॥
 भौमजीवशनीनां तु शीघ्रोच्चन्तकुदाहृतम् ।
 रवेर्मध्यमतो हित्वा लिप्ताद्यं पौर्णिमीं ततः ॥ ३ ॥
 शेषे गोलपदञ्चैव ज्ञात्वा कर्म समाचरेत् ।
 पूर्वार्धमुत्तरं गोलमाचिन्नादर्धमादिशेत् ॥ ४ ॥
 चित्रान्ताद्धं षट्सेव पश्चिमार्धञ्च दक्षिणाम् ।
 पादोनास्तारकाःसप्तपाद इत्यत्र निश्चितः ॥ ५ ॥
 सपादं तारकाद्वन्द्वं राशेरित्यभिधीयते ।
 नागालयाख्यं यद्यस्ति मण्डलाद्धं तमुद्धरेत् ॥ ६ ॥
 शुभार्चर्चनाख्यपादो वा तमप्यस्माद्विशोधयेत् ।
 पादस्थितञ्च विज्ञेयं समक्षेद्विषमात् पदात् ॥ ७ ॥
 तं विशोध्य स्थितान् शेषान् द्विगुणीकृत्य कोविदः ।
 सपादताराद्वन्द्वस्य गुणमेकं समुद्धरेत् ॥ ८ ॥
 तत्तद्व्याया गुणान्मूर्ध्नि पूरयेद्विकलामयान् ।
 शेषे चान्यगुणाभ्यस्ते याद्वल्येन हृतं क्षिपेत् ॥ ९ ॥
 तदेतद्विकालापिण्डं पूर्वार्द्धं तस्य मध्यमात् ।
 शोधयेदपरार्धे तु योजयेत् स रविस्फुटः ॥ १० ॥
 दीर्घिका धूलिका कारिका वर्षनी
 चाणिनी लोखिनी षड्गुणा भास्वता ।

१ प्राण । २ साणावर्षेभमादीनाम् । ३ वाक्याय । ४ निश्चितः ।

५ ताविदेः ।

भष्टनुद् धाननुद् दाननुद् बीननुद्
 मिन्ननुद् किन्नुना तत्फला तिक्रपात् ॥ ११ ॥
 चातुरीशचतुर्भुक्तिस्तत्रान्तज्याफलं न्यसेत् ।
 मध्ययोः पादयोर्जज्ञादन्ययोः स स्फुटो भवेत् ॥ १२ ॥
 स्फुटन्तु विकलीकृत्य ज्ञानपादेन भाजयेत् ।
 लब्धं राशिर्भवेच्छिष्टमतीतमिति निर्दिशेत् ॥ १३ ॥
 अतीतश्चेदतस्तत्का शेषं विद्यादनागतम् ।
 उभय स्फुटभोगेन भाजयित्वा तनो हृतम् ॥ १४ ॥
 अतीतमनतीतञ्च दिवसादि विनिर्दिशेत् ।
 ज्ञानपादावशिष्टं यत्प्रागतीतमुदाहृतम् ॥ १५ ॥
 तच्चेदल्पतरं भुक्ते सद्क्रम स्याच्चदानतैः ।
 हुत्वा भोगहृतं नीतिगुह्यसद्क्रमनादिका ॥ १६ ॥
 अस्ति लङ्घेति विख्याता राजधानी मुरद्रिपाम् ।
 भर्तु सामध्यरेखाया स्थलस्य च जलस्य च ॥ १७ ॥
 सैव सीमा भवेत्प्रानोर्दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 न तत्र विषुवन्मध्यच्छाया स्याद् गोलयोन्तरं ॥ १८ ॥
 योजने नोनपष्ठयंशे नैकव्यङ्ग्यलमेधते ।
 विषुवद्व्यङ्ग्यगुलं नाम तदेतत्परिकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 आश्विनीतारकाङ्गच्छेदुत्तरस्या दिवाकरः ।
 दक्षिणस्यान्तु सद्क्रान्तमन्तरालं दिवांशकम् ॥ २० ॥
 विषुवन्मण्डलादूर्ध्वमधस्ताद्याम्यसौम्ययो ।
 चतुर्विंशतिभागान्ते प्रवृत्तमपमण्डलम् ॥ २१ ॥
 ताराग्रहेन्दुपातावर्का ग्रमन्त्यस्मिन्तमन्तरम् ।
 क्षितिच्छाया च तत्रैवं मण्डलार्धे विवस्वतः ॥ २२ ॥

चत्वारिंशदकलायुक्तं भागद्वितयमङ्गुलम् ।

विद्यादानेन मानेन मध्यमष्टादशाङ्गुलम् ॥ २३ ॥

पार्श्वयोर्मध्यसूत्रस्य सन्धिमार्गस्त्रयन्त्रयम् ।

प्रत्येकं व्यङ्गुलस्थे च खण्डमेकं नवाङ्गुलम् ॥ २४ ॥

मेपादित्रितये संज्ञा मध्यसूत्रादुदीकृषु ।

मीनादित्रितयनामानि विलोमाद्याम्यतस्त्रिषु ॥ २५ ॥

कोणतो विनिवृत्तिः स्यादयनं नाम भास्वतः ।

लङ्घनं मध्यसूत्रस्य गोलोच्चलनमुच्यते ॥ २६ ॥

विधाय पद्मिनीबन्धोः स्फुटं विघटिकामयम् ।

भाजयेत् ज्ञानगम्भीरैर्यदिनैकोपि लभ्यते ॥ २७ ॥

उत्तरायनगोमध्यसूत्रादन्तम् भवर्त्तते ।

यद्येको लभ्यते भानुस्तदा धाम्पायनोन्मुखः ॥ २८ ॥

द्वितयं यदि लभ्येत शेषस्तत्र च नास्ति चेत् ।

मध्यसूत्रे स्थितः शेषे विद्यतेऽब्दे बहिर्गतम् ॥ २९ ॥

त्रितयं यदिलभ्येत तदायाम्याय नोन्मुखम् ।

यदि चत्वारि लभ्यन्ते मध्यसूत्रे पुनःस्थितम् ॥ ३० ॥

चतुर्विकल्पे शून्ये द्वे क्रमान्छेपं विवर्धयेत् ।

विधिना बन्धुना नालैर्वाजैस्तेनैव भाजयेत् ॥ ३१ ॥

लब्धं दिनादिकं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।

पूर्वोक्तानेव ताज् शेषात्रानासूत्रैर्विभाजयेत् ॥ ३२ ॥

सम्प्राप्तमङ्गुलं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।

स्वदेशोदयरेखान्तु ज्ञातुकामो विचक्षणः ॥ ३३ ॥

विषुवद्वयमङ्गुलं भक्त्वा शम्भुना लब्धमङ्गुलम् ।

स्वदेशरेखाभूमध्ये रेखयोरन्तरम्भवेत् ॥ ३४ ॥

स्वदेशोदयरेखायामुदयसंशुभालिनि ।

मध्यच्छायाच न भवेद् दृष्टिच्छाया च सम्भवेत् ॥ ३५ ॥

विपुत्रद्वयद्वयं ज्ञानसूत्राभ्यस्तम्भवेन्निधा ।

काञ्चनैर्विशदैश्चाथ कन्दर्पैश्च विभाजयेत् ॥ ३६ ॥

लब्धं चरार्पवाक्यानि मेपादीनां क्रमोत्क्रमात् ।

लङ्कार्कोदयवाक्येषु तेषामृणधनक्रिया ॥ ३७ ॥

अमासशापण मांससूनुजिच्छापणार्थदम् ।

लङ्कार्कोदयवाक्यानि मेपादीनां क्रमोत्क्रमात् ॥ ३८ ॥

क्रमोत्क्रमेण संस्थाप्य वाक्यान्येतानि कोविदः ।

ततश्चरार्द्धवाक्यानि शोधयेत् प्रथमप्रये ॥ ३९ ॥

पश्चिमत्रितये तानि व्युत्क्रमेण च योजयेत् ।

नाम्ना संस्कृत वाक्यानि तानि विद्याद्विचक्षणः ॥ ४० ॥

मेपादिपदके क्रमशो व्युत्क्रमेण तुलादिषु ।

'असुरैस्तानि विभजे लब्धा लग्नविनादिका ॥ ४१ ॥

ततो धनेन लब्धास्तु मेपाद्यंशकमुक्तयः ।

मध्याह्नार्कस्फुटं ज्ञात्वा गोलं कुर्यात्पदाक्रियाम् ॥ ४२ ॥

सपादताराद्वन्द्वस्य वाक्यमेकं समुद्धरेत् ।

चरार्पवाक्येनैतेषां सङ्घयया भूमिं पुरयेत् ॥ ४३ ॥

शेषन्तु विकलीकृत परवाक्येन वर्द्धयेत् ।

विभज्य ज्ञानपादेन लब्धं चोपरि निसिपेत् ॥ ४४ ॥

नानानागवरेतश्च याम्पदक्षिणगोलयोः ।

योजयेच्छोधयेश्चाथ यथाविधि विचक्षणः ॥ ४५ ॥

ततो ज्ञानप्रतापासं दिनार्धघटिकादिकम् ।

तच्चनागात् समुद्धृत्य निशार्थं स्थितमिष्यते ॥ ४६ ॥

१ शंकवे ॥ २ भाण ॥ ३ र्धपनै ॥ ४ मध्याह्नार्कस्फुटम् ।

मध्यार्कस्योजपादन्तु विलिप्तीकृतस्य कोविदः ।
 दिनार्धविकलामाप्तं घटिकादि विनिर्दिशेत् ॥ ४६ ॥
 नवेनाभ्यस्य तत्सर्वं नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनो नोर्ध्वस्थमाहृत्य लब्धव्यद्वलमिष्यते ॥ ४७ ॥
 विमुच्यद्द्वयङ्गुलेनाथ दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोधयन्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ४८ ॥
 मध्यं च्छायाभिमां विद्याद्दुदयार्कस्फुटं पुनः ।
 विलिप्तीकृतस्य तत्रापि ज्ञानपादद्वयं वृथा ॥ ४९ ॥
 शेषन्तु तत्र सन्ताड्य निजोदयविलिप्तिभिः ।
 ज्ञानपादेः समाहृत्य लब्धभुक्तिर्विनाटिका ॥ ५० ॥
 विशोध्य स्वोदये शेषमभुक्तं विकलां वदेत् ।
 क्षिप्तलमान्तरं तस्य मिष्टकालञ्च साधयेत् ॥ ५१ ॥
 अर्कभुक्तिहतायातलमसंख्या भवेत् ततः ।
 वीराङ्गेण विभज्याप्ता विलिप्ताश्च विशोधयेत् ॥ ५२ ॥
 पूर्व्यापराह्नयोर्द्व्यतिगन्तव्यविकलाङ्गणे ।
 दिनार्धविकलानुद्धयशेषं सप्तपदस्य चेत् ॥ ५३ ॥
 भाग्येन वर्धयेद् गोपैः पदद्वयचरणस्य चेत् ।
 पदपदस्यान्तराज्येन वर्धयित्वा स्थितं पुनः ॥ ५४ ॥
 क्रमेण यातयातव्यविकलाभिविभाजयेत् ।
 अद्भुतादि ततो लब्धं मध्यच्छायाभिह क्षिपेत् ॥ ५५ ॥
 अर्द्धाकृतं तदेकश्च तस्य तस्य पदम्भवेत् ।
 पदं स्वहृतं तत् तद् गुणाकारेण संयुतम् ॥ ५६ ॥
 पूर्व्यापराह्नयोर्मध्यच्छायाविरहितं ततः ।
 नीचेन वर्धयेदेष भागहारो भाविष्यति ॥ ५७ ॥

१ य । २ स्या । ३ क्षाण । ४ लब्धं । ५ क्षिप्ता लमान्तरन्तस्य ।
 ६ पदपदस्यन्तु ।

तप्तद्गुणीकृताभ्यस्यदिनार्द्धविकलागणम् ।
 भाजकेन हृतायातयातव्यघटिकादयः ॥ ५८ ॥
 स्थापयेद् दृष्टविकलां युक्तां भुक्तिविलिप्तिभिः ।
 ततोऽर्कराशेरारभ्य लग्नभुक्तिर्विशोधयेत् ॥ ५९ ॥
 अशोधयशेषमास्याप्य भानुनाऽतीतराशिषु ।
 सङ्ख्याशोधितलग्नानां दत्त्वा तन्मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ ६० ॥
 व्यङ्गुलेरुभयं राशिमभ्यसेत्तदधःस्थितात् ।
 तदानीं लग्नभोगाप्तं लिप्तादुपरि निक्षिपेत् ॥ ६१ ॥
 ततश्चनूतनैः प्राप्तं नक्षत्रमिति निर्दिशेत् ।
 भक्तेष्टविघटीमर्कं भुक्त्वा ज्ञानोन्नताकुरैः ॥ ६२ ॥
 भाजितानि कलादीनि सिप्त्वा लग्नस्फुटं वदेत् ।
 लग्नस्फुटं कलीकृत्य व्यङ्गुलेन विभाजयेत् ॥ ६३ ॥
 लब्धं राशिरितिज्ञेयं शेषं कृत्वा च पञ्चधा ।
 रत्नलग्नघनमायं नागैराहस्य च क्रमात् ॥ ६४ ॥
 व्यङ्गुलेन विभज्याप्तास्ततो होरादयः स्मृताः ।
 एव राशिश्च होराश्च द्वेष्टेकाण्णाश्च नवांशकाः ॥
 द्वादशान्त्रिंशभागाश्च षट्त्वर्गइति कीर्चिताः ॥ ६५ ॥
 यथापण्णा हि वर्गाणां विधिं लग्नस्फुटे कृत ।
 तथा शेषां ग्रहाणाञ्च स्फुटे षट्त्वर्ग इष्यते ॥ ६६ ॥
 वेदार्कं विम्बा दिवसे नियोज्य
 व्यतीतखण्डा हतधावकाञ्च ।
 विमज्ज्य निम्नेन फल द्विधातः
 म्रियाहृतञ्चोपरि सस्यतञ्च ॥ ६७ ॥

लघ्नेन रत्नेन च संयुण्य
 सेनावाशीष्टैरुभयत्र विधात् ।
 बुधादिकंः शीतकरादिकञ्च
 वर्षेश्वरं मासयुगं क्रमेण ॥ ६८ ॥

स्ववन्ति सरितः स्वल्पजीमूतानातिवारिदाः ।
 पृथ्वी सस्याविरला व्यालदंष्ट्रिसमाकुला ॥ ६९ ॥
 पित्तं कुप्यति सीदन्ति तापसाः सहगोकुलैः ।
 नभोमलिनवद् दृश्यं तीव्रं तपति भास्करः ॥ ७० ॥
 नृपाः युधिबलैरादयाः देशान् गच्छन्ति परस्परम् ।
 संवत्सरे च मासे च वारे च द्वादशात्मनः ॥ ७१ ॥

इति संवत्सरफलम् ॥

दक्षिणायनमुशन्ति भास्वतः कर्कटादिमकरादि वा परम् ।
 उक्तकालसमयेव वा परं तन्निदित्तिरण्यान्यथा यथा ॥ १ ॥
 कलहाय भवेद् भानू रजतादर्शवन्धौ ।
 भयाय घर्मे रक्ताभः श्वेतो वर्षस्य एष्टिकृत् ॥ २ ॥
 धूमरः शरदि क्रूरो हेमन्ते कर्ष्णकारवत् ।
 रोगकृच्छिशिरे पिङ्गश्चोरशशुभयावहः ॥ ३ ॥
 शिरीषपुष्पवत् सद्यो दृष्टिकाले सुदृष्टिकृत् ।
 धत्ते चन्द्रकापिच्छाभो द्वादशाब्दमवग्रहम् ॥ ४ ॥
 श्यामः कीटमयं यष्मसादृक् परबलागमम् ।
 शशिवत् सकलसोर्भं विदधाति दिवाकरः ॥ ५ ॥
 उल्कया यादे च विशुदादिना तिग्मरीश्विरुदयाचलस्थितः ॥

हन्यते यदि तदा गदीमुजो मृत्युरन्यनृपतेरिहोदयः ॥ ६ ॥
 परिधिमान् प्रतिवासरमुष्णगुर्यदि चिरादतिराजति सन्ध्ययो ।
 प्रहरणाकृतिक्लृप्तकर्मूत्तिमानपि करोति रविर्नृपतिं नमः ॥ ७ ॥
 उदग्गतः प्रतिरविरुष्णरोचिशो जलाय वाताय च दक्षिणोदित ।
 द्विपार्श्वगः सलिलभयाय भूभुजां वधाय तस्योर्ध्वमधोपि वा स्थित ८

उल्काऽतिवृष्टिपरिवेपणतामसा दी
 दैर्घं रवौ हिमकरेऽपि च पौर्णमास्याम् ।
 पापेक्षितानिकृशताञ्चतयोर्विधाना
 यार्धस्य तस्य विपरीतमतः समृद्धये ॥ ९ ॥
 अर्केन्दुमण्डलोत्भूतो दोषो देशस्य यस्य हि ।
 भ्रोगोचरमुपायाति स तत्रापि विपश्यते ॥ १० ॥
 ग्राह्यीका मगधाः शकाश्च शवराः काम्बोजवङ्गाङ्गजाः ।
 पम्पोदुम्बरयाम्ययामुनभुवः प्राङ्मर्मदातीरजाः ।
 विन्ध्यश्रीगिरिवर्धमानगिरयः पूष्णो महेन्द्राचल ।
 शुक्लाः पित्तशरीरिणश्च कटुकाद्रव्याणि वर्गे रवौ ॥ ११ ॥
 भास्वनध्वरितं तस्य वर्गे तनूतारकाश्रिते ।
 विसर्गोऽयं च पक्षेण शरदावा विपश्यते ॥ १२ ॥
 विमलवपुरवक्रमण्डल स्फुटाविपुलामलदीर्घदीधिति ।
 अविकृततनुवर्णचिह्नभृज्जगति करोति शिवं दिवाकरः १३
 इत्यादित्यचरितं नाम द्वितीयोऽध्यायः ।

तृतीयोऽध्यायः ।

अथेन्दोऽनुरितं साधु विवृणोमि समासतः ।

ज्ञानदीपपलं तस्य सिंहहोरांशकप्रमा ॥ १ ॥

लब्धमृत्तादिकं तादृग् दिनतः शोधयेच्च तम् ।

धनाय लिप्तिकादीनां नन्दशास्त्रीविभाजकः ॥ २ ॥

तदंशः फलमिन्दुश्चेत् प्रमाणं कालमौलिनाम् ।

वत्सरे धनलिप्तानां वर्गधर्मो विभाजकः ॥ ३ ॥

चन्द्रमध्यमतो हित्वा चन्द्रोच्चं गोलपादवित् ।

विदध्याद्रविर्वेच्छेपं चन्द्रज्याभिर्मुखाफलम् ॥ ४ ॥

कमलावरगाचिकुरीश्चिकुरो मलया शिवनुत् शशिन स्वगुणाः

जिनगो विदुरो धिवरो नलिकाधिपदुर्भ्रवकञ्जपलानिनत ॥ ५ ॥

इन्दोर्भुक्तिदशाशालि स्फुटं कृत्वाकभोगवत् ।

गत्यन्तरं स्याद्विवरं चन्द्रार्कस्फुटभोगयोः ॥ ६ ॥

चन्द्रार्कदृष्टिनक्षत्रे विलिप्तीकृत्य लिप्तिकाम् ।

गुनर्नाचेन चाभ्यस्य शुद्धभुक्त्या विभाजयेत् ॥ ७ ॥

लब्धं नीति विधुद्धं तत् दृष्टनक्षत्र नाडिका ।

दस्रो यमोऽनलो धाता शशिरुद्रौ दितिर्गुरुः ॥ ८ ॥

सर्पश्च पितरश्चाथ भगश्चैवाय्यमारवि ।

स्वंप्रमारुत ईन्द्राग्निमित्रेन्द्राः निरर्क्षतिर्जलम् ॥ ९ ॥

विश्वदेव हृषीकेशो वसवः सालिलाधिपः ।

अजैकपादहिर्बुध्नः पृषा च दिनदेवता ॥ १० ॥

शिसिगुणरसेन्द्रियानलशिखीचपयगुणर्तुपञ्च यमुपधाः ।

विपयेकचन्द्रभृतार्णवाग्निरुद्राश्विवसुदहनाः ॥ ११ ॥

भृतशतपक्षवसवो द्वात्रिंशश्चेति तारका मानम् ।

क्रमशोऽश्विन्यादीनां वराहमिहिरेण निर्दिष्टम् ॥ १२ ॥

मासादिवामरान्तः कालस्तारायमाणेन ।

तत्तन्नक्षत्रमंज्ञाः ज्वरादिपीडासु विज्ञेयाः ॥ १३ ॥

इन्द्रानिलादिसंग्रहमौम्ये शाकी हि वारुणः ।

चित्राश्वयाम्यगोलाः स्युः शेषाश्चोत्तरगोलकाः ॥ १४ ॥

वर्गोऽश्विनोविपतरुर्भिषजस्तुरङ्गाः

तदपोपकास्तदधिरोहजनाश्चमूपाः ।

युक्ताः जनाश्च तुरगक्रयाविक्रयेषु

सैन्यानि मालवकिरात पुलिन्दचीनाः ॥ १५ ॥

वर्गो यमस्य कनकाक्षितिमुञ्जवैरी

गान्धर्ववरिवसनास्त्रिदशस्त्रदेशाः ।

क्रव्यादनाश्च तरुरामलकश्च फल्गु

घस्तुनिवन्धवधताडणलालसाश्च ॥ १६ ॥

वर्गोऽग्निभस्य तु मरुद्रवसालगोपा

कर्णाटयामुनभुवश्च सरस्वतीजाः ।

अब्दज्ञमन्त्रिजननापितकुम्भकाराः

विमाश्च वह्निशरणास्तरुभूषणाः ॥ १७ ॥

वर्गः मजेशानियतः खलु शूरसेनाः ।

पञ्चालमाधुरकनिर्व्वसनाश्च गौडाः ।

गोजातवारिचरकर्पकरेण्यवस्तु

जम्बुद्वीपश्च धीनिनः शकटाधिकाराः ॥ १८ ॥

वर्गो भवेन्मृगशिरोऽनियतो गजाश्च

साङ्केतकापिलकुरुक्षितिपारियात्रा ।

शानोधताः सुरभिपुष्पफलांशुकानि

रत्रानि ह्रीश्चकहराः सदिशमाश्च ॥ १९ ॥

१ य । २ कुलिन्द । ३ तरुहस्तुनः । ४ वर्ग ।

५ रण्यवस्तु । ६ पञ्चकन्पावक ।

वर्गस्तु रौद्रनियतो हृषभध्वजाब्ज-
 श्रीमाल्यवद्गिरिजसुम्भकशूर्पकर्णः ।
 मन्त्राभिचारनिपुणः परदारसक्ताः
 पैशून्यशाठ्यनिरत विटपीचकृष्णाः ॥ २० ॥
 वेगोदितेश्च पुरुषादपयः पयोधि
 प्राग्जोतिषाश्चमगधाः मिथिलाभुवश्च ।
 सत्यादिभेद्रगुणरूपयशः कुलाढ्याः
 सेवारताश्च वणिजोजटिनश्च वंशा ॥ २१ ॥
 पुण्यस्य वर्गज्जदयाचलकाशिचोला
 श्रीतामलिस्तपुरकोशलवर्धमानाः ।
 गोधूमशालियवधान्यरसेक्षुचाटी-
 नीरोपजीविसचिवाश्च गजाशनाश्च ॥ २२ ॥
 वर्गो भवेत् भुजगशस्य कलिङ्गवङ्ग
 वैदर्भवत्सविषया प्रवरोर्ध्वकर्णाः ।
 कीटाः विर्पाः विषधराः परवस्तुकामाः
 नन्दाश्च नाग विटपी तृणधान्यकश्च ॥ २३ ॥
 वर्गो मत्स्यनियतो हृषनारिकेल-
 विन्ध्याः सचर्मवसनास्त्रिपुराश्चपाण्डूवः ।
 कोष्टालयः सवणिजः पितृभक्तशूराः
 स्त्रीवेपिणो वटतरुर्गिरिनिश्रयाश्च ॥ २४ ॥
 वर्गो भगस्य शवराश्रय राजधानी
 ये वालिराज्यसहनार्द्धदशार्णदेशाः ।
 कार्प्पासयाक्षिकतिलालवनम्पलास—

रूपोन्नताः युवतयश्च कुशीलाश्च ॥ २५ ॥
 वर्गस्तृत्तरफाल्गुणी नियमितो लङ्कापुरी कोङ्कणः
 स्वर्णानाम नदी महेन्द्रमलयः शैलोच्चयो दर्दुर ।
 ग्रामादामपुराश्च केरलमुत्रो ये कर्णतालाकटाः
 प्लाक्षादुर्ध्वनिनश्च सौम्यनियमाः पापाण्डशास्त्राश्रयाः २६
 हस्तर्षस्य हि चित्रकूटशिखरी कर्णाटराष्ट्रम्भहा-
 राष्ट्रं कोलगिरिश्च चोलरिपया नेल्लरमूर्यादयः ।
 क्रौञ्चद्वीपमधेस्य शृङ्गशिखरी वैदूर्यमुक्ताकरा
 स्वाम्बष्टो गजवाहनाम्भ रजकाः फल्गूनि धान्यानि च २
 चित्रायाम्बलदेव पत्तनमुव कञ्चोलकाः सिंहलाः
 वेदण्डाटविचीयपत्तनजना येताम्रवर्णाश्रयाः ।
 भद्राख्याश्च किलासनागजदरी ग्रामाश्चयित्त्वद्रुमाः
 रत्नालङ्कृतिरागलेख्यगणितंरूपाताश्च सौगन्धिकाः २८

स्वातेस्तु वर्गः खलु पल्लवाख्याः

काम्बोजसौवीरवधूमुखाश्च ।

तुरङ्गसारङ्गविहङ्गमाश्च

नि सत्त्वसत्त्वास्तरुर्जुनश्च ॥ २९ ॥

वर्गो विद्यात्तासु किरातशूद्र

पापाण्डदेशायवनाश्च मेना ।

वैकङ्कतद्रुचनमाप मुद्गा

भक्तो महेन्द्रो नल्लवयोश्च ॥ ३० ॥

वर्गोनुराधानियत मुराष्ट्र

हेमाद्रिकालामलरैवताश्च ।

सन्त गरुडस्य मुदारशूर-

भावा गणे शावकुलमाश्रय ॥ ३१ ॥

शेक्रस्य वर्गो मघवान् पराद्री

पुराणभूमिर्भयराजिदेशः ।

कीर्त्यर्थवंशप्रकटापरश्च

सक्तावलेक्षा अपि दृष्टिस्तः ॥ ३२ ॥

मूलस्य वर्गस्तापी च शैवालापवनाश्रयाः ।

सद्योमूलफलपत्रबीजान्नैरुपजीविनः ॥ ३३ ॥

आपस्य वर्गो म्लेच्छाश्च वेश्याश्च कनकाकराः ।

वञ्जुलो जलजानाश्च जलयानोपजीविनः ॥ ३४ ॥

उत्तरापादवर्गस्तु मदतालहलाश्मकाः ।

महामात्राश्च मल्लाश्च धनिनः पनसद्रमाः ॥ ३५ ॥

वर्गे श्रवणनक्षत्रे कूटतालहटास्तथा ।

मायाविनोऽर्कवृक्षाश्च ये च भाववतात्मनाः ॥ ३६ ॥

वर्गे धनिष्ठानक्षत्रे क्षीराजा वैकलोचनः ।

दीर्घग्रीवास्य केशाश्च शमीवन्धुधनात्मनाः ॥ ३७ ॥

वर्गो भवेद्धारुणभे हिमाद्रि-

कैलाशकैकेयनृपाश्रयाश्च ।

तोयोद्भवाः शोण्डिकनेजकाश्च

कैवर्त्तकाः पाशभृताः कदम्बाः ॥ ३८ ॥

वर्गोऽजपादे तुरगाननाश्च

दासेरकास्तलशिलाभुवश्च ।

गोपालचोरव्रतधम्मर्हीनाः

शुद्धोर्द्ध ताश्चूतगरुश्च हिंसाः ॥ ३९ ॥

उपान्त्यभे वर्गमुदाहरन्ति

गन्धारिकान् पिङ्गलसिन्धुदेशान् ।
 विप्रास्तपोदान युतान्धनाढ्यान्
 निम्बद्रुमान्धूर्त्तजनान् नृपांश्च ॥ ४० ॥
 पौष्णस्य वर्गः पशुपालकीर
 काश्मीरनागा वटकङ्कताश्च ।
 वस्तूनि तोयाशयसम्भवानि
 फलानि बीजानि मधूकवृक्षाः ॥ ४१ ॥
 पूर्ववत्त्रयं सानलमग्नजानां
 राक्षञ्च पुप्येण सहोत्तराणि ।
 सपौष्णमित्रं पितृ दैवतञ्च
 मजापतेर्भञ्ज कृशी बलानाम् ॥ ४२ ॥
 आदित्य हस्ताभिजिदश्विभानि
 धौणिज्यकानां प्रवदन्ति तज्ज्ञाः ।
 मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानि
 भान्युग्रजातेः प्रभविष्णुवृक्षैः ॥ ४३ ॥
 सोमेन्दुचित्रावसुदैवतानि
 सेवाजनाः साम्यमुपागतानाम् ।
 सार्पाविशाखाश्रवणम्भरण्या-
 श्चिण्डालजातेरपि निर्दिशन्ति ॥ ४४ ॥
 यद्विभ्रसितिजेन वक्रगतिना तेनैव यद्भूपितं
 यन्मन्दास्पदमुत्क्रया च निहतं यत् स्योपरागञ्च यत् ।
 यम्रोत्कृष्टमुपाकरेण मलिनं यत् स्या कृत्ती व्यक्तया
 तत्तत्पीडति यत्स्ववर्गमितरं नक्षत्र मारसति ॥ ४५ ॥
 वर्षस्यात्मा नलादिद्वितयमिह तथा ऽऽपाद्वयुग्मञ्च नाभिः
 सैर्पाञ्चेत्तत्प्रपूणं पितृमपविहृतैरोभिरिष्टं विशुद्धैः ।

कूराक्रान्ते शरीरे मरुदनलभयसुद्रवञ्चाय नाभौ
 सस्यध्वंसश्चचित्ते फलदलसुमनोमूलहानिश्च पुष्पे ॥४६॥
 इति नक्षत्रवर्गनिर्णयः ।

—०—

भानुनेन्दुं कलीकृत्य प्रतिलब्धा तिथिर्भवेत् ।
 क्षोपन्तु विकलीकृत्य पुनर्नीचेन ताडयेत् ॥ १ ॥
 विक्षरेण विभज्याप्तमदृष्टतिथिनाटिका ।
 अभिर्दश्रावमावश्यो नागस्कन्दो दिवाकरः ॥ २ ॥
 मातृदुर्गादिशोर्येशः कृष्णो वैवस्वतः शिवः ।
 पञ्चदश्यो दशशङ्खश्च पितरास्तिथिदेवताः ॥ ३ ॥
 नन्दा भद्रा जया रिक्तापूर्णा चेति क्रमादिमाः ।
 पक्षयोरुभयोरेव तिथयः स्युः पुनः पुनः ॥ ४ ॥
 इति तिथिनिर्णयः ।

—०००—

चन्द्रमर्केन संस्कृत्य दृष्टो योग उदाहृतः ।
 विधाय पूर्ववच्छेषं योगे भोगहृताः कलाः ॥ १ ॥
 विष्कुम्भः प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यं शोभनस्तथा ।
 अतिगण्डः सुकर्म च धृतिशूलं तथैवच ॥ २ ॥
 गण्डो वृद्धिध्रुवश्चैव व्याघातो हर्षणं तथा ।
 वज्रं सिद्धिर्व्यतिपातो वरीयान् परिघः शिवः ॥ ३ ॥
 सिद्धः साध्यः शुभः शुभ्रो घ्राहो माहेन्द्रवधृती ।
 स्वनामतुल्याः देवाख्याः योगाः स्युः सप्तविंशतिः ॥ ४ ॥
 इति योगनिर्णयः ।

—०—

तिथे, खेनासजेदेक शुक्ले कृष्णे तु योजयेत् ।
 विभज्य मूनुना शेषं जानीयात् करण चरम् ॥ १ ॥
 ववञ्च वालवञ्चैव कौलवन्तैतिलं तथा ।
 गरजो वाणिजो विष्टिश्चरत् करणसप्तकम् ॥ २ ॥
 कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामारभ्याचरम् दलम् ।
 शुक्ले प्रतिपदः पूर्वदलो यावद्यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 शकुनिश्च चतुष्पादो नागः किंस्तुघ्न इत्यपि ।
 एवमर्द्धानि चत्वारि ध्रुवाणि करणानि च ॥ ४ ॥
 इति करणनिर्णयः ।

भानु कलिदिने सिप्ता रेखाहस्य लुनाहृतम् ।
 अभीष्टतिथिसङ्ख्या स्युः दत्वा तानवशेषितैः ॥ १ ॥
 लक्ष्मी कलिश्च नन्दा च कालकर्णजयाविधिः ।
 धनुर्नभितिविज्ञेय वाराणामिह मप्तकम् ॥ २ ॥
 हरो दुर्गा गुहो विष्णु ब्रह्मा लक्ष्मीर्धनेश्वर ।
 एते सूर्यादिवारेणा सर्वे स्वाख्या क्रियाधुमाः ॥ ३ ॥
 इति चारदेयताः ।

एवमृक्षं तिथिर्योगः करणञ्च चराचरम् ।
 वारश्चेति विजानीयात् पञ्चाङ्ग देवचिन्तकः ॥ १ ॥
 इति पञ्चाङ्गनिर्णयः ।

इन्दुरस्तामितः प्राच्याम्प्रतीच्यामुदयं ध्रजेत् ।
 विशोध्य चन्द्रतः सूर्य्यं शेषं कुर्याद्विलिप्तिकाम् ॥ १ ॥
 नीवाराम्बुनि वाक्यस्य सा चेदूना भविष्यति ।
 शशाङ्कं नोदितं विद्यात् तनुनायदि सा भवेत् ॥ २ ॥
 तामर्कोदयराशेस्तु यो राशिः सप्तमो भवेत् ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ ३ ॥
 अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्वेत् पूर्व्ववाक्येन तदा दृग्गोचरः शशी ॥ ४ ॥

इत्यस्तोदयनिर्णयः ।

अस्तार्को नेन्दुतः पूर्व्वमस्ति चेत् तत्परित्यजेत् ।
 शेषन्तु विकलीकृत्य सूत्रलब्धा विनाडिका ॥ १ ॥
 अन्तररूपारपेरस्तादाचन्द्रास्तं सिते स्थिताः ।
 कृष्णे दिनकरस्यास्तादाचन्द्रोदयमन्तराः ॥ २ ॥
 निशार्धचन्द्रगोलहो विषमाङ्गधी विलिप्तिकाः ।
 भाजयित्वा निशार्धेन कलां च विकलां ततः ॥ ३ ॥
 नवभिः सर्व्वमाहत्य नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनेनोर्ध्वस्थमाहत्य लब्धं व्यङ्गुलमिष्यते ॥ ४ ॥
 विषुवद् व्यङ्गुलेनैव दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोध्यान्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ५ ॥
 यावच्छाया भवेत्तश्च शोधयेद्विगुणात् पदात् ।
 न तैश्चाहत्य नीरार्थयुक्तो सौ भाजको भवेत् ॥ ६ ॥
 निशार्धविकलाष्टुणमन्नीराः तेन भाजयेत् ।
 प्राप्तास्तु विकलाः शेषाश्चक्रे पक्षे पराम्बरे ॥ ७ ॥

तिथे. खेनासजेदेक शुक्ले कृष्णे तु योजयेत् ।
 विभज्य सूनुना शेषं जानीयात् करणं चरम् ॥ १ ॥
 ववञ्च वालवञ्चैव कौलवन्तैतिलं तथा ।
 गरजो वाणिजो विष्टिश्चरतः करणसप्तकम् ॥ २ ॥
 कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामारभ्याचरम् दलम् ।
 शुक्ले प्रतिपदः पूर्णदलो यावद्यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 प्राकुनिश्च चतुष्पादो नागः किंस्तुघ्न इत्यपि ।
 एवमर्द्धानि चत्वारि ध्रुवाणि करणानि च ॥ ४ ॥
 इति करणनिर्णयः ।

—००—

भानुः कलिदिने सिप्ता रेखाहस्य लुनाहृतम् ।
 अभीष्टतिथिसङ्ख्या. स्युः दत्ता तानवशेषितैः ॥ १ ॥
 लक्ष्मी कलिश्च नन्दा च कालकर्णजयाविधिः ।
 धनुर्नमिति विज्ञेयं वाराणामिह सप्तकम् ॥ २ ॥
 हरो दुर्गा गुहो विष्णु ब्रह्मा लक्ष्मीर्धनेश्वरः ।
 एते सूर्यादिवारेणाः सर्वे स्वाख्या क्रियाशुभाः ॥ ३ ॥
 इति वारदेवताः ।

—०००—

एवमृक्षं तिथिर्योगः करणञ्च चराचरम् ।
 वारश्चेति विजानीयात् पञ्चाङ्गं देवचिन्तकः ॥ १ ॥
 इति पञ्चाङ्गनिर्णयः ।

—*—

इन्दुरस्तमितः प्राच्याम्प्रतीच्यामुदयं भ्रजेत् ।
 विशोधय चन्द्रतः सूर्यं शेषं कुर्याद्विलिप्तिकाम् ॥ १ ॥
 नीवाराम्बुनि वाक्यस्य सा चेदूना भविष्यति ।
 शशाङ्कं नोदितं विद्यात् तनुनायदि सा भवेत् ॥ २ ॥
 तामर्कोदयराशेस्तु यो राशिः सप्तमो भवेत् ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ ३ ॥
 अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्वेत् पूर्ववाक्येन तदा हृगोचरः शशी ॥ ४ ॥

इत्यस्तोदयनिर्णयः ।

अस्तार्को नेन्दुतः पूर्वमस्ति चैव तत्परित्यजेत् ।
 शेषन्तु विकलीकृत्य सूत्रलब्धा विनाडिका ॥ १ ॥
 अन्तरख्यारपेरस्तादाचन्द्रास्तं सिते स्थिताः ।
 कृष्णे दिनकरस्यास्तादाचन्द्रोदयमन्तराः ॥ २ ॥
 निशार्धचन्द्रगोलज्ञो विषमाङ्घ्री विलिप्तिकाः ।
 भाजयित्वा निशार्धेन कलां च विकलां ततः ॥ ३ ॥
 नवभिः सर्वमाहत्य नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनेनोर्ध्वस्थमाहत्य लब्धं व्यङ्गुलमिष्यते ॥ ४ ॥
 विषुवद् व्यङ्गुलेनैव दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोध्यान्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ५ ॥
 यावच्छाया भवेत्तच्च शोधयेद्विगुणात् पदात् ।
 न तश्चाहत्य नीरार्थयुक्तो सौ भाजको भवेत् ॥ ६ ॥
 निशार्द्धविकलाध्रुणमन्त्रीराः तेन भाजयेत् ।
 माप्नास्तु विकलाः ज्ञेयाश्चले पक्षे पराम्बरे ॥ ७ ॥

शोध्यात्तेऽन्तरकालार्त्ताः शेषा यात्रा निशि स्मृताः ।
 सान्तराद् विकलाः पिण्डान्निशामानाद्विशोधयेत् ॥८॥
 शेषं पूर्वाम्बरे शुक्ले व्यतीताः स्युर्विनाडिकाः ।
 स एव विकलापिण्डः संयुक्तेत्तरसंज्ञितैः ॥ ९ ॥
 पूर्वाम्बरस्थे शशिनि कृष्णे याता विनाडिकाः ।
 निशामानविलिप्तीषु सान्तरो विकलागणः ॥ १० ॥
 शोध्यशेषांगणाः ज्ञेयाः षड्वले पश्चिमाम्बरे ।
 घटिकाः साधयेदेव चन्द्रच्छायापदैर्बुधः ॥ ११ ॥
 इदानीं लिप्तिकाभिस्तु पदमुत्पादयेद्यथा ।
 अन्तरञ्च निशानाथप्रमाणञ्च परस्परम् ॥ १२ ॥
 शोधयेद् भागहारः स्याच्छेष शुक्ल पराम्बरे ।
 अन्तरञ्च निशानाथयुक्तरात्रिप्रमाणकम् ॥ १३ ॥
 जह्यात् परस्पर शुक्ले भाजकः प्राग्विहायसि ।
 निशि व्यतीतकालस्य चान्तरस्य यदन्तरम् ॥ १४ ॥
 तदिदम्भागहारः स्यात् प्राच्यां कृष्णे निशाकरे ।
 सान्तरस्तु निशा याता निशामानविशोधिताः ॥ १५ ॥
 कृष्णे तु पश्चिमाकाशे भागहार इति स्मृतः ।
 नरसेना निशार्थेन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ १६ ॥
 इष्टेन भाजकेनाप्तं फलं तीरे समुत्पजेत् ।
 नताप्तमद्गुलं शेष व्यद्गुलं परिदीपयेत् ॥ १७ ॥
 अवच्छायामिह सिप्ता दलयेत् पुनरेव तत् ।
 चन्द्रच्छायापदं नाम शेषमत्र स्थितम्भवेत् ॥ १८ ॥
 इति च्छायानिर्णयः ।

दिवाकरे तदस्पृशि मीनमेपयोः

शशीशिशुर्दक्षिणतुङ्गशृङ्गवान् ।

घटोक्षयोस्तुल्यवृषाणवानतोऽ

घशेपराशिश्च येमुत्तरोन्नतः ॥ १ ॥

प्रतिपच्छशिनः शृङ्गं तुङ्गमुत्तरतो मनाक्

नौका चेन्नायिकापलः शेषाणां शोभना षच ॥ २ ॥

अर्द्धोन्नतौ लाङ्गुलवत् पीडातदुपजीविनाम् ।

सुभिक्षञ्च महीपानां शम्भत् प्रीतिरनुत्तरा ॥ ३ ॥

अर्द्धोन्नतं यदा याम्यं शृङ्गं दृष्ट्वहलाह्वयम् ।

बलमुद्योजयेदाद्यु पाण्ड्यराज्यं निहन्ति च ॥ ४ ॥

उदिते दण्डवच्चन्द्रे गवां पीडा नृपोन्नता ।

समयोः शृङ्गयोः क्षेमसुभिक्षदृष्टयः शुभाः ॥ ५ ॥

मही यस्य शशाङ्गस्य रेखा दुर्भिक्षहारिणी ।

अल्पीयसी तु दुर्भिक्षभयं वितनुते नृणाम् ॥ ६ ॥

उक्तसंस्थानधिरहादुत्तरोन्नतशृङ्गवान् ।

शस्यदृष्टिकरो याम्यतुङ्गो दुर्भिक्षकृच्छशी ॥ ७ ॥

इति विम्बनिर्णयः ।

—०००—

प्रथमादिषुःसन्दृष्टा रेखा चान्द्रमसो नृणाम् ।

आयुष्यमर्थमारोग्यं दुर्य्यशश्च प्रयच्छति ॥ १ ॥

सौभाग्यमर्थलोपञ्च भयं शोकं शिवं शुभम् ।

व्याधिञ्च धत्ते सूर्यादि वारदृष्टः शशीशिशु ॥ २ ॥

तृतीयाद्यानुकूलोक्तदिने भार्गववामरे ।

दृष्टो नवशशी कुट्याद्रस्त्राप्तिर्भासिकविधिः ॥ ३ ॥

१ यमुत्तरोन्नतः ।

नवेन्दुर्यान्यतिक्रान्तः परपौर्णमास्यनागतः ।
 मेपादिद्वादशक्षीणि समोवसतिचन्द्रमा ॥ ४ ॥
 याम्येन शुक्रादिचतुष्टयस्य
 यदा शशीचारवेशेन याति ।
 बीजान्यरण्यम्बुचराश्चहन्या-
 द्विशेषतः पावकभीतिकृच्च ॥ ५ ॥
 पापो दक्षिणभागिन्दुरनुराधाविशाखयोः ।
 प्रशस्तो मध्यनिर्ग्यातः पितृदेवविशाखयोः ॥ ६ ॥
 भूयोभाना ग्रहाणाञ्च पापो याम्यगतः शशी ।
 प्रादक्षिण्योत्तरगतो राजानाञ्च म्रियङ्करः ॥ ७ ॥
 भौमस्योत्तरगे चन्द्रे क्षत्रियाञ्च याविनाम् ।
 पार्वती बलशालिना जयो घान्यञ्च वर्द्धते ॥ ८ ॥
 सौम्यस्योदगतः सोमः कुरुते कोशवर्द्धनम् ।
 पूर्णानि सस्यवृन्दानि पौरमीतिमुभिसकृत् ॥ ९ ॥
 गुरोरुत्तरगश्चन्द्रो ब्रह्मक्षत्रियधीधनम् ।
 पुष्पाति मध्यदेशस्य सुभिस्तां कुरुतेतराम् ॥ १० ॥
 भृगोरिन्दुरुदग्यायी गजवाजी धनुष्मताम् ।
 जयकृत्सस्यवृन्दानि पुष्पाति निरुपद्रवम् ॥ ११ ॥
 चरन् प्रादक्षिणीकृत् प्रभाकरमुतं शशी ।
 पौराणा बुधमाधत्ते क्षत्रियाणां जयश्रियम् ॥ १२ ॥
 यदिदफलमादिष्टमुत्तरस्ये निशाकरे ।
 ग्रहाणामपसव्यस्ये सर्वमेतद्विपर्ययम् ॥ १३ ॥
 मत्स्य-तास्तु नृपांश्च हन्त्युडुपाति शृङ्गे कुजेनाहते
 शत्रुषुद्रयकृत्पमेन शशिजेनाटीष्टदुर्भिसकृत् ।

श्रेष्ठान् हन्ति नृपान् महेन्द्रशुरूणां युक्त्रेण चाल्पान् नृपान्
शुक्ले याप्यमिदं फलं ब्रह्मकृतं कृष्णे यथोक्तागमः ॥१४॥

इति समागमनिर्णयः ।

आपादमासे शशिनि स्वात्पादप्रजापतीम् ।
मासे परीक्ष्य प्रत्यब्दम्ब्रूयाल्लोके शुभाशुभम् ॥ १ ॥
स्वसातपादा भवत्तत्र प्रथमांशैः प्रवर्षणम् ।
सृष्ट्याकारणतद्बद्धद्वितीये सस्यकीटकृत् ॥ २ ॥
तृतीये वृष्टिमा ध्याय चतुर्थे सर्वसस्यकृत् ।
पञ्चमे तिलमुद्गानां श्लेष्मिकानाञ्च वृद्धिदम् ॥ ३ ॥
षष्ठे शारदसस्यानामभिवृद्धिकरम्भवेत् ।
भक्तं दिनं प्रविष्टे तु वृष्टिरस्ति निरन्तरम् ॥ ४ ॥
स्वातियोगशिवायेन्दुरपां वत्ससमीपगः ।
अपां वत्सस्तु चित्रायां समसूत्रमुदस्थितः ॥ ५ ॥

इति स्वातियोगः ।

आपादयोगे शशिनः सर्वबीजानि दैवधित् ।
पृथक् पृथक् समान्येव तुलितान्यधिवासयेत् ॥ १ ॥
अधिकं यद्यदन्यत्तु तत्तद्वन्देभिर्वृद्धिभाक् ।
यद्भीजमल्पतां यान्ति तस्य हानिं विनिर्दिशेत् ॥ २ ॥

इत्यापादयोगः ।

प्राजापत्येन संयोगे तस्येर्न्दुदीक्षणस्थितः ।
नेदीयान् वा दवीयान् वा जगतामशुभावहम् ॥१॥

रोहिणीमुत्तरेणेन्दुः स्पृशन् याति यदा तदा ।
 दृष्टयः शोभनाः किन्तु सोपसर्गा प्रजा भवेत् ॥ २ ॥
 रोहिणीमस्पृशन्निन्दुरुत्तरेण वृजेद् यदा ।
 तदा च दृष्टिर्जगत्शिवञ्च बहु निर्दिशेत् ॥ ३ ॥
 रोहिणीशकटारूढे चन्द्रे नि शरणो जनः ।
 पीड्यमानोन्नपानार्थं शिशुभि क्वापि गच्छति ॥ ४ ॥
 पूर्वोदितस्य शशिनो रोहिणी यदि पृष्ठत ।
 चरेच्छुभं तदालोके स्त्रियस्तु पुरुषानुगाः ॥ ५ ॥
 पूर्वोदितायाः रोहिण्याः पृष्ठतो विचरन् शशी ।
 कुरुते कामिनं लोकं प्रमदाना वजो स्थितम् ॥ ६ ॥
 रोहिण्यां यदि शीताशुराग्नेर्या दिशमाश्रयेत् ।
 तत्रोपसर्गः सुलभो भस्मपावकसम्भवः ॥ ७ ॥
 नैर्ऋत्यामाश्रिते सोमे शस्यानि निहतानि च ।
 निचयं यन्ति वायव्यां मध्यमानि भवन्ति हि ॥ ८ ॥
 यथेष्टानुदिशां चन्द्रे शोभना दृष्टिसम्पदः ।
 अभिवृद्धि तदार्घ्यस्य शिवञ्च जगतो भवेत् ॥ ९ ॥
 छादयेद्यदि बिम्बेन रोहिणी शकट शशी ।
 तदानराधिराजस्य विदधावि वधं वधूः ॥ १० ॥
 रोहिणीसहितरचन्द्रो धनञ्जयाम्बरेयदि ।
 न लक्ष्यते महाव्याधिर्जलं स्यञ्च शोभनम् ॥ ११ ॥
 उदकस्यो यदि पौरस्तेमेघ स्यं शुभं तथा ।
 आग्नेत्यामग्निकोपश्च याम्ये शस्यस्यो भवेत् ॥ १२ ॥
 नैर्ऋत्या मध्यमं शस्यं वारुण्या दृष्टिकारणम् ।
 वायव्यामधिका दृष्टि सौम्याया दृष्टिरुत्तमा ॥ १३ ॥

घनोदयो यदीशामकोणे स्याद्दृष्टिरुत्तमा ।
 तत्तद्दिशि समुद्भूतो वायुश्चेत्तत्तत्फलोदयः ॥ १४ ॥
 मासानां श्रावणादीनामीभ्यस्तरमाण्डितान् ।
 घटान् गन्धपयःपूर्यानुदगादिप्रदक्षिणान् ॥ १५ ॥
 महावृत्तेन मन्त्रेण परिजप्याधि वासयेत् ।
 अन्येद्युर्धनदृष्टिघ्नः पूर्णशशोभनदृष्टिदः ॥ १६ ॥
 नृपाणाञ्चाथ देशानां नामान्यालिख्य पूर्ववत् ।
 इममेवंविधिं कुर्यात् तेषां भाग्यादिवीक्षणे ॥ १७ ॥
 प्रविशत्सु प्रजङ्गोपु विज्ञेयद्यत्रतो वृषः ।
 पशुर्वा कृष्णवर्णात्मा विज्ञेया दृष्टिरुत्तमा ॥ १८ ॥
 शबलो यदि मध्योसावधमो धवलो यदि ।
 प्रविशेद्रक्तवर्णश्चेद् व्याधिभिः पीड्यते प्रजा ॥ १९ ॥

इति रोहिणीयोगः ।

यवगोधूमशाल्यादि शस्यनिष्पत्तिरुत्तमा ।
 पाल्यते भूमिपालैश्च भूमिर्नातिकरसता ॥ १ ॥
 गावो बहुपयस्विन्यो वारिदा भूरिवारिदाः ।
 समृद्धिः कुमुमानाञ्च काले हारिणलक्षणे ॥ २ ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ।

पश्चाद्धेन सरस्वती मलयजश्रीचन्द्रभागानदी
 स्वर्णालूपपुलिन्दशैलविपिनं सिद्धाश्चविद्याधराः ।

अम्भोजन्मसमस्तवस्तुवनिता. सेनाधिपाः वाजिनः ।
 मन्वा स्वौषधशालयश्चमधुरद्रव्याणितारापतेः ॥ १ ॥
 चन्द्रस्य चारस्तद्गर्गे नक्षत्रविषयेषु च ।
 पच्यतेमासमात्रेण पस्मासाभ्यन्तरे च वा ॥ २ ॥
 यदि कुमुदमृणालहारगौर-
 स्थितिनियमात् सयमेति वर्धते वा ।
 अविकृतगतिमण्डलांशुयोगी
 भवति नृणां विजयाय शीतरश्मिः ॥ ३ ॥
 इति चन्द्रचरितं नाम तृतीयोऽध्यायः ।

“ > ”

चतुर्थोऽध्यायः ।

अथ भौमस्य चरितं समासेन विभाव्यते ।
 फलराशिर्धनं तस्य धीरस्तनूमा भवेत् ॥ १ ॥
 युगान्दे धनलिप्तानां चाटुकालोपि भाजकः ।
 ध्रुवोऽथ कुमुदं विद्याद् भौमस्य घटिकादिकम् ॥ २ ॥
 तां हित्वा मध्यमांतस्य रविवच्छेपमाचरेत् ।
 ध्रुवज्ञौ विकलाभिस्तु भुजाफलमुपाजयेत् ॥ ३ ॥
 तदिहार्धकृतं गोलवशादेतस्य मध्यमे ।
 योजयेच्छोधयेद्वासौ ध्रुवार्धं प्रथमस्फुटम् ॥ ४ ॥
 तज्ज्वलोच्चात् समुष्टस्य विद्याद्गोलपदं तथा ।
 विधाय पूर्ववच्छेपमोजपादफलम्पुनः ॥ ५ ॥
 इहाद्यन्ते पदे निसमाद्यन्तज्याभिरानयेत् ।
 मध्यमो पादयोश्चाथ मध्यमज्याभिरानयेत् ॥ ६ ॥

तदप्यर्द्धांकृतं गोलविलोमात् प्रथमस्फुटे ।
 योजयेच्छोधयेद्भासौ द्वितयोच्चदले स्फुटः ॥ ७ ॥
 ततो ध्रुवोच्चमुदधृत्य ध्रुवाज्ज्याफलमानयेत् ।
 अनधीतं यथागोलं विदध्यात्तस्य मध्यमे ॥ ८ ॥
 अयं तृतीयः सकलः ध्रुवस्फुट उदाहृतः ।
 तच्चलोच्चात् समुदधृत्य पादज्ज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ९ ॥
 आनीय सकलं तच्च गोलक्रमविलोमतः ।
 योजयेच्छोधयेच्चाथ तृतीयस्फुटमध्यमे ॥ १० ॥
 अयं चतुर्थः सकलस्तुङ्ग स्फुट उदाहृतः ।
 अनेनैव यथाविद्यात्तदवशिष्टस्फुटक्रियाम् ॥ ११ ॥
 ध्रुवार्द्धस्फुटशून्यत्वात् त्रिस्फुटौ बुधभार्गवौ ।
 तयोर्हि मध्यमं विद्यात् प्रथमार्द्धध्रुवस्फुटम् ॥ १२ ॥
 ध्रुवोच्चादि कलादीनि सर्वेषामेव शोधयेत् ।
 सर्वत्र तुङ्गविशिष्टं मध्यमं केन्द्रमादिशेत् ॥ १३ ॥
 रुधिर, ध्रुवका, किमसौ, स्तुलसी ।
 न तथा, नयता, गुरवो, ध्रुवकाः ॥ १४ ॥
 आद्यन्तपादयोर्भूमि रत्नचैत्येन साश्रयः ।
 शखामध्येहिमे चायुस्तार्थलोको यशःप्रियः ॥ १५ ॥
 कुजमध्ये गुरुस्तक्तो जातजालो धनी धनम् ।
 दाधिकक्षम शैपीत नृपतेः शोधयेच्चयम् ॥ १६ ॥
 तृतीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणम्बुधः ।
 मध्यभोगेन गुणयेदर्णनाभेन भाजयेत् ॥ १७ ॥
 लब्धमध्यमभोगस्य शोध्यमाद्यन्तपादयोः ।
 मध्ययोः पादयोरेवं ध्रुवमुक्तिरियं यता ॥ १८ ॥

तामुच्चभोगतो हित्वा परिशेषेण ताडयेत् ।

तुरीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणं पुनः ॥ १९ ॥

ऊर्णनाभेन तं हत्वा फलन्तु ध्रुवभोगतः ।

आद्यन्तपादयोर्देयं शोध्यं मध्यमपादयोः ॥ २० ॥

वर्त्तमानगुणस्त्वत्र यदि शोध्यं भविष्यति ।

अनाहृत्य तदा पादौ व्यवस्थां योजयेत् सदा ॥ २१ ॥

अशोध्यध्रुवभोगश्चेत् विश्लेषस्तस्मिन् तदा ।

स्फुटभुक्तिरियं यद्वा स्फुटयोरन्तरम्भवेत् ॥ २२ ॥

अतीतमनतीतञ्च सङ्क्रान्तिञ्चार्कवद् वदेत् ।

हृतास्फुटविलिप्तासु ज्ञानपादेन राशयः ॥ २३ ॥

छेदतश्शोथितं शेषं भुक्तेरल्पतरं यदि ।

तदा वक्रस्य सङ्क्रान्तिनाडिः प्राग्वादिधीयते ॥ २४ ॥

इति सङ्क्रान्तिनिर्णयः ।

ग्रहाः कुजादयः सूर्यस्फुटादभ्यधिकस्फुटाः ।

मतीच्यां दिशि दृश्यन्ते प्राच्यामूनस्फुटाः पुनः ॥ १ ॥

कुनोस्तमेति वारुण्यां पूर्वस्यामुदयसथ ।

विद्यादन्तरवाक्यञ्च भौमस्य निधिशोभनम् ॥ २ ॥

उद्धृत्य भौमतः सूर्यं शेषकुर्व्याद्विलिप्तिकाम् ।

सा चेन्महीयसी वाक्याद् ग्रहो नास्तमितो भवेत् ॥ ३ ॥

अल्पीयसी यदि भवेत् तदा यातोस्तमित्यते ।

किञ्चिदना यदि भवेदस्तमायाति तद्दिने ॥ ४ ॥

हित्वा वाक्ये महीयसीस्य विवरेण विभाजयेत् ।

लब्धं दिवमनाड्यादि जानीयादस्तमेप्यति ॥ ५ ॥

वाक्यादल्पीयसीं हित्वा दिनादस्तस्य भाजितम् ।

किञ्चिद्नान्तु विभ्रिष्ट्य लब्धमस्तमये कला ॥ ६ ॥
 शीघुरस्तोदयं व्यक्तं ग्रहाद् भास्करमुत्थजेत् ।
 शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ नास्तौ वाक्यं मह्यिसी ॥ ७ ॥
 यदा तु वाक्यं देशीयस्तदर्कात् सप्तमस्य तु ।
 राशे संस्कृतवाक्येन ताडयित्वायतम् पुनः ॥ ८ ॥
 अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्चेत् पूर्ववाक्येन तदा यातोस्तमिष्यते ॥ ९ ॥
 अर्कग्रहान्तरं कृत्वा विकलं वाक्यतस्सजेत् ।
 शेषेगत्यन्तरेणार्त्तं दिनादिकमुदेद्यत ॥ १० ॥
 उदयैर्द्रष्टुकामस्य स्फुटं भास्करतस्सजेत् ।
 शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ वाक्यादूने तु नोदितः ॥ ११ ॥
 देश्यश्चेदुदितस्तत्तु यो राशिर्भास्कराश्रितः ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वाय पूर्ववत् ॥ १२ ॥
 लब्धाः विनाडिका पूर्ववाक्येन सहसा यदि ।
 तदादिगोचरो भौमस्तादृशौ धिपणासितौ ॥ १३ ॥
 इति उदयास्तमयनिर्णयः ।

—o—

मध्यमस्य च शुद्धस्य स्फुटस्य च यदन्तरम् ।
 तदर्द्धाकृत्य संशोध्यभुजयोरधिकान्तयोः ॥ १ ॥
 शुद्धश्चलोऽतस्सत्का शेष कुट्यादिलिप्तिकाम् ।
 ज्ञानमतापैराहृत्य लब्धा ग्रहगतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 आद्या शीघ्रा परा मन्दा वक्रा नाम तत् परम् ।
 अतिवक्रा तु वक्रा च पृष्ठी चारगति क्रमात् ॥ ३ ॥
 तृतीयस्फुटसंसिद्धौ पादश्चेत् प्रथमो भवेत् ।
 तदाचारगति विद्याच्चतुर्थं चेत् पदम्भवेत् ॥ ४ ॥
 वक्रारम्भं द्वितीयश्चेदतिवक्रगतिं तथा ।

तृतीये क्रवनिर्द्याणमेवं विद्याद्विचक्षणः ॥ ५ ॥
 स्फुटग्रहश्चे च्छीघ्रोच्च ग्रहतोनवमो यदा ।
 । वक्रारीम्भतदामायः पञ्चमश्चेन्नवर्त्तते ॥ ६ ॥
 अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिकाः ॥
 समयान्तातिरिच्येत न्यूनता तु गतेर्वशात् ॥ ७ ॥
 चलोच्चतस्ममुद्धृत्य तृतीयस्फुटमध्यमम् ।
 बिलिप्तीकृत्य विभजेद् तद्भुवस्फुटभोगयोः ॥ ८ ॥
 विवरेण ततो लब्धं केन्द्रे गतिदिनम्भवेत् ।
 बिलिप्तीकृत्य वक्रार्द्धं विवरेण विभाजिते ॥ ९ ॥
 लब्धं वक्रार्धोदवसं तादिदं भवति त्रिधा ।
 । मूर्ध्नि वक्रगुणश्शोध्यस्तृतीये योज्य इष्यते ॥ १० ॥
 एतेषु त्रिषु यद्येको राशिः केन्द्रदिनैस्समम् ।
 तेष्विद्यात्क्रमाद्वक्रस्यादिमध्यान्तगं ग्रहम् ॥ ११ ॥
 भूमिपुत्रस्य वक्रज्ज्या नाभिरित्यभिधीयते ।
 अथ चैवं विज्ञानीयाद्वक्रारम्भनिवर्त्तनम् ॥ १२ ॥
 चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेज्जीवशर्ममिषो यदा ।
 वत्सलः केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदाकुजः ॥ १३ ॥
 चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सामप्रभवयोगदः ।
 चन्द्रार्धं केन्द्रचारो वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ १४ ॥
 सवर्णमिष्टकेन्द्रस्य वक्राद्यन्तोक्तयोरपि ।
 विश्लेषं विभजेद् मुक्तयोर्विवरेणोच्चमध्ययोः ॥ १५ ॥
 दिनादिराप्यते काले वक्रारम्भावसानयोः ।
 हीनैश्च केन्द्रे भावित्वं तयोर्भूतत्वमन्यथा ॥ १६ ॥
 चारोदयास्तवक्रादौ सर्वेषां गणितक्रिया ।
 इयमेव विशेषस्तु तत्र तत्रैव वक्ष्यते ॥ १७ ॥
 इति गतिनिर्णयः ।

सप्तोष्टनवमर्क्षेषु वक्रमुष्णं गहीमुव ।
 उदयाद् वह्निवृत्तीनां पीडाकरमिदं मतम् ॥ १ ॥
 वक्रमश्च मुखानां हि दशादक्षत्रयेऽपि च ।
 उदयार्क्षाद्रसान् हन्ति कुर्याद्रोगान् नवग्रहम् ॥ २ ॥
 वक्रत्रयोदशर्क्षादि द्वितयोऽव्याल उच्यते ।
 सूर्योदयर्क्षाद्व्यालेभ्यो भयं घत्ते सुभिक्षताम् ॥ ३ ॥
 वक्रं रक्ताननं पञ्च दशर्क्षात् पोडशादपि ।
 तदा सुभिक्षासमयो मुखरोगश्च जायते ॥ ४ ॥
 तत्सङ्गमुशलं सप्तदशादष्टादशादपि ।
 अष्टाष्टिदशस्युभ्यः पीडां घत्ते भयो चरम् ॥ ५ ॥
 भाग्यादिद्वितये दृष्टो विश्वे यदि निवर्त्तते ।
 अस्तभायाति रोहिण्यां भौमस्त्रैलोक्यघातकः ॥ ६ ॥
 श्रवणाभ्युदितः पुण्ये वक्रकृद्राजपीडकः ।
 यत्रर्क्षेऽभ्युदितस्तत्र जातान् हन्ति जनान् कुजः ॥ ७ ॥
 श्रवणादित्यहस्तैकपादमूले मघासु च ।
 रोहिण्याम्बिविशाखासु भौमचारोदयाहितः ॥ ८ ॥
 उत्तरात्रितये मूलप्रजापत्येन्द्रविष्णुषु ।
 विचरन्क्षितिजो वारी वाहानामुपघातकृत् ॥ ९ ॥
 मघानां यदि मध्येन निर्गच्छेल्लोहितस्तदा ।
 विनश्येत् पाण्डुराज्यन्तु शस्त्रानाष्टिभिर्भयम् ॥ १० ॥
 भिन्दन् मघा विशाखां वा भौमो दुर्भिक्षकृन्मत ।
 भिनत्ति रोहिणीं यद्वा कुरुते मरकं नृणाम् ॥ ११ ॥
 रोहिणीयाम्यगो भौमी दृष्टिर्मर्धञ्च नाशयेत् ।
 धूमायमान सशिखः पारियात्रान् विनाशयेत् ॥ १२ ॥
 भयं सुमरुतो वह्निर्जृम्भं नो पश्यते हतः ॥
 दृष्टिः कुवाचिदेव स्यात् सस्यं शुष्यति नूतनम् ॥ १३ ॥

निष्पन्नान्यपि सस्यानि हसन्त्यविनयात् परे ।

भूपैर्निस्वीकृतो लोको न सम्यक् परिपाल्यते ॥ १४ ॥

व्यथन्ते व्याधयो भूयो भुजङ्गाश्च विषोलवणा ॥

सम्बत्सरे च मासे च वारे च वसुधा भुवः ॥ १५ ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ॥

तापी शोणः पयोष्णी विदशपतिसरिद्रुगोमतीवेत्तवत्य ।

श्वोलानाशिवविन्ध्यसितिधरानिलयाः ये विदेहाश्चकाशी

देशाः कौङ्कणाख्या मलयपरिसराः कुन्तलाः केरला वा

मध्याः भूपाः कुमाराः सकटुकमखिलं सौगते चापि भौमे १

भौमस्य चारे तद्गर्गे नक्षत्रविषयेषु च ।

मासेनवाष्टमिर्मासैर्विदधाति शुभाशुभम् ॥ २ ॥

विपुलविमलभूर्तिः किंशुकाशोकवर्णः

स्फुटरुचिरमयूखस्तप्तताम्रप्रभामः ।

विचरति यदि मार्गञ्चोत्तरं मेदिनीजः

शुभकृदवनिपानां हार्दकृच्च मजानाम् ॥ ३ ॥

इति भौमचरितनाम चतुर्योप्याय ।

पञ्चमोऽध्यायः ।

अयं प्रसूयते सोमपुत्रस्य चरितं लघु ।

अनुनीतिफलं तस्य प्रमाणं दिवसाधिपः ॥ १ ॥

कर्पूरो नीपट्टद्वन्द्वे धनलिप्ता विभाजकः ।

भुवोर्ध्वं रोहिणेयस्य शुभांशक इति स्मृतम् ॥ २ ॥

शशिजा ध्रुवका वरगश्चमती ।

विजयं सय गतिनुत् खरनुतो ॥ ३ ॥

बुधाद्यन्तस्तदाक न्या सोमो नान्ये नदीधनतो ।

क्रूरोयानन्तरोर्यज्ञो नदीमानमिति क्रमात् ॥ ४ ॥

बुधमध्यादधोगौरी युधि सर्पो नदीनृपः ।

धर्मोभानुर्वने नूनं सलिलान्ते द्वयन्यजेत् ॥ ५ ॥

आशयोरुभयोरेव बुधस्यास्तोदयौ मती ।

एतस्यान्तरवाक्यञ्च नृपमौलिरितिस्थितम् ॥ ६ ॥

उदयोस्तमयोर्वास्य यदा स्यात् पश्चिमांभ्वरे ।

सप्तमोदयवाक्येन संस्कृतेन विवर्द्धयेत् ॥ ७ ॥

यदा स्यात् पूर्वदिग्भागे तदाकोदयसंस्कृतम् ।

वाक्यन्ताधनराशि स्या च्छेषः प्राग्वादिशः स्मृतः ॥ ८ ॥

अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिका ।

भिन्नासन्ततिरिच्येते वक्रज्यानयनम्भवेत् ॥ ९ ॥

द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् सोमहारपटुर्यदा ।

धावनं केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदा बुधः ॥ १० ॥

तृतीयस्फुटकेन्द्रेश्चेद्दशमी कार्त्तिकी यदा ।

अर्थःकेन्द्रदिनं वापि तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ११ ॥

नोत्पातरहितश्चान्द्रि रुदयत्युपितो यदि ।

अर्धस्य दृष्टिं हानिं वा करोत्यग्निं निलाम्बुकृत् ॥ १२ ॥

श्रवणापाढवैशाखमघाषौष्ण्ये चन्द्रजः ।

दृष्टो लोकस्य भयदं भोपितश्शोभनम्भवेत् ॥ १३ ॥

माघेश्वश्रुजे दृश्येत कर्तिके वापिचन्द्रजः ।

चोराग्निशस्त्ररोगान् सुद्भयानि कुरुततदा ॥ १४ ॥

धनिष्ठाविश्वदेवेन्दुरोहिणीश्रवणेषु च ।

विमर्द्यविचरन् सौम्यो रोगाद्याष्टिभयावहः ॥ १५ ॥

आर्द्रादिपञ्चतारासु विचरेदुरोहिणीसुतः ।
 शस्त्रक्षुद्रोगदुर्वाष्टेभ्य घत्ते वपुष्मताम् ॥ १६ ॥
 हस्तादिशक्रपर्यन्तमुत्पीड्य विचारन् युधः
 गवामशुभकृत्वमनेह रसार्धानाञ्च वर्द्धयेत् ॥ १७ ॥
 मृद्नन् वारुण्मूलादिचरेव तीचन्द्रनन्दनः ।
 भिपक्षपप्यतुरङ्गाना जलजानाञ्च घातकः ॥ १८ ॥
 दूतबालकवानाञ्च पण्डहास्यविदामपि ।
 क्षिलोच्चपशुपामम्बुजन्मिनाञ्च मुखोत्तरम् ॥ १९ ॥
 गान्धर्व्वनृसलेख्यस्त्रगणितादिविदाम्भियः ।
 वर्त्तते दण्डनीतिश्च समये रोहिणीभुव ॥ २० ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ।

सम्भीरासरयूश्च लोहितसरित्पद्मावनीलाचलो ।
 गोमन्तः शठशूत्रपागधजनाः दूतेद्वितज्ञादयः
 चित्रज्ञाः लिपिशिल्पकर्मनिपुणा मन्त्रेन्द्र जालादिषु
 धौषस्याजयतिलादिवीजमखिल सौम्यस्य वर्गे भवेत् ॥ १ ॥
 सौम्यस्यचारस्तद्वर्गे तदार्क्षविषेयषु च ।
 आदर्शनात्तु मासाना प्रयेणापि विपर्ययते ॥ २ ॥
 हेमकान्तिरथ वा शुक्वर्णं सण्यकेन मणिना सहशो वा ।
 स्निग्धमूर्तिरलघुश्च विधत्ते सत्त्वरलोकविजयं शशियुनः ॥ ३ ॥

इति गुधचरिनाम् पञ्चमोऽध्यायः ।

षष्ठोऽध्यायः ।

— १०८ —

अथ जीवस्य चारित सक्षेपेण मणीयते ।

ज्ञानाविषफलमेतस्य धनवद् भाजकः प्रभा ॥ १ ॥

श्रीधर्मवाक्यलिप्ताना अणयाब्दे विभाजकः ।

ध्रुवोपनाङ्गलोकस्य भौमवत् स्फुटसाधनम् ॥ २ ॥

* विपनन् ध्रुवका विचलन् नतुल ।

† गरगर्शं शतह्रत् पथिको हिमनुत् ॥ ३ ॥

धिपणाद्यन्तपादाज्ज्यास्तटतोतनुलक्ष्मणौ ।

जितवाननून मतेच्च कश्चलन् तस्कराननम् ॥ ४ ॥

जीवस्य मध्यश्रीसिद्धो घूपादानं सनीतिनुत् ।

धातुलग्नं दिवाकिणु धावनेनान्त्यर्मुसजेत् ॥ ५ ॥

अर्थन्धरा सुरेद्यस्य भवेदन्तरवाक्यकम् ।

उदयास्तमया वस्य सर्व्वथाभौम वन्मतौ ॥ ६ ॥

अतिशीघ्रस्य जीवस्य स्फुटभोगविनाडिका ।

गीतिकाञ्चाति रिच्येत चक्राज्ज्यानूतनं भवेत् ॥ ७ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सङ्गानामधुना यदि ।

केन्द्रे दिनं शिवास्यं वा चक्रारम्भी तदा गुरुः ॥ ८ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् क्रमुकोल्लासको यदि ।

केन्द्रामधर्मरत्नं वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ९ ॥

गुरुश्चरति यत्रर्षे तदाख्यः शरदः क्रमात् ।

द्वादशान्ने यमारभ्य चतुर्भोभद्रयान्विताः ॥ १० ॥

पञ्चमाभतयो पेताः ततः पञ्चविभान्विताः ।

त्रिभ्रान्तमविधिश्चेति विद्यान्मासक्रमादिमाः ॥ ११ ॥

कार्तिकेन्द्रे गवा त्वाचिः शकटानलजीविनाम् ।

रोगोस्त्रकोप पीताभः रक्ताभः कुसुमोदयः ॥ १२ ॥

सौम्ये वर्षे भयं व्याधेः मृगाखुशलमाण्डजैः ।

सस्यहानिरनादृष्टिर्भूगुजाम्भूरि वैरिता ॥ १३ ॥

पौष्ये वर्षे जगद्दृष्टिर्वीतवैराश्च भुसुजः ।

सिद्ध्यन्ति पौष्टिकारम्भा धान्यार्घ्यस्त्रिगुणो भवेत् ॥ १४ ॥

माघे वर्षे धनारोग्यं दृष्टिधान्यार्घ्यद्वयः ।

उदयः सर्वभूतानां सुलभा मित्रसम्पदः ॥ १५ ॥

फाल्गुनी वत्सरे दृष्टिः सस्यक्षेमाकचिद्भवा ।

दृष्टुकोपो नृपाश्चोग्राः वैरूप्यमपि योषिताम् ॥ १६ ॥

चैत्रेन्द्रे दुर्लभा दृष्टिः मियमन्नं नृपो मृदुः ।

कोशधान्यविदृष्टिश्च पीडा रूपवतामपि ॥ १७ ॥

वैशाखेन्द्रे जगत् सर्वं तुष्टिधर्मपरायणम् ।

सम्पद्यन्ते च सस्यानि नृपाणामभयं तदा ॥ १८ ॥

वैश्वेष्ठे कुलधनश्रेणी श्रेष्ठा धर्मरताः नृपाः ।

पीड्यन्ते सस्यजातिश्च शमीकङ्गविवर्जिता ॥ १९ ॥

आषाढे सस्यसम्पत्तिः क्व चिद् दुर्दृष्टिरेव च ।

श्रीषु सक्ताश्च भूपालाः क्षेमं प्रयन्तवासिनाम् ॥ २० ॥

श्रावणेन्द्रे नृपाः क्षेमाः सम्यक् सस्यश्च पच्यते ।

पीड्यन्ते क्षुद्रपापण्डाः सद्रक्ताश्चैव जन्तवः ॥ २१ ॥

वर्षे भाद्रपदे पूर्वसस्यवल्गाजमम्पदः ।

क्वचित् सुमिश्रमभयं तद्विरुद्धं क्व चिद्भवेत् ॥ २२ ॥

वर्षे चाश्व युजे वारि भूरि वर्षति वारिदः ।

मजाः प्रमुदिताः क्षेमं सुमिश्रञ्च दिने दिने ॥ २३ ॥

ऋषस्पोत्तरपार्श्वेन विचरन् दृढतां पतिः ।

क्षेमरोग्यसुमिषाय विपरीताय याम्यशः ॥ २४ ॥

पथो भूपस्य निर्दोषो दिवादृष्टे दृष्टस्तौ ।

धूमायमाने राज्ञौ वा दृष्टिनिग्रहमादिषोत् ॥ २५ ॥

इत्याग्नेयादिवर्षफलम् ।

— ०: —

कलेर्वर्षात्परारम्भं हित्वा शेषं द्विधा कृतम् ।
 ऊर्ध्वस्थं भार्तुनाभ्यश्चत्परं लोपहतं द्विधा ॥ २३ ॥
 अधःस्थं द्विगुणीकुर्येत् नीचासमुपरिक्रमात् ।
 उपरिष्ठात्ततोऽधःस्थमब्दं मासोनगाः हृताः ॥ २७ ॥
 सुनीक्षा निश्चलं तस्मिन् दिवसादे विनिक्षिपेत् ।
 मूलाब्दे तदिदं क्षिप्तवानूत नैर्मण्डलं सजेत् ॥ २८ ॥
 युगानि सुनिलब्धानि शेषास्तु क्रमज्ञाः समाः ।
 वैष्णवं जैत्रमैन्द्रञ्च ज्वलनं त्वाष्ट्रमेव च ॥ २९ ॥
 औत्तरं मौष्ठपादञ्च पैत्रं वैश्वमथैन्दवम् ।
 इन्द्राग्निदेवमभिन्यं भाग्यञ्चेति द्विषद्क्रमात् ॥ ३० ॥
 वैष्णवादीनि चत्वारि मशस्यन्ते युगानि हि ।
 बाह्यादीनि च चत्वारि मध्यमानि विदुर्बुधाः ॥ ३१ ॥
 ऐन्दवादीनि चत्वारि हीनानीति विनिदिशेत् ।
 एतेषु युगमेकैकं पञ्चाब्दममितम्भवेत् ॥ ३२ ॥
 यदत्र संस्कृतं वर्षमपरिसक्तमण्डलम् ।
 धनेन ताडयित्वा तान्मासांश्च दिवसान्यपि ॥ ३३ ॥
 दत्त्वोपरि यथा शेषमुपरिष्ठान्नवाहुतम् ।
 वस्वादितारावक्रः स्याच्छेषांशे गुरुनिश्चितः ॥ ३४ ॥
 आद्यमंशं धनिष्ठायां प्राप्यमाणं यदा गुरुः ।
 उदयं याससौ विष्णुयुगे मथमवत्सरः ॥ ३५ ॥
 मभवाख्यमिदं वर्षं कचिद्वर्षं कचिदष्टाष्टिकः ।
 वाताग्निश्लेष्मा कोपः स्यान्नातिदुःखकरन्नृणाम् ॥ ३६ ॥
 क्रमेण विभवः शुक्लः प्रमोदश्च प्रजापतिः ।

संवत्सरा विष्णुयुगे शुभदाश्चोत्तरोत्तरम् ॥ ३७ ॥
 एषु सर्वेषु भवति निर्भयं निरुपद्रवम् ।
 सम्पन्नसस्यंसंहृष्टप्रजाराजान्विता भूः ॥ ३८ ॥
 अङ्गिराः श्रीमुखोभाचो युवाघातेति वत्सराः ।
 युगे द्वितीये प्रथमं त्रय भद्रं समीपरे ॥ ३९ ॥
 विष्वाद्येषु सृष्टाष्टिश्च निरातङ्कमयाः प्रजाः ।
 समा दृष्टिर्द्वये तस्मिन् किन्तु रोगाः रणागमः ॥ ४० ॥
 ईश्वरो बहुधान्यश्च प्रमायी विक्रमो वृषः ।
 पञ्चैते वत्सराः विद्भिराखण्डलयुगे स्मृताः ॥ ४१ ॥
 आदिमौ कृतदेशीयौ तृतीयः पापपाकदः ।
 सुभिक्षकारकावन्त्यौ किन्तु रोगमयप्रदौ ॥ ४२ ॥
 चित्रभानुः शुभोभानुस्तारणसाधपार्थिवः ।
 'व्यपश्चेति क्रमादेते वत्सराः दाहनेयुगे ॥ ४३ ॥
 आद्यः श्रेष्ठः परोरुग्रः तृतीयो भूरिवारिदः ।
 चतुर्थः सस्यसंरक्षी पञ्चमः सततोत्सवः ॥ ४४ ॥
 सर्वजित् सर्वधारी च विरोधी विकृतः खरः ।
 पञ्चैते पञ्चमेशस्तौ द्वितीयोनैवचापरे ॥ ४५ ॥
 नन्दनो विजयः षष्ठे जयमन्मथ दुर्मुखाः ।
 अयोत्र अस्ताः प्रथमे द्वावन्यौ फलमध्यमौ ॥ ४६ ॥
 हेमलम्बो विलम्बी च विकारी सर्व्वरील्पवः ।
 पञ्चैतारशदो विद्विर्युगेपेवे विनिश्रिताः ॥ ४७ ॥
 इति प्रायः मञ्जुरपवना दृष्टिराद्येतु वर्षे ।
 मन्दं सस्यं न बहुसलिलं वत्सरेतो द्वितीये ।
 अत्युद्देगः मञ्जुरसलिलः स्यात्तृतीयश्चतुर्थो
 दुर्भिक्षायल्पव इति ततः शोभनो भूरितोयः ॥ ४८ ॥

शोभकच्छुभकृत् क्रोधी विश्वावसुः पराभवः ।
 एतानि पञ्चवर्षाणि युगेस्तुर्विद्वदैवते ॥ ४९ ॥
 पूर्वार्परौ भीतिकरौ तृतीयो बहुदोषदः ।
 द्विजभागोभयदावन्यौ शस्त्राग्निन्याधिकोपदः ॥ ५० ॥
 लयवङ्गः कीलकः सौम्यस्तथा साधारणाह्वयः ।
 रोधकृच्चोति पञ्चैताः शरदः शशिनो युगे ॥ ५१ ॥
 आद्यः कष्टोन्तिमो मध्यस्तुरियं से तिरम्बुदः ।
 अपरौ शुभदौ रोगभयदौ नातिमृत्युदौ ॥ ५२ ॥
 परिधावी प्रमादी वा नन्दनोराक्षसोनलः ।
 एतानि पञ्चवर्षाणि युगे इन्द्राग्निदैवते ॥ ५३ ॥
 आद्योमध्यमदेशरुनो नृपहाल्पजलपदः ।
 अलसः साग्निकोपश्च द्वितीयो रोगमृत्युदः ॥ ५४ ॥
 तृतीयस्तुष्टिमाधत्ते तुरीयः क्षयकारकः ।
 ग्रीष्मधान्यकरः किन्तु पञ्चमोऽग्निभयपदः ॥ ५५ ॥
 पिङ्गलः कालयुक्तश्च सिद्धार्थोरौद्रदुर्मती ।
 एतान्येकादशेऽब्दानि तत्राद्योबहुष्टिदः ॥ ५६ ॥
 द्वितीयं बहुदोषश्च तृतीयं शोभनं स्मृतम् ।
 तुरीयं क्षयकृन्मध्यष्टिदः पञ्चमं भवेत् ॥ ५७ ॥
 दुन्दुभिश्चततोद्गारी रक्ताक्षः क्रोध एव च ।
 विरोधश्चोति पञ्चैते भाग्ये संवत्सराः युगे ॥ ५८ ॥
 आद्यः सस्यकृदन्यस्तु नृपघोविपमाम्बुदः ।
 तृतीयोदंष्ट्रिभयकृत्तुरीयं क्रोशवर्द्धनम् ॥ ५९ ॥
 अन्तिमः कुरुते राष्ट्रं शून्यतां बहुयुद्धताम् ।
 एवं शुभाशुभं विद्यात् पाटिव तिसुद्भवम् ॥ ६० ॥
 इति पाटिसंवत्सरनिर्णयः ।

क्षितिरुत्तमसस्याद्व्या भवेद्राजान्वती चसा ।
 उदयो यजूवनाभश्च द्विपगोकुलद्वयः ॥ ६२ ॥
 सम्यग्वर्षति कालेन घरायां मेघवाहनः ।
 मजाममोदते मूयः समये सुरमन्त्रिणः ॥ ६३ ॥
 इति वर्षार्षिपातिफलम् ।

सौवीरा भरता. सासिन्धुतटजास्रैर्गर्तयत्स्योद्भवाः
 सञ्चाः क्षत्रियसम्पदश्च सुधियः सर्वं भिषग्वस्तु च ।
 ये सेवादृतसखधर्मनिरतास्त्वृष्णाभिचारक्षमा-
 श्चादर्यापौरतलावकद्रुतिलया जीवस्यवर्गेभवेत् ॥ ६३ ॥
 वारे जीवस्य तद्गर्गे तारकाविषयेषु च ।
 अर्द्धाधिकेन वर्षेण विदधाति शुभाशुभम् ॥ ६४ ॥
 अकलुषांशुजटिल स्फुटमूर्त्तिः
 कुमुदकुन्दकुसुमस्फटिकाभः ।
 सुरगुरु. सकललोकविद्वद्धिं
 वितनुने यदि परैरविनष्टः ॥ ६५ ॥

इति जीवचरितनाम षष्ठोऽध्यायः ।

सप्तमोऽध्यायः ।

अथ ब्रवीमि चरितं भार्गवस्य समासतः ।
 निदानं फलमेतस्याधिवास प्रोमतम्भवेत् ॥ १ ॥
 देवासुरो धनज्ञादिभाजकोयुगवत्सरैः ।
 शिवार्चनं ध्रुवोच्चैःस्पाद मौम्यवत्सर्व्वमिष्यते ॥ २ ॥

भृगुज ध्रुवका कथिकाः सयसौ ।

सुतनु खरण धनिनां तनुनुत् ॥ ३ ॥

सिताद्यन्ता नृपःसर्पो हंसा क्षेपासुभूतयः ।

सिद्धामासस्तपः साकः कालोवाक्यमितिकमात् ॥ ४ ॥

सितमध्ययशोदेहो धनपालः स सर्व्वनुत् ।

लक्षणानुचरो नान्यो हंसप्रायोत्रिमन्त्रनुत् ॥ ५ ॥

नागवीरोत्तरं वाक्यं स्फुटभोगोतिक्षीघ्रजः ।

सलिलान्तातिरिच्यते नेत्रं वक्रगुणःस्मृतः ॥ ६ ॥

द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् कनकाभप्रियोयदाः ।

केन्द्रेदिनं वा वासश्रीर्विकारम्भोत्तदासितः ॥ ७ ॥

तृतीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् कुमुदालावकोयदा ।

केन्द्रे दिनं वा तत्कालस्तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ८ ॥

शुक्रस्य वक्रयात्रायामेके गणितवेदिनः ।

उदयास्तमये तस्य देवभानुस्सजन्ति च ॥ ९ ॥

भानोर्भुजा फलं केचिदक्षिणोत्तरगोलयोः ।

हेयं देयश्च मन्यन्ते स्फुटयोः शुक्रसौम्ययोः ॥ १० ॥

विचरत्तसुराचार्य्यो भरण्यादिवतुष्टये ।

अद्भवद्भकालिङ्गेषु भयकृच्च सुभिसकृत् ॥ ११ ॥

चतुष्टये च रौद्राद्ये चरन् सस्याम्बुसम्पदे ।

विषाणामशुभाय स्याद्विशेषात् क्रूरचेतसाम् ॥ १२ ॥

मघादिपञ्चके सस्यप्रणाशं कुरुते सितः ।

सुचौरभयदो नीचजनस्योन्नतिमाचहेत् ॥ १३ ॥

स्वात्यादिभत्रये तिष्ठन्नभयं कुरुते नृणाम् ।

भिनात्ति मित्राण्यन्योन्यब्रह्मक्षत्रियवृद्धिदम् ॥ १४ ॥

ज्येष्ठादिपञ्चके शुक्रः कुर्यात् शुद्रोगतस्करान् ।

अवन्तिमत्स्यकाशमीरमनुजात्रापिपीडयेत् ॥ १५ ॥
 वस्वादिपदके विचरन् धनगोकुलसद्वकुलम् ।
 अनल्पधान्यं भुवनं कुरुते सभयं कञ्चित् ॥ १६ ॥
 रोहिणी शकटे भिन्ने शुक्रेण धरणी तदा ।
 केशाशिवलान् धत्ते कापालिकमिवद्रुतम् ॥ १७ ॥
 सौम्यतारागतः शुक्रः कुरुते रससंक्षयम् ।
 आर्द्रागतः सलिलकृत् सकोशलकलिङ्गहा ॥ १८ ॥
 पुनर्वसुस्थितः शुक्रो वैदर्भाश्मिकपीडकः ।
 पुण्यस्थितो वारिकरः कुन्तराणां विमर्दकः ॥ १९ ॥
 भुजङ्गसङ्गतः शुक्रो भुजङ्गभयमावहेत् ।
 मघां भिन्दन्महामास्थदोषं कृद्भूरिवारिदः ॥ २० ॥
 भाग्येपुलिन्दमध्वंसी भुवं पुष्पाति वारिभिः ।
 आर्घ्यमस्योन्मुकुदन्ति कुरुषन्चालनाङ्गलान् ॥ २१ ॥
 हस्तस्यश्चिन्नकारघ्नो निरुणद्धिजलानि च ।
 चित्रास्ये शोभनाष्टिं दद्यात् पीडाण्डसम्भवा ॥ २२ ॥
 स्वातौदतयणिमाविकपीडाष्टिश्च भूयसी ।
 विशाखास्ये सुभाष्टिर्वणिजाञ्चभयम्भवेत् ॥ २३ ॥
 मित्रस्यः भगनाशाय ज्येष्ठायां राजमुख्यहा ।
 मूले मूलभिषगपीडादुर्दृष्टिर्भययेपिच ॥ २४ ॥
 आष्ये वारिभवं हन्ति विश्वेशे व्याधिमावहेत् ।
 श्रवणे श्रुतिपीडाकृद्भुस्यो देवलान्तकः ॥ २५ ॥
 वारुणे शौण्डिकान् ध्वंसी स्थितः शुक्रोजपादके ।
 घातको शूतश्चीनां पञ्चालानाञ्च वारिदः ॥ २६ ॥
 अहिर्बुध्नैलतामूलफलप्रध्वंसकारकः ।
 रेवतां यायिनो हन्यादश्विन्यामश्वपालकान् ॥ २७ ॥

याम्योकिरातान् धनिनो विनिहन्ति विशेषतः ।
 कृतिकाधिष्ठित शुक्र पीडयेद् भुवनत्रयम् ॥ २८ ॥
 पञ्चदश्यांचतुर्दश्यामष्टम्यां वा सितेतरे ।
 कुर्वन्त्यस्तोदयं शुक्र प्रभूतं वारि यच्छति ॥ २९ ॥
 जीव पश्चिमग शुक्र पूर्वागश्चपरस्परम् ।
 यदासप्तमराशिस्थौ तददुर्दृष्टिरोगदौ ॥ ३० ॥
 इष्ट सितो वियातिनास्तमितेस्वरांशौ
 भीतिमदः सकलवासरदृश्यमानः ।
 क्षुद्रोगकृत् क्षुधिरमर्द्धदिनमादिष्टः
 सेन्दुर्निहन्ति नृपतिं सपुरं ससेनम् ॥ ३१ ॥
 शालीक्षुशालिनीधात्री पुष्टासमयष्टाष्टभिः ।
 लोकेसबन्धुभिःसार्द्धं मृष्टमश्नाति भोजनम् ॥ ३२ ॥
 घ्नन्तिःदृष्टान् महीपालान् शिष्टान् रक्षन्ति जित्वरान् ।
 ऊर्जस्वी पुष्पधान्या च कालेदेवद्विषदगुरोः ॥ ३३ ॥
 इति वर्षाव्यधिफलम् ।

— ००० —

ये गान्धरादशार्णकेकयशिविप्रख्याञ्चये मालवाः
 देशा तक्षशिलावितस्तिसरितश्चैरावतीतोयपाः ।
 यत्र कामोद्वणकारणञ्च कवयोनागारथाःवाजिनः
 शिचत्रज्ञाण्डजसूक्ष्मस्र निकरो वर्गोभवेदभार्गवे ॥ ३४ ॥
 शुक्रस्यनारस्तद्वर्गे तदक्षविषयेषु च ।
 विधत्ते मासपटकेन शुभाशुभफलंभुवि ॥ ३५ ॥
 शितिभयमनलाभः शस्त्रकोपञ्चरक्तः
 कनक-निकपगौरोतोगजातंविधत्ते ।
 स्फटिकमिषदमूर्ति प्यर्त्तवान् दैसपूज्यो

जनयतिजगदिष्टं सत्रियानां जेयञ्च ॥ ३६ ॥

इति शुक्रचरितं नाम सप्तमोऽध्यायः ।

अष्टमोऽध्यायः ।

ज्ञानैश्वरस्य चरितं सपासेनाथ वक्ष्यते ।

आग्नेयः फलेयतस्य मयाणाद् ध्रुवदासवत् ॥ १ ॥

लित्तिकानाम्रणायान्दे भागहार सुबोधवान् ।

रविच्छायाध्रुवोत्तुङ्गभौमवत् सर्व्वमिष्यते ॥ २ ॥

रविज ध्रुवका वनमुदशमः ।

हिमस जिज्ञतवान् वरग प्रिययौ ॥ ३ ॥

ज्ञानेराद्यन्तपादव्या चोलाङ्गाणां शशाङ्गणा ।

पीनाङ्गणा जगद्रत्ना चातको मदनुत् क्रमात् ॥ ४ ॥

ज्ञानिमध्यस्तु नृलवदभटवत् सकुलाननम् ।

कर्पूरोयनिनामस्मादुपान्तगुणमुखजेव ॥ ५ ॥

नैमिनोमन्तरं वाक्यं नीतिर्वक्रगुणःशने ।

स्फुटभोगेतिशीघ्रस्य कालान्नैवातिरिष्यते ॥ ६ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेद्विष्णुदेवजनो यदा ।

केन्द्रे दिनञ्च गुरुवद्वक्त्रारम्भीतदाशीनः ॥ ७ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत्प्रमत्तापजयोयदा ।

तिमिरं वादिनं केन्द्रे तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ८ ॥

भरणीभाग्यहस्ताद्राश्रवणनिलगं शनि ।

यदिमिगं शोभवेद्भूरिवारिभिस्तापयेन्महीम् ॥ ९ ॥

शक्रवरुणनागेषु विचरन्नातिवारिदः ।
 कुरुतेपीडितं लोकं शस्त्रदुर्भिक्षजैर्भयैः ॥ १० ॥
 अश्वेस्ववर्गतज्जीविकविवेद्यमुमान्निहा ।
 याम्येक्षेगीतवाद्यादी जीविनोहन्तिभास्करिः ॥ ११ ॥
 बहुलास्येचमृपालानंयिष्टत्तिश्च पीडयेत् ।
 रोहिण्यां हन्ति पञ्चालकाशिकोशलमद्रजान् ॥ १२ ॥
 कौनः सीम्यस्थितोहन्ति गवीर्य्यजनयाजकान् ।
 रोद्रस्थःतैलकुबौररजकानुपपीडयेत् ॥ १३ ॥
 आद्रिसेसिन्धुसौवीरसुराप्त्रजनमर्दनः ।
 पुष्येकर्णाटकाम्बोजवणिग्यवनधूर्त्तहा ॥ १४ ॥
 सार्पेसर्पजलोद्भूताग्निहन्तिपितृदेवगः ।
 बाल्हीकवासिनोषेयान् कोष्ठागारनिवासिनः ॥ १५ ॥
 भाग्यक्षेकन्यकाःहन्ति पण्यस्त्रीरसविक्रयान् ।
 आर्य्यमस्थोनृपाचार्य्यान् हन्तिताक्षशिलानपि ॥ १६ ॥
 हस्तेनापितमालाकृदिभपचाक्रिकमर्दनः ।
 चित्रायां चित्रभाण्डानिस्त्रियोहन्तिचलेखकान् ॥ १७ ॥
 स्वार्तामिगधजान् दूतान् विशेषेणप्लवङ्गमान् ।
 वेशाखेमिनकौलूकान् सस्यानिचनिपीडयेत् ॥ १८ ॥
 मित्रेभिनतिमित्राणि काश्मीरानापि मन्त्रिणः ।
 ज्येष्ठायां राजपूज्यांश्च कुलज्येष्ठांश्च पीडयेत् ॥ १९ ॥
 मूलेहन्तिफलौषध्यान् काशिकोशलर्यापितः ।
 आप्येगिरिव्रजान् हन्तिमैथिलान्तामलिप्तिकान् ॥ २० ॥
 विश्वेदशार्णयवनान्निहन्त्युज्जयनीजनान् ।
 श्रवणेनृपतेमुख्यान्निहन्तिच पुरोहितम् ॥ २१ ॥
 यमुमेमगधेशस्य धनिनाञ्च जयप्रदः ।

धारुणेर्क्षेभिपक्ष्ण्यशौण्डिकाना जयप्रदः ॥ १२ ॥

अजैकपाटेष्टाष्टिप्रः श्रेष्ठाप्मिकानापिपोपयेत् ।

अहिर्बुध्नेहिरण्यस्त्रीयोधानामभिष्टद्धिद ॥ १३ ॥

पौष्णेहान्तिशरत्तसस्यमीश्वरान् यवनानपि ।

सर्व्वत्रविमलान्तिग्वश्चारवान्नातिदोषकृत् ॥ १४ ॥

जीवोयदाविशाखास्थः कृत्तिकास्थः शनेश्चर ।

तदामजानामनय पौरभेदश्च निश्चितः ॥ १५ ॥

आवोसितौच युक्तौच सद्भिःभौमशनैश्चरौ ।

एकत्रसद्गतौस्यातामनिलानलमीतिदौ ॥ १६ ॥

उद्धृता दस्युवाराज्य पशुवित्तविनाशकृत् ।

जनोबन्धुवियोगार्त्तः पीडयते बहुभुक्षय ॥ १७ ॥

अतिवृष्ट्या कचिद् सस्यमवृष्ट्यानश्यति कचिद् ।

लोकः पीडयति रोगेण समये सूर्य्यजन्यिनः ॥ १८ ॥

इति वर्षाव्यधिफलम् ।

अणवोल्पमयूखाश्च नीचगानिर्जिताग्रहाः ।

फल नसकलदद्युर्यथाभिहितात्मनः ॥ २९ ॥

शुभाशुभाना वर्षादि भवेत् सम्पीलित यदा ।

तदापि फलमल्पस्यादन्यथापूर्तमिष्यते ॥ ३० ॥

आनर्त्ताम्बुधशूद्रपुष्करयदास्तौराष्ट्रनामादय ।

पश्वारणस्त्रसरस्वतीमलयिनोदेशास्तुयेसम्पताः ॥

चण्डालस्त्रालितव्रताश्च विषवास्तिक्तानिवस्त्रनिवा ।

वृद्धार्हिप्रजनाःखरास्त्रकरभा वर्ग शनेस्सम्पतः ॥ ३१ ॥

शनैश्चरस्य वारेण तद्गर्गादौ शुभाशुभम् ।

पच्यतेउर्ध्वशततत्तन्मासपदकेनवायुनः ॥ ३२ ॥

वैदूर्यकान्तिविमलः शुभदः प्रजानां ।
 धाणातसोक्तुमुपवर्णनिभः प्रशस्तः ।
 यज्चापि वर्णमुपगच्छति तद्वसवर्णं
 सूर्यर्पात्मजः क्षपयतीति मुनिमवादः ॥ ३३ ॥
 इति शनैश्चरचरितं नामाष्टमोऽध्यायः ।

नवमोऽध्यायः ।

अथराहोश्चरितं समासेन प्रकाशयते ।
 अर्थः फलममुष्य स्यात् प्रमाणं क्षयतीर्थकः ॥ १ ॥
 ऋणयान्ते विलिप्तानां मधुको भागहारकः ।
 ऋक्षी मण्डलं सक्रवा स्फुटमेतस्य निर्दिशेत् ॥ २ ॥
 मण्डलार्द्धमिहक्षिप्त्वास्फुटं केतोश्च साधयेत् ।
 मज्जधेप्वर्केन्दुतुङ्गानां समसश्च स्फुटे ऋगात् ॥ ३ ॥
 तोयञ्च प्रबलं छायाकूपधाराञ्जनं त्यजेत् ।
 अथ वा धीजकर्मण पुनर्वोक्तम्फलमिष्यते ॥ ४ ॥
 अमावस्यादिवापर्वपरिच्छेदः समीपगः ।
 अङ्गत्रयमिदं दृष्ट्वा रविग्रामं विचिन्तयेत् ॥ ५ ॥
 भानुनेन्दुं कलीकृत्य पूर्ववत् पर्व साधयेत् ।
 अवशेषं परिज्ञाय ततो लिप्तायमाहरेत् ॥ ६ ॥
 प्रतिपत्पर्वणोरन्यतरसम्बन्धितद्वयेत् ।
 ततो गोक्षुण्णतो नाभिप्रातपन्तरलिप्तिरा ॥ ७ ॥
 प्रथमान्तरलिप्तादि शोधयेद्वास्करस्फुटात् ।
 एतञ्च निधिशेषञ्च शशितस्तु विशोधयेत् ॥ ८ ॥

पर्वस्योत्तरलिप्तादि योजयेद् द्वादशात्मनि ।
 निशाकरेतु नदिदं तिथिशेषञ्च योजयेत् ॥ ९ ॥
 सूर्यचन्द्रमसोश्चैवं समो नाम भविष्यति ।
 अथेचैवं क्रियाभिन्नस्ममकर्म समाचरेत् ॥ १० ॥
 चन्द्रस्फुटो यदि महान् योगोऽस्य उदाहृतः ।
 स्फुटो यदि महान् भानोर्विद्यायोगमनागतम् ॥ ११ ॥
 एतयोः स्फुटभोगाभ्यान्तिथिशेषं पृथक् पृथक् ।
 अभ्यस्य विवरं न्यस्ता विलिप्ता स्फुटयोः स्तयोः ॥ १२ ॥
 संयोजयेच्चतुर्दश्या पञ्चदश्यान्तु शोधयेत् ।
 सदृशावर्कशशिनौ शतमेव कृते सति ॥ १३ ॥
 स्फुटमुक्तिं महस्त्राशोश्चापेनाहस्य कातरैः ।
 भोजयेद्भिन्निकाद्य तद्भानोर्विम्बदलम्भवेत् ॥ १४ ॥
 दिनाभ्यस्तं मुधाधाम स्फुटभोगं रसास्यिकैः ।
 आहस्य घटिकाद्यन्तादिन्दोर्विम्बाद्दिनादिशेत् ॥ १५ ॥
 संयुक्तमतयोरर्द्धसंयोगार्द्धमिति स्मृतम् ।
 अथकालविशुद्धयर्थं लम्बपर्वं विधीयते ॥ १६ ॥
 पूर्वाह्णे पर्वनाच्छेदे दिनार्धात्पर्वं शोधयेत् ।
 पर्वच्छेदे पराह्णे चेदिनार्द्धं पर्वणस्यजेत् ॥ १७ ॥
 शोपन्तु विकल्पीकृत्य धनैर्दत्त्वा नखैर्हृते ।
 प्राप्तं लिप्तादि तत्रापि नीचलम्बास्तु तारकाः ॥ १८ ॥
 पादः समश्चेद्विषमं त्यक्त्वा शेषं कलीकृतम् ।
 विभज्य शम्भुना लब्धं लम्बनज्यागुणो भवेत् ॥ १९ ॥
 मृगो नागो वरं शय्या नीपस्वीणोऽपुनर्ननु ।
 ज्ञानञ्चेति नवेते तु खण्डालम्बगुणाः स्मृताः ॥ २० ॥
 लब्धज्यां पूजयित्वाथ शेषञ्चान्यगुणाद् हृते ।

शम्भुनाप्तं सिपेन्मूर्ध्नि स्यादेतलम्बनं फलम् ॥ २१ ॥
 ततो नागाप्लिलप्ताद्य क्रमात्पूर्वपराह्वयोः ।
 पर्वनाख्याघ्नणं देयं शुद्धलम्बनपर्व तद् ॥ २२ ॥
 प्रायोभ्यस्तं लम्बफलं पुनर्लम्बफलैर्युतम् ।
 अनघे ताप्लिलप्तादि शुद्धलम्बकलादिकम् ॥ २३ ॥
 पूर्वार्द्धे पर्वनाच्छेदे ततश्चार्काद् विशोधयेत् ।
 सायाह्ने योजयेत् सौर्यं लम्बनादित्य उच्यते ॥ २४ ॥
 राहुं लम्बाद्रवेस्तं वा केतोः संशोध्य गोलवित् ।
 विशोध्य भुज्यतं फोटि शेषं कृत्वा त्रिलिप्तिकाम् ॥ २५ ॥
 नीपेनाभ्यस्य गोलस्मा धाजितं घटिकादिकम् ।
 विसेपमाहुः शशिनस्तच्चदूगोलारुयया श्रुतम् ॥ २६ ॥
 अन्तरं विकलीकृत्य लम्बपर्वदिनार्द्धयोः ।
 धनाभ्यस्ते नरमाप्ता लिप्तिकाश्च त्रिलिप्तिकाः ॥ २७ ॥
 न तेन लिप्तिकाहृत्य कारकां शिरसि सिपेत् ।
 तदेतद्राक्षलिप्ताद्यं क्रमात्पूर्वपराह्वयोः ॥ २८ ॥
 हित्वा दत्त्वा च लम्बाके मध्यलग्नस्फुटं नयेत् ।
 गोलपादविधिं तत्र प्राक्कृत्वाकलीकृते ॥ २९ ॥
 विमज्ज्यशम्भुनालब्धं नतिज्यागणना भवेत् ।
 सारङ्गशूरशरः पुत्रो धन्यो मान्यः प्रियः सना ॥
 रत्नञ्चेति नयेत् तु खण्डानतिगुणाः स्मृताः ॥ ३० ॥
 लब्धज्यां पूजयित्वाथ शेषज्चान्यगुणाद् हृते ।
 शम्भुनैवममाहृत्य लब्धश्च शिरसि सिपेत् ॥ ३१ ॥
 नतिज्याघटिका चैषा यदि चाचरीदग्भवा ।
 अक्षे विशिष्टप्यते ऽन्योन्यं भवेद्याभ्ये तु योजयेत् ॥ ३२ ॥
 एवञ्च संस्कृते तत्र भुक्त्यन्तरविवर्द्धिते ।

विभज्या धनकान्तारैर्द्विगुणा लिप्तिर्बोलपिनका ॥ ३३ ॥

नतिविशेष एष स्यान्मध्यलम्कारगोलवान् ।

तुल्यादिनातिविशेषः शशिविशेषयोजित ॥ ३४ ॥

भिन्नगोलस्तु विशेषः परस्परविशोधित ।

एवं युक्तो विशुद्धो वा स्फुटविशेष इष्यते ॥ ३५ ॥

पदासौ स्फुटविशेषः संयोगार्द्धेन चेत् समः ।

अधिको वा भवेत्तस्मात्तदार्को नोपरज्यति ॥ ३६ ॥

संयोगार्द्धञ्च विशेषमुभय वर्गयेत् पृथक् ।

संयोगवर्गाद् विशेषं वर्गं हित्वा तदन्तरे ॥ ३७ ॥

मूलमुत्पादयेत्तस्मान्निवारमथ शोधयेत् ।

विवरे सनसा क्षुणे धनलब्धस्तु भाजक ॥ ३८ ॥

तेन मूले हृते लब्धं स्थितार्द्धघटिकादिकम् ।

लम्बपर्वस्त्रिधास्थाप्यमादौ स्थितार्द्धमुन्नयेत् ॥ ३९ ॥

चरमेयोजयेन्मध्ये न दद्यात्त च शोधयेत् ।

मथम स्पर्शकालः स्यात्तृतीय मोक्ष इष्यते ॥ ४० ॥

प्राप्तकालो भवेन्मध्यो यथा रूपमवस्थितः ।

विश्वार्द्धद्वयमन्योन्यं विश्लिष्यपुनर्वर्गयेत् ॥ ४१ ॥

ततो विशेषवर्गश्चेत् शोधनञ्च विमर्द्दनम् ।

शोधयेत् शोधयित्वातः शेषे मूलञ्च साधयेत् ॥ ४२ ॥

पूर्वोक्तभागहारेण तत्र मूले विभाजिते ।

लब्धा नाडी विनाडी च विमर्द्यार्धमिनीष्यते ॥ ४३ ॥

प्राप्तकाले च मोक्षे च विमर्द्यार्द्धं विनिसिपेत् ।

आप्यायनं बहिर्विश्वार्द्धमर्दानामकल्पते ॥ ४४ ॥

अशोष्य पठर्बोलिप्ताभ्यः स्थितार्धेन द्वयान्तरम् ।

नक्तादिवा च दिनरश्चन्द्रयोर्मासनादिका ॥ ४५ ॥

भास्वतः स्पर्शतः पश्चात् विमोक्षः पूर्वतो भवेत् ।
 चन्द्रस्पर्शा भवेत् प्राच्यां विमोक्षः पश्चिमे भवेत् ॥ ४६ ॥
 समाकादिधिको राहुर्ग्रसत्युत्तरकोणगः ।
 ऊनो दक्षिणकोणस्थः केतुस्त्वत्कविलोमतः ॥ ४७ ॥
 सोमश्चेत् पश्चिमस्थायी राहुर्ग्रसति भास्करम् ।
 भानुग्रासविलोमेन सोमग्रासं विनिर्दिशेत् ॥ ४८ ॥
 सौम्यकर्णाश्रितो राहुर्वामदृचेन गच्छति ।
 शाम्यकर्णाश्रितो योयं दक्षिणादृत्ततो घजेत् ॥ ४९ ॥
 हेमभद्राविलिप्तादि विम्बमानं विवस्वतः ।
 योगकालः शशाङ्कस्य भवेद्वाहोर्जनोन्दी ॥ ५० ॥
 वृत्तीकुलं लिखेत्पूर्वं भानोर्विम्बदलं ततः ।
 स्थापयेत् स्फुटविक्षेपं पातनिष्ठितदिङ्मुखे ॥ ५१ ॥
 तदग्रे पूर्णचन्द्रस्य दृष्टिं मूत्रेण लिख्यते ।
 यावद् ग्रसति राहुस्तं तावदग्रानुमीयते ॥ ५२ ॥
 विषुवद्वयङ्गुले वर्गी कृते ज्ञानभुजायसः ।
 क्षिप्त्वा मूलमिहोत्पाद्य भागहारं तमुद्दिशेत् ॥ ५३ ॥
 नागिना पार्थिवामासं भवत्वा लब्धकलाफलम् ।
 विषुवद्वयङ्गुलं क्षुण्णं भागहारेण भाजितम् ॥ ५४ ॥
 ततो लब्धकलादिः स्यादवज्यानाम् दक्षिणा ।
 एवं संक्षेपमार्गेण सूर्यग्रहणमादिशेत् ॥ ५५ ॥

इति सूर्योपरागनिर्णयः ।

पीर्णमासीनिशापर्वपरिच्छेदस्समीपता ।
 अङ्गत्रयमिदं दृष्ट्वा सोमग्रासं निरूपयेत् ॥ १ ॥

पूर्ववत्समकर्मादि कृत्वा राहुसमेन्दुतः ।
 विशोध्य केतुतस्तं वा चन्द्रविशेषमानयेत् ॥ २ ॥
 स्फुटभोगं शशाङ्कस्य दानेनाभ्यासयेत्ततः ।
 पुण्यार्थलब्धे लिप्तादि राहुविम्बार्द्धमादिशेत् ॥ ३ ॥
 विम्बार्द्धद्वयमन्योन्यं समश्चेद्राहुचन्द्रयोः ।
 संयोगार्द्धं तदुद्दिष्टं तत्त्ववर्णञ्च वर्गयेत् ॥ ४ ॥
 ततो विशोध्यविशेषवर्गं मूलं ततो नयेत् ।
 ततस्तिथ्यर्द्धमानीय पूर्ववत् सर्वमाचरेत् ॥ ५ ॥
 निशाकरस्य विम्बार्द्धं विशेषेण पृथक् पृथक् ।
 राहुविम्बदलाभ्यस्ते संयोगार्द्धेन भाजितम् ॥ ६ ॥
 क्रमात् सोदृष्टविम्बार्द्धमिष्टविशेष एव च ।
 वृत्तीकृत्य लिखेत्पूर्वमिष्टविम्बदलं तथा ॥ ७ ॥
 स्थापयेदिष्टविषयं पातनिःस्तनदिङ्मुले ।
 तदग्रे राहुविम्बार्द्धं वृत्तीकृत्य लिखेदुपः ॥ ८ ॥
 यावत्प्रच्छाद्यते चन्द्रस्तावदत्रावसीयते ।
 जानीयात् सूत्रविन्यासमिति विद्वान् समाप्ततः ॥ ९ ॥

इति चन्द्रोपरागनिर्णयः ।

—*—

स्वर्भानुर्मेघगो दृष्टः पीठयेदग्निजीविनः ।
 पञ्चालान् गूरसेनांश्च काम्बोजांश्च कलिङ्गजान् ॥ १ ॥
 गोपालाः गोमिनो गावाः प्राप्ताश्च सुमहत्पदम् ।
 पीड्यन्ते वृषभे राहौ दृग्गोचरमुपागते ॥ २ ॥
 मिथुने ग्रहणे वृषे यमुनातटवासिनः ।
 वरस्त्रियश्च पीड्यन्ते राजानश्च कलाविदः ॥ ३ ॥

कर्कटे प्रकटो राहुः शकपञ्चालकौरवान् ।

निहन्त्याभीरमङ्गांश्च कुरुते चान्नसंक्षयम् ॥ ४ ॥

सिंहे च सिंहिकासूनुराविर्भूतो बनोद्भवान् ।

पुलिन्दान् राजदेशीयान् राज्ञश्च परिपीडयेत् ॥ ५ ॥

हन्यात् कन्याश्रितो राहुः कविलेखकगायकान् ।

अस्मकत्रिपुरान्तर्गान् सस्यानि च विशोषितः ॥ ६ ॥

राहुस्तुलायां संहृष्टो दशार्णान् भारुकच्छजान् ।

अवन्तिमिन्धुजान् हन्ति वणिजश्च परान्खजान् ॥ ८ ॥

राहुरष्टमधे दृष्टः विनष्टविपजीविनः ।

मद्रोदुम्बरचोलोपान्तृपांश्चायुधशालिनः ॥ ८ ॥

धनुषि ग्रहणे वृत्ते पाञ्चालांश्च विदेहजान् ।

सायुधा वाजिनोमात्यान् वणिग्धैर्घांश्च पीडयेत् ॥ ९ ॥

वीक्षितो मकरे राहुर्मन्त्रिवर्गांश्च पीडयेत् ।

मन्त्रौपथेषु कुशलान् ह्यपजातिश्च सायुधान् ॥ १० ॥

उपरक्तो घटे दृष्टः हन्यात् सिंहपुरोद्भवान् ।

वर्बरांस्तस्करान् भारवाहांश्च गिरिनिर्मितान् ॥ ११ ॥

प्रकाशश्चरमे राशौ राहुः सागरवारिजम् ।

पीडयेद् द्रव्यजातिश्च प्राज्ञांश्चायुधशालिनः ॥ १२ ॥

अपमव्येन चलनं राहोस्तस्करभीतिकृत् ।

सव्येन चलनं भूरि वारिदं क्षेमकारणम् ॥ १३ ॥

सव्येन चलनं राहोश्चौरेभ्यो भयमावहेत् ।

अपसव्येन चलनं क्षेमकृद् भूरिवारिदम् ॥ १४ ॥

स्पर्शं धूमोदले कृष्णं सर्वग्रासे तु पिङ्गलः ।

कृष्णे ताभ्रमभाचापे मोक्षेप्येतत्कमो भवेत् ॥ १५ ॥

अयं विभेदो वर्णस्य सम्भविष्णुर्निसर्गतः ।

उक्तक्रयविरोधस्तु शुभाशुभविपाचकः ॥ १६ ॥

श्वेते तमसि विपाणां पीडाक्षेमसुदृष्टयः ।

अग्निवर्णेऽग्निभीतिश्च पीडादहनजीविनाम् ॥ १७ ॥

हरिते रोगबाहुल्यभीतिभिः सस्यसंशयम् ।

अरुणांशुनिभे पीडा विहङ्गानामवग्रहः ॥ १८ ॥

। कृष्णवर्णे तमोमूर्त्तो शूद्राणां व्याधिमादिशेत् ।

हरिद्राभे विपादूर्वाश्यामे वा मरकं विदुः ॥ १९ ॥

सापरागौ पुष्पवन्तौ पततो वाप्युदञ्चतः ।

शारदानाञ्च सस्यानां भूपानामन्त्यकारिणः ॥ २० ॥

यदि पञ्चदशोहेन रविन्दुपरज्यतः

दुर्भिक्षशस्त्रकोपाभ्यां पीड्यते स नृपञ्जगत् ॥ २१ ॥

। ग्रहणं गणितानीतं यद्यतिपुष्णं दृश्यते ।

पञ्चग्रहसमायोगे मृते राजा प्रणश्यति ॥ २२ ॥

सङ्गेग्रासः शुभैर्दृष्टः कुर्याद् दुर्भिक्षमारकौ ।

सप्ताहाञ्च शुभादृष्टिः समयेद् ग्रहणे शुभम् ॥ २३ ॥

। म्लेच्छा ये कुलयां सनाजलधयो मूर्खा शृगालासनाः

शौचाचारविवाञ्जिताश्च धरताः सर्वे च निद्रालवः ।

विच्छिन्नावयवाः जना विवसनाः गर्भाशयस्थाधिनाः

क्रव्यादास्तिलमापजातमभयो राहोस्तु वर्गो भवेद् ॥ २४ ॥

राहोश्चारफलं ब्रूयाद् दुष्टानामपि जन्मिनाम् ।

क्रुक्षोपराक्तवर्गे च तद्वर्गोपात्तवत्सरे ॥ २५ ॥

इति राहुचरितं नाम नवमोऽध्यायः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि संकीर्णचरितं लघु ।

विशोध्य कालवर्षेभ्यो मानोदारं विचक्षणः ॥ १ ॥

अनिलेन विभज्याप्तमोक्षन्यादिक्रमादिशेत् ।
 स्थानं तदमस्तसङ्ख्यानां मुनीनां त्रिदिवोकसाम् ॥ २ ॥
 माच्यां मरीचिस्तदनु वशिष्टश्चाद्विरासतः ।
 अत्रिरस्मात्पुलस्त्यः स्यादतः पुलहनामवान् ॥
 क्रतुरस्मात्परश्चेति क्रमज्ञो मुनयः स्थिताः ॥ ३ ॥
 उत्पातपीडिता एते स्ववर्गं पीडयन्ति हि ।
 पुष्पन्ति वर्गविमलाः सुस्निग्धाःकिरणोज्ज्वलाः ॥ ४ ॥
 प्रथमस्य मुनेर्धर्मे सिद्धमन्त्रौपधाजनाः ।
 द्वितीयस्य सकाम्बोजाः धनिनश्च तपोधना ॥ ५ ॥
 तृतीयस्य द्विजन्मान पण्डिता कवयो जना ।
 चतुर्थस्य पयोवाहा गावश्च वनिता जनाः ॥ ६ ॥
 पञ्चमस्य भुजङ्गाश्च पिशाचा राक्षसस्तथा ।
 षष्ठस्य फलमूलानि चरमस्य श्रुतियला ॥ ७ ॥
 मरीचिर्मासमात्रेण स्ववर्गे पाचयेत् फलम् ।
 मासवृद्धिक्रमादन्ये स्ववर्गे फलपाचकाः ॥ ८ ॥
 इति सप्तमुनिचारनिर्णयः ।

— ० —

अगस्त्यस्योदये वाक्यं कविवद्भावको भवेत् ।
 अस्यैवास्तमये वाक्यं स्वैर्मङ्गलमिष्यते ॥ १ ॥
 विपुल्यङ्गुलेनादौ लब्धमृक्षादिकं फलम् ।
 शोधयेद्दुदये वाक्यादस्तवाक्ये तु योजयेत् ॥ २ ॥
 यदा भानोः स्फुटन्तत्तत् सदृशत्वम्पद्यते ।

१ कुलपांसनाजलधियोमूर्गाथगालासना । २ उत्तरात् ।
 ३ मर्कटि । ४ मागोदारम् । ५ सकलसूचलपद्मविधापह ।

तदागस्त्यमुनिस्तत्तत् क्रियां प्राप्नो भविष्यति ॥ ३ ॥

निशि तपःपठलेऽरुणराशिभिर्लघुचयं गमिते यमदिशगतः ।
उदयति स्फुटिकोज्ज्वलराशिमान् सकलकश्चलपङ्काविपापह ४
परुषः कुरुते रोगान् कोपलोवृष्टिरोधकृत् ।

धूमो गवामथुमकृन्माञ्जिष्टाभः क्षुधावहः ॥ ५ ॥

स्वल्पमूर्त्तिं पुररोधं कुरुते कुम्भसम्भव ।

चन्द्रनक्षत्रनियमात्कालवर्गाविनिश्चयः ॥ ६ ॥

उपासितार्थो यदि भूमिपालो नमन्नुपास्ते तद्रुदीयमानम् ।

स सप्त वर्षाणि करोति राज्यं निरीतिकं वीतरिपुप्रमार्हम् ॥ ७ ॥

प्राप्नोति विद्यां तमुपाशमानो द्विज सुपुत्रान् वीनताजनाश्च ।

वैद्यस्तुगां पूरिषनानि मृगोयात्रार्थोर्मादि खलु कर्णधार ॥ ८ ॥

इति अगस्त्यचारनिर्णयः ।

विलिप्तीकृत भान्विन्दु रत्नेनाभ्यस्पधीकृते ।

लङ्घं पृथक्पृथग्गृह्णात्वा तयोरर्कस्य लाभतः ॥ १ ॥

शोधयेद्दृढवन्मानं गम्भीरं चन्द्रलाभत ।

भाजयेदुभय मूत्रे शिष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ २ ॥

परिवेपस्तदर्कस्या यदि युग्मे निशाकृतिः ।

तत्तद्दिनाधिपाश्रीय मारम्भस्तयदीप्तिपान् ॥ ३ ॥

अथत्रार्वेन्दुलाभाभ्यां ज्ञानदीपकृतो वृतः ।

अवशेषे नतिप्राप्ता स्तयो ज्ञेया स्फुटाशकाः ॥ ४ ॥

निम्नय द्विधास्थप्य नीलं पूर्वत्र निक्षिपेत् ।

द्वय स्फुटागैर्विमजे ऽष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ ५ ॥

रविन्दोःपरिधौ स्याता मन्यथाशून्यसा तयोः ।

एतयोः स्फुटभागेषु नर्थाविक्षिपेदतः ॥ ६ ॥

अभिष्टोतोधिभिर्भवत्वा शिष्टमोजे यादे स्थितम् ।

यदा वा परिवेषः स्याःत्तयोरिति वदेद् बुधः ॥ ७ ॥

सर्व्वव्योमानगामी यः परिवेषः सशोणियमः ।

धनुर्दृष्टगाटसकटप्रतिमश्च न शोभनः ॥ ८ ॥

सेनाधिपस्य भयकृत् परिवेषो विमण्डलः ।

खादिभि शशस्त्रकोपश्च पुवराजनरेन्द्रहा ॥ ९ ॥

निरुद्धे सार्द्धमृक्षेण ग्रहे मण्डलरेखया ।

दिनत्रये न दृष्टिवा विग्रहोवा थ मासवः ॥ १० ॥

होरायाः जन्मराशे वापतिर्जन्मर्क्षमेववा ।

अन्तर्भवतिचक्रेचेत्तस्य राशौशुभम्भवेत् ॥ ११ ॥

परिवेषगतो भौमः शास्त्राग्निभयदो भवेत् ।

बुध स्फुट्टिष्टकुन्मन्त्री लेखकानाश्च दृष्टिदः ॥ १२ ॥

जीवः पुरोहितामास्यभ्रपालानां विवाधकः ।

शुक्रः मायायिनां राक्षां पीडयेदन्नहानिकृत् ॥ १३ ॥

शनिः कुशान्यविध्वंसी जनयेद् दृष्टिमारुतौ ।

राहुर्नृपभय व्याधिं केतुर्गर्भभयं दिशेत् ॥ १४ ॥

द्वयो निरुद्धयोर्युद्ध जानीयात् क्षुद्भयं त्रिषु ।

सप्तो लोकस्य निर्दिष्टो ग्रहेषु चतुरादिषु ॥ १५ ॥

विमादीनां सप्तं कूर्यात्क्रमात्प्रतिपदादिषु ।

श्रेणी नगरकोशानां पञ्चम्यादिषु नाशकृत् ॥ १६ ॥

अष्टम्यां पुवराजस्य परस्त्रीषु च भूशुजां ।

द्वादश्यां नगरसोमस्त्रयोदश्यां चमूभयम् ॥ १७ ॥

परतो महिषीनाशः पञ्चदश्यां नृपाशुभम् ।

असग्रहवशात् ज्ञेयः कालवर्गो षलोत्तरः ॥ १८ ॥

इतिपरिवेषनिर्णयः ।

अर्केन्दुलाभं सम्पृक्तं पडभ्यस्तं चतुर्विधम् ।
 चण्डिद्वन्द्वं घटिधेनुं क्रमात् तेषु त्रिनिक्षिपेत् ॥ १ ॥
 राज्यभानुतनुमानै र्भक्त्वां शून्येषु हि क्रमात् ।
 जीमूतवातपरिधिश्चक्रचापोदयस्तदा ॥ २ ॥
 ऐन्द्र धनुर्जले दृष्टं विधत्ते दृष्टिनिग्रहम् ।
 भुवि, सस्यवधं नाकौ शत्रूकोपंतरौ रुद्रः ॥ ३ ॥
 अवृष्ट्यां दृष्टिकृद्वृष्ट्यां दृष्टिनुत् पूर्वदिग्भवम् ।
 यदा पश्चिमदिग्भूतं दृष्टिकृत् शक्रकार्मुकम् ॥ ४ ॥
 प्रागादिषु चतुर्दिषु निशायां धनुराहितम् ।
 भूपसेनाधिपामासमन्त्रोणां भयदं क्रमात् ॥ ५ ॥
 धनु स्वेतादिवर्णं स्याद्विजादीनां भयावहम् ।
 निशि स्वस्थितदिग्जातं निहन्त्याद्राजवल्लभान् ॥ ६ ॥
 इन्द्रचापममुद्भूतं ध्रुवाशुभफलम्बुध ।
 अर्काधिष्ठितताराया वर्गे काले नचोद्दिशेत् ॥ ७ ॥
 इतिहन्द्रचापनिर्णयः ।

अर्कोदये निपतितो निर्घातो घातको भवेत् ।
 नृपानां धनिनाञ्चाथ योधानां वीणिजामपि ॥ १ ॥
 गोजाविकमुपाहन्यात्तदाप्रहरावधि ।
 द्वितीये शूद्रपौरांश्च विप्रान् राजोपजीविन ॥ २ ॥
 तृतीये वैश्यजीमूतांश्चतुर्थांशे च तत्करान् ।
 निहन्सस्तमये नीचान् सस्यजातानि पञ्चमे ॥ ३ ॥
 षष्ठे पिशाचसङ्घातान् सप्तमे गजवाजिनः ।

अष्टमे यादिनो र्याति यां दिशां इन्नि तद्भवान् ॥ ४ ॥
 देवालयेषु पतितः तद्भक्तानुपपीडयेत् ।
 पतितो राजसदने विधत्ते राष्ट्रशून्यताम् ॥ ५ ॥
 निर्घातपातः फलति चन्द्रनक्षत्रजातिषु ।
 मासपदकेन वा मोचेद्वत्सरोन्नतये न वा ॥ ६ ॥
 इतिनिर्घातपातनिर्णयः ।

उल्काद्विजादिवर्णघ्नी सङ्गासृग्स्वर्णवाणभा ।
 तथैव रुक्षानिर्देष्टा पतिता चोत्तरादिषु ॥ १ ॥
 अनुपद्गाम्बरे यस्याश्चिरं तिष्ठति दण्डवत् ।
 धृतेव तन्तुभिः खेया चोक्षते सा च राजनुत् ॥ २ ॥
 लोकसंक्षयमाधत्ते शिखिपिञ्जस्वरुपिणी ।
 सर्पवत् सर्पति या च सा स्त्रीणामहिता भवेत् ॥ ३ ॥
 छत्रवन्मण्डलाकारा निहन्ति च पुरोहितम् ।
 सा धत्ते राष्ट्रशून्यत्वं या स्थिता वंशगुल्मवत् ॥ ४ ॥
 या व्यालमूकरसदृक् सद्यो विस्फुलिङ्गा ।
 खण्डा च निस्वनवतो जगतः शुभा सा ॥
 उल्का यतो ऽग्निभवति स्वपुरं धले वा ।
 भूपस्य तस्य तत एव भयं वदन्ति ॥ ५ ॥
 उल्का फलति सप्ताहाद्वर्षमात्रेण वा पुनः ।
 चन्दाधिष्ठितनक्षत्रवर्गे वा दृष्टजन्तुषु ॥ ६ ॥
 इतिउल्कानिर्णयः ।

दिग्दाहः पूर्वदिग्जात सत्रियानां भयावहः ।

अ गेय्या शिल्पिवाल्ग्वो याम्यायामुग्रजातिनुन् ॥ १ ॥

पश्चिमे कर्षकान् वायौ तुरङ्गे सह तत्करान् ।

पीडयेदुत्तरे विप्रनैशान्या वणिजांकुलम् ॥ २ ॥

दिग्दाहो वत्सराद्धेन मामाना सप्तकेन वा ।

चन्द्राभिष्टितनसप्तवर्गे फलति भूरिशः ॥ ३ ॥

इतिदिग्दाहनिर्णयः ।

प्रथमे महेरे दृष्टं गन्धर्वनगरन्दीव ।

राजोपजीविभयदं द्वितीये ब्रह्मणाहितम् ॥ १ ॥

तृतीये वैद्यवशात्तु तुरीये चोरनाशनम् ।

अस्य पाकस्त्रिभि मासेस्तत्तद्देशेषु निर्दिशेत् ॥ २ ॥

इतिगन्धर्वनिर्णयः ।

घरिष्याश्चलन पापं सौम्यनसप्तवारजम् ।

स्ववर्गे शुभद भूय परवर्गेषु दोषदम् ॥ १ ॥

केचित्पापफलम्भूमश्चलन सर्वदा जगु ।

पच्यते चलन पाप्मा वत्सराद्विषयान्तरे ॥ २ ॥

इतिभूचलननिर्णयः ।

पञ्च दुर्भिक्षकतीर षट् पार्थिवभयमदा ।

सप्त सर्वविनाशाय सप्तदेकत्रया ग्रहा ॥ १ ॥

यस्या दिशि ग्रहा सर्वे लीयन्ते तिग्मपापनि ।

व्याधिदुर्भिक्षशस्त्रार्थस्तस्यां दिशि जनो भवेत् ॥ २ ॥
 र वाचस्तमिने यत्र देशे ग्रहपरम्परात् ।
 दृश्यते तत्र शङ्खणां चत्सरेण नृपोऽन्यथा ॥ ३ ॥
 पद्मोत्पलपत्रादीनां चित्राणामेकैनालकम् ।
 सम्भवः फलपुष्पाणां यमलत्वञ्च भीतिदम् ॥ ४ ॥
 परयोनिषु गरुडन्तो मैथुनं देशनाशनम् ।
 अन्यत्र विषयोत्पत्तिर्नृणाञ्चाजातिमैथुनम् ॥ ५ ॥
 सर्वे दुर्भिक्षकर्तारः स्वजातिपिशितासनाः ।
 सर्पमूषिकमाज्जारिप्रथुरोमविवर्जिताः ॥ ६ ॥
 ग्रामारण्यचराः ये च ये दिवा यामिनीचराः ।
 ते ते व्यस्यिताः दृष्टाः द्रुपतो देशशून्यताम् ॥ ७ ॥
 दृष्टोरणचक्षुषु द्वारेषु च भयप्रदाः ।
 पक्षिणां सन्निपानश्च मधुबलमीरुदर्शनम् ॥ ८ ॥
 एकत्रानैकदेवानां कुसुमफलदर्शनम् ।
 अतिदृष्टिश्च सस्यानां परचक्रागमं वदेत् ॥ ९ ॥
 तिलानां मर्दनाक्षिलमैलत्वञ्च वा यदा ।
 अन्नस्य विरसत्वञ्च तदापि सुनहद्वयम् ॥ १० ॥
 प्राहृद्गालं विनान्यत्र समये सप्तशासरम् ।
 मरन्नेन महादृष्टिः प्रधानमरणं वदेत् ॥ ११ ॥
 यदि छाया न दृश्यन्ते विमलेषु विवस्वति ।
 पल्लीपतो वा दृश्यन्ते भवेत्तस्मिन्नुपद्रवः ॥ १२ ॥
 कुक्कुटाः सणदारम्भे हेमन्तादौ च कोकिलाः ।
 रुदन्तो देशनाशाय दृश्येनाश्च मतिचक्रगाः ॥ १३ ॥

शिशवश्च शस्त्रकाष्ठाश्च पाणयस्तु परस्परम् ।
 महरच्छिन्दिभिन्दीति निगदन्तो भयप्रदाः ॥ १४ ॥
 चित्रितश्चित्ररूपानां तदुपक्तानां भयप्रदाः ।
 विकृतप्रसवस्तत्तद्गर्भशून्यत्वमावेद्वेत् ॥ १५ ॥
 अग्नेर्भयङ्करो घोषो नागैरुज्ज्वलनं तथा ।
 रासितं लोहभाण्डानां गमनञ्च भयप्रदम् ॥ १६ ॥
 अग्नाणिनां वचोवीतशरीराणाञ्च गर्जनम् ।
 सलिले शोणरेखा च न चिराद् भयमादिशेत् ॥ १७ ॥
 सस्यहंसजलानाञ्च दृष्टिभूतलभूभृताम् ।
 उत्पातः प्रभुनाशाय सर्व्वश्चाद्भूतदर्शनम् ॥ १८ ॥
 उन्मत्तानाञ्च या गाथाः शिशूनां भाषितञ्च यत् ।
 स्त्रियोपचमभासन्ते तस्य नास्ति व्यतिक्रमः ॥ १९ ॥
 पाशाण्डानां नास्तिकानाञ्च वादः
 साध्वाचारमोज्झितः क्रोधशीलः ।
 ईर्षालू वा विग्रहेच्छु नृपो वा
 यस्मिन् देशे तस्य नाशो न दूरः ॥ २० ॥
 सीमासीमन्तिते सर्व्वमदेशे स प्रजापतिः ।
 नक्षत्रराशिंराश्यार्द्धस्तत्क्षणेन ग्रहान्वितः ॥ २१ ॥
 द्वे रेखे दीर्घतो गर्भे तिर्यग्वाष्टौ समालिखेत् ।
 मध्ये प्रजापतिस्त्रय प्राज्दक्षिणेन तारकः ॥ २२ ॥
 तिर्यग्मध्यममूत्रर्षे तत्तद्द्वारं प्रतादिषु ।
 तदधस्तारकापूर्व्वं मृतं सर्व्वत्र योजयेत् ॥ २३ ॥
 त्रयोदश विनाडीम्भिरधिके घटिका द्वये ।

१ द्योतस्वप्रतिचक्रगाः । २ पाणयास्तु । ३ शोणनरेखा
 ४ उज्ज्वलानाञ्च । ५ मध्यस्ते । ६ तद्द्वारं प्रतीभिदाम् सु ।

। तुला तुलावान् पुरुषः कुम्भःकुम्भधरो नरः ॥ ३ ॥

सस्यदीपकरा कन्या कन्यानावमधिष्ठिता ।

धनुर्धन्वी पुमानश्वजघनःपरिकीर्त्तितः ॥ ४ ॥

शपो मृगास्यो मकरो मीनो मत्स्यशुग्मभवेत् ।

शेषाःस्वनामसदृशाः सर्वे स्वस्यानगोचराः ॥ ५ ॥

ईषद्रक्तश्च धवलो हरितः पाटलद्युतिः ।

पाण्डुर्विचित्रवर्णश्च कृष्णःकनकमन्त्रिमः ॥ ६ ॥

पिङ्गलःकर्तुरश्रीश्च बभ्रूश्च मालिनः क्रमात् ।

मेपादिमीनपर्यन्ताः रुचयःपरिकीर्त्तिताः ॥ ७ ॥

कूरः सौम्यः पुमान्तारी चरःस्थिरो द्विरूपवान् ।

द्वारं बाह्यश्च गर्भश्च कमान् मेपादयःस्मृताः ॥ ८ ॥

चत्वारो राशयोजायाः पञ्चमैर्नवमैस्तद् ।

मागादीनां दिशामीशाःक्रमेण परिकीर्त्तिताः ॥ ९ ॥

नृचतुष्पदकीटाख्याः मागादीशा बलोत्तराः ।

द्युरात्रिसन्ध्याबलिनो नृचतुष्पदकीटकाः ॥ १० ॥

कुजशुक्रशुचन्द्रार्कमौम्यशुक्रारसूरयः ।

पैङ्गुमन्दसुराचार्याः मेपादिभवनैश्वराः ॥ ११ ॥

होरा राश्यर्द्धमोजे तु प्रथमा राशिममालिनः ।

पश्चिमा हरिणाङ्गस्य समराशेर्विपर्ययात् ॥ १२ ॥

राशिभिर्भागो द्वेष्काणः प्रथमो भवनेशितुः ।

द्वितीयः पञ्चमेशस्य तृतीयो नवमेशितुः ॥ १३ ॥

अंशाःनवाजहरिचापभृतामजायः

नक्रादयो वृषवधूमकरांशकाःस्युः ।

तौल्यादयो मिथुनतौलिघटांशकाश्च ।

कवर्पादयश्चरमहश्चिकककटांशाः ॥ १४ ॥

चरास्थिरद्विरूपेषु भवनेषु यथाक्रमम् ।

आदियध्यान्तगा यागाः स्मृता वर्गोत्तमा बुधैः ॥ १५ ॥

राशिः द्वादशभागात्मः तत्रभागा यथाक्रमम् ।

तदादिराश्यधीशानां विषाश्चिद्भिर्विकल्पितः ॥ १६ ॥

राशिस्तु त्रिंशदंशः कुजराविजसुराचार्यशाशाङ्गिभुक्ताः

राशेरोजस्य बाणेन्द्रियभुजगमुनिप्राणभागाधिनाथाः ।

शुक्रज्ञाचार्यसूदर्यात्मजधरणिमुता युग्मराशेस्तु वायुः

शौणीभृद्व्यालजातिस्मरशरमहनामंशकानामधीशाः ॥ १७ ॥

पृष्टोदया मिथुनोत्सहस्रलाधराश्च

सीमन्तिनी कलसदृश्चिकराशयश्च ।

मूर्द्धोदया मकरगोजधनुः कुलीराः

स्यान्मीनराशिरुभयोदयनामधेयः ॥ १८ ॥

तात्कालिकोदयोमूर्त्तिः कल्यश्च हृदयं भवेत् ।

द्वितीयन्तु धनं धान्यं तृतीयं भ्रातृविक्रमौ ॥ १९ ॥

तुरियन्तु सुहृद्देशं पातालसुखबन्धवः ।

पञ्चमं पितृधीपुत्राः षष्ठं रुग्णैरवैरिणः ॥ २० ॥

सप्तमं पुत्रतिरागो रन्ध्रं मोहोऽष्टमं मृत्तिः ।

नवमन्तु तपोभाग्यगुरुधर्मगुणोदयः ॥ २१ ॥

दशमं मानकर्मज्ञः लाभस्त्वेकादशं च यः ।

द्वादशश्च व्ययं मानं सर्वं स्वाख्यातसूचकम् ॥ २२ ॥

षष्ठं तृतीयदशममेकादशमथापि च ।

त्रिधादुपवयस्थानमन्यत्रापचयाभिधा ॥ २३ ॥

सर्वस्वसंवाभिभिर्युक्तं दृष्टं वा बलमद्भवेत् ।

मूर्त्तिर्बुधं गुरुभ्याश्च युक्तादृष्टा चलोत्तराः ॥ २४ ॥

भावद्विकराः सौम्याः पद्मादन्यत्र सर्वतः ।
 अष्टमस्थाश्च कुर्वन्ति नरास्ते द्वाद्विमायुषः ॥ २५ ॥
 विवस्वानल्पचिकुरः पैतृकः समयमियः ।
 रक्तश्यामश्च पिङ्गाक्षश्चतुरस्रोऽस्त्रिसारवान् ॥ २६ ॥
 भास्वतःपरमोच्चन्तु मेघस्य दशमोऽंशकः ।
 तुलायाः दशमोऽंशकः परमेनीचमिष्यते ॥ २७ ॥
 सिंहोर्विशतिरंशाःस्युः त्रिकोणमपरे गृहम् ।
 शत्रुमन्दसितौ मध्यस्तौम्यो मित्राणि वापरे ॥ २८ ॥
 गुरुपाणाश्च राज्ञश्च विवस्वानधिपःस्मृतः ।
 ताम्रवर्णः स्वयं वातमस्यतापसदर्शनः ॥ २९ ॥
 रक्ताधिकः श्लेष्ममरुच्छरीरो
 ज्ञानी दयावांश्चपलःक्रियासु ।
 मांशुः कृषाः कोमलवाक् शुभाक्षः
 कलानिधिमित्रजनमियश्च ॥ ३० ॥
 चन्द्रस्य परमोच्चन्तु द्वितीयो हृषभेशकः ।
 त्रिकोणं परमेनीच तृतीयोऽष्टचिकेशकः ॥ ३१ ॥
 चन्द्रस्य सुहृदौ सूर्यबुधौ शेषास्तु मध्यमा ।
 स्वेतगुरुर्युवती वैश्यः कापालिकमहेश्वरः ॥ ३२ ॥
 निसं युवा काञ्चनवर्णदृष्टिः
 पितात्मर्कोऽनेकमतिश्च हिंस्रः ।
 दुर्धर्षः पद्मदलाग्रवर्णो
 मज्जाधिकोवा मनकश्च भीमः ॥ ३३ ॥
 उच्चं मकरराशे स्यादष्टविंशोऽंशकः परम् ।
 तावदेवांशको नीचः परमः कर्कटे भवेत् ॥ ३४ ॥

मेपस्य द्वादशोभागस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।

सितासितौ समौ शत्रुः शशिनः सुहृदः परे ॥ ३५ ॥

कृशोऽनुहग्रपुंसाञ्च क्षत्रियानाञ्च नायकः ।

सामवेदमियःशाक्यः भिक्षूणां दर्शने स्थितः ॥ ३६ ॥

विस्थूयनमूर्तिर्निपुणः क्रियासु

दूर्वाङ्कुरश्यामतनुश्शिरालः ।

स्थूलच्छविर्मृष्टवचःसुहृत्तो

होस्यमियचन्द्रसुतः सदैव ॥ ३७ ॥

चन्द्रपुत्रस्य कन्यायामुचं पञ्चदशोशकः ।

त्रिकोणमपरेनीचवचरमे तावदंशकः ॥ ३८ ॥

शुक्रार्कौ सुहृदौ शत्रुश्चन्द्रःशेषास्तु मध्यमाः ।

एकदण्डीधरः सर्वःशण्डशूद्राधिपःस्मृतः ॥ ३९ ॥

स्थूलः कफात्मा कनकाभयर्णो मेदोधिको ह्रस्वतनुश्च धीमान्

पिङ्गेक्षणः पिङ्गलमूर्द्धजन्मा गुरुस्सुगणामितिसम्प्रदिष्टः ॥ ४० ॥

जीवस्य परमोचन्तु कर्कटे पञ्चमोशंकः ।

तावदेवांशको नीचो मकरे परिकीर्तितः ॥ ४१ ॥

हयाङ्गे पञ्चमोभाग स्त्रिकोणमपरेगृहम् ।

शत्रू मौम्यसितौ मध्यो रविजःसुहृदः परे ॥ ४२ ॥

ऋग्वेदवत्सलःपुंसां विभाणाञ्च विभुःस्मृतः ।

नभोग्रहो यतीनान्तु समये भक्तिमान् गुरुः ॥ ४३ ॥

श्यामोविकृष्टपर्वा च कुटिलासितमूर्द्धजः ।

कफानिलात्मवान् शुक्रसारश्च भृगुनन्दनः ॥ ४४ ॥

सप्तविंशांशको भीने परमोचं भृगो भवेत् ।

१ शातृदशशिनःसुहृदःपरे । २ मायमियः । ३ तावदंशकः । ४

धर्मेसण्ड । ५ कफात्मा । ६ पास्वेदयतलम् ।

कन्यायां परमो नीच स्तावदेवांशक स्मृत ॥ ४५ ॥

तुलाया षञ्चमो भागस्त्रिकोणमपर गृहम् ।

शार्को मित्रे ममौभौमगुणशेषास्त्वरय स्मृताः ॥ ४३ ॥

यजुर्वेदमिय. स्त्रीणा विमानान्च विनायकः ।

भार्गव सलिलाधीशश्चरकाना मतमिय ॥ ४७ ॥

स्यूलद्विजन्मनन्वलोमपुतः परेषा

दोपैकसूचनपदु कृशदीर्घगात्र ।

स्नायुत्तरः कपिलदृढमरुतात्मकश्च

कृष्णः मभाकरसुतो महिमादिसक्त ॥ ४८ ॥

तुलायामंशको विशः परमोच्चशनेर्भवत् ।

तावदेवांशको मेये वरय नीचमिष्यते ॥ ४९ ॥

कुम्भेर्विशति रंशाः स्युस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।

शुक्रशौ सुहृदौ जीवो मध्यमोऽन्येतु शत्रव ॥ ५० ॥

मोरुतग्रह एषस्यास् शङ्करोद्भवनायक ।

सहाय शण्डजातीना ह्रीकाना तुमनामियः ॥ ५१ ॥

सर्वेषामेव तत्काले स्थिता मित्राणि सम्मता ।

द्वितीयादित्रये वापि दशमादित्रयेपिच ॥ ५२ ॥

अधिमित्रमधिद्वेषि विश्वरूपविनाञ्जितः ।

यथार्हमिति बोद्धव्यास्तत्कालेपि ग्रहाः क्रमात् ॥ ५३ ॥

शनि शुक्रः कुजाराहु र्यमश्चन्द्रो बुधो गुरु ।

प्रागादीना दिशाभीशा क्रमेण परिकीर्तिताः ॥ ५४ ॥

पापाः भीणेन्दुरादिसः समापुत्रशनैश्चर ।

गुरु शुक्रश्च पूर्णेन्दुः मौम्य सौम्यास्तु योगत ॥ ५५ ॥

स्वस्माद्ग्रह पुरम्पश्येत्पादवृद्धा यथाक्रमात् ।

भ्रातृमानौ सुतामासौ सुहृद्रन्धे च मन्मथम् ॥ ५६ ॥

भानुः शशीभृगुर्जीवः सौम्यो भौमः शनैश्चरः ।

नित्यं सिद्धवला एते विलोमादुत्तरोत्तरम् ॥ ५७ ॥

ये वक्रगतयः स्निग्धा जित्वरा विमलोज्ज्वलाः ।

ते चेष्टा बलिनो नाम होराविद्धिः प्रकाशिताः ॥ ५८ ॥

उत्तरायणगौ सूर्यशशाङ्कौ बलिनौ मतौ ।

दक्षिणायणगाश्चान्ये चेष्टा बलमिदं भवेत् ॥ ५९ ॥

स्वोच्चस्त्रिकोणभवनांशगतः शुभैश्च

दृष्टः सुहृद्भवनगः स्थितिशक्तियुक्तः ।

स्त्रीसेनगौ शशिसितावपरे ग्रहाश्च

पुंराशिगाः स्थितिबलप्रवलाः भवन्ति ॥ ६० ॥

प्राक्केन्द्रगौ जीवबुधौ कुजाङ्गी याम्याश्रयौ पश्चिमगश्चकोणः ।

शष्पाङ्कशुक्राबुदगाश्रयौ च स्यातां परं दिग्बलिनौ क्रमेण ६१

अंहनि गुरुसितार्काः शक्तिमन्तो निशायां

शशधरकुजसौराः सर्वदा चन्द्रपुत्राः ।

शुभगगनचराः स्युः शुक्लपक्षे बलाढ्याः

बहुलमुपगताश्च क्रूरसंज्ञाः बलाढ्याः ॥ ६२ ॥

स्वकीयान्दे स्वमासे च स्वचक्रे च स्ववासरे ।

स्वहोरायाश्च सर्वेऽपि ग्रहाः कालबलोत्तराः ॥ ६३ ॥

श्रेष्ठं चेष्टाबलं तत्र स्थानदिक्कालसम्भवम् ।

क्रमेण पादहीनः स्याद्वलम्वलनिरूपणे ॥ ६४ ॥

इति सामान्यादेशविधिर्नाम एकादशोऽध्यायः ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामि रहस्यं ज्योतिषागमे ।

। आयुर्दायविधानं हि सारं मुनिमतान्तरे ॥ १ ॥

असौन्नधौ जन्मपितृशशङ्के सितज्ञयोर्मध्यगतेऽथ केन्द्रे ।

होरामपश्यत्युदये शनौ वा लग्नात्कुजे वा यदि सप्तमस्थे ॥ २ ॥

सार्कःशशी भवति पापयुतोऽथवापि

जीवो न लग्नमापि पश्यति नापि चन्द्रम् ।

सार्कःशशङ्कमपि पश्यति नैव जीवो

जातः परं भवति जारमुतः तदानीम् ॥ ३ ॥

शुरुक्षेत्रगते चन्द्रे तद्युक्ते चाम्यराशिगे ।

तद्वेद्रेष्काणे तदंशे वा नापरैर्जात इष्यते ॥ ४ ॥

लग्ने यो द्वादशांशः स्यात्तद्दिग्द्वारं गृहम्भवेत् ।

तदीशदिङ्मुख चापि मणित्याचार्यसम्मतम् ॥ ५ ॥

विलग्रराशिसिद्धा वा ककुप्केन्द्रस्थितस्य वा ।

बलिनो वा भवेदासां द्वारे जननसदमनः ॥ ६ ॥

लग्नात् पष्ठाष्टमो वापि चन्द्रपापनिरीक्षितः ।

अर्द्धगास्मृतिकाः शुद्धे मृत्युमदा प्रपच्छति ॥ ७ ॥

स एव शुभदृष्टश्चेदष्टाब्दे मृत्युदो मतः ।

। दृष्टः मद्भिरसद्भिश्च तदर्द्धाब्दे करोति तव ॥ ८ ॥

पष्ठाष्टमगर्भश्चन्द्रो न सर्वैर्वा निरीक्ष्यते ।

सौम्ययुक्तोऽथवा सौम्य क्षेत्रगोवान् मृत्युकृत् ॥ ९ ॥

पक्षे सिते भवति जन्म यदि सपायां

रूपेऽथवाऽहनि शुभाशुभवीक्षितोऽपि ।

तच्चन्द्रमा रिपुविनाशगतोऽपि यत्रा

दापत्यु रसति पितृव शिशु निदन्ति ॥ १० ॥

सौम्याश्च षष्ठाष्टमगा वलाढ्यैः

पापैस्सुदृष्टाः सदवीक्षिताश्च ।

मासेन मृत्युं जनयन्ति होरा

धिपाश्च पापापजितास्तथास्ते ॥ ११ ॥

अष्टमं शशिनः कूरसहितं मरणावहम् ।

लग्ने पापयुते चन्द्रः पञ्चमस्थश्च दोषदः ॥ १२ ॥

द्वादशस्थानगश्चन्द्रः सूर्यः सूर्यसुतः क्रमात् ।

मातुः पितुश्च सूनोश्च व्याप्यं वहति भूरिशः ॥ १३ ॥

भाग्यपृथ्वाप्यचिन्नाणां पादेषु च यथाक्रमम् ।

पितुर्मातुश्च तद्भ्रातुर्बालस्य च मृतिर्भवेत् ॥ १४ ॥

पापग्रहयुतश्चन्द्रो ब्रजेत्तत्तत् शुभेतरम् ।

मातुर्मरणमाचष्टे पितुश्च दिनकृशया ॥ १५ ॥

गर्भं निहन्ति शीतांशुर्मध्यगो वैक्रमन्दयोः ।

सपापदृष्टो होरास्यस्तादृशो जननीमपि ॥ १६ ॥

सन्ध्यायां चन्द्रहोरायां क्रूरराश्यन्तसेविनः ।

मृत्युदाश्चन्द्रपापाश्च प्रसेकं केन्द्रसेविनः ॥ १७ ॥

धक्रस्य पूर्वार्धगताश्चपापाः शुभाश्च पार्श्वार्धनिसेविनश्चेत् ।

लग्ने कुलीरेऽपि च दृष्टिचके वा जातस्य मृत्युर्न चिरेण दृष्टः १८

क्षीणे शशाङ्के लग्नस्थे पापाश्च केन्द्रसेविनः ।

अष्टमे वामेवयुस्ते तदाजातो न जीवीत ॥ १९ ॥

क्रूरग्रहयुतश्चन्द्रो व्ययोदयकलवगः ।

नष्टसद्वीक्षणः केन्द्रेः शुभवर्जश्च मृत्युदः ॥ २० ॥

चतुराशिगतोवेन्दुः सप्तमस्थोऽपि वामवेत् ।

क्रूरयोर्मध्ययातश्चेत् तदापि मरणप्रदः ॥ २१ ॥

क्षेत्रेषु सप्तमस्थेषु चन्द्रो लग्नगतो यदि ।

तदापि मरण प्राप्तं बादरायणसम्मतम् ॥ २२ ॥

चन्द्रे व्ययगते क्षीणे पापैर्लुग्नमाष्टमाश्रयैः ।

कण्टकैः शुभवज्जैश्च जातस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

शशिनि शनिसमेते लग्नगे सोमरागे

क्षितिमुनवति रन्ध्रे नाशमाहुश्च मातुः ।

स्थितवति सन्नुषे वा सार्कजे वा तपार्के

भवति मरणमुक्तं पूर्ववच्छषुजातम् ॥ २४ ॥

लग्नाष्टनवमान्तस्ये सोमाराकशनेऽचरैः ।

अष्टैर्गुरुणां शक्तिमता मृत्युमिहादिशेत् ॥ २५ ॥

क्षीणेन्दुर्लग्नपुत्रन्त्य कामधर्मसमाश्रयः ।

नाशकृद्बलिभिर्जावसितज्ञैरयुतेक्षितः ॥ २६ ॥

यस्मिंसंस्थो जननसमये शक्तिमान्योगकर्ता

तत्र प्राप्ते शिशिरकिरणे पापदृष्टे समन्तात् ।

मृत्युर्वाच्यश्चाशानि बलिनि स्वर्गगे वापि धीरैः ।

बन्धुच्छेदादिभिरपहतः स्यादरिष्टोपपाते ॥ २७ ॥

विवर्द्धमानः क्षत्रभृत्समस्तग्रैः सुहृष्टो विनिहन्तरिष्टम् ।

चन्द्रात्तु षष्ठाष्टमसप्तमस्थाः सौम्याश्च रसन्ति शिशून् विपापाः २८

होरागतो जन्मपतिः समस्तैर्निरोक्षितः पापबलं क्षिणोति ।

चन्द्रः शुभस्वोच्चगतश्च मित्रवर्गस्थितो वा न करोतरिष्टम् २९

होरागतो गुरुदंशुरुदात्तशक्ति

रेकोपि हन्ति दुरितं शुभदृष्टमूर्तिः ।

राहुस्तथैव कथितस्त्रिषडावसंस्थः

सौम्येक्षितोऽपि शुभसेचरसद्गतोऽपि ॥ ३० ॥

अजे कुलोरे वृषभेऽथवापि लग्नत्वमाप्ते यदि राहवास्ते ।
 मूयात्तदा मङ्गलमेव यद्वा भवन्ति योगा बहवः शुभाश्च ३१
 आयुस्तैलमिव मोक्तं शरीरं वार्षिका यथा ।

चेतः प्रदीपवत्तत्र मृत्युपायास्तु वायुवत् ॥ ३२ ॥

अभावमेवारिष्टातामवसीय बुधः पुरः ।

पश्चादायुर्निधानेषु यथा देशं प्रवर्त्तताम् ॥ ३३ ॥

निर्गच्छतो योनिमुखान्मूर्द्धालग्नमिति स्मृतम् ।

ततः प्रभृति निर्देश्याः क्रमशोऽन्येऽपि राशयः ॥ ३४ ॥

शार्षोदयस्यपुंसस्तु नियमोऽयं प्रकल्पितः ।

पादोदयस्य तास्यादे विलोमेन प्रकल्पयेत् ॥ ३५ ॥

मूर्द्धा ललाटास्यतटीकपोलौ

कण्ठोऽयं वसो हृदयञ्च कुक्षौ ।

कट्यूरुजानूनि तथैव जङ्घे

पादौ च लग्नानि भवन्ति भानि ॥ ३६ ॥

ग्रहाणां सदसद्भावेस्तत्तदाश्रितमस्तकम् ।

पृष्ठञ्च परिहीनञ्च विनिश्चितं वदेद्बुधः ॥ ३७ ॥

भानुः पिता शशी माता शुक्रः पत्नी मुतादिकम् ।

गुरुर्विभवरूपादिर्बुधो बुद्धिश्च वैरिणः ॥ ३८ ॥

कुजस्तु सोदरोत्साहौ शनिर्गो किङ्करादिकम् ।

कुमारो लग्नमेव स्यादिसेवंग्रहसङ्ग्रहः ॥ ३९ ॥

नीचाद्भष्टं खगं स्वाच्चमारोहन्तं विनिर्दिशेत् ।

उच्चाद्भष्टं पुनर्नीचमवरोहन्तं मादिशेत् ॥ ४० ॥

भानुः परमनीचस्थो द्वाचत्वारिंशदंशुमान् ।

ततो यथा बलञ्चान्ये विरूपाः नांशवः क्रमात् ॥ ४१ ॥

१. दलिता नीचपादास्ते परमोक्षेषु वत्सरः ।
 २. सच्चस्थस्य रेवेर्दायः सरदामेकविंशतिः ॥ ४२ ॥
 एकैकोनात् त्वतः शेषग्रहाणां दाय उच्यते ॥ ४३ ॥
 सच्चतो नीचतो चापि शोध्यं वाक्षेप्यमेव सा ।
 निश्चितं तत्र राश्यंश्चात् सवर्णान् लग्नवर्द्धितान् ॥ ४३ ॥
 नवेन भाजयित्वाय ताराद्यं तदग्रहस्फुटे ।
 योजयेच्छोधयेद्वासौ कर्मभूमिस्फुटो भवेत् ॥ ४४ ॥
 ३. आरोहतः स्फुट कृत्वा विलिप्ता नीचराशिभिः ।
 सम गुण्यतपः प्राप्तमसुरैर्दिवस्तादिकम् ॥ ४५ ॥
 ४. विचभूटे तथा लग्नमुच्चदायाद्विशोधयेत् ।
 लग्ने परमदायन्तु नववर्षाणि निर्दिशेत् ॥ ४६ ॥
 लग्नस्फुटेर्वीलसासुं ज्ञानपादाहृतं वृथा ।
 ज्ञात्वावशेषराश्यर्द्धं पृथक् कृत्वा दिवाहृतम् ॥ ४७ ॥
 ततस्तन्नीचपाठेन लग्ना बर्पादय स्मृता ।
 समये वर्धते पूर्वं पञ्चाद्वे परिहीयते ॥ ४८ ॥
 ओजे विपर्ययात् साध्यं होरादायो भवेद्यम् ।
 अयमेव विनिर्दिष्टो ऽग्निष्टदोषाय सूरिभिः ॥ ४९ ॥
 अनुलोमायुष पिण्डमेवमानीय बुद्धिमान् ।
 यथोक्तविपरीतेन प्रतिलोमायुरानयेत् ॥ ५० ॥
 तत्कालिकविभागेन क्रमाङ्गीचोच्चवेश्मनोः ।
 अभुक्तेन च भुक्तेन प्रतिलोमायुराहृतम् ॥ ५१ ॥
 अनुलोमायुरानयेत् निर्मर्गवलितानां क्रमात् ।
 प्रतिलोमायुरानयेत् तत्कालबलितभिर्ग्रहेः ॥ ५२ ॥
 अनुलोमायु विज्ञेयं मित्रादिस्वाभिसर्गतः ।

तत्कालिकविधानेन प्रतिलोमायुषि^१ ध्रुवम् ॥ ५३ ॥
 निजक्षेत्रस्थिताः स्वर्ग्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
 अंशकेषु स्थितांस्त्वेक द्वित्रिपादांशकैर्युताः ॥ ५४ ॥
 मित्रक्षेत्रस्थिताः स्वर्ग्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
 अंशकेषु स्थिताः द्वित्रिचतुःपञ्चाशकैर्युताः ॥ ५५ ॥
 शत्रुक्षेत्रस्थिताः मित्रक्षेत्रोक्तस्य विपर्ययात् ।
 लब्धं सजन्तुदासीनक्षेत्रेनैवं विधिर्भवेत् ॥ ५६ ॥
 हानावस्तमितास्वार्द्ध सहस्रायदनांशकम् ।
 सजन्ति शशिना योगे न किञ्चिदपि खेचराः ॥ ५७ ॥
 पुष्पवन्तौ विनेकत्र स्थिताःशेषा यथाक्रमम् ।
 हित्वा द्वितीयां बलेनां सङ्ख्यांशोनास्वदायतः ॥ ५८ ॥
 सौम्यक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु द्विगुणोभवेत् ।
 क्रूरक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु दलितो भवेत् ॥ ५९ ॥
 क्षेप्यम्पक्षिप्य सर्वत्र दायो शोध्यं विशोधयेत् ।
 मुक्तामुक्तयशादेव मायुः पिण्डद्वयं भवेत् ॥ ६० ॥
 उभयोरायुषोः शिष्टमन्तरालं कलीकृतम् ।
 जनकेन ततो हृत्वा सम्प्राप्तं दिवसादिकम् ॥ ६१ ॥
 प्रतिलोमायुरुद्युक्तं यदि तस्माद्विशोधयेत् ।
 ऊनं यदि भवेदेतत् तत्रैव ह नियोजयेत् ॥ ६२ ॥
 एवं पुनः पुनः कुर्यादनुलोमायुषा सह ।
 जनकमाप्तलाभस्तु यावदेव विशेषताम् ॥ ६३ ॥
 प्रतिलोमायुषःपिण्डस्तदाद्युद्धति स्मृतः ।
 अनुलोमायुषि मातैः क्रियेयं न विधीयते ॥ ६४ ॥

ऊनायुः^१ पिण्डे सङ्घर्षाणां यदि छिद्रदशायुतम् ।
तदैव मरणं^२, व्युच्चदशा^३ चेज्जीवति ध्रुवम् ॥ ६५ ॥
॥ इत्यायुर्दायादेशोनाम द्वादशोऽध्यायः ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ।

अतः परं दशामेदः समासेन विभाव्यते ।
उभयोरायुषोः कल्या दशाचानुदशा बुधैः ॥ १ ॥
॥^४ 'क्षेपं शोध्य विद्युद्धो यो दायो यस्य स्फुटीकृतः ।
सा दशा तस्य विज्ञेया तदुक्तफलशालिनी ॥ २ ॥
॥ पूर्व्व होरा दशाज्ञेया ततो^५ वार्कस्यतिः क्रमात् ।
दशाविकल्पिते तत्र बहुष्वपि बलीयसाः ॥ ३ ॥
बहूना बलसाम्येतु मथमा बहुदायिनः ।
तेषाञ्च साम्ये मथमं विल्लिष्टस्य दिवाकरात् ॥ ४ ॥
गलाग्रमेदूदेशेषु पापपातोपमृत्युदः ।
सौम्यपातस्तु पीडाकृदन्यत्र निगडादिकम् ॥ ५ ॥
स्वाष्टमानं ग्रहाणान्तु होरादायो विभज्यते ।
परेषा दायभागन्तु होरा न भजति स्वयम् ॥ ६ ॥
भक्त्वा तत्तदशकालमायुः पिण्डेन तत्फलम् ।
सत्तदायेषु गुणयेत् सा तदन्तर्दशा भवेत् ॥ ७ ॥
क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्य चान्तर्दशा यदा कुरुते ।
पुंसः स्यात् सन्देहस्तदारियोगे सदैव महान् ॥ ८ ॥
यो लग्नाधिपतेः शत्रुः छग्नस्यान्तर्दशां गतः ।

करोत्यकस्मान्मरणं सखाचार्य्यमतं यथा ॥ ९ ॥

हेरेशाधिष्ठितदशामष्टमेशे उपागते ।

श्रेयम् तनूजसन्देहो देहिनां पतिर्मण्डलम् ॥ १० ॥

प्रवेशे बलवान् खेटः शुभैर्वा सचिरीकृतः ।

सौम्यादिमित्रवर्गस्थो मृत्युकृन्न भवेत् तदा ॥ ११ ॥

अन्तर्दशाधिनाथश्चेद्विबलो बलिना युतः ।

उभौ वा बलहीनौ वा भग्नश्छिद्रदशा भवेत् ॥ १२ ॥

विजयी युधि यद्येको ग्रहयोश्च शुभो यदि ।

तद्दशा न भवेत् कष्टास्त्रोच्चांशादिजुषोऽपि च ॥ १३ ॥

भानोर्दशा सुविजयी बहुमानमरात्रः

विद्वाननेकसययस्थजनानुयायी ।

किन्तु ज्वरादिपरिपीडितमूर्तिरूपो

दृष्टाद्ग्नानारतिरपास्तनिजप्रदेशः ॥ १४ ॥

अन्तर्दशां दिनकरस्य शशी प्रपन्नः

कुर्यात् कलत्रविभवं विपुलं यशश्च ।

विन्मित्रतारुधिरवातकफप्रकोपं

प्रस्थानखेदमनुरूपधनादि लाभम् ॥ १५ ॥

प्रभाकृतोऽन्तर्ज्येष्ठिशिभागवेतु

रुणःशिरःकुक्षिपु स्निग्धबुद्धिः ।

पराजितः स्यात् कलहे निजार्थ

हीनश्च किञ्चिद्वनितात्र मित्रम् ॥ १६ ॥

जीवे सहस्रकिरणस्य दशामुपेते

राक्षःप्रशान्तिरूपशुक्तिरनेकधा च ।

ऊर्ध्वोर्ध्वधा च सचिवैरर्थ मित्रता च

॥ स्थानान्तराणि च घनानि भवन्ति विद्या ॥ १७ ॥

सौम्यो दशामुपगतः खलु तिग्मधात्रः

॥ १ सौम्यं बुधेन च जनेन समागमश्च ।

आतिश्च वन्धुभिर्गौरजनाभिपन्नं

॥ पापोद्भवश्च विभवं विदधाति पुंसां ॥ १८ ॥

भौमे सरोजदायितस्य दशामुपतं

॥ २ रक्तं बहुं क्षरति बालनृपैश्च सर्वं ।

हेमादिलब्धिरहितैर्बहुभिश्च वैरं

॥ ३ ॥ तस्मिन् जयश्च बहुधा शिरसि व्यथा च ॥ १९ ॥

मन्दोदशां पितुरवाप्स करोति सद्य

स्तापं/रुजान्निगलनानि च तत्र तत्र ।

अर्थस्य हानिमथमृत्युमगौरसत्वे

॥ ४ ॥ व्योपिद्विपत्तिमथविप्रतिपत्तिमेव ॥ २० ॥

इति रविदशा ।

चन्द्रस्य दायमुपगम्य विशेषभूषा

॥ १ ॥ योपिज्जनेन रतिमर्थमनेकधा च ।

मन्त्रीपधानि विविधानि तपस्विभ्यः

सम्भोगमाशुपतनं कुरुते सप्रेन ॥ २ ॥

सूर्यस्तुपारकिरणस्य दशाम्पपन्नो

मेर्वी नृपेन कुरुते मधुरान्नलाभम् ।

स्त्रीलाभमुद्वनयशश्च बहुप्रसिद्धि

॥ ३ ॥ तृष्णोपपीडितमनल्पमनेकधा च ॥ २ ॥

शुक्रः शशाङ्कसमये कुरुते पदार्थ

भङ्गे विद्वद्वानेताभिरकीर्तिराशिम ।
 यात्रोद्भवं व्यसनमूर्जितकुक्षिरोगं
 शोकोदयञ्च विरहं स्वजनैः क्षणेन ॥ ३ ॥
 मालेयरश्मिसमये सुरपूजितोऽयं
 स्वस्त्रीसहायतनयोद्भवभीतिजातम् ।
 स्थानापयानमवबुद्धिमनर्थजालं
 भ्राणालयव्यसनमप्यपनेतुमिष्टे ॥ ४ ॥
 सौम्यः करोति जनकस्य दशासु हर्षं
 द्रव्योद्भवञ्च वपुषो गुरु गौरवञ्च ।
 विद्विर्विवादमपकृद्विजयीच तत्र
 बन्धुक्षयञ्च विषये च विपादजालम् ॥ ५ ॥
 भौमः करोति शशलाञ्छनकालयोगी
 भोगोन्नतिञ्च कलहेन च तत्र हानिम् ।
 रक्तश्रुतिञ्च सुतसम्मतवस्तुनाशं
 खेदञ्च दासशिथुनीचजनोपनीतम् ॥ ६ ॥
 मन्दो निशाकरदशोपगतः करोति
 दैन्यञ्च भिक्षुजनसङ्गमनङ्गनार्तितम् ।
 जालमैश्च मैत्रिमथपापरताञ्च बुद्धिं
 किञ्चिद्बुद्धयमया स्थिरताञ्च तस्य ॥ ७ ॥

इति चन्द्र दशा ।

शुक्रः स्वकालमुपगम्य महोदयञ्च
 सन्मित्रलाममरिनाशमभिष्टसिद्धिम् ।
 प्रख्यातिमंशुकधनाभरणादिलाभं

धर्मोदयश्च मधुरादिविशेषमुक्तिम् ॥ १ ॥

शोक्रोदशासुपगतस्तरणीर्विपत्ति

पिङ्गाम्बुकेन तनुपितम्बश्च रोगम् ।

द्रव्यस्य हानिनयमित्रजनेन भेद

मक्ष्णोः रुजश्च नृपाविप्रभयश्च धत्ते ॥ २ ॥

चन्द्रस्तु धार्मवदशासुपगम्य धत्ते

वस्तुसपं वधुषि कुष्टमनेकधा च ।

वैश्याविरोधमयनिर्गमनश्च देशात्

प्रांसादिकश्च रिपुभिः कफवातरोगम् ॥ ३ ॥

जीवः सितस्य समयं प्रतिपद्य सद्योऽ-

वयं प्रमाष्टि गुरु गौरवमातनोति ।

नानामयेन परिपीडनमङ्गनाभि

र्वैरं ततो व्यसनमाद्युपरं विधत्ते ॥ ४ ॥

चन्द्रोभृगोरुपगतः समयं मसिद्धं

धीमत्प्रसादमुपभोगमनेकधा च ।

ऋषिश्च मेध्यमयमर्पणमौसलाभं

देहप्रणानि बहुलानि च साभिधत्ते ॥ ५ ॥

कालं कुञ्जो भृगुमुतस्य गतो विधत्ते

पुत्रोद्भवं शिशुजनेन सदा हि सन्धिम् ।

चापाल्यमिष्टविरहश्च विदेशयात्रां

तत्र स्थितिश्च बहुधामयर्पादनश्च ॥ ६ ॥

मन्दः सितेन सहितो बहुदासलाभं

सस्योद्भवश्च नवलोहमयश्च भाण्डम् ।

कुट्यान्मुहुःसपणकैश्च समागमश्च

द्वेपं वुधेन च जनेन चतुष्पदाप्तिम् ॥ ७ ॥

इति शुक्रदशा ।

जीवःस्वदायमुपगम्य नृपमसादं
 स्थानान्तरञ्च बहुवित्तसमागमञ्च ।
 यानादिलाभमहितस्य जनस्य हानि
 रोगक्षयञ्च कफरोगसमुद्भवञ्च ॥ १ ॥
 जैवीं दशामुपगतो दिनकृत्करोति
 रोगक्षयं रिपुभयञ्च महाप्रतापम् ।
 मानं परिभ्रमणमुज्ज्वलमिन्द्रयोग
 द्रव्यञ्च भूतमुदितं क्षयमाद्य तस्य ॥ २ ॥
 इन्दुः समेत्य गुरुणा गुरु गौरवञ्च
 गौराङ्गनाजनसमागममिष्टलाभम् ।
 भेदस्य हानिमलसप्रकृतिञ्च किञ्चित्
 सञ्चारणञ्च बहुशः कुरुते मुदञ्च ॥ ३ ॥
 शुक्रः सुरस्य समयं प्रतिपद्य भवे
 पित्तज्वर जठररोगमनेकधा च ।
 भूतेर्भयं विभवहानिमनर्थबुद्धि
 बुद्धिभयञ्च सह बन्धुजनेन वैरम् ॥ ४ ॥
 कुर्याद्बुधः सुरगुरोः समयं प्रपन्नः
 क्लेशञ्च पाशयमनञ्च महामयञ्च ।
 स्थानच्युतिञ्च परिलुपित महीप्सितानां
 शस्त्रघ्नञ्च मरणव्यसनावसानम् ॥ ५ ॥
 भौमः सुरेन्द्रगुरुणा सहितो हितानि
 सम्पत्तिमुत्तमगुणञ्च मुदं करोति ।

सञ्जत्रचामरगुणं युवराजलक्ष्मी
 मक्षीणभूतिविभवञ्च शिरोरुजञ्च ॥ ६ ॥
 सौरिर्गुरु समुपगम्य करोति रोषं
 योगं तपस्विमनुजैरकुलोद्भवैश्च ।
 चाणिज्यमुष्ट्रविषये विषयापकीर्त्तिं
 मूर्त्तिव्रणञ्च सहसा प्रशमञ्च तस्य ॥ ७ ॥
 इति जीवदशा ।

सौम्यः स्वकालमुपगम्य बुधोपसेवा
 मर्षस्य लाभमुपदर्श्यच तस्य हानिम् ।
 सौख्यं स्वबन्धुकलहक्षरणे जयञ्च
 मन्त्रौपधाध्ययनलाभविधिञ्च धत्ते ॥ १ ॥
 भानुः शशाङ्कनयस्य दशा प्रपन्नः
 स्वास्थ्यं धियं प्रशमयोगरतिञ्च भूयः ।
 यात्रा महाधनकरीञ्च कलत्रलाभं
 किञ्चित् करोति जठरामयपीडनञ्च ॥ २ ॥
 चन्द्रः सृष्टुव्रतमये समयच्युतिञ्च
 तोयधपातपतनेन भयञ्च भूयः ।
 अंशैकहानिमनुजीविजनोपघातं
 पत्नीविनाशविषदञ्च मुहुः करोति ॥ ३ ॥
 सौम्येनसङ्गममुपेत्य सितः करोति
 देवद्विजन्मपतिपूजनलोलचिह्नम् ।
 स्त्रीभ्यां स्वलाभमाधिकं नयनामयञ्च
 पुत्रेण केनचिदनर्थविधिञ्च भूयः ॥ ४ ॥

जीवो बुधेन सह सङ्गतिमेत्य सस-
 हानिं विभूतिविपदञ्च तटच्युतिञ्च ।
 भार्याविपादमनिशं निशि सुप्तिहानिं
 नानाभयञ्च कुरुते कुरुते रतिञ्च ॥ ५ ॥
 भौमो बुधस्य समये विदधाति पुंसः
 क्रूरैः समागमनैः सुलभोपचारम् ।
 सञ्चारणञ्च बहुशोभयमायुदेभ्यो
 मौखञ्च सौख्यविलयञ्च मुहुः करोति ॥ ६ ॥
 पङ्गुबुधेन सहितः कुरुते नरस्य
 वास्त्राग्निभीतिमयदासजनोपघातम् ।
 आर्त्तिं क्षुधाञ्च वपुषःशतधामयञ्च
 साञ्चिन्तितार्थविलयञ्च महोदरञ्च ॥ ७ ॥

इति बुधदशा ।

भौमः स्वकीयसमये ज्वरशस्त्रवह्नि-
 दाहघ्नानि निपुणेन जनेन धैरम् ।
 स्वस्थानभङ्गमरणव्यसनं विधत्ते
 पितञ्च रक्तमपि कोपयति प्रसह्य ॥ १ ॥
 सूर्यः कुजेन सह सङ्गममाप्य कुर्यात्
 द्वाय्याञ्च पुत्रविभवञ्च महोदयञ्च ।
 तेजः प्रतापमवनीशसमागमञ्च
 मन्दाग्निताञ्च मरुता जनितञ्च रोगम् ॥ २ ॥
 सङ्गत्यमेव शशभृद्भरणीसुतेन
 बालाङ्गनाजनसमागममर्थलाभम् ।
 पुत्रोद्भवञ्च विभव यशसः महर्द्धि

सिद्धिश्च साधुममयेषु महारतिश्च ॥ ३ ॥
 अङ्गारकेन सहितो भृगुनन्दनोऽसौ
 माध्यस्थ्यमावहति चेतसि सुस्थितिश्च ।
 पीडालवञ्च निजबन्धुजनेषु रोष
 शान्तिश्च शान्तमनुजेन समागमश्च ॥ ४ ॥
 चक्रस्य कालमुपगम्य गुरुः करोति
 सम्पत्तिमिष्टमनुजेषु महोदयश्च ।
 सामन्तभूपसचिवैः सह मित्रताञ्च
 दानादिधर्मनियताश्च मतिं करोति ॥ ५ ॥
 भासो दशां शशिसुतः खलु लोहितस्य
 व्यालेभ्यवन्यमृगशङ्करजं भयश्च ।
 विद्रादिरोधमुद्रामयपीडनश्च
 विसृज्यश्च विदधाति चिराय पुंमः ॥ ६ ॥
 भौमस्य कालमुपगम्य शनैश्चरोऽसौ
 योग तपस्विमनुजैः कुरुते क्षणेन ।
 घृणादिदेवनाविपिश्च मुहुर्मुदश्च
 सौन्दर्यहा निमपि पादगतश्च रोगम् ॥ ७ ॥
 इति कुजदशा ॥

मन्दो निजं समर्थमेव करोति सद्यः
 पीडां द्विजन्मनृपमित्रसमुद्रवाश्च ।
 व्याधिं सुतार्थविलयच्च पदावभङ्गं
 निःशस्यं प्रकृतिदासजनारिभीतिम् ॥ १ ॥
 भानुः शनैश्चरदशां मतिपथं यत्ने
 चोरादय व्यसनयिष्टजनस्य शोकम् ।

अर्थापहारमनयादपमृत्युमुग्रं
 स्त्रीभिर्विरोधमपयानमथ स्वदेशात् ॥ २ ॥
 चन्द्रःप्रपद्य रविपुत्रदशां करोति
 कुष्टामयं मरणपीतिमस्तृशोकम् ।
 दैन्यं भुजङ्गभयमुग्रमनर्थजालं
 शास्त्रार्थविप्लवमनीतिपथावगाहम् ॥ ३ ॥
 शुक्रो दिवाकरसुतस्य दशां प्रपन्नः
 सत्रीतिलाभमभयञ्च चतुष्पदासिम् ।
 दासौपष्टहणमनेकजनोपचार
 माचारहानिमपि तत्र करोति किञ्चित् ॥ ४ ॥
 जीवः समेक्ष-समयं खररश्मिसूनो
 श्रिन्ताकुलञ्च हृदय सदयामवस्थम् ।
 स्वस्थानमाग्रनिलयञ्च लयञ्च किञ्चित्
 संचिन्तितस्य च विशेषमसौ विधत्ते ॥ ५ ॥
 मन्दस्य कालमुपगम्य शशाङ्कपुत्रः
 शास्त्रोदयञ्च बहुधान्यविशेषलाभम्
 निखोत्सवञ्च, विविधप्रमदोपयोगं
 योगञ्च वन्यमनुजैः सहसा विधत्ते ॥ ६ ॥
 क्षमासूनुरर्कतनस्य दशासु धते
 मत्तममत्तहृदयं दयिताभिशापम् ।
 कोप निरर्थकमनर्थकरीञ्च वाचं
 बुद्धिं विपत्तिमसृगुद्भवरोगजातम् ॥ ७ ॥

इति शनिदशा ॥

अनुलोमदशाभेदमेव विद्याद्विचक्षणः ।

प्रतिलोमदशाभेदः सप्तेषात्कीर्त्तयते ऽधुना ॥ १ ॥

दिवाजातस्य विज्ञेया भास्वतः प्रथमा दशा ।

निशानस्य दशा चेन्दोरन्ते लग्नदशा भवेत् ॥ २ ॥

ततः पर दशाभेदं तत् कालबलिना क्रमात् ।

उभयत्रापि च होराया फल तत्पतिसन्निभम् ॥ ३ ॥

दशाग्रहाणा तत्कालमिन्द्रोदासीनविद्विषाम् ।

श्रेष्ठा मध्याश्च कष्टाश्च क्रमेण परिकीर्त्तिताः ॥ ४ ॥

स्वक्षेत्रोच्चाशभाजाश्च मित्रराशिजुषामपि ।

स्वोच्चाभिलाषिणाञ्चापि दशाः श्रेष्ठा नचापरः ॥ ५ ॥

अनुलोमदशातुल्यमितर सर्वमिष्यते ।

आयुर्दोषविधानेषु सावन मानमाचरेत् ॥ ६ ॥

दशारम्भे शशी श्रेष्ठः सुहृद्गगतोऽपि वा ।

तिजवर्गगतोवापि स्वोच्चसेवितसत्तमः ॥ ७ ॥

योगे ऽधिप्रियोरिष्ट पूर्णमत्यन्ततोऽन्यथा ।

योगेऽधिद्वेषिणोः पाप पूर्णमत्यन्ततोऽन्यथा ॥ ८ ॥

इति दशाविपाकादेशोनामत्रयोदशोऽध्यायः ।

।

चतुर्दशोऽध्यायः ।

अतः पर प्रवक्ष्यामि ग्रहगोचरपूर्वकम् ।

विधिमिष्टकवर्गस्य वराहमिहिरोदितम् ॥ १ ॥

शीताद्युर्मृष्टमन्न जनयति विचरज्जन्मिना जन्मराशी

हर्ष दौर्लभ्यमन्त्री दिवसकरकुनौ शत्रुपक्षस्य वृद्धिम् ।

हानिं कुर्प्यादिसूनां किरणपतिमुतो बञ्चनं सोमसुतु
 नितं निर्धूतबुद्धिं प्रबलारिपुभय वितनाशञ्च जीवः ॥ २ ॥
 भेदं मित्रजनैः करोति दिनकृत् क्लेशामयं चन्द्रमाः
 सौरिर्वित्तविनाशकृद्दनकरस्तारापतेरात्मजः ।
 हानिं भूमिसुतः करोति महतीं हर्षं भृगोरात्मजो
 ज्ञानं दीपयति द्वितीयभवने जीवो नृणां निर्हतिम् ॥ १ ॥
 स्थिता भ्रातृस्थाने दिनकरमहीजार्कसनयाः
 स्थिरां स्थानमार्तिं दधति धनलाभञ्च परमम् ।
 विनाशं शत्रूणां जनयति शशी शुक्रसहितः
 परं हृदसन्तापं सुरगुरुबुधावापि कुरुतः ॥ ४ ॥
 भूयः शास्त्रविबोधितामपि धियं मूढीकरोत्यङ्गिरा
 घोरां दुःखपरम्परां दिनकरः कुक्ष्यामयं चन्द्रमाः ।
 लाभं सोमसुतः करोति भृगुजो नितं श्रिया सद्गमं
 भौमः शत्रुकरश्चतुर्थभवने सौरिश्च वित्तशायम् ॥ ४ ॥
 विप्रं सूर्यसुतमुतोविमनुलं कामसति चन्द्रमा ।
 दौपोत्पत्तिमनेकदा भित्तिमुत प्रायोवियोगं रविः ।
 सौभाग्यं विदधाति सोमतनयः पुष्टिं परां भार्गवः
 कुर्प्यात्पञ्चमराशिगः सुरगुरुर्नित्यं नृणां निर्हतिम् ॥ ६ ॥
 स्थिताः षष्ठे राशौ दिनकरमहीजार्कसनयाः
 शुभश्चन्द्रश्चैवं प्रचुरंधनलाभं विदधति ।
 समृद्धिं शत्रूणां मनसि च विपादं गुरुभृगू
 नराणां कुर्वन्तौ शुभतिकृतवैरञ्च परमम् ॥ ७ ॥
 अर्कः सन्तापमन्तर्जनयति शशभृत् सौख्यमत्यन्तलाभं
 भौमो रोगाभिर्बुद्धिं विबुधपतिगुरुर्वस्तुलाभं विधत्ते ।

सौम्यो योपिद्विवादं विरचयतिभृगुर्विप्रवासं युवसाः
 स्थानभ्रशं विशेषाद्रचयति रविजः सप्तमर्षप्रयातः ॥ ८ ॥
 सूर्यःशत्रुघातं करोति हृदयातङ्के शशाङ्को नृणां
 भौमो लोहितरोगवृद्धिमतुलं कल्याणमिन्दोः सुतः ।
 जीवो जीवविनाशतुल्यविपदं स्त्रीसम्पदं भार्गवः
 सौरिःमाणनिरोधकारणकरःस्यादष्टमक्षेत्रगः ॥ ९ ॥

भानुःकरोत्सामयमिन्दुगार्धि

भौमःशुभं चन्द्रसुतो ऽपवादम् ।

जीवःप्रमोदं भृगुरर्थलाभ

मन्दः प्रवासं नवमर्षयातः ॥ १० ॥

यत्ते रविर्मुदमनन्तमुखं मृगाङ्कः

लेशं कुजः शशिसुतो धनलाभमुखैः ।

जीवः परं परिभवं भृगुरर्थलोपं

सौरिस्तु मानसरुजं दशमर्षयातः ॥ ११ ॥

एकादशक्षेत्रगताः समस्ताः

कुर्वन्ति वृद्धिं महतीं नराणाम् ।

सर्वेऽपि ते द्वादशराशियाताः

तन्वन्ति चिन्तामयमुन्नरोगम् ॥ १२ ॥

जन्माष्टमद्वादशराशियातौ

कष्टं विधत्तः खलु राहुकेतु ।

स्यातां शुभौ भ्रातृषडापयातौ

क्षेत्रेषु शेषेषु हि मध्यमौ तौ ॥ १३ ॥

दिनकररुधिरौ प्रवेशकाले

गुरुभृगुजौ भवनस्य मध्ययातौ ।

रविमृतशशिनौ गृहावसाने

शशितनयः फलदस्तु सर्वकालम् ॥ १४ ॥

यस्य गोचरफलं प्रमाणतस्तस्य वेधफलमिष्यते नवा ।

मायशो न बहुसम्मतं विद स्थूलमार्गफलदो हि गोचरः ॥ १५ ॥

अष्टमर्गपरिशाधितो ग्रहः श्रेष्ठतां समनुवर्त्तते यदा ।

रिष्कगोऽपि हितदः प्रशश्यते योऽष्टमर्गशुभदः सशोभनः ॥ १६ ॥

जन्मकाले ग्रहक्रान्तराशेरारभ्य कल्पयेत् ।

शुभस्थानेषु चिन्दुश्च रेखास्तदितरेषु च ॥ १७ ॥

द्वयोरन्योन्यविश्लेषादुत्तमाधममध्यमान् ।

कल्पयेच्चारमार्गेण तत्तद्वाशिषु स्त्रैचरान् ॥ १८ ॥

अर्कः स्वस्माच्च भौमाच्च मन्दाच्च विचरन् शुभः ।

मथमायमुहन्मृत्यु-शैलाज्ञाधर्मवस्तुषु ॥ १९ ॥

शुक्रात्कामारिरिःकेषु जीवाद्धयायारिधर्मसु ।

चन्द्रात्तन्नाज्ञारिलाभेषु विचरन् शुभदो रवि ॥ २० ॥

बुधादाज्ञात्रिलाभारि ज्ययधी धर्मगः शुभः ।

लघादाज्ञात्रिलाभारि सहृद्रिःकेषु शोभनः ॥ २१ ॥

स्वस्मादपचयेऽपिन्दुरेकत्र मन्दनेऽपि च ।

लघादुपचयेऽप्यारात् सुतधीधर्मवस्तुषु ॥ २२ ॥

ररेरस्ते च मृत्यो च तथैवोपचयेषु च ।

शनेऽप्यारिपुत्रेषु विचरन् शोभनः शशी ॥ २३ ॥

बुधात्प्रथमदिक्शैलमुहनाज्ञायधीस्त्रिषु ।

जीवात्प्रथमकर्मार्द्रि धनलाभाष्टमधुषु ।

शुक्राद्धर्ममुहत्पुत्रः सहजायादिकर्मसु ॥ २४ ॥

भौमः स्वस्मात्स्वयन्ध्वाज्ञानाशाय प्रथमादिषु ।

मातामुपचयेचार्कादिन्दोर्छायमिश्रतुषु ॥ २५ ॥

लघात्मयमपुत्राय सहजद्वेषिकर्मसु ॥

मन्दात्मयमधर्माय नाशबन्धाद्रिकर्मसु ॥ २६ ॥

शुभाच्छायारिपुत्रेषु गुरोर्दिग्विषयामगः ।

शुक्राभिभनलाभाच्च सपत्रेषु चरन् शुभः ॥ २७ ॥

शुभःस्वस्यामयायाज्ञा त्रिषोषर्माद्रिशतुषु ।

शुक्रावत्रिषोषुहृद्मर्मायाय भयमेषु च ॥ २८ ॥

मन्दावशतुष्ययाद्रिषु भौमान्मन्दबदिष्यते ।

लघाच्छतुस्वलाभाज्ञा भयभाष्टमुहृत्सु च ॥ २९ ॥

चन्द्रालुप्रवदांशूते जीवाद्रिष्कायमृत्युषु ।

षष्टेपि च श्वेध्यायधर्मशतुष्ययोपगः ॥ ३० ॥

जीवः स्वस्माद्विपत्पुत्रधर्मरिःफेतरः शुभः ।

भौयात्मधमनाशाद्रिष्वाज्ञालाभसुहृदगतः ॥ ३१ ॥

सूर्याद्रिकारिवर्जेषु लघात्सन्ताष्टमेतरः ।

भार्गवाच्छतुलाभाज्ञापुत्रधर्माश्रयः ॥ ३२ ॥

चन्द्रादध्यायास्तधर्मस्वेज्जार्कोद्दिधीष्ययत्रिषु ।

शुभात्मयमधर्माय मुहृत्स्वाज्ञासुंतारिषु ॥ ३३ ॥

शुक्रःस्वस्माद्ययद्वेषी कामवर्जेषु शोभनः ।

लघावपट दिक्स्मरान्खान्यस्तथाचन्द्रार्मय त्वेन ॥ ३४ ॥

मन्दादिपुद्रिपदसप्तग्ययवर्जेषु शोभनः ।

सूर्यादिष्टादिरिष्केषु ध्याज्ञायात्रिनवान्सगः ॥ ३५ ॥

शुभाद्धर्मारिधीलाभतृतीयेषु च शोभनः ।

भौमाग्निनवपट् बन्धुर्लाभालाभेषु हृदिदः ॥ ३६ ॥

शनिः स्वस्माद्विधीलाभसपत्रेषु प्रशस्यते ।
 भौमाभ्यपुण्ययाज्ञामुचन्द्रादायत्रिशत्रुषु ॥ ३७ ॥
 शुक्रादायारिरिष्केषु गुरोर्ध्यायान्सशत्रुषु ।
 सूर्यादस्वनिधनायाज्ञा प्रथमाचलवन्धुषु ॥ ३८ ॥
 लग्नाद्वन्ध्यायदिवशत्रुलाभधर्मेषु शोभनः ॥ ३९ ॥
 मित्रक्षेत्रे स्वनियतगृहे स्वत्रिकोणे स्वतुङ्गे
 स्थास्तुःखदःप्रदिशति फलं पाददृष्ट्या क्रमेण ।
 शत्रुक्षेत्रेष्वणुतरफलं नीचगक्षार्कलुप्तः
 किञ्चिन्नेष्टुं फलति हिततो व्यसयात्पापपाकः ॥ ४० ॥
 इति अष्टकवर्गादेशोनाम चतुर्दशोऽध्यायः ।

पंचदशोऽध्यायः ।

—०००—

इदानीं जन्मतत्कालमाश्रितैर्विहगादिभिः ।
 प्रकल्पिताः योगगुणाः प्रकाश्यन्ते समासतः ॥ १ ॥
 अर्केतरैः शिशिरगो रणफाव्ययस्यै
 र्वस्त्वपगैश्च मृगनाशुभसंस्थितैश्च ।
 योगो भवेदुरुधुरा रहितग्रहाभ्यां
 केमदूरुभः प्रकथितो निपुणैरुभाभ्याम् ॥ २ ॥
 प्रभुःप्रख्यातकीर्त्तिश्च शीलवान् भण्यवेशवान् ।
 विषयेनसुखी साधु रणफायामनामयः ॥ ३ ॥
 स्वभुजाकर्मणैश्चर्यं पार्थिवोवापितव् समः ।
 मृगनाशुभवेत्ख्यातो यशसा च धिया धनैः ॥ ४ ॥

सागी भोगी सुखी श्रीमान् वाहनाढ्यश्च भृत्यवान् ।
 भवेद्धंरुधुराजातो बहुवारम्भविषादवान् ॥ ५ ॥
 केमदरुमसमुद्भूतः मेघेयो धनविर्वीजितः ।
 बलात्मा मलिनो नीचो दुःखितश्च निरुद्यमः ॥ ६ ॥
 योगकर्त्तरि भूपूत्रे तैस्करः क्रोधिविह्वलः ।
 धुषे धनाढ्यो मतिमान् मूर्खमदृष्टिः कलामुं च ॥ ७ ॥
 जीवे गुणगणाधारः पूज्यते च नरेश्वरैः ।
 भार्गवे सुखितोभूयः समृद्धिः सर्वसम्पदः ॥ ८ ॥
 सौरौ तु पूज्यते श्रेष्ठो बहुभृत्यः समुद्यमः ।
 मिश्रेषु मिश्रगुणवान् बलिनो वा गुणाधिकाः ॥ ९ ॥
 सूर्याद्वितीयग्रहयुक्तमृक्षं वंशीतिविद्र कथितं पुराणैः ।
 वाशीततो द्वादशभन्तयोस्तु सौम्यग्रहश्चेच्छुभमस्ति जन्तोः १०
 रवौ चन्द्रादिसंयुक्ते यन्त्रज्ञः पापलालसः ।
 निपुणः कूरचेष्टश्च शत्रुहृत्तिश्च धातुवित् ॥ ११ ॥
 चन्द्रे भौमादिसंयुक्ते कूटवेदी मियंवदः ।
 कुलाग्रो वस्तुलक्ष्मजः पुनर्भूतनयः क्रमात् ॥ १२ ॥
 भौमे सौम्यादिसंयुक्ते मल्लो रक्षाधिकारवान् ।
 सक्तश्च परदारेषु क्रमेण व्यसनान्वितः ॥ १३ ॥
 सौम्ये जीवादिसंयुक्ते जातो भवति गेयवित् ।
 मशस्तवचनोपेतः क्रमेणैवेन्द्रजालवित् ॥ १४ ॥
 जीवे शुक्रादिसंयुक्ते मशस्तगुणमण्डनः ।
 अन्नकारो भवेत् कश्चिद् घटकारोऽपि सम्मतः ॥ १५ ॥
 अक्षितेन सितेयुक्ते सुद्रनेत्रोऽपि वा भवेत् ।
 स्त्रीविकीर्णधनोवापि त्रिभिश्चैवं फलोदयः ॥ १६ ॥

चतुरादिभिरेकस्थैः ममज्याबलिनोभवेत् ।
 वीलिभिर्वर्द्धिभिर्भयः प्रथमातु वलीयसः ॥ १७ ॥
 शोभनाश्चतुराद्यास्ते यदि स्युर्वलवाज्जिताः ।
 परैर्वा वीक्षितास्तत्र केवलादीक्षणाक्षिताः ॥ १८ ॥
 वाणमस्यः कपालीच शाक्य आजीविको यतिः ।
 चरकोचेलको भानुमभृतीनां व्रताश्रयः ॥ १९ ॥
 तत्तद्वशायांममज्या दशान्ते च ततश्च्युतिः ।
 अनन्यदृष्टैरजितै र्यावज्जीवं व्रनाश्रयः ॥ २० ॥
 योगकर्ता ग्रहस्तत्र रविलुप्तकरो यदि ।
 भक्तिभावाजीवेज्जन्तु दीक्षितो न भवेत्तदा ॥ २१ ॥
 चन्द्रस्याधिष्ठितं क्षेत्रं वर्गाधीशे मुहूर्तमेः ।
 यदि वीक्षेत धनवांस्तदाजातो भविष्यति ॥ २२ ॥
 मध्यास्तैर्धनवत्कल्पः शुभैरुक्तगुणान्वितः
 अशुभैः किञ्चिद्दूनः स्यादेवंफलविनिश्चयः ॥ २३ ॥
 पदसप्ताष्टमगौरिन्दोरधियोगः शुभग्रहैः ।
 तस्मिन् दीर्घायुषःशत्रुजैत्रश्चमुमुक्षोत्तरः ॥ २४ ॥
 शशाङ्को धनवान् लग्नादनीचो धनवान् भवेत् ।
 शुभैरुपचयस्थानगतैर्वलसमन्वितैः ॥ २५ ॥
 लग्नाच्छशाङ्कादथवा कलत्र-
 पुत्रक्षयोः सत्पतियुक्तयोश्च ।
 संहृष्टयोर्वापरमा विभूतिः
 स्वस्थानमप्येवमुपान्ति केचित् ॥ २६ ॥
 पितृमातृद्विपन्यवभ्रातसीभृत्यकाहिताः ।
 दशमस्थैर्धनमाप्तिर्लुग्रेन्दुभ्यांविनादिभिः ॥ २७ ॥

उदयार्कशशाङ्कनां दक्षमाधिपनिश्रितः ।
 योशस्तदीशवसैव धनमार्ति विनिर्दिशेत् ॥ २८ ॥
 स्वर्णोर्णाचृणभेषजादिभि र्नेत्रे कृशी स्त्रीजले-
 भौमे साहसशस्त्रातुदहनैः सोम्ये कलाकौशलैः ।
 जीवे विप्रबुधागमैर्भृगुपुत्रे गोरक्षरौप्यादिभिः
 सौरौ तु श्रमभारनीचकरणैर्योपलब्धिर्भवेत् ॥ २९ ॥
 पुष्पन्ति भावान्मूर्त्तादीन् शुभास्तत्तवसमाश्रयाः ।
 पापोभावेग्रहाःपृष्ठे सौम्याः शत्रुनिर्वाहकाः ॥ ३० ॥
 सर्वेऽपि द्वादशस्थाने व्ययष्टिः प्रकुर्वते ॥
 अष्टमस्याश्च कुर्वन्ति मृत्युर्दृष्टि विहङ्गमाः ॥ ३१ ॥
 मातुःपुत्रादिसञ्चित्यं रिप्तेनच घनेन च ।
 इन्दुना च पितुश्चन्त्यं पञ्चमेन च भानुना ॥ ३२ ॥
 अजे कुलीरे वृषभे च लग्ने
 चन्द्रे स्थिते रूपधनैरुपेतः ।
 कृष्णे च शेषोदयगे शशाङ्के
 जडो दरीद्रो विकलाङ्गदृष्टिः ॥ ३३ ॥
 भानौ मेषोदयप्राप्ते भवेत्तैमिरिको नरः ।
 सिंहलगते तस्मिन्निशान्ध परिकीर्षितः ॥ ३४ ॥
 अर्के कुलीरलग्नस्थे स्याच्च बुधबुदलोचनः
 अर्के शेषेषु लग्नेषु नष्टदृष्टिर्भवेन्नरः ॥ ३५ ॥
 व्ययस्थानं गतश्चन्द्रो वामलोचननाशनः ।
 द्वादशात्मा तु तत्रस्थो दक्षिणेलग्ननाशनः ॥ ३६ ॥
 कुलतुल्यः कुलश्रेष्ठो बन्धुमान्यो धनान्वितः ।
 भोगी नृपसमो राजा स्वर्गस्थैरेककादिभिः ॥ ३७ ॥

विज्ञापनम् ।

वनारससंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना तुल्यभा उत्तमोत्तमाः केचिदङ्गलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्रा-
हकमहारायैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन सम्प्राप्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययञ्च २॥ देयः । अन्यैर्म-
हारायैर्यैः कानिचित् खण्डानि सम्प्राप्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१॥ मूल्यं प्रापणव्ययञ्च २॥ देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

रु० भा०

सिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अर्थसङ्ग्रहः अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाक्यम् सभाष्यं ख० ६	६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागोडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ४ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३, द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड १)	४ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
वैशेषिकदर्शनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्सर्वाङ्गसूत्रम् सभाष्यम्	३ ०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाक्यं सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(बृहत्) वेदाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४	४ ०
विघरणोपन्यासः सटीकवाक्यसुभासहितः खण्डे २	२ ०

तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्) ख० ८	
वेदान्तदीपः (श्रीमन्न्यायानुशाख्यविरचित) खण्डानि ३ ३	
दुपटीका खण्डानि, ४	४
पातञ्जलदर्शनसम्प्रदायानन्दविरचितकृतमणिप्रभासखण्डानि ख० १ ०	
व्याकरणमिताक्षरा । श्रीमद्व्याकरणमीमांसा खण्डानि० ५ ५	०
रत्नमञ्जरी । व्याख्यानकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता ख० १ १	०
मेघध्वजम् व्याख्यासहित श्रीमद्व्याख्यानदीक्षितकृत उपक्रमप	
राक्रमसहित खण्डे २	२ ०
वीरसारी मरहरिकृत तन्त्रिण्यविद्याकरकृतटीकया ख० ख० ४ ४	०
ब्रह्मसूत्रदीपिका श्रीमच्छङ्करानन्दभगवद्विरचिता ।	१ ०
देवदत्तामित्रेण भर्षात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।	१ ०

ब्रह्मभूषण दास और कल्पनी
जादवीचौक के उत्तर नई सड़क बजारस ।

BENARES SANSKRIT SERIES;
A
COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,
UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R T H GRIFFITH, M A C I D
AND
G THIBAUT Ph D
No 104

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्
प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

सङ्काषाम् हस्तवनगल्पनामकेमहाविहारेऽभ्युपितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमतामनघमदर्सिसङ्कराजवरुण सङ्कलिता ॥

DAIWAGNAKAMADHĒNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadarśi Saṅgharāja
Mahāsthavira of the Hastavanagalya Parivāsa, Ceylon.

Edited by the Very Rev C A Seelakkhandha

Sthavira of the "Śulabimbārāma" Vihāra,

DODANDEWA, CEYLON

& Sectarama Upādhyaya, Sanskrit College Benares

Fasciculus II

BENARES

Published by the Proprietors Messrs Brij B Das & Co

AND SOLD BY H D GUPTA

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depot .

Printed at T P W & the Vidyā Vilās Press.

BENARES

1905

सूचीपत्रम् ।

गणपाठः	० ४
गोलप्रकाशः	२ ८
गगालहरी	० १
गुरसारणी	० ४
जातकतत्त्वम्	० १२
तत्त्वदीप	० १
तर्कसंग्रहः	० ८
दत्तकर्ममासा	० १
धर्मशास्त्रसंग्रहः	० २
धातुपाठः (शिला -)	० २
धातुरूपावली	४ ०
नैष्य चरित नारायणी टीका टाइप	० १
परिभाषापाठः	० २
पाणिनीयशिक्षा भाष्यसहिता	० २
प्रथम परीक्षा	० १
प्रथमपुस्तक हिन्दी	० ४
प्रथमपुणम् (प्रथम विचार का बहुत उत्तम ग्रन्थ)	१ ८
बीजगणितम् (म० म० पं० सुभाकरवृत्तटिप्पणीसहित)	१ ०
मतारमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	० ४
लघुकौमुदी टिप्पणीसहिता	४ ०
लघुकौमुदी भाषाटीका	० २
लक्षणावली	१ ०
लीलावती (म० म० पं० सुभाकरवृत्तटिप्पणीसहित)	० १
वसिष्ठसिद्धान्तः	० १
विष्णुसहस्रनाम	० १
शब्दरूपावली	१ ८
शृङ्गार सप्तशती	० १
समासचक्रम्	० १
समामर्चान्द्रिका	४ ०
सरस्वतीकण्ठाभरणम्	० ८
साङ्ख्यचन्द्रिका टिप्पणीसहिता	० ६
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	३ ०
सिद्धान्तकौमुदी	३ ०
सिद्धान्तमुक्तावली दिनकरीटिप्पणीसहिता	० १
उपसर्गशक्ति	० ६
शेखरीमुदी	३ ०
शेखरमाह्न	३ ०

त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थै राजानो नृपर्वशजाः ।

चतुरादिभिरन्येपि त्रिकोणोपगतैस्तथा ॥ ३८ ॥

एकादिभिररिक्षेत्रे गतेर्नाचगतैरापि ।

दारिद्र्यो दुःखितो मूर्खो व्याधितो बन्धनान्वितः ॥ ३९ ॥

अभितप्तो बधं प्राप्तः क्रमाज्जातो भवेन्नरः ।

एकोपि परमोच्चस्थः सुहृदृष्टो नृपत्वदः ॥ ४० ॥

श्यादिभिर्वलिभिः केन्द्रे गते नृपसुतो नृपः ।

वर्गोत्तमस्थिते चन्द्रे चतुरादिभिरीक्षिते ॥ ४१ ॥

भवत्यन्योऽपि नृपतिः किमुत सन्नियोद्भवः ।

वर्गोत्तमाक्षे लग्नस्य चतुरादिभिरीक्षिते ॥ ४२ ॥

तदापि सन्नियो द्वाभ्यां योगाभ्यां नृपराट् भवेत् ।

ऋक्षसन्धिषु सञ्जातो न चिरस्त्रीवति ध्रुवम् ॥ ४३ ॥

यदि जीवेत्तदा रुमो वाहनाद्यैः सम्पृष्यति ।

वर्गोत्तमगताः कूरा शुभगाश्च गुणोत्तरा ॥ ४४ ॥

वर्गोत्तम नर कूर्युर्यवनेश्वरदर्शने ।

सर्वैश्चरादिनिलयैस्त्रयः आश्रयोत्था

रज्जुः क्रमेण मुसलश्च नलस्तृतीय ।

इष्यान्वितः प्रचुरमानयुतो धनाढ्यः

सर्वेऽपि ते स्वकुलगोत्रजने प्रसिद्धाः ॥ ४५ ॥

त्रिकोणैर्यमार्राकेः सप्तो दुःखितजन्मदः ।

देलयोगस्तथा जीवसितक्षैर्भोगिजन्मदः ॥ ४६ ॥

अष्टादशाकृतिः प्राप्ता गदानन्तरकेन्द्रगैः ।

तत्र जातो भवेद्यज्वा धनवानर्यलालसः ॥ ४७ ॥

विलग्रास्तगतैः सर्वैः शकटो योग इष्यते ।

तत्रजःशकटाज्जीवी कुत्सितात्मजदारवान् ॥ ४८ ॥
 विहङ्गःखचतुर्थस्यैस्तत्र दूतः कलिः प्रियः ।
 लग्नपञ्चमधर्मस्यैः शृङ्गाटकमतः सुखी ॥ ४९ ॥
 शृङ्गाटकविरोधेन हलस्तत्र वृशोबल ।
 सर्व्वकेन्द्रगतः सर्व्वैः पद्मस्तत्र घनी भवेत् ॥ ५० ॥
 वापीकेन्द्रेतरस्यैश्च सुखहीनो भवेन्नरः ।
 बिलप्रादिचतुःस्थैश्च यूपोऽस्मिन् दानतत्परः ॥ ५१ ॥
 चतुर्थादिचतुःस्थैश्च चरस्तत्र च हिंसकः ।
 सप्तमादिचतुःस्थैश्च शक्तिस्तत्र घनी नरः ॥ ५२ ॥
 दशमादिचतुःस्थैश्च दण्डस्तत्र भियोऽग्निमतः ।
 लग्नादिसप्तगैर्नौका तत्र कीर्त्तिः सुखोत्तरः ॥ ५३ ॥
 मित्रादिसप्तगैःकूटस्तस्मिन्नृतभाषणः ।
 अस्तादिसप्तगैश्छत्रमित्रस्त्रजनवत्सलः ॥ ५४ ॥
 कर्म्मादिसप्तगैश्चापस्तत्र मध्यसुखी पटुः ।
 कण्ठकेतरसप्तस्यै रज्ज्वचन्द्रः सुरूपवान् ॥ ५५ ॥
 लग्नादेकान्तरस्थैश्च चक्रं तत्र नृपाश्रितः ।
 अर्थादेकान्तरस्थैश्च ममुद्रस्तत्र भोगवान् ॥ ५६ ॥
 एवमाकृतिजा योगाः सर्व्वे स्वार्जितसम्पदः ।
 यथा यथाग्रहेः सर्व्वैः सप्तस्थानसमाश्रयैः ॥ ५७ ॥
 वीणायोगस्तत्रो जातः मङ्गीतकुशलः पटुः ।
 क्रमादन्येपि पदयोगाः वीणालग्नवर्जिताः ॥ ५८ ॥
 दाम पाशश्च केदारः शूल युग्मश्च मोलक ।
 पापप्रियश्च दुःशीलः कृपिकृद् घातकस्तथा ॥ ५९ ॥
 दारिद्र्यो दुःखितश्चेति क्रमात्तेषु फलोदयः ।

सङ्ख्यायोगा इमे सप्तनाभसार्त्रिशदीपिता ॥ ६० ॥
एते सर्व्वदशास्वेव फलन्ति क्रमशोऽधमाः ।

कन्योदयस्थो रविरस्य पुत्रो
मीनस्थितश्चेत्पतिहन्ति भार्याम् ।
दिनस्ति भोमः सुतमात्मजस्यः
सूर्यश्च धर्मस्थितवांश्च सत्यम् ॥ ६१ ॥

निशं मध्यगार्ति मेयोक्षपलःसखलितो बतः
अस्थिरश्रीः सुहृद्वन्धुश्चरत्नेषु जातवान् ॥ ६२ ॥
दीर्घसूत्रःसमायुक्तः सखवादी सुहृत् स्थिरः ।
अविनष्टविभूतिश्च स्थिरत्नेषु जातवान् ॥ ६३ ॥
धीरोदारःकृतज्ञश्च सोद्यमो विविधक्रियः ।
दाता नष्टोदितश्रीश्च द्विस्वभावेषु जातवान् ॥ ६४ ॥
ग्राम्या रण्यान्जमोत्पन्ना स्तत्तच्छीला भवन्ति हि ।
चन्द्रराशिवशात् ज्ञेयाः लग्नराशिवशादपि ॥ ६५ ॥
तस्करो बहुभोक्ताच पण्डितो वित्तवान् नृपः ।
ह्रीवःशूरो दरीद्रश्च दुर्जनःपापरोचकः ।
उग्रःश्रेष्ठश्च मेपादी नवलमांशकोद्भवः ॥ ६६ ॥

मन्त्रौषधेषु कुशलःशुभगः कलावान्
शूरो बधूविरहितः सुरतिप्रियश्च ।
ताम्राम्बकःसमराजिच्चतुरोऽटनेषु
निःस्रनुरास्थिरघनः प्रथमर्क्षजातः ॥ ६७ ॥
सेवापटुःपरघनः प्रणयी सहिष्णु
द्वैपी विपादबहुलःमलिलप्रियश्च ।
स्त्रीनिर्जितः सकलदःपिशिताशनश्च

- ॥ हीवर्जितः सहजजिद्रणीषु जातः ॥ ६८ ॥
 कान्तःप्रयूरुवदनश्चपलःसमृद्धः
 सीतालुराहवजयी दहनोग्रतेजा ।
 सागी वधूषु निरतो मतिविप्रयुक्तः
 क्लेशासहःसकरुणो दहनाभिजातः ॥ ६९ ॥
 क्लेशात्मवाश्च घृतिमान् मतिमान् ककुद्मान्
 कन्याप्रजःप्रियवपुर्द्विपक्षेलगाभी ।
 शूरो गुरुःस्वशनको लघुशाकभोजी
 स्त्रीवत्सलःप्रियवचाःपरमेष्ठिजन्या ॥ ७० ॥
 भीरुः क्षमी मृदुतनु सुभगः कृपावान्
 मध्ये विभूतिबहुलो जठराग्निरुग्मः ।
 भाग्वन्धुमित्राविरही पियुनःशिरालो
 मूर्धावरोपविधुरो मृगशीर्षजातः ॥ ७१ ॥
 पैशुन्यशाव्यवितयोक्तिपराभिचारः
 निस्नानधीः कुटिलपिङ्गलमूर्धजन्मा ।
 हास्यप्रियःवरवधूनिरतः कलावा
 नत्युन्नतानतघनो गिरिशर्षजात ॥ ७२ ॥
 संकीर्तवद्दहदयो हृदयङ्गमात्मा
 घृतप्रियो मृदुवचाश्चिरकालभोजी ।
 वार्द्धक्यसौख्यबहुलःपृथुतुङ्गधानः
 पार्श्वीकृतः किल पुनर्व्यसुलब्धजन्मा ॥ ७३ ॥
 शास्त्रार्थवित्पटुमति सुरतोपचारश्च
 चातुर्यवान् परिपदीकृतचिद्विवादी ।
 मातृविभोगविधुरो जनकेनहीन

श्चादृपचारनिरतः किल पुण्यजन्मी ॥ ७४ ॥

शीर्षोन्नतः मचुरभक्षणवद्धबुद्धि

द्वेषोल्वणः क्षपणकः प्रणयोन्द्रमायी ।

उच्चःशिरास्त्वततनुर्विधुरः शयालु

मूर्खः परस्वसुखितो भुजगर्भजन्मा ॥ ७५ ॥

अल्पात्मजः पृथुतनुः समसंहतात्मा

झैलाटवी मणयवान् सुखितः सदैव ।

नित्यामयो युवातेयोगविषण्णचेताः

सीमातिगो गुरुजनेषु मघाभिजातः ॥ ७६ ॥

क्रूरो विरूपतरमूर्तिरकार्यकोपी

युद्धमियःप्रियतमाभिरतःकृतघ्नः ।

बल्यःसुखीतनयवित्तविवाजैतश्च

विममियः सुनिपुणश्च भगाभिजातः ॥ ७७ ॥

शास्त्रार्थवित्परवधूनिरतो दयावा

नल्पात्मजः कृशतनुः कृतयोगिसङ्क्षयः ।

सौम्यः परोपचरितो मधुराशनश्च

कान्तःसुनीतिनिधिरुतरफाम्लुणीजः ॥ ७८ ॥

लज्जान्वितःकुलिशधीर्वहुमाननीयः

कान्तःरुपालुरण्यःकटुकाम्बुभोजी ।

सत्सद्भवाननुपभोगविनष्टवित्तः

पान्थोलसः प्रमुदितश्च करामिजातः ॥ ७९ ॥

कामी कटोरहृदयो बहुशिल्पवेदी

कान्यमियः सुललितश्च जघन्यबन्धुः ।

प्रांशुःप्रभूताविभवः समयेषु सक्तः

श्यामःप्रभुःकिल चतुर्दशमाभिजातः ॥ ८० ॥

देवद्विजन्मयतिपूजनलब्धकीर्तिः
 स्त्रीनिर्जितः कफमरुपकृतिः कृतज्ञः ।
 बन्धुः प्रियः सुनिपुणः क्रयविक्रयेषु
 रोगालयः समनिधिः खलु वायुजन्मा ॥ ८१ ॥
 सिन्धुः सुहृत् सुपरुषो रिपुमुप्रसिद्धः
 सन्त्यक्तपुत्रवानितः सितिपालपूज्यः ।
 अन्त्यन्तरोगविधुरश्चैपल्यैर्यलुब्धः
 कृत्स्नानुगः प्रणिधिरिन्द्रकृत्स्नानुजन्मा ॥ ८२ ॥
 मित्रप्रियः परमसाधुरमौढनिद्रः
 प्रच्छन्नपापहृदयः कृशदीर्घमात्रः ।
 तीक्ष्णो विदुर्द्वानेतामणयी नयज्ञः
 सेवारतस्तेनयवानपिमित्रजातः ॥ ८३ ॥
 उग्रः प्रतापनिलयः परदूषणज्ञः
 भङ्गान्वितः शठमतिर्नृपलब्धचित्तः ।
 मिथ्यामलापनिपुणः कफवातमूर्च्छितः
 पापक्रियासु चतुरः किल शक्रजातः ॥ ८४ ॥
 प्राशः कविर्जनकलब्धधनः सदर्धः
 कीर्त्तिप्रियः परिजनानुगतो वचस्वी ।
 ह्रस्वः प्रसन्नयुतबन्धुरसत्ससन्धः
 स्त्रीनिर्जितः स्वकृपणः किल मूलजातः ॥ ८५ ॥
 कम्पोजितः सलिलजातधनः सवीर्यः
 त्यागी विशालदशनो गुरुविप्रयुक्तः ।
 विद्याविवेकरहितः कलहप्रियश्च
 नित्याधनः कुनखवान् सलिलाभिजातः ॥ ८६ ॥

शीतालुराहवजयी बहुबन्धुमित्रो
 धर्मध्वजो नृपगृहप्रभुरिद्वितज्ञः ।
 शूरो नितान्तकमनीयतनुः कुशाङ्गः
 सम्पन्नभूतिरणधः किल विश्वजातः ॥ ८७ ॥
 विद्वानगम्यवानितानिरतःप्रकाशो
 ज्ञातेन्द्रजालचरितो भुजशक्तिशाली ।
 शाठ्यःप्रयोगनिपुणः क्षितिपालमुख्यः
 सौभाग्यभाग्यनिलयः श्रवणाभिजातः ॥ ८८ ॥
 सत्पाथिकःसलिलकेलिरत कृतघ्नः
 श्रीमान् निगूढचरितः परपीडनेच्छुः ।
 शौरःशिरालकरणः कविबन्धुलुब्धो
 नीचाङ्गनामुनिरतो वसुभ्रमजातः ॥ ८९ ॥
 क्रूरःपृथुरुचरणःकरभाभकण्ठः
 पापप्रियश्च वटरःसयष्टद्विसुक्तः ।
 सत्पालयः सुबहुवृद्धवधूपतिश्च
 सर्वोन्नतिः सुमतिमान् शतभ्रमजातः ॥ ९० ॥
 क्षोणीजलब्धविभवः सुभगो यशस्वी
 गूढक्रियःक्षणविहीनविष्टद्वित्तः ।
 उद्दामवृत्तिरपटुः कविरिद्वितज्ञः
 सद्बन्धुमित्रपुरुषः परुषोजपादः ॥ ९१ ॥
 सर्वप्रियःसमसुसंहतगात्रसान्धिः
 सन्धानसत्यवचनैःसलिलोदितश्च ।
 गोमान्तीवकृपणः परदारशक्त
 श्चाट्टप्रचारकुशलो यमुपान्त्यजातः ॥ ९२ ॥

स्यूतः संपन्नविजितः पिशुनः कृतशः ।

कामी षट्ः सहजजन्तुषु पदेचमद्वच ।

धीमानतीवसुसितः समरमियद्वच

। शूरो महापरिजनः सल्लु पौष्णजातः ॥९३॥

एते सर्वे गुणाः पूर्णश्चन्द्रो यदि बलोत्तरः ।

नक्षत्रं वा बलाढ्यं स्याद्रज्युनः पुनरन्यथा ॥ ९४ ॥

नन्दादिनिधिसज्जातास्त्वचदारुणा गुणोत्तराः ।

। पर्यायाभासपद्मोक्तास्तत्राद्यन्वावशोभनौ ॥ ९५ ॥

भ्रीतिः सौभाग्यमायुष्मान् शोभनो हृदिरेव च ।

हर्षणश्च शिवः सिद्धः शुभश्चेति नवोत्तमः ॥ ९६ ॥

ग्रह्या वरीयान् विष्कम्भो बज्रं सिद्धिर्ध्रुवो धृतिः ।

साध्यः शृङ्गशतेमोक्ता नवयोगास्तुमध्यमाः ॥ ९७ ॥

गण्डातिगण्डौशूलश्च मुकूर्मा शक्रवैधृतिः ।

परिधश्च व्यतीपातो व्याघातश्च नवाधमाः ॥ ९८ ॥

मनस्विनो वरिष्ठेषु जाता मध्येषु मध्यमाः ।

। अधमेषु च योगेषु क्रूरा विष्वक्विजिताः ॥ ९९ ॥

जीवत्यस्येन बवेमजातः परस्वचौर्ध्वं न च बालवे तु ।

शास्त्रेणजीवत्यकौलवे च शस्त्रोपजीवो किल तैत्तिळे च ॥१००॥

मन्त्रोपपथं स्याद्गुरजोपजातो बाणिज्यजीवो किल बाणिजे च

परोपघाते न च विष्टिजन्मा भेष्यत्वजीवो मकुनमजातः १०१

निधिश्चजीवो च चतुष्पदे स्याद्भैक्षेण जीवत्यपि नागजातः ।

किंस्तुग्रजातो बहुशिल्पजीवोलेवंमवेयुः करणस्वभावाः १०२

तत्तद्वारेषु सज्जातः तत्तद्द्वारेभिराकृतिः ।

गुणान् पञ्चाङ्गजानेवमादिशेद्देवचिन्तकः ॥ १०३ ॥

अश्विनीमृगशिरःपुनर्वसुपुष्यमित्रहरीमित्रवायवः ।
 रेवतीतिनवतारकागणः कीर्त्तते त्रिदशसात्मनां गणः ॥ १०४ ॥
 उत्तरत्रयमार्द्रश्च रोहिणी भरणी तथा ।
 पूर्वत्रयमितिप्राज्ञे मनुषाणां गणः स्मृतः ॥ १०५ ॥
 आश्लेषाग्नेयमूलेन्द्रधनिष्ठाशततारकाः ।
 चित्रामघाविशाखाश्च राक्षसा नवतारकाः ॥ १०६ ॥
 तुरङ्गश्चाश्वमातङ्गौ मेघीसर्पश्चपञ्चगौ ।
 स्वाविडालश्च वस्तश्च मार्जारीमूपिकास्त्रवः ॥ १०७ ॥
 वृषभो महिषी व्याघ्री लूलायो व्याघ्रकामिनी ।
 मृगी तुरङ्गी च शुनी कपिर्धनुःल्यवज्जमः ॥ १०८ ॥
 नारी च शारमेयश्च नरश्च वृषभस्तथा ।
 करिणीतिक्रमादेते अश्विभादेश्च योनयः ॥ १०९ ॥
 गणान् योनिञ्च वृक्षाञ्च तत्तन्मन्त्रजन्मिनाम् ।
 भावसत्त्वं गुणं शौर्यश्चादिशेर्देवचिन्तकः ॥ ११० ॥
 पुष्पातकफलं सर्वं तुल्यं स्त्रीजातके भवेत् ।
 किन्त्वत्र चन्द्रलग्नश्च सप्तमश्च विचार्यते ॥ १११ ॥
 लग्नत्वं चन्द्रयोगो वा शुभमराशिमुपागतः ।
 सती रूपवती नारी गुणिनी ललितोत्तरा ॥ ११२ ॥
 भोजराशौ नराकारा दुर्भगा कुलटा तथा ।
 अवलस्थेन मन्देष्टे भर्ता कापुरुषो भवेत् ॥ ११३ ॥
 कुजेऽस्तगे शुभे दृष्टे शैशवे विधवा भवेत् ।
 भास्करे धवसंस्तक्ता सौरे कन्येव जीर्यते ॥ ११४ ॥
 क्रूरैः सप्तमराशिस्थैः विधवैव भवेत्पुत्रम् ।
 मिश्रेऽत्र मीम्यैः पापैश्च पुनर्भूरीतिर्नश्चिता ॥ ११५ ॥

यद्यन्न घटते स्त्रीषु शुभं वा यदि वा शुभम् ।
 तत्तद्गर्भयुता सा हि चिन्तनीया विपश्चिता ॥ ११६ ॥
 हृतभुक् सालिलं शस्त्रं ज्वरश्चामय एव च ।
 तर्पःश्लुचेति सूर्यादिग्रहणां मृत्युहेतवः ॥ ११७ ॥
 निधनस्थेन मृत्युः स्यात्तदिदं पश्यता तथा ।
 लग्नादि तद्द्रेष्कानस्य योविशस्तद्ग्रहेन वा ॥ ११८ ॥
 शीलाश्रयात्पथ्यनिसेवनाच्च मुन्याधिसा सर्वजनेषु मैत्र्याः ।
 मृत्यूपगमाणि विमोक्षणाच्च स्वल्पायुषो जीवितमेयते हि ११९
 इति योगगुणादेशोनाम पञ्चदशोऽध्यायः ।

षोडशोऽध्यायः ।

पूर्व्वं जन्मनि कृतानि शुभाशुभानि
 जासाविभाव्यममुभेदसमाश्रयानि ।
 धन्यानराश्च धनिनश्च विभावयन्ति
 वक्ष्यामि लक्षणविनिश्चयमल्पमस्मिन् ॥ १ ॥
 ऊर्णीपमूष्णेतररश्मिखण्ड
 सनानमाविष्कृते नरेन्द्रम् ।
 घाले त्रिशूलाकृति हृज्ज्वलन्ती
 श्रेष्ठां जनानां जनयेत् समृद्धिम् ॥ २ ॥
 केशाः भ्रंशस्ता स्फुटितेतराग्राः
 सिग्धाः सुनीलाः कुटिलावसनाः ।

द्विधा विभिन्ना द्विपकुम्भतुल्य
 शिरोभवेदन्यवधूरतानाम् ॥ ३ ॥
 शतायुषः पञ्च भवन्ति खण्डा
 रेखाललाटेषु ततः क्रमेण ।
 जनं पुनर्विंशतिवत्सराणां
 मत्सेकमायुर्मनुजेषु कुर्यात् ॥ ४ ॥
 ऋज्वी भवेत् कूरतरात्मनो भू-
 ररोमशा लोभवतो नरस्य ।
 ओष्ठौ तु मध्ये ऽपचितौ मुरक्तौ
 मुखेन दन्तावरणौ प्रशस्तौ ॥ ५ ॥
 दृष्टिस्तु पक्ष्मलपुटापरदारसक्ता
 माकेकरापिशुनमक्षमर्मज्जुनश्रीः ।
 सङ्ग्रामशूरमरुणा सदयश्च नीला
 पिङ्गा तु दुष्टमनसः खलु बुहुदाभा ॥ ६ ॥
 आपीनगण्डौ धनिर्न दधाते
 मिध्यावचःसक्तमरोमसौ तौ ।
 कण्ठोऽतिदीर्घः कृपणो धनाढ्यः
 सुसङ्गतो ह्रस्वतरश्चै निःस्वः ॥ ७ ॥
 जिह्वा करोति विपुला मुधियं कृशा तु
 मूर्खं दृढार्यपरयोः सुखिनश्च मृद्री ।
 नासाश्रियं वितनुते शुकतुण्डतुल्या
 भूरिव्ययश्च किपटा चिरजीवितश्च ॥ ८ ॥
 आखुश्रवा भवति वाङ्मयपारदृष्टो
 दीर्घायुषो भवति रोमसरुर्णपाली ।

इस्वश्रवा घनयुतःकुटिलस्वश्रवाः स्यात्
स्थामोऽज्झतश्च मृदुलश्रवणो दरीद्रः ॥ ९ ॥
हस्तावकम्मकटिनौ वटरो मृदूच
पादौ स्वरश्च बहुभाषणतोऽप्यभेदः ।

रोज्जां मृदुत्वमसकृद्वपनेपि शक्ति
रूपाशिनःक्षितिपल्लभतां विधत्ते ॥ १० ॥

कोशो दीर्घतरः करोति कृपणं इस्वस्तु मृमीश्वरं
स्थूलः श्रोत्रहित कृशस्तु सुभगं भोगान्वितो ग्रन्थिमान् ।

अग्नेवामनतः सुतार्थविलयं वक्त्रोऽन्यथा पुत्रिणां
मज्जातुल्यफलम्पलम्बवृषणो दीर्घायुषं जन्मिनाम् ॥ ११ ॥

मूत्रस्य धारानतिविस्त्रगन्धा मदाक्षिणा वृत्तगतिर्निबोद्धा ।
नि शब्दनिट्याणिमुखायतश्रीः नरं विधत्ते बहुवित्तभार्यम् ॥ १२ ॥

रेतःकरोति मधुगन्धमनन्तभोगं धरेयगन्धमतिधूर्त्तमृषीसविश्रम् ।
स्वेतं धनाढ्यमसितं कृपणं मुरक्तं द्वेशोल्बणश्च सुभरद्रुतमर्थवन्तम् ॥ १३ ॥

स्फीक मण्डूकनिभाकरांति नृपतिं पीडोपमा निर्धनं
स्थूलं मध्यमराजिकं बहुभुजं निःस्वं लणोसस्थिनी ।

मज्जाघ्नं विषमश्च जानुयुगलं जह्वाकुरङ्गोपमा
गोत्रश्रेष्ठतरं तदङ्गनिहति नूनं पुनःसन्धयः ॥ १४ ॥

करचरणतलं मृत्पाण्डुरं स्वेदयुक्तं
विपुलममितेरसं श्लेषदूराहगुलीकम् ।

मितकरनखराङ्गं भृत्पृष्ठं विधत्ते
निगदितविपरीतं भृग्भिृत्सार्थभोगम् ॥ १५ ॥

एकव कृषे नृपमेकरोम द्वे श्रोत्रियं व्रीणिकला मवीणम् ।

चत्वारिनिःस्वं जनयान्निखर्वःशटोऽतिमूर्खःकृशदीर्घदेहः ॥ १६ ॥
नर्जन्यान्नगता करोत्यग्निहवा रेखाभक्तं वतसरान्

विशत्यूनमतःक्रमेण कुरुते मसङ्गुली मान्तगा ।

श्रीरेखेत्परानतो नृपरतो वाण्या गुणोल्लासिनी
ता विश्लिष्टतरः परस्परमिश्रेयः परं कुर्वते ॥ १७ ॥ ५

आमध्यमुदगतवतीमनिबन्धनस्तु
रेखा करे मत्तियुतं बलिनञ्च धत्ते ।

सामत्स्य पुच्छसदृशा यदि मूलतः स्या

दग्रेच कुन्तसदृशा कुरुते च भूपम् ॥ १८ ॥

सर्वाङ्गुली मूलभवोर्द्धरेखा पर्वण्यधस्वान्मुनिभिः प्रशस्ता ।

आरोग्येनामस्तुतिलाभपुत्रान् धत्ते कनिष्ठादिभवा क्रमेण ॥ १९ ॥

यवाकृतिः पाणितलस्य मूले चाङ्गुष्ठपर्वस्वापि सुमस्ता ।

अपर्वपर्वण्यपि चाङ्गुलीनामग्रेषु वक्राकृतयश्च भद्राः ॥ २० ॥

अङ्गुष्ठमूले जनयन्ति पुत्रान् रेखा ब्रह्मस्तनुकाश्च पुत्रोः ।

सहोदराः स्युः करभस्य मूले तस्यैव चान्ये वनिता विकल्प्या २१

कनिष्ठिका कोटिरनामिकायाः तृतीयपर्वस्य रूपादतीता ।

धत्ते च भूप तुलितास्त्रयर्गश्रेष्ठ तद्नामुतवित्तहीनम् ॥ २२ ॥

सर्वाङ्गुलीष्वग्रभवोर्द्धरेखा कुर्याद्विराधीश्वरवल्लभत्वम् ।

स्यूलासनधाल्पा कृपणं हि रेखा वक्ष्यस्तपीडां निपुणञ्च सूक्ष्मा २३

अम्भोजचक्रां कुसकुण्डलानां दम्भोलिशङ्खध्वजधारिजानाम् ।

चिह्नानि कुर्युः मनुजं नरेशं पादेपि चैवं विहितोर्ध्वरेखा ॥ २४ ॥

प्रयो विसालाः गम्भीराः ह्रस्वाश्चत्वार ईप्सिताः ।

पञ्च दीर्घाश्च सूक्ष्माश्च पट् तुङ्गाः सप्त लोहिताः ॥ २५ ॥

धत्ते विशालां कटिभिष्टमाय्यां मुरोविशालं विजयाश्रियाङ्गम् ।

मूर्द्धा विशालो धनधान्यभाजं धीराविशालोऽयमेवमाहुः ॥ २६ ॥

स्वरो गभीरो मधुराश्रभाजं नाभी गभीरा पितृवित्तभाजम् ।

सत्त्वं गभीरं जयिनं विधत्ते धीरा गभीरवयमेव माहुः ॥ २७ ॥

इस्वो गलो गुणधन कुरुते च पृष्टं
 ॥ इस्व प्रशस्तशयन मदनध्वजस्तु ।
 इस्वोनेश्वरमितः प्रवलाच जङ्घा
 इस्वेति सर्व्वकचतुष्टयमेवमाहुः ॥ २८ ॥
 मुदीर्घवाहुश्चरकालजोषी मुदीर्घनेत्रः प्रभुगार्थलाभी ।
 मुदीर्घनामास्थिरमिचवन्पुल्लोकिप्रियो दीर्घहस्तःप्रदिष्टः ॥ २९ ॥
 दीर्घाङ्गुलिकःपुरुषो बहुपोषित समागमः ।
 इत्येव पञ्चदीर्घानि प्रशस्तानि विचक्षणैः ॥ ३० ॥
 सूक्ष्मान्यङ्गुलिपञ्चोणि स्थिरचित्त प्रकुर्व्वते ।
 सूक्ष्माःकेशाश्चरोमाणि जनयन्ति सुभागिनम् ॥ ३१ ॥
 सूक्ष्ममासत्वचश्चापि दधते मृदु मानसम् ।
 इत्येव पञ्चसूक्ष्मानि निर्दिष्टानि पुरातनैः ॥ ३२ ॥
 कक्षःकुक्षिश्च वक्षश्च नासा स्कन्धो ललाटिका ।
 उन्नता वीर्य्यधान्यश्रीः सुहृच्छाक्तिसुखप्रदाः ॥ ३३ ॥
 रक्तपाणिर्धनाव्यःस्या द्रक्तपादश्च यानवान् ।
 रक्तेत्राश्रिया युक्तो रक्ततालु मुभोजनः ॥ ३४ ॥
 बहुमित्रो रक्तनखो रक्तजिह्वश्च बुद्धिमान् ।
 रक्ताधरो वचस्वी स्यादित्येव रक्तसप्तकम् ॥ ३५ ॥

इति पुरुषलक्षणम् ।

ललाटे दृश्यते यस्याः तिलक कुण्ठापिद्मलम् ।
 वज्राकृतितर्याविमला सा स्यादैश्वर्य्यमाजनम् ॥ ३६ ॥
 वामे पयोधरे यस्याः हस्ते कर्णे गलेऽपि वा ।
 मापकस्तिलको वापि सापि लोकेन पृज्यते ॥ ३७ ॥

यस्याः सकृपौ हसने कपोलौ
समश्रुकं वा यदि चोत्तरोष्ठम् ।
उत्पिण्डिका रोमवती च जङ्घा
सा देवहीना कुलटापतिद्विद् ॥ ३८ ॥

यस्याः कटङ्कास्वती गतिश्च
होत्रीव भूमिं पदयोर्निधाने ।
हस्ताश्च पादाश्च भवन्ति शुक्लाः
सा स्यादधन्या विनयोद्भिज्ञता च ॥ ३९ ॥

अनामिका या पदयोः मयाणे स्पृशेन्नभूमिं युवती सभूर्ति ।
निहस्य भर्तुर्द्विनयं क्रमेण तृतीयमासाद्य भवेत् स्थिरा सा ४०
अङ्गुष्ठतो यचरणे सुदीर्घा प्रदेशिनी सा न पति रमेत ।
पार्श्वद्वये सुप्रकटा यदीये रोमावली सापि च भर्तृहीना ॥ ४१ ॥

आवृत्तरोमाणि क्रकाटिकायाः पृष्ठस्य सन्धौ प्रकटाणि यस्याः ।
सा भोगहोता पतिविप्रयुक्ताः नाभौ तटा चेन्मुनिभिः प्रशस्ता ॥ ४२ ॥
काकस्वरा सापि च काकजङ्घा निम्निग्धकेशद्विजलोमयुक्ता ।
ह्रस्वाङ्गुलीस्त्रिद्विपुटाञ्जलीश्च भर्तुर्विधत्ते भयनं हि शून्यम् ४३
उच्छ्रितयोनिर्द्रविणेन हीना नीचा च शुष्कस्मरमान्दिरा च ।
अश्वत्थपर्णोपमयोनिविम्बा पीनोरुगण्डा च वधूः प्रशस्ता ॥ ४४ ॥
चुच्छुन्दरीगन्धनिधिस्तुयोनि नाभिः प्रशस्ता षट्पुभिः पुराणैः ।
आवृत्तकण्ठा चलशस्त्रिरेखा भवेद्विशेषेण पतीव्रता सा ॥ ४५ ॥

लक्षणान्यवशेषाणि पुंलक्षणवदादिशेत् ।

अस्मिन्नतिशया दोषाः प्रोक्ताः मह्लादनोदिताः ॥ ४६ ॥

विपच्यते च यस्याथौ सजङ्घ्यं पदपृष्ठकम् ।

द्वितीये सविधजानूनि तृतीये कटिगुह्यजम् ॥ ४७ ॥

चतुर्थे सौदरौ हस्तौ सपृष्ठं हृदयं ततः ।
 पृष्ठे कण्ठःसकलास्यः सकपोलश्रुतिःपरम् ॥ ४८ ॥
 अष्टमे घ्राणदन्तोष्ठाः नवमे भ्रूललाटिकाः ।
 दशमे तु शिरःतत्तद्रङ्गकेषु च लोमजम् ॥ ४९ ॥
 पाणिपुग्मे च या रेखा पदयुग्मे च कीर्तिता ।
 यानि लक्ष्यानि दुष्टञ्च तत्तत्फलानि सर्वदा ॥ ५० ॥
 मूगारिवह्निवायूनां छायापीतारुणासिता ।
 पाण्डुरश्चेति तन्मान्ते न युगे तु शुभे परे ॥ ५१ ॥

इत्याङ्गलक्षणादेशोनाम षोडशोऽध्यायः ।

सप्तदशोऽध्यायः ।

मापकस्तिलकःस्यन्दः श्लोप्यश्चकण्डुतीक्ष्ण ।
 मकाश्वन्ते समासेन पञ्चोत्पाताःशरीरजाः ॥ १ ॥
 गर्भोत्थितस्य तल्लक्ष्यं मकृतं सदुदाहृतम् ।
 मकृत्सन्त्यत्वमुत्पातः पञ्चैते प्रमुखास्ततः ॥ २ ॥
 घनक्षयं वितनुते मापको दक्षिणे पदे ।
 स्त्रोविप्रयोगं वामे तु जङ्घयोरर्थमभ्यर्क्षौ ॥ ३ ॥
 जान्वौ क्षेमारिष्टद्विद्वेच सक्थौ स्त्रीलाभविग्रहौ ।
 हृषणे धनधान्ये च कोशे कोशजयोजयौ ॥ ४ ॥
 बन्धुवित्तविलोपौ च द्वयोज्ज्वलनभागयौ ।
 सव्योदरे रिपुत्रासः श्रेयो वामोदरे भवेत् ॥ ५ ॥
 स्तनयोरर्थमित्राग्निः पार्श्वयोःभरणामयौ ।
 कक्षयोःशोकदैन्येव पृष्ठयोरश्रुपीडनम् ॥ ६ ॥

दक्षहस्तेऽर्धलोपश्च स्यान्भ्रंशस्ततोऽन्यतः ।
 मकोष्ठयोर्ज्यालाभौ शोकद्वयौ तदूर्ध्वयोः ॥ ७ ॥
 अंशयोः कीर्त्तिलाभौ च कण्ठे विग्रहनिग्रहौ ।
 फ्रकटिकायाश्चदक्षांशे शोको रोगो परांशके ॥ ८ ॥
 चुबुके भीतिदारिद्र्यौ गण्डयोर्भोगदुर्यशः ।
 अधरोष्ठे मनस्तापं म्रियं स्यादुत्तरोधरे ॥ ९ ॥
 नासिकापुटयोर्जातौ तापनिर्वेदकारिणौ ।
 दक्षोराधिसमाधी च कर्णयोः म्रियविमयौ ॥ १० ॥
 भ्रुवोः स्त्रीकलहसेषौ शङ्खयोर्विजयो द्वयोः ।
 ललाटे व्याधिदारिद्र्यौ मूर्ध्नि श्रीविभवौ क्रमात् ॥ ११ ॥
 इति मापकोत्पातादेशः ।

— ० —

दक्षपादतले जातस्तिलकस्तनयापहः ।
 धामे निहन्ति वानितां कुरुते च मुहृत्सपम् ॥ १२ ॥
 असितो वा सितोवापि पीतो वा रक्त एव वा ।
 पुष्परूपो नखेष्वङ्गः स उत्पात उदाहृतः ॥ १३ ॥
 रक्तासितायाधिफलौ पीतश्चेता तु मध्यमौ ।
 दीक्षणे चरणाङ्गुष्ठे कलङ्को विलोपकृत् ॥ १४ ॥
 द्वितीये विग्रहं भाहु स्तृतीय मानसामयम् ॥
 चतुर्थे म्रियमाचष्टे पञ्चमे पुत्रसम्पदम् ॥ १५ ॥
 यथोक्तविपरीतेन वामपादे फलं वदेत् ।
 पादयोर्विपरीतेन फलं करनखेषु च ॥ १६ ॥
 पीडां पितुश्च मातुश्च पादयोः पृष्ठजां वदेत् ।
 जङ्घयोर्व्यसनानन्दौ सक्थोरग्निभयं द्वयोः ॥ १७ ॥

गुह्ये राजभयं भाहुर्जयने स्थानविच्युतिम् ।

उदरे कीर्त्तिनिर्वेदौ पार्श्वयोर्व्यसनामयौ ॥ १८ ॥

स्तनयोः प्रीतिशोकौ च वक्षसि प्रियसङ्गमः ।

कक्षयोरर्थलाभञ्च दासहानिञ्च निर्दिशेत् ॥ १९ ॥

पृष्ठयोश्चौरभीतिञ्च लाभः स्याद्वाहनस्य च ॥

हस्तयुग्मोदरे वस्तुहानिर्वन्धुसमागमः ॥ २० ॥

तयोरेव च पृष्ठे तु श्रियश्च विपदं वदेत् ।

मित्रलाभश्च पुत्राप्तिं मुभयोर्हस्तदण्डयोः ॥ २१ ॥

क्रकाटिकायां क्षेमं स्यात् कण्ठे यात्रा विधीयते ।

गण्डयोर्नष्टलाभश्च लब्धहानिश्च निश्चयात् ॥ २२ ॥

शुबुके बाष्पपर्यन्तं शोकमेवं विनिर्दिशेत् ।

नासिकायां वेपुर्बाहु दृशोराभयदर्शनम् ॥ २३ ॥

कर्णयोः प्रीतिवाक्यश्च बन्धुनाशश्च निर्दिशेत् ।

छलाटे राजसम्मानमुत्तमाङ्गे घनागमम् ॥ २४ ॥

यावदुत्पातविलयस्तावदेव फलोदयः ।

वदरुणिक्रिमिरेखायाः गोपमार्गोऽप्यदः फलम् ॥ २५ ॥

इति तिलकादेशः ॥

स्पन्दते दक्षिणाङ्गस्य फल वक्ष्ये यथाक्रमम् ।

यथोक्तविपरितेन वामाङ्गस्पन्दने फलम् ॥ २६ ॥

पृथिवीलाभमाचष्टे शिरसि स्पन्दने ध्रुवम् ।

ललाटे स्थानवृद्धिः संपाञ्चिलयां प्रियसमागमः ॥ २७ ॥

शङ्खे व्यवसनलाभश्च श्रवणे श्रवणाग्रिमम् ।

दशान्ते वस्तुलाभः स्यादुन्मूले मानसी व्यया ॥ २८ ॥

केचिद् व्याचक्षते दृष्टे रघःमियसगागमम् ।
 नेत्रान्ते धनलाभश्च उन्मूले भृत्यसंशयम् ॥ २९ ॥
 लोचनस्योपरिस्वन्दौ मानसीञ्च रुजं जगुः ।
 कपोले विप्रयोगश्च चिबुके मधुरासनम् ॥ ३० ॥
 अधरोष्ठे रिपुध्वंसो मित्राग्निश्चोत्तराधरे ।
 नासिकायां सुगन्धाप्तिर्गले च विजयो भवेत् ॥ ३१ ॥
 श्वेते च भोगवृद्धिश्च बहाविष्टेन सङ्गमः ।
 मणिबन्धे यशोलाभो हस्ते द्रविणसम्भवः ॥ ३२ ॥
 पृष्ठे पराजयो वरस्युदयो घोदरेषु च ।
 स्तने त्वपूर्वं स्त्रीलाभं पार्श्वमोतिरनुत्तरा ॥ ३३ ॥
 जठरे शोकवृद्धिश्च नाभौ स्थानादिह स्युतिः ।
 कट्यामाश्रितसम्मोदः कोशे कोशविबर्द्धनम् ॥ ३४ ॥
 मुष्के तनयलाभश्च जघने वनितागमः ।
 वस्तौ कुटुम्बवृद्धिश्च दोषः स्यादुरुपृष्टः ॥ ३५ ॥
 ऊरुपौरंस्त्रभागे तु मित्रता सचिवैः सह ।
 जानुन्यरातिसन्धानमथवा गमनं ध्रुवम् ॥ ३६ ॥
 जङ्घायाः स्थानलग्निश्च पादपृष्ठे तु विग्रहः ।
 मयाणं भयसंयुक्तं स्पन्दने चरणोदरे ॥ ३७ ॥

इति स्पन्दुनादेशः ॥

मूर्द्धा ललाटस्य तटीभुजौ च वक्षश्च हस्ताङ्घ्रितलानि चैवम् ।
 भ्रूभ्रूणमुखयावयवानि वै ते प्लोपोल्वणाः खेदकरा नराणाम् ॥ ३८ ॥
 दृशौ कपोलावधरौ गलश्च कुक्षिश्च कोशो जघनश्च पायुः ।
 एकादशैतेऽवयवाः जलादद्याः प्लोपोचरास्तोपकरा नराणाम् ॥ ३९ ॥

पृष्ठे च पार्श्वविध सक्थिनी च जह्वे च मुष्के च क्रकाटिका च ।
 अग्निप्रभृतावयवा दशैते प्लोपोचरास्त्वापकरा नराणाम् ॥४०॥
 नासाश्रुतिर्नाभिस्तुमस्तकञ्च कक्षद्वयं विंशतिरङ्गुलीनाम् ।
 वायुस्तरास्तु त्रिपदांशकास्ते प्लोपोचरा बन्धुसमागमाय ॥४१॥
 दोषाश्च सन्ने तनुसन्धयश्च विद्विजतो भूतमयो मदिष्टः ।
 प्लोपोचरास्ते जनयन्ति कोश न भूजलं सोऽस्मिन्धयस्तु ॥४२॥
 इति प्लोषादेशः ।

आनाभितस्तमःश्लिष्टपाकण्डात् सत्वसयुक्तम् ।
 आमूर्द्धतो रजोयुक्त देहसिगुणवानिति ॥ ४३ ॥
 अकस्मादेव कण्डूतिरुत्पातः समुदाहृत ।
 रजस्सत्वतमःकण्डूः प्रीतिसौर्यस्यमदः ॥ ४४ ॥
 पुमक्रमोऽयं निर्दिष्टः सःस्त्रियोविपरिततः ।
 पञ्चोत्पाता क्रमादेते विलोमेन प्लोचराः ॥ ४५ ॥
 त्रयोपि पश्चिमोत्पाताः पक्षेण फलपाचकाः ।
 चिररात्रम्भृतास्ते चिरेण फलदा मताः ॥ ४६ ॥
 इति देहोत्पातादेशीनाम् सप्तदशोऽध्यायः ।

अष्टादशोऽध्यायः ।

अतःपर समासेन स्वप्नादेशो निरूप्यते ।
 मयतोऽल्यं सखदशुल्वा मविशोदेवतालयम् ॥ १ ॥
 देवस्य पुरतो मन्त्र सासतैःसर्पयैल्लिखेत् ।
 पूर्णं कुम्भे सदग्धास्ते बालिना च समर्धयेत् ॥ २ ॥

ॐ त्रिजटालम्बोदरवामनं कसकफाय हुं हुं फट् फट् स्वाहा ।

अष्टोत्तरशतं जप्त्वा पीत्रा मंसाल्य चाननम् ।

देवध्यानपरो मौनी दक्षिणेन शयीत च ॥ ३ ॥

पूर्वजन्मश्रुताभ्यस्तं स्वप्नरूपगतिं स्मरैः ।

तदणूकमिति व्यर्थं स्वप्नदृष्टं विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥

एष्याज्जमाने भोक्तव्यं प्रायःप्रशस्तिमानसम् ।

तदस्पृष्टमिति व्यर्थं स्वप्ने दृष्टं परित्यजेत् ॥ ५ ॥

दुर्बलग्रहपाकश्च स्वप्ने द्रष्टो नु मुज्यते ।

तच्च चिन्तामयं स्वप्नं सर्वदैव शुधस्त्यजेत् ॥ ६ ॥

एसाद्रिशृङ्गाद्याधिरोहणश्च वाताधिकःपश्यतिश्वेतयात्राम् ।

पित्ताधिकःकाञ्चनरक्तमाल्प्यादिवाकरादिज्वलनां न पश्येत् ॥ ७ ॥

श्लेष्माधिको रौप्यसितप्रपूणुसारित्सरोम्भोनिघिलद्वयनानि ।

त्रिस्पूणमूर्तिस्तु यथोक्तरूपैः स्वप्ने विमिश्रान् रजनीषु पश्येत् ॥ ८ ॥

धीभन्तसत्त्वाभिभवोभिचारात् द्विश्वादभुदगुह्यकर्जं प्रदिष्टम् ।

एतानि सर्वानि हि वर्जयित्वा स्वप्नं भवेदिष्टसुरप्रदिष्टम् ॥ ९ ॥

प्रसप्तवद्भवति यत् स्फुरतीव चान्तस्वप्नस्य तस्य नियमासदत्फलाप्तिः

स्वप्नाःशुभाशुभचक्षेण फलप्रदाये संक्षेपमाग्रमिहता ननु वर्णयिष्ये १०

स्वप्ने प्रज्वलितं भवेद्यादिष्टं स्वाङ्गं स्वकीयं तथा

सर्वं वा सह बन्धुभिश्च यदि वा राज्यं स वै प्राप्नुयात् ।

आश्लिष्यस्त्यवनीं समुद्रमथवा शङ्खं ध्वजं पर्वतं

गौरीं वायुमतीं सुरदरुमममौभतीं भुरो जायते ॥ ११ ॥

देहं निरुसशतशो विकिरन्ति यस्य यो बध्येते च निगंढेन गले च पात्रे

मूर्तिश्च यस्य भवतीह पुरीपालिता संप्राप्नुयात् सुमहतीं पदवीं श्रियञ्च

१ सङ्कर्षस्त्रं । २ इदमकफाय दृढः । ३ सर्वप्रान्नित्यात् ।

४ शप्रम्यजम् । ५ यस्मिन् । ६ निगलेनगलेच ।

विभर्ति यस्योपरि वारणो वा सितातपत्रं नृपतिर्द्विजो वा ।
 ददाति गौरी यदि पुण्डरीकं दासोऽपि सैः स्यादिह सार्वभौमः ॥ १ ॥
 अर्केन्दुगोशृङ्गविनिर्गतेन स्नानाभिषेकौ सालिलेन पाणौ ।
 स्वप्ने गवां वा मुखदोहनञ्च नृमूर्धहृन्मांसनिसेननञ्च ॥ १४ ॥
 अन्वैश्वोदरनिर्गतैर्गिरिगृहग्रामादिसंवेष्टनं
 कन्यायां परिरम्भने च सहसा स्वाङ्गमवेशोऽयवा ।
 भुक्तिर्वा स्वसनञ्च तिहकरिणामारोहणं तेषु वा
 ग्रासश्चोदधिकाम्बपीक्षितिभृतां राज्यश्रियः सिद्धये ॥ १५ ॥
 हृणतरुकुसुमाम्बुमोद्गवे वा स्वनाभौ
 दिनकरशशितारा भक्षणस्पर्शने वा ।
 विदलति निजशीर्षे सप्त पञ्च त्रिधा वा
 क्षितिगिरिपरिवर्तोन्मूलने वापि राज्यम् ॥ १६ ॥
 जये रणे वा व्यवहारवादे पुरीषभुक्तिभुविर्यस्य वीक्ष्य ।
 अगम्यनारीगमनञ्च मृत्युः संशोतिभूरिन्द्रविनागमाय ॥ १७ ॥
 सितसुरभिमनोज्ज्वलपमाल्याम्बराणाञ्च
 सुरगुरुनृपगौरी ब्राह्मणानाञ्च दीप्ता ।
 मणिरजनसुवर्णाम्भोजपात्रेषु भुक्ति
 र्यदि दधिपरमाज्ञेशोणिते मर्जनञ्च ॥ १८ ॥
 मिततुरगफलध्वजातपत्रव्यजनसरोजर्मणिद्विपेन्द्रलाभाः ।
 प्रभवजयवभुसवेतिशब्दाः परिमितराज्यफलमदा भवन्ति १९
 मुद्रादृशदाक्षिणी द्विपञ्चसी सङ्गातिषु चाङ्गणासिहक्ता ।
 लब्धे सरकेऽथदर्पणे वा भृङ्गारादिषु चोद्भवः मृतस्य ॥ २० ॥
 'कैमिन्वेधनलाविरम्बुनरणे शोकस्य नाशो भवे
 हर्षारोहितशोचितादिषु तथा देहे विद्यदिर्मता ।

१ वज्रोवा । २ यस्यादि । ३ दिराध्यम् । ४ सस्य
 ५ स्वसोनि । ६ मणिपेन्द्र । ७ प्रहारादिषु । ८ कैमिनोदन ।

गोलिङ्गीद्विजदेवतापितृसुहृद्भूषाश्च ये सन्ति यत्
स्वप्ने तन्निशमाद्भवन्त्ववितथं प्रोक्तं शुभं वा शुभम् ॥२१॥

नाभेरन्यत्र गात्रे तृणतरुकुमुपे प्रोद्भवे स्नेहपानं
क्रीडायानोपभोगःखरकरभकपिण्यालरैद्राश्व सत्वाः ।

कायस्यालेपनं वा कलुषजलमपिगोपयःस्नेहपङ्के
र्हगुजिह्वादन्तबाहुमपतनमथवानर्थशोकप्रदानि ॥ २२ ॥

गीतक्रीडितभूषितमहसितप्रेङ्खोलितास्फोटना
न्यर्केन्दुद्विजतारकादिपतनं स्रोतस्यधोमज्जनम् ।

रञ्जुच्छेदचित्ताग्रतापजननीगात्रप्रवेशादि वा
स्वप्ने कांशविचूर्णनश्च शिरसि क्लेशामयानर्थदम् ॥ २३ ॥

श्यश्रुकेशगर्खदैर्ष्णकल्पना वानरी विकृतनार्युपासनम् ।
रक्तवस्त्रमनुजाङ्गमर्दन रोगमृत्युभयशोकतापदम् ॥२४॥

स्थलमृगपशुकीटान्यूपचर्य्यण्डजानां

पुवनमुदकरागौ स्याद्विवाहोत्सवा वा ।

सरसिजजनुमाण्डक्रीडणं नर्तनं वा

मलिनविवसनत्वं चाशुशोकप्रदानि ॥ २५ ॥

पुंद्रव्येनाशे सुहृद्विप्रयोगे भेदास्वप्नस्तरोजापहारे ।

मासादृष्टादिवेश्मावतारः स्वप्नेषु नष्टो द्विजैःसम्प्रदिष्टः २६ .

मित्रस्याप्तिःस्याद्विकोपासिलाभेऽवश्यं राजा प्राप्नुयात्साशनासौ
सर्पे कर्णं नासिकां वा प्रविष्टे तच्छेदःस्याद्विष्टेनेवास्य बन्धः॥२७॥

सर्पस्त्वहिभिर्वादृष्टस्य स्वप्ने स्याद्यदि शोणितम् ।

नरो वा यदि नारी वा पुत्रश्चार्थमवाप्नुयात् ॥ २८ ॥

तरुणं जीर्णमात्मानं स्वप्नान्ते यस्तु पश्यति ।

हृदि तस्य विजानीयादारोग्यं चिरजीविनम् ॥ २९ ॥

यस्य तस्य गृहं शुक्लैर्दृष्टमैः समलङ्कृतम् ।

॥ नरो वा लभते नारीं नारी वा लभते पतिम् ॥ ३० ॥

काकं गृहं कर्पि श्येनं गोघां वा सूकरं तथा ।

स्वप्नान्ते यदि यः पश्येद्यसन्नं तस्य निर्दिशेत् ॥ ३१ ॥

खर्व्वतोश्चतलारोहः प्रशस्तः स्वप्नवेदिभिः ।

॥ अन्यत्र ल्यववाल्मीकमहिषोष्ट्रसरादितः ॥ ३२ ॥

यद्यत्भेतन्तु वर्णेन पूजितं सर्वमेव तत् ।

तक्रकर्पासभस्मास्थि भक्तं तत्र विवर्जयेत् ॥ ३३ ॥

कृष्णवर्णन्तु यद्द्रव्यं गार्हितं सर्वमेव तत् ।

॥ अन्यत्र पर्व्वतान्भूमेः करिणः सलिलालयात् ॥ ३४ ॥

रक्तवर्णन्तु यद्द्रव्यं तत्सर्व्वं नः प्रशस्यते ।

॥ अन्यत्र शोणितान्मांसात् प्रवालात्पद्मचन्दनात् ॥ ३५ ॥

आद्ये वर्षाद्विस्तराद्वा द्वितीये

यामे पाको वर्षपादाचृतीये

मासात्पाकः शर्व्वरी पश्चिमांशे

सद्यः पाको गोविसर्गेषु दृष्टः ॥ ३६ ॥

दृष्ट्वा स्वप्नं शोभनं नैव सुष्यात्

पश्चाद्दृष्टो यः स पार्ष्णि विधत्ते ।

शस्तं श्रूयाद्यज्ञसाधुद्विजेभ्यः

तेत्वाशीर्भिः पूजयेद्युक्तद्रुग्धैः ॥ ३७ ॥

भूयो वा स्वपनं न चास्य कथनं गङ्गाभिषेको जपः

शान्तिः स्वस्वयन निमेषनविधिः प्रातर्मवाश्वत्थयोः ।

विप्राणांश्च तित्राजपानकुसुमैः पूजा यथार्शोक्ततः

पुण्यं देवर्षीर्तेनश्च कथितं दुःस्वप्नविध्वनय ॥ ३८ ॥

इतिस्वप्नादेशोनामाष्टादशोऽध्यायः ।

एकोनविंशोऽध्यायः ।

तिरश्चां चरितादेशं समासेनाथ वक्ष्यते ।

हस्त्यश्वकाकस्वानश्च पेडाःप्राघन्यकल्पिताः ॥ १ ॥

बाह्मीकस्थानगुल्मक्षुपतरुमथनःस्वेच्छया भ्रष्टदृष्टि
द्यौं यद्यत्रानुलोमं त्वरितपदगतिर्वक्तुमुन्नम्यचोच्चैः ।

कक्षयासन्नाहकाले जनयति च महच्छीकरम्बुहतिभू
स्तत्कालं वा मदान्भोजयक्रदपरदं वेष्टयन् दक्षिणाञ्च ॥२॥

एतलितगतिरकस्मात् प्रस्तकर्णोऽतिदीनः

स्वशितभृदुसुदीर्घो न्यस्तहस्त पृथिव्याम् ।

द्रुतमुकुलितदृष्टिः स्यमशीलो विमोहः

भयकृदोदितभक्षी नेकशोशुद्धशल्ल ॥ ३ ॥

इतिगजचारितादेशः ।

आरोहतिक्षितिपतौ विनयोपपन्नो

यान्नानुगोन्यतुरगः प्रतिहेपितश्च ।

वक्त्रेण वा स्पृशति दक्षिणमात्मपार्श्वं

योश्चःसमर्तुरोचरात्मविणोति लक्ष्मीम् ॥ ४ ॥

मुहुर्मुहुर्मृगशकृत्करोति न ताड्यमानोऽप्यनुलोमयायी ।

सकार्य्यभीतोश्रुविलोचनश्च शिवनं भर्तुस्तुरगो विधत्ते ॥५॥

वामेश्वपादैरहितोडयन्तो महीमवासाय भवन्ति पत्युः ।

सन्ध्यां सुदीप्तामवलोकयन्तो हेपन्ति चेद्धन्धुपराजयाय ॥६॥

अनीचहेपन्ति किरन्ति बालं निद्रारताश्च प्रवदन्ति यात्राम् ।
रुदन्ति चेदीनतरा स्वराश्च प्रांशुग्रसन्तश्च भयप्रदिष्टाः ॥ ७ ॥

इत्यश्वचरितादेशः ।

चैशाखे निरुपहते वृक्षनीचः सुभिसंशिवदायी ।
विपकण्ठकी तु शुष्के समुभिसंभयाय च तद्देशे ॥ ८ ॥
नीहमाण्डशाखायां सपा भवेत्प्रथमवृष्टिपरस्याम् ।
याम्योत्तरयोर्मध्ये मधानवृष्टिस्तरोरुपरि भवेत् ॥ ९ ॥
शिखिदिशि मण्डलवृष्टिर्नैर्ऋत्यां शारदस्य निष्पत्तिः ।
परिशेषयोः सुभिसं मूपिकसम्पत्तु वायव्ये ॥ १० ॥
शरदर्भगुल्मवल्लीधान्यमासादगेहनिस्त्रेषु ।
शून्यो भवति सदेशश्चौराणां वृष्टिरोगार्त्तः ॥ ११ ॥
द्वित्रिचतुःशास्त्रत्वं सुभिसद् पञ्चभिर्नृपान्यत्वम् ।
अण्डावकिरणयेकाण्डता प्रसूतिश्च न शिवाय ॥ १२ ॥
चौरकवर्णैश्चौराश्चित्रैर्मृत्युः सितैश्च वह्निमयम् ।
विकलैर्दुर्भिक्षभयं काकानां निर्दिशेच्छुभिः ॥ १३ ॥
अनिमित्तसहतेर्ग्रामिण्यभिः क्षुद्रयं प्रवामाद्रिः
क्रोधश्चक्राकारे रभिघातोऽर्गवर्गस्थे ॥ १४ ॥
अभयाश्च गुण्डपक्षैश्चरणविघातैर्जनानि भवन्तः ।
कुर्वन्ति शत्रुदार्ढ्यं निशि विचरन्तो जनविनाशम् ॥ १५ ॥
सव्येन से भ्रमाद्रिः स्वभयं विपरीतमण्डलैः सार्द्धम् ।
अव्याकुलं भ्रमाद्रिर्वीतोद्भ्रामो भवति काकैः ॥ १६ ॥
ऊर्ध्वमुखाश्चलपक्षाः पथिभयदाः क्षुद्रयाय धान्यमुपः ।
सेनाङ्गस्था सुमोक्षाः परिमोष चान्यभृतपक्षाः ॥ १७ ॥

भस्मास्थिकेशपत्राणि विन्यसन् पतिवधाय शय्यायाम् ।
 मणिकुसुमाद्यवहनेन सुतस्य जन्माङ्गनायाश्च ॥ १८ ॥
 पूर्णाननेऽर्थलाभः सिकताधान्यार्द्रमृत्कुसुमपूर्वैः ।
 भयदो जनसंवासाद् यदि भाण्डान्यवनयेत् काकः ॥ १९ ॥
 वाहनशस्त्रोपानच्छत्रच्छायाङ्गकुट्टने मरणम् ।
 तत्पूजायां पूजाविष्टा करणेऽन्नसम्प्राप्तिः ॥ २० ॥
 तद्द्रव्यमुपनयेत् तस्य लब्धिरपहरति चेत् प्रणाशः संपाद ।
 पतिद्रव्येकनकं वस्त्रं कार्पासिके सिते कृष्यम् ॥ २१ ॥
 सक्षीराज्जुनवज्जुलकूलद्वयपुलिनगारुमन्तश्च ।
 भ्रातृपि दृष्टिं दुर्विनमनृतास्नाताश्च पाशुजलैः ॥ २२ ॥
 दारुणनादस्तरुकोटरोपगो वायो महाभयदः ।
 सलिलमवलोक्य विरुधन् दृष्टिकरो दृष्टिरोधीर्वा ॥ २३ ॥
 दीप्तोद्विमो विटपे विकुट्टयन्वह्निहृदितनपक्षः ।
 रक्तद्रव्यं दग्धं तृणकाष्ठं वा गृहे विदधत् ॥ २४ ॥
 ऐन्द्रीं दिशमवलोक्य मूर्ध्याभिमुखो रुधन् गृहे गृहिणः ।
 राजभयबन्धुकलहं करोति सद्यः पशुभयश्चैव ॥ २५ ॥
 शान्तामैन्द्रीमवलोकयत् रौतिच राजपुरुषमित्राप्तिः ।
 भवति च सुवर्णलब्धिः शाल्यन्नगुडाशनासिश्च ॥ २६ ॥
 आग्नेय्यामनला जीविकयुवतिप्रवरधातुलाभश्च ।
 याम्ये कुलस्थभोज्यं गान्धर्व्वेर्दाहयोगश्च ॥ २७ ॥
 नैर्ऋसादृतश्चोपकरणदर्भितैलपल्लभोज्याप्तिः ।
 बारुण्यां यां समुद्राधान्यादिसमुद्ररत्नाप्तिः ॥ २८ ॥
 वायव्ये शस्त्रायुधसरोजवल्लीफलाशनासिश्च ।

१ विन्यस्यत्पतिवधाय । २ शास्त्रवृद्धिम् । ३ प्रवाशद्भिः ।
 ४ दृष्टिकरोऽद्वानुराधीया । ५ रुयात् । ६ तैलभोज्याप्तिः ॥
 ७ मातृत्यां । ८ सरोजवल्ली ।

सौम्यायां परमाज्ञाशनं तुरङ्गाम्बरप्रप्तिः ॥ २९ ॥

ऐशान्यां सम्प्राप्तिर्धृतपूर्णां भवेदनहुहश्च ।

एवं फलं गृह्यतेर्गृह्यपृष्ठसमाश्रिते भवति ॥ ३० ॥

गमने कर्णसमश्चेत् क्षेमायनकार्यसिद्धये भवति ।

अभिमुखमुपैति यातु विशान्विनिवर्तयेद्यात्राम् ॥ ३१ ॥

वामे वाशित्वादौ दक्षिणपार्श्वेऽनुवांशते यातुः ।

अर्थापहारकारी तद्विपरीतोऽर्थसिद्धिकरः ॥ ३२ ॥

यदि वाम एव वशन्मुहुर्मुहुर्यापिनोऽनुलोमगतिः ।

अर्थस्य भवतिर्सिद्धिं प्राच्यानां दक्षिणम्बैवम् ॥ ३३ ॥

वामःप्रतिलोमगतिर्वाशन् गमनस्यविघ्नकृद्भवति ।

तत्रस्यस्यैव फलं कथयति यद्वाञ्छितं गमने ॥ ३४ ॥

दक्षिणविरुतं कृत्वा वामे वाभ्येक्षयेत्सितार्थासिः ।

वाशन् पुरोद्भूतं याति चाग्रतोऽर्थागमोऽतिमहान् ॥ ३५ ॥

भूतिवाश्यं पृष्ठतो दक्षिणेन योपाद्भूतं सतजकर्ता ।

एकचरणोर्कमीसन विरुवंश्च पुरो रुधिरहेतु ॥ ३६ ॥

द्व्यार्कमेकपादस्तुण्डेन लिखेद्यदा स्वपिच्छाङ्गम् ।

परतो जनस्य महतो वधमभिपश्ये तदा बलिमुक् ॥ ३७ ॥

सस्योपेते क्षेत्रे वाशाति शान्तोऽतिसस्यभूलम्बिः ।

आकुलवेष्टो वाशन् सीमान्ते लेशकृद्यातुः ॥ ३८ ॥

मुस्निग्धपत्रपल्लवकुसुमफलानम्रमुराभिमधुरेषु ।

ससीराग्रणमुस्थितमनोऽतृप्तेषु चार्थकरः ॥ ३९ ॥

निष्पन्नसस्यशाद्वलभवनप्रासादहर्म्यहरितेषु ।

धान्योच्छ्रयप्रभूतिषु शस्तेषु रुन्धनागमकृत् ॥ ४० ॥

१ तुरङ्गाम्बरप्रप्तिश्च । २ वेदयाम्यं । ३ धृतपूर्व्याभ्यासालम्बिः क्वाति ।
४ सिद्धिर्वा । ५ चासत् । ६ वास्ति । ७ सिद्धिप्रस्थानम् ।
८ अपिच्छाङ्गम् । ९ वाशानि ।

गोपुच्छस्थे बल्मीकगेऽथवादर्शनं भुजङ्गस्य ।

सद्यो ज्वरो महिषगे वांशति गुल्मे फल स्वल्पम् ॥ ४१ ॥

कार्यस्य व्याघातस्तृणकूटवामगेऽम्बुसंस्थे वा ।

शुष्केऽग्निप्लुष्टेऽग्निहते च काके वधो रुवति ॥ ४२ ॥

कण्टकिमिश्रे सौम्ये सिद्धिः कार्यस्य भवति कलहश्च ।

कण्टकिनि भवति कलहो वल्लीपारिवेष्टिते बन्धः ॥ ४३ ॥

छिन्नाग्रेऽङ्गच्छेदः कलहः शुष्कद्रुमस्थिते ध्वाङ्गते ।

पुरतवच पृष्टतो वा गोमसंस्थे धनमाप्तिः ॥ ४४ ॥

मृतपुरुपाङ्गावयवस्थितोऽग्रतो वाशकोऽतिमृत्युकरः ।

भल्लभस्थिच चञ्चा यदि बाँझपतेऽस्थिभङ्गाय ॥ ४५ ॥

रज्ज्वस्थिकाएककण्टकिनिःसारशिरोरुहानने रुवति ।

भुजगगजदीप्तिस्करशस्त्राग्निभयान्पशुक्रमशः ॥ ४६ ॥

सितकुम्भमाशुचि मांसाननेऽर्थसिद्धिर्यथोप्तिता यातुः ।

धुन्वन् पसाददीननेच विघ्नं मुहुः कणति ॥ ४७ ॥

यदि शृङ्खलां वरत्रां वल्लीं वा यदा बाँझपते बन्धः ।

पापाणस्थेच भयं क्लिष्टापूर्वाधिकपुतिश्च ॥ ४८ ॥

अन्योन्यभक्षसंक्रामितानने तुष्टिरुत्तमा भवति ।

विज्ञेयः स्त्रीभालो दम्पत्योर्वाशतोर्धुगपत् ॥ ४९ ॥

ममदाशिर उपगतपूर्णकुम्भसंस्थेनाङ्गनार्थसम्प्राप्तिः ।

घटकुट्टने मृतविपत् घटोपदहनेऽन्नसम्प्राप्तिः ॥ ५० ॥

स्कन्धावारादीना निवेशसमये रुवश्चलत्पक्षम् ।

सूचयतेऽन्यस्थानं निश्चलपक्षस्तु भयमात्रम् ॥ ५१ ॥

बन्धः सूकरसंस्थे पङ्काक्ते सूकरे द्विकेऽर्थाप्तिः ।

१ वांशति ।

२ वामगेम्बु ।

३ रुवति ।

४ तस्ये ।

५ मतोवासको मृत्युकरः ।

६ मणति ।

७ वसति ।

८ वायते ।

सैम खरोष्ट्रसंस्थे केचित् प्राहुः वयन्तु खरे ॥ ५२ ॥
 बाहनलाभश्च गते वाशखनुयायिनि क्षतजपातः ।
 अन्येऽप्यनुव्रजन्तो यातारं काकवद्विहगाः ॥ ५३ ॥
 का इति काकस्य रुत स्वनिलयसंस्थस्य निष्फलं प्रोक्तम् ।
 कच इति चात्मग्रीसै क इति रुते स्निग्धमित्राप्तिः ॥ ५४ ॥
 करइति कलहं कुरुकुरु च हर्षमधकटकटेऽतिदधिभक्तम् ।
 केके विरुत कुकुवा घनलाभं यायिनःप्राह ॥ ५५ ॥

काकद्वयस्यापि समानमेतद्
 फल विशेषेण पदाधिकेन ।
 प्रारम्भकाले गमुने प्रवेशे
 परीक्षणीय विदुषा तदेतद् ॥ ४६ ॥

इति पायसचरितादेशः ।

मूढ्योदयेऽर्कोभिमुखो विरौति ग्रामस्य मध्ये यदि सारमेव ।
 एको यदा वा बहवःसमेताः शसन्ति देशाधिपमन्यमाशु ॥ ५७ ॥
 मूढ्योन्मुखः श्वानलदिक्स्थितश्च चोरानलत्रासकरश्चिरेण ।
 मध्याह्नकालेऽनलमृत्युशसी सशोणितःस्यात्कलहोऽपराह्णे ॥ ५८ ॥
 भपन् दिनेशाभिमुखोऽस्तकाले कृपीबलाना भयमाशु धत्ते ।
 मदोपकालेऽनिलदिङ्मुखस्तु धत्ते भय मारुततस्करोत्थम् ॥ ५९ ॥
 उदङ्मुखश्चापि निशार्द्धकाले हृदि व्यथा गोहरणश्च शास्ति ।
 निशावसाने शिवदिङ्मुखश्च कन्याभिदुष्टानलग्नप्रातान् ॥ ६० ॥
 उच्चैःस्वराःस्यु स्तृणकूटसंस्थाःप्रासादवेश्मोपरिसंस्थिता वा ।
 वर्षासु दृष्टिं कथयन्ति तीव्रामन्यत्र मृत्यु दहन रुजश्च ॥ ६१ ॥

मातृदकाले ऽवग्रहेऽम्भो वगाहं मत्पातृत्तैरेचकैश्चाप्यभीक्ष्णम् ।
 आधुन्वन्तो वा पिवन्तश्च तोयं दृष्टिं कुर्वन्त्यन्तरे द्वादशाहात् ६२
 द्वारे शिरो न्यस्य बहिःशरीरं रोरुयते वा गृहिणीं विलोक्य ।
 शोकमदःस्यादथमन्दिरान्तर्वाहिर्मुखःशंसति बन्धकीं ताम् ॥६३॥
 कुड्यमुत्किरति वेक्ष्मनो यदा क्षेत्रकाननभयं तदा भवेत् ।
 गोष्ठमुत्किरति गोग्रहं वदेद्धान्यलब्धिमपि धान्यभूमिषु ॥६४॥
 एकेनाक्षणा साश्रुणा दीनदृष्टिर्मन्दाहारो दुःखकृत्तद्गृहस्य ।
 गोभिःसार्द्धं क्रीडमाणःसुभिसं क्षेमारोग्यं चाभिधत्ते मुदञ्च ॥६५॥
 वामं जिघ्रेज्जानुवित्तागमाय स्त्रीभिःसाकं विग्रहो दक्षिणं चैव ।
 ऊरुं वामं चेन्द्रियार्थोपभोगाः दक्षं जिघ्रेदिष्टमिष्टैर्विरोधः ॥६६॥
 यैतुः पादौजिघ्रेस्तचेदयात्रां प्राहार्यासि वाञ्छितां निश्चलस्य ।
 स्थानस्थस्योपानहौ चोद्विजिघ्रेत् क्षिप्तं यात्रां सारमेयःकरोति ॥६७॥
 उभयोरपि घ्राणने हि याहो विज्ञेयो रिपुचौरसम्पयोगः ।
 अथ भस्मनि गोपयेत् भक्षान् मांसांस्थीनि च शीघ्रमग्निकोपः ॥६८॥
 ग्रामे भपित्वापि बहिःप्रशाने भपन्ति चेदुत्तमपुंविनाशः ।
 यियासतश्चाभिमुखो विरोति यदा तदा श्वा निरुणाद्धि यात्राम् ६९
 उकारवर्णेन रुतेऽर्थीसिद्धिं रोकारवर्णेन च वामपार्श्वे ।
 व्यासेपमौकाररुतेन विद्यान्निषेधकृत् सर्वरुतैश्च पश्चात् ॥७०॥
 पङ्खेति वोचैश्चमुहुर्मुहुर्ये रुवन्ति दण्डैरिव ताड्यमानाः ।
 श्वानोऽभिधावन्ति च मण्डलेन ते शून्यतां मृत्सुभयश्च कुर्युः ॥७१॥
 प्रकाश्य दन्तान्यदि लेढे सृक्किणी तदाशनं सृष्टमुपन्ति तद्विदः ।
 यदाननञ्चावल्लिहेत्रं सृक्किणी प्रवृत्तभोज्येऽपि तदान्नविघ्नकृत् ॥७२॥
 ग्रामस्य मध्ये यदि वा पुरस्य भपन्ति संहस्य मुहुर्मुहुर्ये ।
 ते क्लेशमारुयन्ति तदीश्वरस्य शरण्यसंस्थो मृगवादिचिन्त्यः ॥७३॥

दृक्षोपगःक्रोशति तोयपातः स्फादिन्द्रलीले सचिवस्य पीडा ।
 वायो गृहे सस्यभयं गृहान्तःपीडा पुरस्यैव च गोपुरस्थे ॥७४॥
 भयञ्च शय्यासु तदोश्वराणां याने भयन्तो भयदाश्च पञ्चाव ।
 अथापमव्या जनसन्निवेशे भयं भयन्तः कथयन्त्यरीणाम् ॥७५॥
 एकेनं प्रातः दिवमेन वस्यान्मासत्रयेणापि च केन चोक्तः ।
 श्वभिःशृगालाः सहशाःफलेन विशेषमेपामधुना भवस्ये ॥७६॥
 पूर्वोदोष्योः शिवा शस्ता शान्ता सर्वत्र पूजिता ।
 धूमिताभिमुखी हन्ति स्वरदोष्ता दिगीश्वरान् ॥ ७७ ॥
 राजा कुमारो नेता च दूतःश्रेष्ठश्चरो द्विजः ।
 गजाध्यक्षश्च पूर्वाद्यः सत्रियाद्यश्चतुर्दशाः ॥ ७८ ॥
 पुरे सैन्येऽपसव्या च कष्टा मूर्ख्योन्मुखी शिवा ।
 अल्पमतिरुतां याम्ये सोदराभृतशंसिनी ॥ ७९ ॥
 वारुण्येभिरुता सैव शंसने सलिले मृतम् ।
 याहीलग्निभयं शास्ति टाटेति मृतवेदिका ।
 पिग्निगुह्यकृतमाचष्टे सज्जाला देशनाशिनी ॥८०॥
 भेभेति भयमाचष्टे भोभो व्यापादमादिशेत् ।
 फलमां शपमानेन ग्राह्यञ्च परतो रुतम् ॥ ८१ ॥
 इति श्वगोमायुचरितोद्देश ॥

नसत्रचक्रं गृहगोलिकायाः शस्तं रुतादेशविधौ रुतज्ञैः ।
 चुच्छुन्दरी शब्दविधौ च भौमे तूत्पातनाते च ससीम्नि देशे८२
 लोपाशिकायाः खलु किम्किमीतिरुतं विनान्यानिव वृद्धिदं स्यात्
 रुतानि सर्वाणि च सर्वदिष्टु नेष्टानि शिष्टैरिह सम्पत्तानि ॥८३॥

१ भन्ति । २ याम्या । ३ चोदिका । ४ मासपतमाणेण । ५ विनान्या ।

फलन्ति तिर्यग् चरिते नगहेष
 गृहाधिपस्याध्वनिचात्मनश्च ।
 प्रभोश्च दुर्गे नृपतेश्च सेन्ये
 सभास्वमाख्यस्य धेनान्वयाद्यैः ॥ ८४ ॥

इति तिर्यग्चरितादेशोनाम एकोनविंशोऽध्यायः ।

विंशोऽध्यायः ।

अथाग्निदग्धं परिपृच्छतःस्फुटं शुभाशुभं मदनविलग्नतो नृणाम् ।
 ग्रैःशरीरादिकभावसंस्थितैर्गताङ्गमाद्याखिलकार्यगोचरम् ॥१॥
 संप्रेक्ष्यमाणस्त्ववसःशरीरी प्रसह्य देवेन शुभाशुभेन ।
 ज्योतिर्विदःसन्निधिमेति यस्मात् मन्त्रेऽप्यतो जन्मसमाःफलेषु ॥२॥
 सुखचरणगतावतीव रम्ये फलकुसुमदरुमशालिनि प्रदेशे ।
 जलवति धृतिगोमयाद्रफेणे भवति शुभं ध्रुवमेव पृच्छकस्य ॥३॥
 मद्गलद्रव्यानां दर्शनमाकर्णनं तथाहि लाभाः ।
 पृष्ट्वादरयुक्तः सिद्धिमभीष्टस्य विदधाति ॥ ४ ॥
 अद्भुष्टकर्णवदनस्तनहस्तनासा
 कव्यंशपादतलगण्डाशिरांसि गुह्यम् ।
 ओष्ठं वचःस्पृशति वक्ति शुभानि यद्वा
 पृष्टा तदा कलयति ध्रुवमर्थसिद्धिम् ॥ ५ ॥
 प्रोक्ताधातुःक्षोणिजश्चोष्णरश्मि
 मूलारूपाःस्युश्चन्द्रमस्तौम्यसौराः ।

जीवोऽभिरूपो 'दैत्यपूज्यो चरेदथो

यस्यांशे स्यादिन्दुजः सा तु योनिः ॥ ६ ॥

घातुर्मूलं भवति च तथा जीवदैत्येजराशौ

युग्मे वास्मिन् स्वयमपिच भवेदेतदेव प्रतीपम् ।

लघे योऽशः स खलु सुधिया गण्य एवं क्रमात् स्यात् ।

संक्षेपोऽयं नियतमुदितो विस्तरात् तत्प्रभेदः ॥ ७ ॥

जन्मसमयार्थफलतो यात्राकालस्तिथिकरणबलवान् स्यात् ।

यात्राकालोक्ताश्च प्रश्नबलं दुर्बलमुपनन्ति ॥ ८ ॥

एषां तु फलविरोधे विमृश्य सम्यग् बलाबलान् स्वधिया ।

पौर्वापरयोः फलयोः याप्यत्वं वा फलैर्वाच्यम् ॥ ९ ॥

यात्रासमयाज्ञाने जन्माज्ञानेऽपि निर्दिशेत् प्रश्नात् ।

भावितफलं तज्ज्ञाने तदनुगमादेवं निर्देश्यम् ॥ १० ॥

अशुभे समुपनते सति अशुभो योगो शुभं निरां कुरुते ।

सुशुभे समुपनते सति सुशुभो योगोऽशुभं कुरुते ॥ ११ ॥

'राशिर्विलग्रगो यस्तु तत्कालाच्छायया हतः ।

सप्तो धृतावशेषन्तु शुण्कैर्गुणयेचतः ॥ १२ ॥

षाणमकृतिमन्वर्कद्विरदानलशूलिनः ।

सर्व्वपृच्छासु शुण्काः सूर्यादीनामनुक्रमात् ॥ १३ ॥

पुनःसप्तविभक्तेऽस्मिन् यदि सौम्योदयो भवेत् ।

मण्डुस्तदाकार्यसिद्धिनेतुः पापग्रहोदये ॥ १४ ॥

एकसप्ततिसंभक्ते शेषे तद्द्वर्गशोधिते ।

तच्छुद्धिमेति यद्द्वर्गकालं यद्वसतो भवेत् ॥ १५ ॥

दिनान्पकारयोः शेषे पक्षाः शुक्राहिमास्त्रयोः ।

शुरोर्मासाः शनैर्वर्षान्धृतवः शक्तिजन्यनः ॥ १६ ॥

वृद्धिश्चतुर्थभवनान्मदनाविहाति
लंघाच्च्युतिः प्रसवनं दशमसितश्च ।
पृच्छाविलग्नसमये स्वचरैश्च वाच्यः

मासो ग्रहः हिबुकवेष्मनि तु मवासी ॥ १७ ॥

दृपतुलाघटकेशरिणः शुभैर्यादि भवन्ति नभःसुविलोकिताः ।
तनुभृतां कथयन्ति शुभं तथा बलभृता यदि चोदयामिश्रिताः ॥ १८ ॥
नाशोनाथः पापदोर्हिनहोनौ सन्देहः स्यान्नापिमृत्युश्च मृत्यौ ।
व्याधेर्यद्वा सम्भृतस्योपशान्तिः स्यान्नं माप्तेस्वेष्टमे शूरणाख्यम् ॥ १९ ॥
कन्या मेपो वृश्चिकः कर्कटोवा मध्यं ज्योतिः संश्रितः सौम्यदृष्टः ।
नष्टस्यार्थस्याशु नाशं विधत्ते रोगान् पृष्टः क्षिप्रमुत्पापयेत् ॥ २० ॥
केन्द्रत्रिकोणोपगतैः शुभाख्यैः पापैस्तथा कण्टकरन्ध्रमुक्तैः ।
मूयाभराणामाखिलार्थसिद्धिं विपर्ययताः स्यात्पुनरन्यथा तैः ॥ २१ ॥
शुभाश्वरायास्त्रिमदायस्वस्थे रवेस्तितास्ते शुभमङ्गणोर्ध्वम् ।
पापं त्रिधर्म्मोदयरन्ध्रधीषु कार्प्यार्थहानिः शुभदाः शुभास्तु ॥ २२ ॥
शुभाश्वरायास्त्रिधनेषु सिध्ये पापं पुनर्नष्टफलं प्रदिष्टम् ।
नृराशयः कुम्भतुलानृत्युग्मकन्याः शुभन्तेषु वदेद्विलम्बे ॥ २३ ॥
स्थानदाश्वरणभोगदाश्शुभाः लग्नधीधनपुजोर्ध्वमानदः ।
नेष्टदाः स्युरशुभव्ययायगा लग्न इन्दुरशुभः सगोम्बरे ॥ २४ ॥
इन्दौ द्विषष्टत्रिमदायस्वस्थे जीवे सिते स्याच्छुभमङ्गणोर्ध्वम् ।
पापास्त्रिधर्म्मोदयरन्ध्रधीषु कार्प्यार्थहानिः शुभदाः शुभास्तु ॥ २५ ॥
उदयगशशिजः सुतमोक्ष्यते हिमरुचिर्यदि वा स्वचरोऽशुभः ।
विजयभूरिधनाग्निमिहादिशेखच शुभं पुनरत्र भविष्यति ॥ २६ ॥
सितरुचिं हिमगोरथवा सुतं यदि विलग्नगतं भृगुनन्दनः ।
समवलोकयति त्रियमुत्तमां त्रिधमसौ लभते नियत सदा ॥ २७ ॥

पीयूषांशी पापयुक्ते सिते वा स्त्रीभिःसार्द्धं विग्रहःकीर्त्तनीयः ।
 पार्पयस्मान्मन्मथस्थानपातै रैरेवाम्बुस्थानगैर्वासवाच्यः ॥२८॥
 उदये यदि सितिसृते भृगुज प्रविलोकयेद्द्वनितायाःकलहम् ।
 कथयेदथार्कतनयस्य वदेद्युने तथा सपदि गर्भहतिः ॥ २९ ॥
 अरुणं विलोकयति केन्द्रगतस्तपनात्मजो भवति चौरभयम् ।
 विपद्द्वणाभिरथवा कलहः सुमहान् प्रजायत इति प्रवेदेत् ॥३०॥
 नाशोऽर्धस्य व्याभयो भीतिरग्रा पश्यत्युष्णज्योतिसंभानुपुत्रः ।
 लग्नस्थे वा पङ्कजानामधीशे निःसन्देहं वाच्यमेतत् समग्रम् ॥३१॥
 मैत्रीकार्द्वं वृद्धिमयं जय वा मित्रक्षेत्रं वीक्ष्यमाणः करोति ।
 निःसन्देहं खेचरःपृच्छकस्य व्याचष्टे च प्रायशो नष्टलाभम् ॥३२॥
 गुरुसितौ यदि युग्ममाधिष्ठितौ सितिसुतस्तु नभस्युदये बुधः ।
 विजयराज्यधनानि यथास्थितिं निपतमेव तदा लभते नरः ॥३३॥
 यदि पृच्छतो भवति लग्नगतस्त्रिदशार्क्षितो दिनपतिर्दशमे ।
 लभते तदा विजयराज्यधनान्यधिकान्यसौ निखिलमन्यद्वापि ३४
 उदयास्तमयोः स्थितयोः शुभयोस्तद्विजयाम्बरवर्तिभिरप्यथुमैः ।
 प्रणमन्सरयो लभते च तथा बहुसारमथार्थचयं पुरुषः ॥ ३५ ॥
 उद्यच्छन्त यद्यनुष्णाशुमूर्ति पापः पश्येन्मध्यवर्त्यम्बरस्य ।
 स्थानभ्रशं मृत्युमर्धमणाश पुसाकिवातं कमुग्रं विधत्ते ॥ ३६ ॥
 पृष्टोदये स्याद्यदिधर्मसस्थः पापो भवेदात्मजसंस्थितो वा ।
 नाशस्तमक्षिमहास्ति नूनं मितोपसर्पेति वदेत् तदाशु ॥३७॥
 द्वादशे यदि भवन्ति विलग्नान्नाभयाग्निं यदि वा सुरसौम्याः ।
 कार्ययातमपिलार्थविनाश भ्रशमस्य वितरन्ति तदानोम ॥३८॥
 हिवुकगःकुरुने धनसमय धनगतो विदधाति च बन्धनम् ।
 रुजामिहव करोत्युभग्रहो व्ययविलग्नगतो मरणं नृणाम् ॥३९॥

दिनकरोभयमर्कमुतो रुजं क्षितिमुतो विदधासभिधातनम् ।
 विकलता मरण यदि वा नृणामुशनसः कुरुते शशलाञ्छनः ॥४०॥
 पश्यसेकश्चेच्छुभश्च स्वमुच्च लग्नमाप्तं खेचर मश्नकाले ।
 स्थानैश्वर्यार्थोच्चयो मानवृद्धिर्वाच्यः निःसन्देहमेवाततज्ञैः ॥४१॥
 यदि विलग्नगमुच्चगतग्रहः समवलोकयति ग्रहमुच्चगम् ।
 भवति तत् समये समुपेयुषः सपदि राज्यमिति प्रवेदतदा ॥४२॥
 आरोग्यस्य प्राप्तिमर्थस्य लाभ वादोज्जित्वं सङ्गमत्वं म्रियेण ।
 सौम्याः केन्द्रस्थायिनः खेचरेन्द्राः कुर्वन्त्यन्ये त्वन्यथा सौम्यमेतत् ४३
 इति शुभाशुभादेशः ॥

पापैः सुतारातिगतैर्न भोगैर्निवर्त्तते मार्गत एव शत्रुः ।
 चतुर्थवेद्यमोपगतैः पुनस्तैः प्राप्तोऽप्यरातिर्भजते निवृत्तिम् ॥४४॥
 क्षितिमुतो यदि वा रविनन्दनः सुखगतः कमलिन्यधिपोऽथवा ।
 रिपुबल न समेति तदाबुधः त्रिदशपूज्यसितैः पुनरन्यथा ॥४५॥
 स्थिरगते शशभृत्युदये चरे भवति नागमनं विशतो यदा ।
 नियतमागममस्य तदा वदेदिति विपर्ययतस्तु विपर्ययः ॥४६॥
 व्ययमिषञ्चद्विषहेकवर्त्तिनो भवन्ति लग्नादशुभग्रहाः यदि ।
 तदा समागच्छति विद्विषाम्बल चतुर्थराशौ न तदागम विदुः ४७
 स्थिरेमिश्रेऽथवा लग्ने शीतभानौ द्विसश्रये ।
 सुदूरमागतेऽप्यस्मिन्नरातिर्विनिवर्त्तते ॥ ४८ ॥
 रिपुश्चरे चन्द्रमसि द्विसश्रये विलग्नगे वार्द्धमितो निवर्त्तते ।
 द्विधाभवसागमनं विर्यये पराजयः कूराविलोकिते पुन ॥ ४९ ॥
 चतुर्थवेद्यमोपगतौ यदार्कमन्दौ तदाभ्येति न वैरिचक्रम् ।
 इन्दुश्चक्रा हिबुके यदि स्युः सदाऽथ तस्यागममायनान्ति ॥५०॥

मेपवाजिद्वपकेशरिणश्चेष्टग्रगाःसुखगता यदि वा स्युः ।

खेचरैर्विरहिताःसहिता वा विद्विषो हि दधते विनिवर्त्तिम् ॥५१॥

स्थिरराशिगतो विलग्रगः शनिरिज्योऽथ तदा रिपुगःस्थिरः ।

वदयर्क्षगतामरार्तचश्चरराशौ द्विषतस्तदागमः ॥ ५२ ॥

गुरुद्वितीये यदि वा तृतीये धाम्नि स्थितश्चेद्भृगुनन्दनो वा ।

क्षिप्तं तदापाति बलं रिपूणां तथा भवासी गृहमेति चाशु ॥५३॥

लग्नाद्राशौ चन्द्रमा यावति स्यात्

तावोद्भवा वासरैरागमो वै ।

लग्नस्येन्दोरन्तरे खेचरश्चेज्

जायेतान्यो नैव तद्वाच्यमेवम् ॥ ५४ ॥

इति सप्तलागमादेशः ।

—:0:—

अर्काकिजज्ञासुरपूजितानां चरोदयस्यो यदि कश्चिदेकः ।

गमन्तदाक्षिप्रमुदाहरन्ति वक्रोपयातैर्विपरीतमेभिः ॥५५॥

चरविलग्रतःशशिनोऽथवा सूरगुरुस्तपनोऽथसितोऽथवा ।

गमनकृत्कथितो विनिवृत्तिदः पुनरसौ स्थिरलग्नगतःपथि ॥५६॥

गमनागमने च पृच्छतः स्थिरलग्ने गुरुसौरिवीक्षिते ।

चरखेचरवीक्षिते पुनश्चचरलग्नेद्वयमाशु निर्दिशेत् ॥ ५७ ॥

स्थिरःसमग्रोत्तमवीर्ययुक्तो विलग्रगो वेदमनि यत्र खेटः ।

तत्तुल्यसङ्ख्याप्रापितैर्नष्टचि रुक्तामयातुलियमेन मासे ॥५८॥

काल एव विनिर्देश्यश्चरांशकगते ग्रहे ।

स्थिरेमात्मकभागस्ये क्रमाद्द्वित्रिगुणाः स्मृताः ॥ ५९ ॥

यदा पियासतो लग्ने छमरस्थानपतिग्रहेः ।

वक्रं विधत्ते तंकालमावर्त्तैरपरे जगुः ॥ ६० ॥

तिर्यग्ग्राशिर्यदा लग्नाद् द्वितीयः स्याच्छुभान्वितः ।

तृतीये यदि वा ब्रूयात्तिरश्चां गमनं तदा ॥ ६१ ॥

इति समागमादेशः ।

—0—

लग्नात् सुतार्थसहजेयुगैर्गतानां

दूरम्पृच्छतिमथवागममादिशन्ति ।

सौम्यैः पुनश्च समवाप्तिमरिस्थितैर्वा

लग्नागमं भृगुसुतापरपूजिताभ्याम् ॥ ६२ ॥

घनसहजगतौ सितामरेद्व्यौ कथयन्नागमनं प्रवासि पुंसाम् ।

सुखभवनगतौ विमोचनत्वं श्रुतिरिति नृणां कुरुते गृहप्रवेशम् ६३

जामित्रवर्त्तिन्यथवारिसंस्थे नभश्चरे केन्द्रगते च जीवे ।

प्रवासिनामागतिरत्र वाच्या त्रिकोणभाजीन्दुसुते सिते वा ॥ ६४ ॥

अष्टमे हरिणलक्ष्मणि लग्नान् कण्टकैरपि च पापविमुक्तैः ।

प्रोपितः सुखमुपेत्य सौम्ये स्यान्मृहान्भजति लाभसमेतः ॥ ६५ ॥

दुश्चिक्वस्थैः केन्द्रपटोपगैर्वा पापैः पापालोकिते पृष्टलमे ।

सौम्यैर्दृष्टे बन्धनस्थान्मृतान् वा नष्टान्प्रष्टायातितान् वा वदेत्तान्

लग्नान्मन्दः पापयुग्धर्मसंस्थः सौम्यैर्मुक्तः स्याद्यदा नैक्षितश्च ।

देशेऽन्यास्मिन् रोगयुक्तस्तदानीम् ब्रूयान्मृत्युस्थानगे मृत्युमस्य

विलग्नतो यावतिकेतनेग्रहः समागता द्वादश तेन राशयः ।

दिनानि तावन्ति वदेदिहागतो निर्वस्यते धक्रमुपागतैर्ग्रहैः ॥ ६६ ॥

इति प्रोपितसमागमादेशः ।

—000—

शनीन्दुभीमा यदि लाभवर्त्तिनस्ततोभृगुः सूर्य्यचुघौ त्रिवन्धुगौ ।

गुरुः सुते स्याद्यदिविद्विषस्तदा विजिस सिद्धार्थमुपैति मन्दिरम् ६७

लग्नस्थिते सुरगुरौ पष्टे वा शीतरोचिसि ।
 दशमे वसुधाधाम्नि मष्टुः सिद्धिरनुत्तरा ॥ ६८ ॥
 सिद्धिः स्याल्लग्नगे जीवे पष्टे शुकेऽष्टमे रवौ ।
 सचिवाप्तिगुरौ लाभे कर्मनिष्कारकपुत्रयोः ॥ ६९ ॥
 विदधाति शुभाय यासितांशुमखेचरलग्नसंस्थितैः ।
 अशुभैरशुभं महर्षयः स्थिरलग्नेऽप्यशुभम्प्रचक्षते ॥ ७० ॥
 भङ्गः शनीन्दुभौमेपु धर्मधीलग्नवर्त्तिषु ।
 मृत्युः स्यादुदये भौमे द्रष्टृयोश्चन्द्रमन्दयोः ॥ ७१ ॥
 मृत्यु मृत्युगयोर्मन्दभौमयोर्ल्लग्नगे रवौ ।
 रवीन्दोस्तद्वदेवायं दुश्चिक्कयनिधनस्ययोः ॥ ७२ ॥
 मष्टुर्नाश स्मरस्थैश्च रवीन्दुवसुधात्मजैः ।
 छुन्मारश्चारिष्टद्धिश्च विलग्न भृगुभौमयोः ॥ ७३ ॥
 लग्ने कुजेन्दोः पष्टे च शशाङ्कसुतशुक्रयोः ।
 वधः स्यान्मन्विणः सूर्ये निधनस्थानवोत्तनि ॥ ७४ ॥
 मष्टुः सुतवधः पापे विलग्नान्धमोपगैः ।
 भङ्गः स्याल्लग्नगे भौमे सेन्दौ मन्दावलोकिते ॥ ७५ ॥

इति यात्रादेशः ।

—०००—

दशमोदयस्मरगृहोपगाः शुभाः नगराधिपस्य विजयप्रदाः स्मृताः ।
 नवमे जयाप गुरुशुक्रचन्द्रजाः कुजभानुजावपि च भङ्गदी स्मृतौ ॥ ७६ ॥
 क्रूरे विलग्नोपगते तृतीये चन्द्रात्मने तिग्मकरे चतुर्थे ।
 युद्धं भवत्येव महीपतीनां पौरस्तु यस्तत्र विनाशमेति ॥ ७७ ॥
 मनुष्यराशाबुदये चरे च क्रूरी भवेता यदि खेचरेन्दौ ।
 यातुर्नरस्याशु तदा विनाश मौम्यग्रहेष्वेव मुपान्ति सिद्धिम् ॥ ७८ ॥

अनिमिषालिकुलीरघटे यदि स्थितिकृतोऽम्बुनिविद्विषकस्तदा ।
 निगदितःस्फुटमेव पराजयः स्मृतमपक्रमणश्चतुरङ्गिभिः ॥८२॥
 लभे लाभे कर्मणि द्वादशे वा यद्येकोऽपि स्याद्ग्रहःकूरसंज्ञः ।
 यायी, हन्यात्तत्पुरसंघमीषु कूरो नस्यात्तस्य नाशं तदाहुः ॥८३॥
 लभतो ऽभिमुखतश्च स्वगेन्द्रो जायते दशमभे यदि पापः ।
 हन्ति तन्नगरमाशु तदानीं विद्विषान्तरपतिर्विजिगीषुः ॥ ८४ ॥
 उदयतो यदि लाभगतो भृगुर्गुरुरयोष्णकरोऽथबुधोऽथवा ।
 नगरभर्तुरसौ कुरुते तदा विजयमम्बरगस्तु परिक्षयम् ॥ ८५ ॥
 उदयगैर्यदि वा स्मरवांसाभिर्दशमराशिगतैरथवा शुभैः ।
 विजय एव तदा पुरशासितुर्भवतियायिनृपस्य पराजयः ॥८६॥

इन्द्रोर्भानि नवादितो नवरवेरन्यानि चत्वारि भा
 न्यञ्जस्यैव तु पञ्चकं परमतो भानोरिमौ चन्द्रभे ।
 स्यातां योऽत्र जयोर्कभे स्थितजयःस्यान्योऽन्यभागस्थयोः
 युद्ध्वा साम्यगतिस्वभे स्थितिजुषो नैवास्ति युद्धक्रिया ८७
 रैस्त्यात्व जगतं सामग्रीते साङ्गैर्विवाद्धिताम् ।

तामाञ्जलो हुताहत्वा वर्गे स्वकदमादिषु ॥ ८८ ॥

केतुर्धूमश्च सिंहश्च वृषभश्च खरो गजः ।

काकश्चेति क्रमाद्विधादेकाद्यैः शेषितेरिह ॥ ८९ ॥

काकाश्च खरधूर्येह सिंहकेतुसिखिध्वजैः ।

उद्धोर्ध्वलिभिः शिष्टैर्वर्गैर्विद्याद्वलावलम् ॥ ९० ॥

नवाधो द्विगुणस्त्रिगुणः सर्वदीर्घाश्चकादयः ॥

सप्तावाङ् द्विगुणाः सवर्जं पूर्यन्तेऽर्धैस्तदूर्ध्वतः ॥

हत्वा दिनानां शिष्टानां वैषम्याधिकतो जयः ॥ ९१ ॥

दुष्टा सूर्यस्थिता तारा ततस्त्रिभिर्विभागतः ।

दुष्टाः शुभाश्च विज्ञेया स्ताराः साभिजिनः क्रमात् ॥ ९२ ॥

१ यद्यमिष्ट । २ स्थितजुषोः । ३ सर्वपुस्तकेषुप्येवम् । ४ नामस्य-
 लोदुना कुत्रचित् । ५ काकस्य ।

तारकाश्चन्द्रजन्मार्हाद् गङ्गातल नलाम्बुना ।

विभक्त्या द्विचतुः षष्ठा दृष्टास्तारागणाः स्मृताः ॥ ९१ ॥

कण्टको विष्णुरवा च नेत्रं कारण्डकः शिवः ।

सारसश्च भगः केकी सद्यो नन्दादिगा अमी ॥ ९४ ॥

भाग्याम्याप्योत्तरान्तस्या कण्टकाद्यं क्रमादिमे ।

स्वतिथौ मथमोयामश्रयोऽन्येषां परे क्रमात् ॥ ९५ ॥

आहत्यवालकुमारराजहृदमृताश्च ते ।

तेषां क्रियागणोपानं बोधः सुप्तिमृतिः क्रमात् ॥ ९६ ॥

भोक्तुर्गस्थसैपुनर्भुक्ते क्रमादृष्टं शुभाशुभम् ।

॥ त्रीण्यास्ये द्वौ दृशोः कण्ठे चत्वारि त्रीणि बाहयोः ॥ ९७ ॥

एकं द्विपार्श्वे चत्वारि पादयोर्भानि जन्मतः ।

रत्नेव ज्यास्थितं गात्रं प्रायस्तत्रायुषम्पतेत् ॥ ९८ ॥

श्येनमार्जारसिंहश्च भुजङ्गाखुद्विपाः शशः ।

बले प्रागादि विन्यस्य वर्गाष्टकमिति क्रमात् ॥ ९९ ॥

यामार्द्धं सञ्चरन्त्येते प्रागारम्भात्मदाक्षिणम् ।

स्वपराद्यक्षरं ज्ञात्वा कालेतर्क्ष्यादि विग्रहम् ।

मियो बलाबलज्ञानाद् शुक्तियुक्तो विधिः स्मृतः ॥ १०० ॥

अयो दण्डास्त्रिशूलाग्रास्त्रिप्यग्नदण्डसंयुताः ।

द्वौ द्वौ द्विपार्श्वयोर्विन्दु मध्यदण्डास्त्रिशूलवान् ॥ १०१ ॥

मूर्ध्नि मध्यमशूलाग्रे विन्यसेद्भानुतारकाम् ।

ततः साभिजितस्तारा वायेनैव निवेशयेत् ॥ १०२ ॥

मध्यशूले त्रिजन्मर्षं पतितं मरणावहम् ।

सतिदं शेषशूलेषु तिर्ह्यक्वशम्य बलप्रदम् ।

जयावहः स्याद्विन्दुस्थं पश्चाच्छूलेषु भङ्गदम् ॥ १०३ ॥

इति विजयादेशः ।

उदये नरराशिगाः शुभा यदि वायव्ययन्वर्त्तिनस्तदा ।
मवेदन्तृपसिद्धिपूर्वतः द्वितनुस्यैरशुभैश्चिरोचिताम् ॥१०४॥

सौम्याःसौम्यालोकिताः केन्द्रयाताः

पुलग्रस्थाः प्रीतिमुत्पादयन्ति ।

पापाः पापैर्वीक्षिताः खेचरेन्द्राः

तेष्वेव स्युः तत्समुच्छन्ति हेते ॥ १०५ ॥

ददाति वित्तं विजयी यदि स्यात् क्रूरस्मरक्षेत्रगतः खगेन्द्रः ।

क्रूरे विलम्बोपगते कृतोऽपि क्षितीशयोर्मेदमुपैति सन्धिः ॥१०६॥

सन्धानमापोल्लिकमभाजिसौम्ये शुभेऽथ लग्ने शुभवीक्षिते च ।

विनैव सन्देहयुञ्ज्ययोगे महीपतीनामिति कीर्त्तयन्ति ॥१०७॥

इति सन्धानादेशः ।

लग्नाद्वाद्वितीये यदि वाष्टमर्क्षे

पापापदम् बिभ्रति सप्तमे वा ।

तदा दिशेदाश्रयणीयनाशं

प्राणप्रयानं यदि वापि दद्यात् ॥१०८॥

अर्थच्छेदो वित्तगैस्तस्य पापैर्जामित्रस्यैर्बिभ्रमं कीर्त्तयन्ति ।

रन्ध्रस्थानस्थायिभिः स्वव्यसृत्त्वं तस्मादेतद्वर्जयेद्यत्रतोऽर्थी ॥१०९॥

द्वितीयसप्ताष्टमगैर्विलग्नाच्छुभैर्भवत्ताश्रयणीय एव ।

आरोग्यमर्थस्तुखसम्पदश्च प्रीतिस्ववाटेव तयोर्नृपसोः ॥११०॥

इत्याश्रयाणीयादेशः ।

अञ्जनायतनयश्च दृकाणे सर्पवेष्टिततनावध लग्ने ।

चन्द्रमौरसहितेऽथ विलग्नौ बन्धनं नियतमतः कथयन्ति ॥१११॥

पापाक्षेत्रं संश्रिते चर्मजायाधीरन्त्राम्बुस्वानगे सूर्य्यपुत्रे ।
 क्रूरदृष्टे खेचरैरस्तिबन्धः क्षिप्रं पुंसस्तद्विदा वाच्यमेतत् ॥११२॥
 लग्ने चरे स्यादीचेरण मोक्षः स्थिरेप्यश्चावस्तिपरश्चिरेण ।
 द्विदेहवर्त्तन्यहिमाशुपुत्रे कालेनसः स्यात् खलु मध्यमेन ॥११३॥

इति बन्धनमोक्षादेशः ।

—०००—

सौम्ये सौम्यालोकिते खेचरेन्द्रे
 जायालग्नश्छिद्रधिस्थानसंस्थे ।
 मालेयाशौ पद्दशायत्रिसंस्थे
 रोगव्यापत्पीडितानां शुभं स्यात् ॥ ११४ ॥
 उपचयोपगते हिमगौ शुभे
 नवमपञ्चमकेन्द्रधनस्थिते ।
 शुभविलोकनभे यदि चोदये
 भवति रोगयुतोऽपि सुखी नरः ॥ ११५ ॥

पूर्णः शशाङ्को यदि लग्नवर्ती विलोक्यते चित्रशिक्षाण्डिजेन ।
 शुक्रामरेख्यावपि केन्द्रगौचेदपीडादितः स्यात् सुखितस्तदानीम् ॥११६॥
 लग्नस्थो वा नैधनस्थानगो वा पापः प्रष्टुल्लोभवेदमस्थितो वा ।
 व्याध्युद्भेदं निर्दिशेद्दर्चमान यद्वा दुःख स्यादिकष्टं प्रयातम् ॥११७॥
 स्वभवनोदयगः कुरुते रुजं मरणकृन्निधनं मदनेऽथवा ।
 कलिकरुः खलु पृच्छकलग्नगो व्ययकरश्च पुनर्व्ययवेद्यगः ॥११८॥
 यदि विलग्नगत शशपुत्रक शशधरं यदि बोदयमागतम् ।
 समवलोकयतीह शुभेतरौ नियतमेव तदा रुजमादिशेत् ॥११९॥
 पृष्टोदये लग्नगते यदि स्युः क्रूराश्चतुर्थस्मरलग्नभाजः ।
 निशाकरो रन्ध्रगतस्तदानीं रोगादितं प्राणविनाशमेति ॥१२०॥

शृङ्गकोलवेदनाभुजगेन्द्रवेष्टितो यदि भवन्ति दृकाणम् ।
 क्रूरतां परिगते सितस्फौ रन्ध्रमाजि मरणं कथयन्ति ॥१२१॥
 मरणमाशु करोत्यशुभैः कृता घुरघुराचतुरस्रमाघृष्टाः ।
 बलयुतैस्तु शुभैरवलोकिते शशिने गात्रिमवां कुरुते रुजां ॥१२२॥
 सौम्यैर्दृष्टः सूनुर्महोजवन्धोर्यराशिश्चारितोऽमौ हिनस्ति ।
 इति क्रूरालोकितस्तस्य प्राणान् क्षिप्रं रोगी दैवरोगं विनैव १२३

लग्ने लाभे पञ्चमे सप्तमर्षे
 शत्रौ धर्म्ये कर्म्यभे विक्रमे च ।
 सौम्यारोगञ्चाशु कुर्युर्निवृत्तिम्
 पापाः पुंसः पञ्चतामानयन्ति ॥ १२४ ॥

यदा जन्मगतश्चन्द्रो भानुस्तप्तमराशिगः ।
 पौष्णकालः सविज्ञेयस्तदा स्वासं परीक्षयेत् ॥ १२५ ॥
 पादार्द्धदिनहोरात्राप्यके नाड्यास्तोऽनिलाः ।
 नाममारभियोज्ञेयः समासं जीवयेत् क्रमात् ॥ १२६ ॥
 द्वित्रिचतुर्दिनादष्टं पदचतुर्वत्सरस्तथा ।
 माननात् तु सुखी नारी स्मरचौरसुरादिना ॥ १२७ ॥
 त्रिचत्सर पद त्रिचतुरद्व्येकमासश्च जीवयेत् ।
 तिथिकाष्टाशरद्व्येकं दिने जीवेत्ततोऽधिके ।
 आयुः कल्पेऽप्यनुक्तेषु कल्प्ये त्रैराशिकं क्रमात् ॥ १२८ ॥
 वीक्ष्यारानिमसः स्वच्छायां पश्येन्निरगलमम्बरम् ।
 स्वच्छाया दृश्यते स्वेता पापघ्ना तमनुकारिणी ॥ १२९ ॥
 समेच्छिरो गुजाकण्ठे देहाद्धिन्नीद्वयैर्विना ।
 पट्त्रिकण्येकमासार्द्धदशपञ्चदिनान्मृतिः ॥ १३० ॥

१ हन्ति क्रूरालोकितस्तस्य तस्य प्राणान् क्षिप्रं रोगिणो रोगिणो वा । २ चतुर्विंशत्यन्तरा । ३ माणव्येकः ।

काकारुणकपोतादिर्यमाराहति निर्भयम् ।

सलिले चक्रचापं वा यः पश्येन्न स जीवति ॥१३१॥

ऊर्ध्वार्द्धश्चक्षुषोभङ्गं मर्दे न्यत्र न दृश्यते ।

ज्योतिश्चेत्पट्टविके द्व्येकमासिकं तस्य जीवितम् ॥१३२॥

दर्पणे वा जले रूपं विकृतं यत्समीक्ष्यते ।

यस्याङ्गं शवगन्धं वा मासार्द्धं तस्य जीवितम् ॥ १३३ ॥

कर्णौष्ठौ चलितस्याना यस्य वक्त्रा च नासिका ।

कृष्णजिह्वा चलो मेरुः पद्मप्लवङ्गं स जीवति ॥ १३४ ॥

निह्नाग्रं दृष्टपूर्वं यो न पश्येत् सः त्रिसंश्रितः ।

रुद्धश्च वाः कर्णघोषं न क्षवन्नाशु गच्छति ॥ १३५ ॥

द्विधाध्रुवे जले दीपशान्तेर्निर्गन्धतस्तथा ।

अद्गुष्टगुल्फयोर्मध्ये मणिवन्धध्वनादिषु ।

वायोरस्फुरणं मृत्युः प्रांशुवर्षाच्च पृष्ठतः ॥ १३६ ॥

द्विधा वा दृश्यते दीपो ज्वालायार्धस्तथापि वा ।

यस्यैव प्रतिभागः स्यात् तस्य मृत्युः पुरः स्थितः ॥१३७॥

पद्मत्रयद्व्येकमासार्द्धमासपञ्चाहजीवितः ।

नष्टम्पूर्वादिदिक्ष्वङ्गं छिद्रितं धूमसंकुलम् ॥ १३८ ॥

भाति बिम्बं क्रमाद्गानो राघुर्ज्ञात्वैव चात्मनः ।

दानं क्षेत्रप्रवेशादिं कुर्यात्सकर्मधीधनः ॥ १३९ ॥

इति जीवोपद्रवादेशः ।

सितेन्दुयुक्तेषु तदीक्षितेषु वा कुलीरगौ तौलिषु जायते नृणाम् ।

कुमारिकालाभ इतिमवस्यते परासरायाः प्रथमे महर्षयः ॥१४०॥

१ मर्देन्यत्रनिर्दिश्यते ॥ २ द्रष्ट ॥ ३ लिङ्गाप्लवे । द्विहाप्लवे ।
४ स्थिताः ॥

युग्मर्षगोदानवराजपूज्यः सुधामयुखो द्विपदाङ्गनांशः ।
 वीर्यान्वितो लग्नमवेक्ष्यमाणो कुमारिकालाभकरःप्रदिष्टः १४१
 लग्ने यदि स्याद्युवतिस्त्रिभागस्तत्रापि वा स्याद्यदि योपितांशः ।
 दृष्टः सितेनामृतरोचिषा च भवेच्चदासौ वनिताप्तिकारी ॥१४२॥
 जामित्रचित्तापगतो विधत्ते दृष्टःशशाङ्कः सुरपूजितेन ।
 स्त्रीलाभमिष्टं सादितोऽय पापैर्दृष्टोऽयवा तैस्तमसो निहन्ति १४२
 केन्द्रत्रिकोणोपगताःसमर्ष शुभाश्च सौम्याःप्रविलोकयन्ति ।
 यदा तदासौ लभते सरूपां जायां विरूपामापि पापधिष्णैः१४४
 स्त्रीराशिस्थग्रहा लग्ने स्थिरयोपिद्ग्राहांशकाः ।
 पश्यन्तः कन्यकालाभकारिणःस्थुरशंसयम् ॥ १४५ ॥
 वरलाभोऽपि कन्यानामेवं स्यादितिमूरयः ।
 परं नराङ्गद्रेष्काणैः पुमांसःपुंगवैरपि ॥ १४६ ॥
 लग्नसोरिमदधीसहजायेष्विन्दुरर्कगुरुभूसुतदृष्टः ।
 स्यात् करग्रहकरो वनितानां केन्द्रधर्म्यसुतभेष्वय सौम्यः १४७
 इति कन्यावरलाभादेशः ।

वृषकेशरिकन्यकालिनः सुतधामाश्रयिणो भवन्ति चेत् ।
 उदयाच्छशिनो सितोऽयवा तेनयाल्पत्वमुपैति पृच्छकः ॥१४८॥
 शुक्रार्केन्दुसोणिजे स्वांशकस्थे
 लग्नस्थे वापत्यगे वा सुरेदये ।
 मण्डुर्निःसन्देहमाहुस्तदानीं
 स्वापत्यत्वं काश्यपाद्याःसुनीन्द्राः ॥ १४९ ॥
 पुत्रस्यानाधीश्वरो यावता स्वां
 कालेनाशाम्बाप्नुयात् त्रिचरेन्द्रः ।

। तावानस्थिन् कीर्तितो गर्भवृतेः
कालःस्त्रीणा प्रश्नशास्त्रार्थविद्भिः ॥ १५० ॥
इति गर्भसंभवादेशः ।

लग्नार्कसुर्विन्दुभिरोजराशौ नराशके सुप्रबले नृजन्म ।
सौम्याशयुक्ते यदि कन्यकाना जन्म मादिष्ट मुनिभिःपुराणैः ॥ १५१ ॥
विपमे जीवतिग्माशू स्याता पुरुषजन्मदौ ।
युग्मे सितेन्दुभौमार्काः कन्यकोत्पत्तिदायिनः ॥ १५२ ॥
विपमोपगते विलग्ननाथे रावेपुत्रे सुतजन्म निर्दिशेत् ।
समवर्तिनि तत्र कन्यकाना प्रसव गर्गमुखाःपुनर्विन्दुस्ते ॥ १५३ ॥

स्यात्पुवर्गे लग्नगे वीर्ययुक्ते
मूतिः पुतः पुग्रहालोकिते च ।
युग्मेनार्या स्त्रीग्रहालोकभाजी
होपेते तु स्त्रीभवेद्गर्भयुक्ता ॥ १५४ ॥
सौम्योपेतः सौम्यदृष्टाष्टम
स्थायी नाथः पञ्जाना यदि स्यात् ।
तस्मादेशादन्यदेशे तदानीं
माप्तो वाच्यः प्रश्नकालेऽस्य तातः ॥ १५५ ॥
इति पुत्रस्त्रीजन्मादेशः ॥

चन्द्रार्कयोःस्मरगृहोपगतौ सितार्की
लग्नात् सुखाष्टमगतौ यदि वा भवेताम् ।
यद्द्वितीयसहजोपगताविमोस्ता
स्यात्माष्टमि प्रबल एव तदाम्बुपातः ॥ १५६ ॥

जलराशिगते शुभग्रहे सितपक्षेऽर्थतृतीयकेन्द्रगे ।

जलराशिगतेऽथवाशशिन्युदयस्थे ध्रुवमादिशेज्जलम् ॥१५७॥

पृच्छाकाले वित्तदुश्चिकाग्रोश्चे

देकोराशिर्जायते तोयसंज्ञा ।

यद्वा तिष्ठेत्तत्र तोयग्रहश्चे

न्निःसंदिग्ध तोयपातस्तदा स्यात् ॥ १५८ ॥

कुम्भमीनमकराः जलसंज्ञाः कर्कटश्चिकतुलावृषापाः ।

सिंहमेपमिथुनममदाख्या राशयोनिगदितामूस्वजलाख्याः ॥१५९॥

शुष्काः कुजार्कराविजा भृगुनन्दनश्च

शीतशुतिश्च कथितौ जलसंश्रयो द्वौ ।

स्यादाश्रयस्य वशातः शीतरश्मिजन्मा-

तद्व्यतिश्च वचसाग्रपरे यथोक्ताः ॥ १६० ॥

राशीश्वरोत्थे यदि विक्रमे वा शुभेन युक्तो गमने चरेण ।

तदा नदीपूरतरस्य सप्तविंशे दिने स्यात् सलिलस्य पातः ॥१६१॥

जलवत्यजलेन संयुते पयसोर्वाग्नितनं विनिर्दिशेत् ।

उपरीरितमन्यथा पुनर्वहृतोयं जलसञ्चये विदुः ॥ १६२ ॥

वाघाभृतो दिशि वज्रभृतोऽपि वा मधुरवाग्गलिभुग्यादि वाशते ।

समाभिपृच्छति देहभृति ध्रुवं निपतनं सलिलस्य तदा दिशेत् ॥ १६३ ॥

वर्षा प्रवने माहृपीन्दुर्जलसं शुक्ले पक्षे लग्नः केन्द्रगो वा ।

सौम्यैर्दृष्टो भूरितोयं विमुञ्चसत्पं पापैश्चन्द्रवद्भार्गवोऽपि १६४

शुभेक्षितः प्राहपि शीतरश्मिभृगोः सुतात् सप्तपराशिवर्त्ता ।

यद्वार्कपुत्राश्रयपञ्चमस्यः स्मरस्थितोवापि जलागमाय ॥१६५॥

नदीतीरे कूपे सरसिसरसे पल्लवतटे

समभ्यर्च्य ज्योतिर्विदमवनिर्देशेऽथ हरति ।

यदा पृच्छेत् पृष्ठा जललुलितपा निःस्पृशति वा
 यदा सान्द्र सद्यः प्रकिरति तदाम्भो जलधरः ॥ १६६ ॥
 सोयासन्नस्तोषकाश्रयोन्मुखो वा
 पृष्ठा चेत्स्याच्छस मन्त्रोऽम्बुसंज्ञाय ।
 सोयार्थानां मन्त्रकाले श्रुतिर्वा

यस्मिन् वाच्य तत्र निर्देश्यमम्भः ॥ १६७ ॥

भानोऽभुद्धस्फुटे चन्द्रभागालोकमुपसिपेत् ।

मण्डलाच्च समुद्रस्य शिष्टं वायुस्फुटं वदेत् ॥ १६८ ॥

पदेन्दुस्फुटतुल्योसौ तत्र जीवशराहवः ।

यदि च स्पुस्तदालोके वातचक्रं विजृम्भते ॥ १६९ ॥

गतचैत्रादिकान्मासान् दिनीकृत्य तिथिं सिपेत् ।

सर्वो नीतिभृतांस्ताराः स्थितं भवति लिप्तिका ॥ १७० ॥

तत्र ग्रहाणां सर्वेषां सिपेच्छुद्धस्फुटानपि ।

अथ पिण्डस्फुटो नाम भानुस्थानादिषो भवेत् ॥ १७१ ॥

विशोध्य मण्डलाच्च स्थितं विद्युत्स्फुटो भवेत् ।

सिप्स्वान्नं ग्रामघटकं तच्च चक्रेण सादयेत् ॥ १७२ ॥

ततश्चन्द्रस्फुटः शोध्यः क्षेपो मेघस्फुटो भवेत् ।

अस्मिन् पिण्डस्फुटादूने दृष्टिर्नास्तीति निर्दिशेत् ॥ १७३ ॥

दृष्टिरस्सधिके तच्च कुर्याद्विद्यटिकामयम् ।

ओजःस चेद्दिवा दृष्टिः समश्चेज्जिज्ञे सम्भवेत् ॥ १७४ ॥

अथवा विकला पिण्डः पिण्डभोगेन भाजयेत् ।

लिप्तिका दिनतो लब्धं दृष्टिकालस्य निर्दिशेत् ॥ १७५ ॥

मासस्य मार्गशीर्षस्य प्रारभ्य मघमां सिते ।

पूर्वाषाढस्सितामेतं मेघगर्भः परीक्ष्यताम् ॥ १७६ ॥

इन्दौ न स्पृश्य यत्रर्धे गर्भश्चन्द्रवशात्ततः ।

मण्डकसङ्गे दिवसे तत्रैव प्रसवो भवेत् ॥ १७७ ॥

सितपक्षभवः कृष्णे कृष्णपक्षभवः सिते ।

दिवाभवः क्षपायाश्च क्षपाजातो दिवा भवेत् ॥ १७८ ॥

सन्ध्याजातश्च सन्ध्यायां पौरस्यः पश्चिमे भवेत् ।

एवं दिशश्च सुव्यस्तान्मरुतश्च प्रकीर्तितम् ॥ १७९ ॥

मार्गशीर्षादिमो गर्भो ज्ञेयो मन्दफलः सदा ।

तथा पौषसितोद्भूतो गर्भः सूते फलं मनाक् ॥ १८० ॥

पौषस्य कृष्णमारभ्य क्रमाद्गर्भः प्रतिष्ठितः ।

श्रवणस्य सितं प्राप्य श्रवेदाकार्तिकोदयः ॥ १८१ ॥

पूर्वाषाढं गते भानौ जातो गर्भस्ततो रवेः ।

आर्द्रये मयाणात्मसेके त्रयोदशदिनश्रुतिः ॥ १८२ ॥

शुक्रोदयर्हात्मश्रुतिक्रमेण वृष्टिर्भवेद्द्वादशमेसु मध्यम् ।

पदकेतनः कष्टतमा ततोपि माशस्यते सा नवतारकेषु ॥ १८३ ॥

अग्निधावलक्षवहुलं परिवेशचक्रं सूचिधुरोपरचितं पटलं घनानाम् ।

शुद्धं मसन्नशशितार्कमम्बरश्च काकाण्डमेचकमुपनिशि वायुगर्भे ८४

सन्ध्याशुभामत्स्यसुरेन्द्रचाप निर्योर्पविद्युत्प्रतिसूर्ययुक्ता ।

मादाः प्रशस्ताः शिवशक्रसोम दिग्भागगानां मृगपक्षिणाश्च ॥ ८५ ॥

पैत्रे भाद्रपदश्चान्द्रे वैश्वे सार्षे च वारुणे ।

आप्ये स्वाती च रुद्रे च गर्भो बहुजलप्रदः ॥ १८६ ॥

निहतस्त्रिभिरुत्पातैर्गर्भः सरति नूतनः ।

युक्तयोर्दृष्टयोः सौम्यैः शुभो गर्भोऽर्कचन्द्रयोः ॥ १८७ ॥

१ तस्फुर्य । २ भवेत् । ३ घमेत् । ४ फलन्मदाफ । ५ तत्रयो-
दशदिनश्रुतिः । ६ कशाम्बरश्च । ७ मुसन्ति सिवागर्भे ८ दिग्भा-
गावलप्र मृगपक्षिणाश्च ।

क्रूरग्रहसमायुक्ते चन्द्रे च द्वादशात्मनि ।
 गर्भः प्रादुरभूद्योसौ करकाशनिमत्स्वदः ॥ १८८ ॥
 गर्भकाले घनानाञ्चेदतिवेलं भवर्षणम् ।
 गर्भध्वंसाय निर्दिष्टं गार्ग्येन मुनिना परम् ॥ १८९ ॥
 विरसं वारिवैमल्यं दिशां चलनविक्रियाम् ।
 गोनेत्राभं वियद्वेकरमितञ्च घनागमे ॥ १९० ॥
 मार्जारानस्ररेभूयो विलिखन्ते भुवस्तलम् ।
 बध्नन्तः शिशवः सेतुं सूचयन्ति घनागमम् ॥ १९१ ॥
 समलो मिश्रगन्धञ्च लोहानां मत्स्यसम्प्लवः ।
 गिरयोऽञ्जनचूर्णाभा वाष्पसंरुद्धकन्दराः ॥ १९२ ॥
 परिवेशश्च शाशिनः कुक्कुटेक्षणसन्निभः ।
 वृक्षाग्रेकलासञ्चा नभस्तल विलोकनम् ॥ १९३ ॥
 गवामूर्ध्वं रविमेषा शशीव मधुसन्निभः ।
 मतीन्दुश्च दिवारुद्रकोणे विश्वद्विजृम्भणम् ॥ १९४ ॥
 व्यवायश्च भुजङ्गानामधिरोहश्च शास्त्रिणु ।
 लोढणश्च तृणाग्रेषु न चिरादृष्टिकारणम् ॥ १९५ ॥
 पिपीलिकानां पण्डानामन्तरेण विमर्दनम् ।
 स्थानादन्यत्र चलनं गवाञ्च विविधप्लुतम् ॥ १९६ ॥
 स्तनितश्च निशीथिण्यां दिवा सर्वत्र विशुतः ।
 दण्डवाद्विद्युदुद्योतं पौरस्याच्छीतलो मत्स्व ॥ १९७ ॥
 पांथुस्नानं विहङ्गानां कूरता वा तपस्यतु ।
 उदयास्तमयौसेन्द्रचापौ सपरिवेशकौ ॥ १९८ ॥
 मयूरशुकवायम चातकसमानवर्णा यदा ।
 जपाकुमुभपङ्कजश्रुतिमुपश्च सन्ध्याधनाः ।

जलोर्मिनश्चक्रकच्छपवराहमीनोपमाः

प्रभूतपुटसञ्चया नियतमाशु यच्छन्त्यपः ॥ १९९ ॥

पर्म्यन्तेषु सुधाशशाङ्कुधवलामण्डेक्षनालिद्विपः

स्निग्धा नैकपुटाक्षरज्जलकणा सोपानाविच्छेदिन ।

माहेन्द्रे प्रभवा प्रयान्त्यपरतः प्राचीञ्च पश्चाद्भवा

ये ते वारिमुचस्यजन्ति नचिरादम्भ प्रभूतं भुवि ॥ २०० ॥

शनैश्चराद्वा शुक्राद्वा चन्द्रःप्रावृषि सप्तमः ।

पञ्चमो नवमो वापि शनैर्दृष्टिकरो भवेत् ॥ २०१ ॥

ग्रहाणामुदये वास्ते सङ्गमेवान्न सङ्क्रमे ।

अयनान्ते च वक्षान्ते प्रायो वर्षति वारिद ॥ २०२ ॥

सङ्गमे शशिजशुक्रयोस्तथा देवदेवरिपुमन्त्रिणोरापि ।

जीवसोमसुतयोश्च सङ्गमे भूरि वारि दिशतीह वारिदः २०३

मृगकुम्भक्षपा श्रेष्ठा जलराशिषु मध्यमा ।

कर्किकन्यातुलाः क्षेपा अधभाःपरिकीर्तिता ॥ २०४ ॥

अवग्रहग्रहाःसूर्य्यसूर्य्यपुत्रमहीसुताः ।

जिल्दौ भृगुशीताशू मध्यमावपरी स्मृतौ ॥ २०५ ॥

आधाराधेययो मेश्रे साम्भस्त्वं भूरि वारिण ।

व्यत्यये जलशोपाय मिश्रता स्वल्पवारिणः ॥ २०६ ॥

चतुर्थो जलराशिश्चेत् स्याद्वा तत्र जलग्रहः ।

चन्द्रमार्गवयोस्तत्र दृष्टिर्वा जलहेतवे ॥ २०७ ॥

आस्पदुक्कुक्षिकोशेषु मघ्नोःस्पर्शो जलोदये ।

हन्मूर्द्धनासिकावक्ष स्पर्शो मन्दजलाय च ॥

शेपाङ्गस्पर्शने विद्याज्जलाभावंविचक्षण ॥ २०८ ॥

कूपार्कदेशे नक्षत्रचक्रमालिरूपं बुद्धिमान् ।

शुक्लेन्दुस्थानदृष्टिभ्यः जलस्थानं विनिर्दिशेत् ॥ २०९ ॥

पद्मपुरादिते देशे वेतसःपश्चिमे ततः ।

इस्तैस्त्रिभिर्जलं सार्द्धं पुरुषे दाक्षिणा शिरा ॥ २१० ॥

जेम्बुवा उदकविपेईस्तैः शिरापूर्या नरद्वये ।

मण्डूकःपुरुषे लोहगन्धना^१ मृततो जलम् ॥ २११ ॥

जम्बुद्वीपस्य पूर्वत्र चल्मीकश्चेत् समीपगः ।

तस्य दाक्षिणपार्श्वेच सलिलपुरुषद्वये ॥ २१२ ॥

पश्चादुदुम्बरस्याम्भस्त्रिकरैःपुरुषद्वयैः ।

सार्द्धेऽथपुरुषे कृष्णसर्पञ्चाशमा च तादृशः ॥ २१३ ॥

नाकोर्प्यामेनककुम्भस्ततोहस्तत्रये जलम् ।

पश्चाद्विभिर्नरैःसार्द्धं स्त्रिकतायास्तलादथः ॥ २१४ ॥

चल्मीकाचितीनर्युग्म्याः दाक्षिणस्यास्त्रिभिःकरैः ।

सपादे पुरुषद्वन्द्वे सलिलं बहुशर्करम् ॥ २१५ ॥

षडर्प्या यदिपूर्वेण चल्मीकःपश्चिमे ततः ।

नरत्रयेन सलिलं स्वेता च गृहगोषिका ॥ २१६ ॥

बदरी सफला सा चेततः स्यात्पश्चिमे जलम् ।

नरत्रये सपादे तु पुरुषे द्वन्द्वभिर्धनिः ॥ २१७ ॥

उदुम्बरःसप्तित्वञ्चेत्ततो याम्ये करत्रये ।

पुरुषैस्त्रिभिरम्बुस्यात्कृष्णभेकोर्द्धपुरुषे ॥ २१८ ॥

काकोदुम्बरिका नाको तत्रैव पुरुषत्रये ।

सपादे सलिलं याम्यां मृषिका पुरुषार्द्धतः ॥ २१९ ॥

विर्भातकस्य याम्येन काकुर्प्यादि समीपगः ।

ततःप्राच्याग्रैःसार्धं सलिलं सरसम्बहुः ॥ २२० ॥

कोविदारस्य चैशान्या बाल्मीकःसकुशो यदि ।
 तयोर्मध्ये जलं विधातुं सहाजं पुरुषद्वये ॥ २२१ ॥
 बल्मीकनिचितावसप्त पणोत्प्राच्यामनन्तरम् ।
 पश्चभिः पुरुषैस्तोर्यं पापाणं कुरुविन्दकः ॥ २२२ ॥
 सर्वपापेव वृक्षाणामुर्द्विरोधस्त्यतो यदि ।
 अधस्तात् सलिलं तस्य सार्धं नरचतुष्टये ॥ २२३ ॥
 दक्षिणेन करस्य काकुस्तस्मात्करत्रये ।
 याम्ये नरत्रये श्वारि कच्छपःपुरुषार्थतः ॥ २२४ ॥
 उत्तरेण मधुकस्य बल्मीकं पश्चिमोत्तरे ।
 हस्तानं पश्चक हित्वा जलमध्याष्टपूरुषैः ॥ २२५ ॥
 दक्षिणेन सदुर्वस्तु बल्मीकास्तिलकस्य चेत् ।
 ततःप्रतिच्या पुरुषैः पश्चाभिः पूर्वतःसिरा ॥ २२६ ॥
 पश्चिमेन कदम्बस्य बल्मीको दक्षिणे ततः ।
 हस्तद्वयं परिसज्य पद्मभिस्तु पुरुषैर्जलम् ॥ २२७ ॥
 तालो वा नारिकेलो वा बल्मीकोपाचितस्ततः ।
 पश्चात् पद्मभिःकैरैर्ग्याम चतुर्भिःपुरुषैःसिरा ॥ २२८ ॥
 दक्षिणेन कपीतस्य बल्मीकञ्चेदुदाग्निदिशि ।
 परित्यज्य करान् सप्त सलिलं पुरुषद्वये ॥ २२९ ॥
 त्रिवृच्छूकरपादी च लक्ष्मणा नवमालिका ।
 दन्ती च दृश्यते यत्र नृत्रये याम्यतो जलम् ॥ २३० ॥
 अंतुणा सतुणा भूमिः सतुणा निस्तुणायवा ।
 पादाहता वा निनदेद्धनं वा धारि तत्र तु ॥ २३१ ॥
 खर्जूरिविसिरण्का चेद् यत्र स्याज्जलवर्जिते ।
 तस्य पश्चिमभागेन सलिलम्पुरुषत्रये ॥ २३२ ॥

स्निग्धाश्च या पादपङ्गुलमवलयो निविच्छद्रपत्राश्च ततः सिरास्ति ।
 पथे क्षुरोशीरयुतः ससुन्द्रा काशो कुशो वा नलिका नलो वा २३१
 खज्जूरजम्बवज्जुनवेतसाःस्युः क्षीरान्विता वा दुग्धगुल्मवलयः ।
 यत्रोद्धनाभाः शुभपत्रनीलाः स्युर्नक्तमालाश्च ससिन्दुवाराः २३४
 विभीतको वा मदयन्तिको वा यत्रास्ति तस्मिन् पुरुषत्रयेऽम्भः ।
 स्वात् पर्वतस्योपरि पर्वतेऽन्येः तत्राम्बुमूले पुरुषत्रये वा ॥ २३९ ॥
 समीपजैःकाशकुशैश्च युक्ता नीलाच मृद्वत्र सशर्करा च ।
 तस्यां प्रभूत मुरसञ्च तोय कृष्णायवा यत्र च रक्तमृद्रा ॥ २३६ ॥

कूपःखलो निकेतस्य ग्रामस्य नगरस्य वा ।

ऐन्द्रे भर्तृविनाशाय वह्निकोणे ऽग्निभीतिदः ॥ २३७ ॥

नैर्ऋते चलविध्वंसी वायव्ये वह्नितापदः ।

द्वारवेधं परित्यज्य शेषादिभ्यु शुभावहः ॥ २३८ ॥

हस्तायधानुराधा पुष्यभनिष्टोत्तराणि रोहिण्यः ।

शतभिषजिसारम्भे कूपानां शस्यते भगणः ॥ २३९ ॥

अञ्जनमुस्तौ दीरैः सराजकोशातकामलकचूर्णैः ।

कतकम्लसमायुक्तै र्यौगः कूपोदकं शुभयेत् ॥ २४० ॥

इत्यधोजलादेशः ॥

होरागतो दिनकरःपरिपूर्णशुक्ति

दृष्टःसितेन यदि वा सिद्धशार्धितेन ।

नष्टस्य लब्धिमाचिराद्विदधातिलाम

स्थानोपगमवत्तवीर्ययुतःशुभो वा ॥ २४१ ॥

स्थिरे विलम्बे यादे वा स्थिराशे

वर्गोत्तमे वापि विलम्बयाते ।

सत्रैव वाच्यं स्थिरमेवं नष्टं

द्रव्यं स्वकीयेन च तद्गृहीतम् ॥ २४२ ॥

निर्देश्यमादिमध्यान्ते विलग्नदृष्टैर्दृकाणैश्च ।

द्रव्यं द्वारोद्देशे मध्ये भवनावसाने च ॥ २४३ ॥

पूर्णे विधुर्यदि विलग्नगतः शुभो वा ।

मृद्धोदये भवति सोम्यविलोकितस्तु ।

नष्टस्य लाभमाचिरात् कुरुते तदानीम्

लाभोपगोऽथ बलवान् न शुभेतरश्चेत् ॥ २४४ ॥

तोये वित्ते विक्रमे पञ्चमे वा षष्ठे वा स्यात् खेचरेन्द्रः शुभश्चेत् ।

नष्टं द्रव्यञ्चाद्यु लब्धिं तदानीं ह्रयात्तस्यासन्नदेशे स्थितिश्च ॥ २४५ ॥

ह्रयादेवा खेचरैः कण्ठकस्थैः यद्वा लग्नाक्षीदमीपादभावे ।

मध्याद्भ्रूयुरंशकैर्वा विलग्नान्द्रव्यन्त्यस्मिन्नध्वतो योजनश्च २४६

द्रव्यमांशकतश्चौरान् द्रेष्काणिरादिशेत् सुधीः ।

तद्देशकालराशिभ्यो वंशजातिश्च लग्नतः ॥ २४७ ॥

मृगकुरङ्गपार्जितुमस्तथा शुभशुता न शुभेतरवीक्षिताः ।

मुपितमर्थचयं विचरन्त्वमी नियतमम्बरमध्यमधिष्ठिताः २४८ ॥

लग्नं प्राप्ताः प्रापयन्ति स्वकाष्ठं मेपाद्याश्चेद्वाशयः खेचरास्तु ।

सम्बन्धयन्ते लग्नसंस्थाः स्वकीयं यातं यद्वा वासराधीश्वरा वा २४९

अर्काद्यंशे विच्युते खादिपादशैलेष्टं काङ्गानि सङ्ख्याक्रमेण ।

स्युर्गन्धूतिशोशहस्ता वितस्तिर्यद्वाप्येवं कीर्तयेदङ्गुलानि २५०

द्रेष्काणः स्याद् यत्स्वरूपो विलग्नो

तस्याधीशः खेचरो वापि यादृक् ।

वर्णे वर्षे वेष्टिते वा फ्रुती वा

तुल्यःस्तेनस्तेन निर्देश्य एव ॥ २५१ ॥

इति नष्टलाभादेशः ।

तत्कालिकस्फुटं लग्नं कूर्याद्विभामयं बुधः ।
 गोसिंहौ दशभिर्गुण्यावष्टौभामिथुनाष्टौ ॥ २५२ ॥
 सप्तभिश्च तुलामेषौ मृगकन्यौ च पञ्चभिः ।
 अनुक्ता राशयःसर्वे गुणनीयाः स्वसङ्ख्यया ॥ २५३ ॥
 तत्र स्थितग्रहाणाञ्च गुणकारैर्विवर्द्धयेत् ।
 जीवे दश कुजे चाष्टौ शुद्धे सप्त विनिर्दिशेत् ॥ २५४ ॥
 रवौ शशिनि साम्ये च रविपुत्रे च पञ्चभिः ।
 तदवस्तविमं राशिं सप्तभिर्गुणयेत्ततः ॥ २५५ ॥
 नच देयाश्चरे लग्ने विशोध्याःद्विशरीरके ।
 स्थिरेण देयाःनोशोध्या इति व्याचक्षते ऽपरे ॥ २५६ ॥
 सम्प्रदायाद्वयं ब्रूमो लग्नद्रेष्काणनिर्णयम् ।
 आदौ दद्यात्सजेदन्त्ये मध्येनायं विधिःस्मृतः ॥ २५७ ॥
 तत्तद्विधनशेषेण तत्तन्नक्षत्रमादिशेत् ।
 केचिन्निधनशेषेषु चराशुक्तविधिं जगुः ॥ २५८ ॥
 कलत्रपुत्रमित्रारिश्वातृणां स्थानमङ्गधया ।
 एकोनराशयस्तत्र देयास्तत्तत्कारकागमे ॥ २५९ ॥
 तदवस्तोदित राशिं चतुर्धा विनिवेशयेत् ।
 दशाष्टसप्तपञ्चास्ते भवन्ति यथाक्रमम् ।
 नव देया विशोध्याश्च प्रत्येकं तत्र पूर्ववत् ॥ २६० ॥
 चत्सप्त ऋतवो मासाः पक्षौ चेति पृथक् पृथक् ।
 देयाः स्वमानशेषेण प्रथमेऽथैव राशिके ॥ २६१ ॥
 द्वितीये तिथ्यहोरात्र तृतीये मण्डले भवम् ।

चतुर्ये जन्मघटिकस्ततो लग्नं प्रसाधयेत् ।

ततो ग्रहं परिज्ञाय नेत्रं दायदशाफलम् ॥ २६२ ॥

अजमकरतुलाकुलीरकन्यासितभगनाश्चतुरङ्गुलीषु पङ्क्त्या ।

इत्थं गणयेदधिकद्वगरीशौ ममृति भवे नवमर्षिकं हि यावत् २६३

यामस्य पूर्वभागश्चेद् विलोमात्पञ्चराशिषु ।

क्रमात् पञ्चषु चान्तश्चेद् यामस्तर्पार्द्धतोऽपरे ॥ २६४ ॥

पादं द्विगुणितं लोकयुक्तछायाविशोधितम् ।

भाजकस्थेन शुद्धार्के भाजिते घटिकादयः ॥ २६५ ॥

तत्रार्कभुक्तिं निक्षिप्य लग्नभुक्तिं विशोधयेत् ।

अशोधयनीलनीतिभ्यः क्रमेणाभ्यस्य भाजयेत् ॥ २६६ ॥

वर्त्तमानस्य लग्नस्य सिद्धभोगविलिप्तिभिः ।

लग्नं भागादिकं तच्च सवर्णाङ्गुल कोविदः ॥ २६७ ॥

अन्तर्केन विभज्याप्तमृतशेषं चतुर्गुणम् ।

तेनैव भाजयित्वाथ लग्नं पादो विधीयते ॥ २६८ ॥

भूयोभ्यासवशादेतत् साधयेद्देवचिन्तकः ।

भक्ष्याकारविकल्पाभ्यामूहस्तत्र विधीयताम् ॥ २६९ ॥

इति नष्टकादेशः ।

—०००—

यदिकष्टकवर्त्तिनः शुभाः सूर्य्यदिवैकादशवेश्मगा विलप्तात् ।

घनवद्गृहमादिशेत्तदानीं द्वारं स्वदिशि ध्रुवं वदेद्विधिज्ञ ॥ २७० ॥

यस्मिन् भागे वेद्यमनः सन्ति सौम्याः

तत्तद्द्रव्यं संश्रयस्तत्र वाच्यम् ।

१ चान्तेऽहोद । २ सहार्यन्तोत्तरे । ३ शूलको । ४ भ्यासमप्ती ।

५ भक्ष्याद्याश्रय । ६ गुणास्तत्र । ७ द्वारस्थ ।

तुल्यःस्तेनस्तेन निर्देश्य एव ॥ २५१ ॥

इति नष्टलाभादेशः ।

तत्कालिकस्फुटं लग्नं कूर्याद्विज्ञामयं बुधः ।

गोसिंहौ दशभिर्गुण्यावष्टौभर्मियुनाष्टमौ ॥ २५२ ॥

सप्तभिश्च तुलामेषौ मृगकन्यौ च पञ्चभिः ।

अनुक्ता राशयःसर्वे गुणनीयाः स्वसङ्ख्यया ॥ २५३ ॥

तत्र स्थितग्रहाणाञ्च गुणकारैर्विवर्द्धयेत् ।

जीवे दश कुजे चाष्टौ शुक्रे सप्त विनिर्दिशेत् ॥ २५४ ॥

रवौ द्वाविनि साम्ये च रविपुत्रे च पञ्चभिः ।

तदवस्तविमं राशिं सप्तभिर्गुणयेत्ततः ॥ २५५ ॥

नच देयाश्चरे लग्ने विशोध्याःद्विशरीरके ।

स्थिरेण देयाःनोशोध्या इति व्याचक्षतेऽपरे ॥ २५६ ॥

सम्प्रदायाद्वयं ब्रूमो लग्नद्वेष्काणनिर्णयम् ।

आदौ दद्यात्तस्यजेदन्त्ये मध्येनाय विधिःस्मृतः ॥ २५७ ॥

तत्तद्विधनशेषेण तत्तत्तत्तत्तमादिशेत् ।

केचिद्विधनशेषेषु चराद्युक्तविधिं जगुः ॥ २५८ ॥

कलत्रपुत्रमित्रारिभ्रातृणा स्नानमङ्गधया ।

एकोनराशयस्तत्र देयास्तत्तत्तत्तत्तत्तत् ॥ २५९ ॥

तदवस्तोदित राशिं चतुर्धा विनिवेशयेत् ।

दशाष्टसप्तपञ्चाग्रास्ते भवन्ति यथाक्रमम् ।

नव देया विशोध्याश्च मत्त्येक तत्र पूर्ववत् ॥ २६० ॥

वत्सरा ऋतवो मासाः पक्षौ चेति पृथक् पृथक् ।

श्रेयाः स्वमानशेषेण मयमेऽत्रैव राशिके ॥ २६१ ॥

द्वितीये तिथ्यहोरात्र तृतीये मण्डले भवम् ।

चतुर्थे जन्मघटिकस्ततो लग्नं मसाधयेत् ।

ततो ग्रहं परिज्ञाय नेयं दायदशाफलम् ॥ २६२ ॥

अजयकरतुलाकुलीरकन्यास्थितभगनाश्चतुरद्वगुलीषु पङ्क्त्या ।
इह गणयेदधिरुद्वगर्गाराशौ प्रभृति भवे नवमर्क्षकं हि यावत् २६३

यामस्य पूर्वभागश्चेद् विलोमात्पञ्चराशिषु ।

क्रमात् पञ्चषु चान्तश्चेद् यामस्तत्सार्द्धतोऽपरे ॥ २६४ ॥

पादं द्विगुणितं लोकयुक्तलायाविशोधितम् ।

भाजकस्थेन घट्टार्के भाजिते घट्टिकादयः ॥ २६५ ॥

तत्रार्कभुक्तिं निक्षिप्य लग्नभुक्तिं विधाययेत् ।

अशोध्यनीलनीतिभ्यः क्रमेणाभ्यस्य भाजयेत् ॥ २६६ ॥

वर्तमानस्य लग्नस्य सिद्धभोगविलिप्तिभिः ।

लग्नं भागादिकं तच्च सवर्णाङ्गुलं कोविदः ॥ २६७ ॥

अन्तकेन विभज्याप्तमृतसोपं चतुर्गुणम् ।

तेनैव भाजयित्वाय लग्नं पादो विधीयते ॥ २६८ ॥

भूमोभ्यासवशादेतत् साधयेद्देवचिन्तकः ।

भङ्ग्याकारविकल्पाभ्यामूहस्तत्र विधीयताम् ॥ २६९ ॥

इति नष्टकादेशः ।

—०००—

यदिकण्टकवर्तिनः शुभाः सूर्य्यादिवैकादशवेश्मगा विलम्बात् ।

घनवद्गृहमादिशेत्तदानीं द्वारं स्वदिशि ध्रुवं वदेद्विधिम् ॥ २७० ॥

यस्मिन् भागे वेश्मनः सन्ति सौम्याः

तत्तद्द्रव्यं संश्रयस्तत्र वाच्यम् ।

१ चान्तस्वेद । २ सहास्रतोत्तरे । ३ कल्पको । ४ ज्यासमसी ।

५ भङ्ग्याच्चाक्ष । ६ मुगास्तत्र । ७ द्वारम् ।

यस्मिन् पापाः स्वचरास्तत्र भागे

शल्यस्योक्तः संश्रयः प्रश्नकाले ॥ २७१ ॥

धिष्णे समग्रेऽप्युदये विलम्बे विनिर्गते चन्द्रमसापि शून्यः ।

प्राप्तिर्निखातस्य भवे तदानीं कृतेऽपि यत्र द्रविणस्य चैव ॥ ७२ ॥

दशमे द्विषुकेऽथ पञ्चमे दुश्चिक्वे नवमे तथोदये ।

यदि सन्ति शुभग्रहास्तदानीम् ध्रुवमत्र द्रविणञ्च नश्यति दूरतः २७३

इति निधानादेशः ।

—०००—

संकीर्णकादेशमिमं यथावद् गुरुरूपदेशेन नरो विदित्वा ।

नरेन्द्रवाङ्मन्यमुपैति भूयः सर्व्वेण लोकेन च पूजितः स्यात् २७४

इति संकीर्णादेशो नाम विंशोऽध्यायः ।

—०००—

इत्यनवमदर्शनस्थत्रिरस्य कृतौ देवज्ञकामधेन्वा

मादेशप्रकरणं नाम द्वितीयम् ।

—०००—

एकविंशोऽध्यायः ।

—०००—

वशिष्टपूर्वाः प्रथमे महर्षयो वित्तल मङ्गल्यविधानमृचिरे ।

तैतः समादादिभिसद्ग्रासं न मणीयते किञ्चिदिहोपयोगवत् १

याम्यायनं कुलीरादि मकराद्युत्तरायनम् ।

शुभकर्म सुविज्ञेयमुत्तरायनमुत्तमम् ॥ २ ॥

शुभेन युक्ता करणेन तिथ्या चन्द्रेण योगेन दिनेन तारा ।

ग्रहैर्नभिर्ना न युता च पापैरुत्पातशून्या च शुभेषु पूज्या ॥ ३ ॥

कृतिकादीनि चत्वारि बुधवारादिषु क्रमात् ।
 भानि यान्यमृतं योगं शुभं सिद्धिस्वसाधकम् ॥ ४ ॥
 भानौ भानुश्चन्द्रमाश्चन्द्रवारे भौमे दश्र बोधने चानुराधः ।
 जीवो जीवे रेवती शुक्रवारे रोहिण्यर्कौ सिद्धियोगो निसर्गात् ५
 मूल हरिरूपान्तर्गते कृतिका च पुनर्वसुः ।
 भाग्यः स्वातिश्च सिद्धत्वं भानुवारादिषु व्रजेत् ॥ ६ ॥
 शुक्रे नन्दा बुधे भद्रा भूमिजे च जया तिथिः ।
 शनौ रिक्ता गुरी पूर्णा सिद्धियोगयुता भवेत् ॥ ७ ॥
 सूरारवारयोर्नन्दा तिथिर्भद्रेन्दुशुक्रयोः ।
 बुधे जया च रिक्तेज्ये शनौ पूर्णामृताह्वया ॥ ८ ॥
 कदाचिदेकम्यवना हि वह्निमित्रान्समूलाशततारकाणाम् ।
 नन्दा च मन्दारदिनेशवारे चैद्योगमाप्ता स वराख्ययोगः ॥ ९ ॥
 रवौ हरिश्चन्द्रदिने दिने भ
 भौमे च मूलश्च भगं बुधेऽर्हि ।
 उपान्तर्भं जीवदिने च शुक्रं
 स्वातिस्तथार्कौ शिखिर्भं शुभं स्यात् ॥ १० ॥
 शुक्रेज्यशुभचान्द्रीणामक्षीणेन्दोर्दिनं शुभम् ।
 एतेषामेव पट्वर्गो दर्शनञ्च सदा शुभम् ॥ ११ ॥
 ध्रुवनक्षत्रमुद्राण्डं रोहिणी चोत्तरप्रयम् ।
 अभिषेकपुरारम्भमभृतीन्यत्र कारयेत् ॥ १२ ॥
 उग्राणि त्रीणि पृथ्वाणि भरणी पैत्रकारकम् ।
 विषाधिशत्रुघातञ्च शाल्याद्यश्चात्र कारयेत् ॥ १३ ॥
 अश्विनीहस्तपुष्पाणि लघु तत्र विचारयेत् ।
 शिल्पौषधविधानानि भूपालङ्कारकादिकम् ॥ १४ ॥

मृदुवर्गोऽनुरोषा च चित्रापौष्णेन्दुमानि च ।
 सुरसहितवस्त्रार्थं पितृताज्ज्वात्र योजयेत् ॥ १५ ॥
 विशाखा कृत्तिका चैव मृदुर्ताक्षप्रक्रिया हिता ।
 श्रवणादित्रयं वायुरादिसं चरकर्मणि ॥ १६ ॥

कुट्याद्वे शुभकरः स्थिरपौष्टिकानि
 घर्म्मक्रिया द्विजहितानि च बालबाल्ये ।
 सम्प्रीतिमित्रकरणानि च कौलबाल्ये
 सौभाग्यसंशयपदानि च तैतिलाल्ये ॥ १७ ॥

कृपिवीजगुहाश्रयजागरजे वणिजे ध्रुवकार्यवणिग्युतानि ।
 नहि विष्टुतं विदधाति शुभं परयातविषादिषु सिद्धिकरम् १८
 कार्यं पौष्टिकमौषधानि शकुनौ मूलानि मन्त्राणि वा
 सौकार्याणि चतुष्पदे सुरगुरुदेशश्च राज्यानि च ।
 नागे स्थावरजङ्गमानि हरणं दीर्घायकर्मण्यतः
 किंस्तुमे शुभदृष्टिपुष्टिकरणं भाङ्गल्यसिद्धिक्रिया ॥ १९ ॥
 श्रीपुत्तराणि श्रवणन्धनिष्ठा प्रजापतिस्तिष्यसराब्धिमानि ।
 ऊर्ध्वाननान्येषु विधेयमूर्ध्वरोहोचितं कार्यमशेषमाहुः ॥ २० ॥

* चित्राश्विनी मृगशिरश्च पुनर्वसुश्च
 ज्येष्ठान्तर्हस्त्युपवनान्युपमित्रम् ॥
 सौर्यद्रुमुत्तान्युचितमत्र विमोक्तमित्र-
 मस्थानमङ्गलकृषीक्रयविक्रयाद्यम् ॥ २१ ॥

यया विशाखा भरणी च मूलं पूर्वत्रयेऽप्यजगत्कृत्तिके च ।
 अधोमुखं प्रोक्तमिदं प्रशस्तमधोमुखं कार्यमशेषमेव ॥ २२ ॥
 अजमकरतुलाभृत्कर्कटाः पार्श्ववर्त्ता
 शुवतिमिथुनमीनान्युन्मुखाः कौर्षिकश्च ।

वृषभकलशसिंहा वृश्चिकश्चोर्ध्ववक्ता

विविधविधिषु युक्ता योजयेद्दृष्टिलक्षम् ॥ २३ ॥

प्रमुक्तमस्ति तत्रैव काङ्क्षितं रञ्चितं क्रमात् ।

ऊर्ध्वतीर्यगधोवक्तं भवन कल्पितं परे ॥ २४ ॥

रुद्राहिमित्रपितृवासववारिभानि

विन्धाभिजित् कमलजन्मविशाखभानि ।

शक्रौषधीशवरुणार्यमभाग्यभानि

एतानि पञ्चदश सन्ति दिवा मुहुर्त्ताः ॥ २५ ॥

इति दिवा मुहुर्त्ताः ।

—○—

निशार्यभोपान्सहलिप्रियाम्बि

यमाम्रिवेधः शैशिभादिनिष्ठाः ।

कृष्णार्कचित्रानिलभान्यमूर्तिः

निशामुहूर्त्ताः कथिताः क्रमेण ॥ २६ ॥

इति निशामुहूर्त्तम् ।

—○—

मुहुर्त्ते तावन्नाडीनां द्वयं द्वयमुदीरितम् ।

अनुकूलविधिस्तस्य चन्द्रनक्षत्रवद्वेत् ॥ २७ ॥

सविता भार्गवः सोमश्चान्द्रो मन्दो गुरुः कुजः ।

वारे षट् पञ्चमस्तेषां भुक्तिः सार्द्धद्वयं घटी ॥ २८ ॥

इति कालहोरा ।

—○—

यत्र राशौ स्थितश्चन्द्रस्ततः प्रभृति कल्पयेत् ।

यावद्दृष्टोदयस्तावच्चरमादिपदैः क्रमात् ॥ २९ ॥

चरःसुखी मृतस्तुष्टो बालश्च ज्वरितो नृपः ।
भयार्त्तःप्लुपितःकामी निद्रालुःरसिकःशशी ॥ ३० ॥
इति चन्द्रावस्था ।

—0—

अवस्था शशिनःपट्टिर्नक्षत्रे नाडिकावशात् ।
तत्र मेपादिसङ्गाःस्युः पञ्चपञ्चकलाः क्रमात् ॥ ३१ ॥
स्थानभ्रष्टस्तपोगिण्यः परनारीरथःक्रमात् ।
गुरुर्नागाधिकद्वय क्रियाःस्युर्मेषपञ्चके ॥ ३२ ॥
सिंहासनस्थितो राजा मन्त्रिभिः सहितःशशी ।
रिपुहारी च सेनानीगुणा वृषभपञ्चके ॥ ३३ ॥
भाणहर्ता शिरश्छेत्ता पाणिपादनिष्ठन्तकः ।
वन्धको देवरोपीच दक्षा मिथुनपञ्चके ॥ ३४ ॥
राजा च देवाध्यायी च स्वामी धर्मस्थितःशशी ।
धर्मकर्त्ता च पञ्चेताः क्रियाःस्युः कर्कपञ्चके ॥ ३५ ॥
साध्वससम्भवश्चन्द्रो निधिजन्मातुरागतः ।
वाक्ययुक्तोवसञ्चारी क्रियाःस्युःसिंहपञ्चके ॥ ३६ ॥
ज्वराप्तः पतितस्थानाद्देशान्तरगतोऽलसः ।
दिशन्त्युचितविचञ्च गुणाःस्त्रीपञ्चके क्रमात् ॥ ३७ ॥
आस्थानस्थो भवेच्चन्द्रो मन्त्रिभिःसह मन्त्रयेत् ।
परराष्ट्रगतो द्वेयी गजहस्तौलिपञ्चके ॥ ३८ ॥
समन्त्री युद्धभीरुश्च भयार्तो विप्रभोजकः ।
कृशानुपतितश्चेति क्रियाःहृश्चिकपञ्चके ॥ ३९ ॥
क्षुधारसस्यश्चान्यत्र विचरन् नरमासभुक् ।
कुदारसाहितश्चन्द्रो गुणाःस्युःचापपञ्चके ॥ ४० ॥

१ यालार्थ । २ सङ्गायु । ३ गुरोनाधिसाधिकद्वय । ४ दिसन्त्यु
पिन् विस्तम्भ । ५ चरयाष्ट । ६ घोषा । ७ नारायणभृक् ।

त्रिवाहिविभ्रमश्चन्द्रः स्त्रीभिः क्रीडागतस्ततः ।

दत्त रतो महाराजः दुःखी मकरपञ्चके ॥ ४१ ॥

शेते रिपुर्नृपःसेन्यः समित्रं क्षितिपस्ततः ।

ध्यानक मुनिभिःसार्द्धं सजानिषटपञ्चके ॥ ४२ ॥

सुमृष्टानासनश्चन्द्र प्रवासभयविह्वल ।

दाता नृसखिकल्पस्थ क्रिया स्युर्मीनपञ्चके ॥ ४३ ॥

एव चन्द्रगुणास्तेषु शुभेषु शुभमाचरेत् ।

सर्वदोषा विनश्यन्ति विशेषनाशनाविधौ ॥ ४४ ॥

प्रश्नकाले च चन्द्रोऽयं शुभो यदि शुभप्रदः ।

इत्येव शशिनःपरिदृष्टहृत्पतिमते दशा ॥ ४५ ॥

नाड्योचन्द्रःस्वोच्चे भवति च दीप्तःस्वस्थःसगृहे सुहृद्गृहे ।

सुदितःभानुःशुभवर्गस्थ शक्ता स्यादन्यक्तरश्मिश्च ॥ ४६ ॥

विकलो रविलुप्तकरो ग्रहाभिभूतःप्रपीडितश्चैव ।

पादयुतश्चैव खलो नीचो भीतः समाख्यातः ॥ ४७ ॥

शालमल्पे कुहकुमानैस्त्रिकदुकसहितैर्दाधिकानैःकपिस्थे

रक्तैर्मर्क्तेः कदम्बे धृतगुणसहितैः क्षीरभक्तेश्च निम्बे ॥

अस्वर्थे पीतभक्तेर्धृतविदलधनैर्नक्तमाले वटारूढे

कृष्णान्नैःपूतिमासैः प्रभृतिरविदिनादर्धयेदिधु नाथान् ४८ ॥

सीमन्तपुसवननामविधानमौल

विद्योपनीतकृपिर्वाजिलवाग्रहश्च ।

राजाभिषेकनववेश्मपुरमवेश

श्राद्धक्रियाःकृतुभुजाम्प्रतिमाप्रतिष्ठा ॥ ४९ ॥

एतेषा सविता देवः प्रभायोगः प्रभास्वतः ।

ततःप्राहे च मय्याहे कर्त्तव्यः शुभकाङ्क्षिभिः ॥ ५० ॥

अङ्कुरार्पणमाधान विवाहः शिशुभोजनम् ।
 एतेषां चन्द्रमा देवः कर्त्तव्यस्तु ततो निशि ॥ ५१ ॥
 पूर्वाह्णे वापराह्णे वा स्नानञ्च श्रुतिवेधनम् ।
 केचिदाहुर्दिवारात्रावभिषेकविधिं विदुः ॥ ५२ ॥
 यात्रावस्त्रचिकित्साद्यः दिवा रात्रौ च सम्मतः ।
 तत्र तत्रोचितस्थाने न विशेषविधिर्यदि ॥ ५३ ॥
 कन्यानां वरणे चैव तथा पुंसवनेऽपि च ।
 सीमन्ते चालभुक्तौ च मूढयुक्तो न दोषकृत् ॥ ५४ ॥
 भासि कृतेषु कार्येषु गृहत्वे जीवयुक्तयो ।
 नदोषकृत्तदामासलक्षणं बलवद्यतः ॥ ५५ ॥
 यद्गलानो हि सर्व्वेपामङ्कुरार्पणमादितः ।
 विधेयं विधिवत्तस्मात्तदत्र प्रतिपद्यते ॥ ५६ ॥
 अङ्कुरार्पणमिच्छन्ति मङ्गल्यारम्भतःपुरा ।
 तृतीये पञ्चमे वापि सप्तमे नवमेऽहि वा ॥ ५७ ॥
 श्रेयो विधातुरनुकूलादिने शुभार्ता
 वारेषु दोषरहितेषु शुभे विलम्बे ।
 तारापतौ बिलिनि पश्यति भार्गवोऽयं
 बीजार्पण मिलितबन्धुजनैर्विधेयम् ॥ ५८ ॥
 अश्वत्थपत्रदुर्व्वर्वाभिर्गुक्तपादाः शरावकाः ।
 विशुष्कगोशकृच्चूर्णसिकतापूरिताःशुभाः ॥ ५९ ॥
 अध्यान्तशङ्खगाहितामितभूरिभेरीं
 ध्यात्वा श्रियं भगवती भवने कृताये ॥
 सीरप्लुनानि च वपेत्तिलमासकादि-
 बीजानि पूर्व्वकथितेषु शरावकेषु ॥ ६० ॥

पिपीलिकाद्यैरिह कीटजातैरुपद्रुता वा यदि नोपद्रुता ।
 शुष्काश्च ताम्ब्राः कुटिला विरूपा बीजाङ्कुरा विघ्नभयं विदधुः ६१
 शीतलाह्लादिना दीर्घपत्रपुत्रसमाकुलाः ।
 अङ्कुराः सिद्धिदातारो भवन्ति कुटिलेतराः ॥ ६२ ॥
 अभितःस्थापयेत्प्राज्ञः साक्षिणे भाविशर्मणः ।
 वृणाङ्कुरशरावस्तु सर्व्वमङ्गलमण्डले ॥ ६३ ॥
 इति सामान्यविधिर्नाभएकाविंशोऽध्यायः ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ।

—०००—

अनभिज्ञातदेशस्य वपस्य न हि पुष्कलम् ।
 अतःप्रवक्ष्ये संक्षेपाद्दोषनिश्चयलक्षणम् ॥ १ ॥
 द्विदेवताद्यैरुडुभिः क्रमेण
 चतुश्चतुर्भिर्मिहिरादिवाराः ।
 एकैकशः सम्मिलिता भवन्ति
 वियोगविद्वेशमृता मृतारुयाः ॥ २ ॥
 अर्कादिवाराश्शरवेदशैलनागेन्दुरामद्वितिथिप्रयुक्ताः ।
 द्विदेवतान्स्याजपुरन्दराद्यं सौरीज्यवाह्निश्रयिणोषिनाशः ३
 वाराःशनिप्रभृतयःप्रतिलोमवृत्ता
 पीष्णादिभिः सहगतास्तु चतुश्चतुर्भिः ।
 योगाःक्रमेण गदिताः स्थिरवर्द्धमान
 वारक्षय्यज्यमतङ्गजमौपलानि ॥ ४ ॥
 पीयूषशूलनामा च सिद्धिःकाकोऽथ मृत्युकः ।
 उत्पातो लम्बकः कम्पो नित्रञ्जत्रश्च मुद्गरः ॥ ५ ॥

वज्रं श्रीवत्सरः केतुर्ध्वान्तः काकोदरः भजा ।
 धूमः कालश्च दण्डश्चाप्यानन्दश्चेति दर्शितः ।
 अष्टविंशति योगाः स्युः स्वनामसदृशम्फलम् ॥ ६ ॥
 भौमार्कनारयोर्मूल येत्सङ्ख्या स्यात्ततः परम् ।
 क्रमेण तारा तत्सङ्ख्या स्युनकष्टक एव च ॥ ७ ॥
 ज्वाला स्याद्रक्तनक्षत्रात्पञ्चविंशञ्च पौडशम् ।
 तत एव नलज्वाला सप्त पञ्च चतुर्विंशम् ॥ ८ ॥
 बुधाधिष्ठितनक्षत्रान्महाकष्टकदूषणम् ।
 अष्टादशचतुर्विंशमष्टमञ्चेति भन्नयम् ॥ ९ ॥
 जीवभार्गवताराद्यं सप्तमं नवमञ्च भम् ।
 व्याधि क्रमादपगतमिति दोषद्वयं भवेत् ॥ १० ॥
 खण्डनं दशम पटं विंशतिं शानितारकात् ।
 एकादशं पञ्चमञ्च परिचो वक्रराहुतः ॥ ११ ॥
 अतीतवारा मिहिरादयस्ते
 त्रिमहर्गुणान्मण्डलतो विशोध्यः ।
 तत्रान्तिमांसा धनरूपमिनाः
 काणा अनन्धा इतराश्च ताराः ॥ १२ ॥
 सप्तभाष्पश्चिमः सप्त सौम्ययाम्यश्च राजयः ।
 समन्तात् कोष्टचके स्याद् भगनः कार्तिकादिकः ॥ १३ ॥
 ग्रहाः कुराः शुभावाच येद्रेकायामवर्त्तिनः ।
 तद्रेकाभिमुखी तारा महाशूलोति विश्रुताः ॥ १४ ॥
 दृपसिंहालिकुम्भानामर्के पञ्चमभागगे ।
 पडाशीति मुखं नाम सभागः शुभकर्म्मनुत् ॥ १५ ॥
 श्रीमत्सुबोधाचार्येण सन्दर्भोऽयं प्रकाशितः ।

सुविचार्येततः कार्य्यमारभेत विचक्षणः ॥ १६ ॥

विशाखादित्रयं याम्यशशाङ्कःशङ्करो मघा ।

तिथयःशैलवेदार्का निन्दिता रविवासरे ॥ १७ ॥

विशाखादिद्वयं वहिराप्यादिद्वितयं मघा ।

तिथयश्चाङ्गरुद्रारूपाः नेष्टा चारे हिमस्त्रिपः ॥ १८ ॥

विष्णुवारुणदेवेन्द्रवासंवाजकपालिनः ।

शराद्रिछिद्रदिक्सङ्ख्याःतिथयो न शुभाः कुजे ॥ १९ ॥

वसुधमभयमूलान्साजर्मैश्चान्द्रिवारः

तिथिभिरभिदिशामिद्रेकैश्चात्रयोगः ।

जन्मधिशशिशभगार्द्रारोहिणीभैर्युतो वा

तिथिभिर्ऋतुनवाष्टाङ्कैर्युतो जीविवारः ॥ २० ॥

पुण्यादिभत्रयं शुक्रो दिशाखादिद्वयं विधिः ।

दिक्छिद्राद्रिद्विनागारूपाः स्वास्तिथयो न शुभाः सिते ॥ २१ ॥

आर्य्यमादित्रयं पूषा श्रवणाप्यपुनर्वसुः ।

तिथयःशैलनागाङ्गरुद्रारूपा न शनौ शुभाः ॥ २२ ॥

इत्यवयोगः ।

भानुभानुजर्भीमानां वारवर्गाश्च पापकाः ।

तेषां तु शुभदृष्टस्य भानोर्वारो न दृष्यते ॥ २३ ॥

पट्वेदनागाङ्गदशाष्टभानुत्रिक्दश्रभान्वन्धिकराह्वयाश्च ।

विदध्युरेतास्तिथयोऽग्निभीतिं क्रमेण मेपादिगते खरांशौ ॥ २४ ॥

भान्वादिवारेषु कृशानुचित्राग्रहान्तकार्द्राश्रवणान्त्ययुक्ताः ।

वाणाग्निपूर्णे चलकामपट्टीभुजङ्गमारूपास्तिथयो विषारूपाः ॥ २५ ॥

इति विषयोगः ।

—०—

चतुर्थी नवमी चैव तथैवाथ चतुर्दशी ।

त्रीणि रिक्ता दिनान्येव पक्षयोर्वर्ज्येद् बुधः ॥ २६ ॥

चतुर्नचतुर्दश्याश्चादिमभ्यान्ततत्समा ॥

कलास्तत्कालिका रिक्ता भयदा प्राणहारिणी ॥२७॥

इति रिक्ता ।

—०—

तोयर्धमाथया युक्तमनुराधा द्वितीयया ।

व्युत्तराश्च तृतीयाया पञ्चम्या 'वह्निपैतृभे ॥ २८ ॥

सप्तम्या हस्तमूले द्वे अष्टम्या पूर्वभद्रभम् ।

दशम्या रोहिणीञ्चैव द्वादश्या 'मूर्ध्न्यतारका ॥ २९ ॥

विश्वदेव त्रयोदश्या वधनक्षत्रमिष्यते ।

शुभकर्मात्र कुर्वाणः पण्मासान्मृत्युमाप्नुयात् ॥ ३० ॥

इति वधयोगः ।

—०—

चैत्रे शून्ये रोहिणीदश्रभे द्वे विश्वे चित्रा कृत्तिका माघवे स्युः ।

शुक्ले मासे चादितिर्भ द्वि शून्य स्यादापादे वा सम भाग्यमञ्च ११ ॥

पूर्वापादे श्रावणे शून्ययोगः शून्ये रेवतीवधभे भाद्रपादे ।

शून्यात्र पूर्वाभाद्रपादाश्विनेये मासे वोर्जे कृत्तिका चन्द्रभञ्च १२ ॥

त्रिषाविशाखोत्तरभाद्रपादसदैव पापे शिवमानुभे द्वे ।

माघे तु मूलश्रवणे च शून्ये ज्येष्ठाभरण्या च तपस्यमासे ॥३३॥

इति मासशून्यम् ॥

—०—

चैत्रादिषु सिते पक्षे तिथयःप्रथमादयः ।

कृष्णे क्रमाद् द्वितीयाद्या द्वादशा यान्ति शून्यताम् ॥ ३४ ॥

इति तिथिशून्यम् ।

— ० —

कुम्भश्च मत्स्ये सुपथं यमश्च वस्ते कुमारीमथ शुश्रुकञ्च ।

तुलान्यनुःकर्कटकञ्च नक्र सिंहश्च चैत्रादिषु शून्यमाहुः ॥ ३५ ॥

इति लग्नशून्यम् ।

— ० —

भानुस्थितसर्वे शशिरामबह्विपद्बह्विपद्बह्विगुणाश्च ताराः ।

कानश्च बह्विनयगाह्विपद्काः सम्पूर्णनेत्राः स्फुरथान्यर्थाऽन्धाः ३६

इत्यस्ययोगः ।

— ० —

शुक्ले विष्टिर्दिवाष्टम्यां पौर्णमास्यां तथा तिथौ ।

एकादश्यां चतुर्थ्याञ्च विष्टिःपश्चिमभागगा ॥ ३७ ॥

कृष्णे विष्टिश्चतुर्दश्यां सप्तम्यां पूर्वभागगा ।

दशम्याञ्च तृतीयायां विष्टिःस्यादपरार्द्धगा ॥ ३८ ॥

सुजाष्टणी सिते पक्षे गाजिज्ञूद सितेत्तरे ।

विष्टिस्तावकालिकाहल्लु तिथौ यामादिशेखराः ॥ ३९ ॥

ईदृगे हन्ति ग्राहकाविति विष्टिर्दिशातिथिः ।

पालनीयो नमो नागो नैव नारी नत्ता पुनः ॥ ४० ॥

इति विष्टिः ।

— ० —

रुतान्तरुद्रासर्पाग्निज्येष्ठा चैव विपूर्वका ।

मघा चेन्द्राभिरिखेते पापाः सामान्यतो दश ॥ ४१ ॥

व्याघातःपरिघो वज्रं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।

गण्डातिगण्डसूत्रानि विष्कम्भो नव पापिनः ॥ ४२ ॥

इति पापनक्षत्रम् ।

— ० —

आयंशको हस्तश्चनिष्ठयोश्च द्वितीयपादःशिवसर्पयोश्च ।

उपान्त्यमाशोऽप्ययोस्तृतीये मूले मरण्यां दिनमृत्युरन्ते ४३

इति दिनमृत्युः ।

— ० —

चरेषु सप्तमे भानोः स्थिरराशिषु पञ्चमम् ।

उभयोर्नवमं भागं पडाशीति मुलं विदुः ॥ ४४ ॥

इति पडाशीतिमुखम् ।

— ००० —

रविस्थितर्षादशमे च सप्तमे त्रिसप्तके पञ्चदशे च भे शशी ।

रविस्थितांशे न समांशकस्थितः करोति तापं कमलापतेरापे ४५ ॥

स्थिते भानुस्यभाषन्त्रे चतुर्थे धूक्केतुकः ।

परिधिप्रवमे धिष्णे पदर्विशे व्यतिपातकः ॥ ४६ ॥

इति सप्तसूर्यदोषः ।

— ००० —

स्फुटे विनिसिपद्मानोर्नागहेयधनम्बुधः ।

चन्द्रे सूरसामिद्वाहिर्भौमे धनुरसायनम् ॥ ४७ ॥

वौधे ज्ञानदयशाक्ने शौक्ने रोगसयाश्रयम् ।

अज्ञाननिर्भयमान्दे राहोज्ञानशुभाभयम् ॥ ४८ ॥

विशुद्धमण्डलादेते चन्द्रस्फुटसमा यदि ।

रश्मिदोषांश्च यांस्तेषु शुभकर्माणि नाचरेत् ॥ ४९ ॥

इति रश्मिदोषः ।

चामेऽक्षिण मृगशीर्षञ्च दक्षिणेऽक्षणि हृद्रभम् ।

पृच्छे च मूल मत्स्यस्य लिखेदन्यानि पार्श्वयोः ॥ ५० ॥

अन्योन्याभिमुखस्यौ यदि भानुनिशाकरी ।

तन्नक्षत्रयुगं वेधो न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५१ ॥

त्रिंशत्त्रिंशत्कला भानोः सङ्क्रान्तावभितस्त्यजेत् ।

पञ्च पञ्च दिनान्येष जीवेन्मृटे समन्ततः ॥ ५२ ॥

चिरं मुह्यति चेच्छुक्रः सप्तभान्यभितस्त्यजेत् ।

गुरोः सप्तमराशिस्थस्त्याजः शुक्रस्तु मूत्रवत् ॥ ५३ ॥

त्रिंशत्त्रिंशत्पूर्वतः शूलं त्रयं पश्चाद्विदण्डकम् ।

लिखेन्द्रोकाष्टकान्तीर्यक् तत्र भानुस्थकारकम् ॥ ५४ ॥

मध्यमस्य त्रिशूलस्य मध्येऽन्यस्याय सव्यतः ।

गणयेन्नच शूलस्यास्तारा नेष्टा पराश्वभाः ॥ ५५ ॥

इति सूर्यशूलम् ।

अर्द्धचन्द्राकृतिं कृत्वा तत्र कोष्टश्च मध्यमे ।

त्रिशूल त्रिंशत्त्रिंशत्तेषां मध्यःपार्श्वद्वये ततः ॥ ५६ ॥

वीक्षीन् विन्दुन् विलिख्यान्न मध्यशूलस्य मध्यमे ।

न्यस्पर्कास्वित्तमं सव्याद् गणं शूलगतं सजेत् ॥ ५७ ॥

इति चन्द्रशूलम् ।

व्याघातःपरिघो वज्रं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।

गण्डातिगण्डशूलानि विष्कम्भो नव पापिनः ॥ ४२ ॥

इति पापनक्षत्रम् ।

— ० —

आयंशको हस्तप्रतिष्ठोश्च द्वितीयपादःशिवसर्पयोश्च ।

उपान्त्यमाशोर्विषयोस्तृतीयं मूले भरण्या दिनमृत्युरन्ते ४३

इति दिनमृत्युः ।

— ० —

चरेषु सप्तमं भानोः स्थिरराशिषु पञ्चमम् ।

उभयोर्नवमं भागं पदाशीतिं मुलं विदुः ॥ ४४ ॥

इति पदाशीतिमुलम् ।

— ०० —

रविस्वतर्क्षादशमे च मस्रमे त्रितप्तके पञ्चदशे च भे शशी ।

रविस्थितांशे न समांशकस्थितः करोति ताप कमलापतेरापि ४५ ॥

स्थिते भानुस्थभाचन्द्रे चतुर्थे धूवकेतुकः ।

परिधिप्रवमे धिष्णे पद्मविंशे व्यतिपातकः ॥ ४६ ॥

इति सप्तसूर्यदोषः ।

— ००० —

स्फुटे विनिक्षिपद्गानोर्नागहेमघनम्बुध ।

चन्द्रे सूरसामिद्विधौमे धनुरसायनम् ॥ ४७ ॥

वौधे ज्ञानदयशाक्ते शौक्ते रोगक्षयाश्रयम् ।

अज्ञाननिर्भयमान्दे राहौज्ञानशुभाभयम् ॥ ४८ ॥

विशुद्धमण्डलादेते चन्द्रस्फुटसमा यदि ।

रश्मिदोषाश्च यास्तेषु शुभकर्मणि नाचरेत् ॥ ४९ ॥

इति रश्मिदोषः ।

वायेऽक्षिण मृगशीर्षञ्च दाक्षिणेऽक्षणि हृद्रभम् ।

पृच्छे च मूल मत्स्यस्य लिखेदन्यानि पार्श्वयो ॥ ५० ॥

अन्योन्याभिमुखर्क्षस्थौ यदि भानुनिशाकरौ ।

तत्रक्षत्रयुग वेधो न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५१ ॥

त्रिंशत्त्रिंशत्कला भानोः सङ्क्रान्तावभितस्त्रजेत् ।

पञ्च पञ्च दिनान्येव ज्वेन्मृदे समन्ततः ॥ ५२ ॥

चिरं मुह्यति चेच्छुक्रः सप्तभान्यभितस्त्रजेत् ।

शुरोः सप्तमराशिस्यस्त्राजः शुक्रस्तु मूढवत् ॥ ५३ ॥

त्रिशिख पूर्वतः शूल त्रयं पश्चाद्विदण्डकम् ।

लिखेन्द्रोकाष्टकान्तीर्यक् तत्र भानुस्थकारकम् ॥ ५४ ॥

मध्यमस्य त्रिशूलस्य मध्येऽन्यस्याथ सव्यतः ।

गणयेन्न च शूलस्यास्तारा नेष्टा पराःशुभाः ॥ ५५ ॥

इति सूर्यशूलम् ।

अर्द्धचन्द्राकृतिं कृत्वा तत्र कोष्ठश्च मध्यमे ।

त्रिशूल त्रिशिख तेषां मध्यःपार्श्वद्वये ततः ॥ ५६ ॥

श्रीस्त्रीन् विन्दुन् विलिख्यात्र मध्यशूलस्य मध्यमे ।

न्यस्यार्कस्थितमं सव्याद् गणं शूलगतं सजेत् ॥ ५७ ॥

इति चन्द्रशूलम् ।

नक्षत्रतारकातुल्यतिथिर्यत्र समागता ।
 तदिदं हतकाय्याल्यं न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५८ ॥
 रविस्फुटयोगर्षं चतुर्द्धा तत्र निक्षिपेत् ।
 म्रियं दानं जयं दीपं नवभिस्तानि भाजयेत् ॥
 यद्येकमापि शून्यं स्याद्वर्जनीयं हि तदिदम् ॥ ५९ ॥

इति चतुर्दोषः ।

—०००—

रविन्दुस्फुटयोगर्षं सप्तधा विनिवेशयेत् ।
 मानं चापं धनं रूपं दानं देयं नयानिति ॥ ६० ॥
 संपोज्य सारसम्भक्ते शून्यं यदि विवर्जयेत् ।
 एकमप्यत्र शून्यं चेन्न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ६१ ॥

इति सप्तदोषः ।

—०००—

ताराग्रहस्य वैकस्य विभक्ते भवनद्वये ।
 तिष्ठतश्चन्द्रसूटयो चेदव्यतिवातःसराशिजः ॥ ६२ ॥
 स्फुटे कमलिनीयन्धौ नीङ्गजन्मधनं क्षिपेत् ।
 धूमस्फुटःसविज्ञेयः समचक्राद्विशोधितः ॥ ६३ ॥
 व्यतिपातो भवेत् सोऽपि नागलोकसमायुतः ।
 परिवेश्यो भवेदेव पुनश्चक्राद्विशोधितः ॥ ६४ ॥
 भवेदिन्द्रधनुस्तत्र निक्षिपेन्नगतोटकम् ।
 सकेतुर्नागपुत्राङ्गे क्षिपेन्निर्घातको मतः ॥ ६५ ॥
 संचनागकुलैर्युक्तं परिघः परिकीर्तितः ।
 नागलोकयुतः सोऽपि बांशादण्डोऽभ्युदोरितः ॥ ६६ ॥

इत्यष्टमदोषः ।

—०००—

सच ज्ञानधनायुक्तः प्रथमोऽर्कस्फुटो भवेत् ।
 चन्द्रस्फुटसमा एते चाष्टौ दोषाय कल्पिताः ॥ ६७ ॥
 भौमाच्छोऽध्या भवेयुश्चेत् सिंहस्याष्टादशांशकाः ।
 तद्युक्ततारकं रक्तस्फुटाख्यं न शुभावहम् ॥ ६८ ॥
 तत्तद्वारे समारभ्य भुज्जीत क्रमशो ग्रहाः ।
 कलाश्चतस्रः पादोनं प्रत्येकं प्रतिवासरम् ॥ ६९ ॥
 तेषु सौम्यो गुरुः सौरी क्रमादर्द्धमहारकः ।
 यमदण्डश्च गुलिकस्तेषां भुक्तिं विवर्जयेत् ॥ ७० ॥
 इत्यर्द्धमहारयमदण्डगुटिकाः ।

—000—

नमवरनगनैगी वायुकाया नगज्ञा
 नरफलनगनारी दायरेखा नराणाम् ।
 घटचदनटचाटी नीरवारानिरत्नं
 नयनृपभयतोयं वैरिनागा इति स्युः ॥ ७१ ॥

सङ्ख्याकलानन्तुरगादिभानामेतासु नाडीषु गतासु तत्र ।
 कलाश्चतस्रो विषनामधेयाः कुट्याद्विषञ्चात्र शुभं न कुट्यादि ७२

इति नक्षत्रविषघटिका ।

—000—

कन्याभिमीनधनुषां प्रथमो भुजङ्गो
 गोसिंहतौलिघटमध्यम एव मृदः ।
 गुग्मालिकार्कमकरान्सगतो धराह-
 स्त्र्यंशान् वदन्ति विषमत्र शुभं न कुट्यादि ॥ ७३ ॥

इति लग्नविषघटिका ।

—000—

विना द्वितीयां दशमीं पक्षयोरुभयोरपि ।

युग्माः स्युस्तिथयः सर्वाः पक्षच्छिद्राह्वया इति ॥ ७४ ॥

इति पक्षच्छिद्रः ।

—०००—

यस्मिन्नास्त्यर्के संक्रान्तिः संक्रान्तिद्वयमेव वा ।

संसर्पाहस्पतो मासौ श्रुत्युक्तौ शुभर्वाज्जितौ ॥ ७५ ॥

इति वज्ज्यमाससः ।

—०००—

पञ्चमे भवने सूर्याद्राशिकूपः प्रतिष्ठितः ।

तस्मिन्नाचरितं कर्म स्वाभिनाशाय वर्तते ॥ ७६ ॥

रविन्दुयोगक्षक्रार्द्धं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।

चक्रे तु मैत्रपर्यन्तं कथ्यते सर्पमस्तकम् ॥

ग्रहोऽस्तमेति यत्रर्क्षे तन्मासैः शुध्यति त्रिभिः ॥ ७७ ॥

इति राशिकूपः ।

—०००—

घटिकाद्वयमृत्तान्ते मासान्ते च दिनत्रयम् ।

ग्रहणे सप्त चाहानि वर्णान्ते पक्षमुखजेद ॥ ७८ ॥

दिग्दाहधूमपरिवेशशिबारुतादौ

सन्ध्याघनस्तानितविग्रहशक्रचापे ।

देवोत्सवादिषु च राजमृतौ हिमान्धे

नैवाचरन्ति शुभकर्मविधि विधिज्ञाः ॥ ७९ ॥

जन्मासाद् दशमं कर्म षोडशं घातमादिशेत् ।

अष्टादशं समुदयं गर्भमेकोनविशमम् ॥ ८० ॥

त्रयोविंशञ्च वै नाशं पञ्चविंशञ्च मानसम् ।
 एतानि परिवर्जन्ते सर्वत्र शुभकर्म्मणि ॥ ८१ ॥
 जन्मकर्म्माष्टमेपाणां मित्रमिन्दुर्न दोषकृत् ।
 कृप्यादौ योजयेदेतत् सर्वं बहुगुणे सति ॥ ८२ ॥
 दग्धमालिङ्गितं घृष्टं नक्षत्रं परिवर्जयेत् ।
 ग्रहविग्रहवक्रेभ्यः मुक्तसन्मासतः शुभम् ॥ ८३ ॥

इत्यन्तदोषम् ।

—०००—

धिपणाधिष्टिताद्राशेः द्वादशं षष्ठमष्टमम् ।
 भवनं शीतमे पाते शकटः कैश्चिदिष्यते ॥ ८४ ॥
 उच्यते शकटः कैश्चिज्जीवस्थानान्निशाकरे ।
 हिंस्रोच्चस्थसुहृदक्षेत्रमंष्टार्थारिव्ययर्क्षणे ॥ ८५ ॥
 चन्द्रे गुरोररिवधौ व्ययराशिपाते
 जीवोपभुक्तनवभागसमांशकस्थे ।
 योगो हि नाम शकटो वधवन्धदः स्यात्
 पूर्णस्तदा तदशुभसयदश्च एव ॥ ८६ ॥

इति शकटयोगः ।

—०—

अवत्रिपवधयोगाः बन्धनं कण्टकारुयो
 दिनमृतिशकटारुयो ज्वालिका ज्वालिकाग्नेः ।
 कुहदिनशुलिकाख्या विष्टिसंक्रान्तिरिक्ता
 दिनकरशशिशूला बन्धभा शून्यलग्नम् ॥ ८७ ॥
 सर्पमूर्द्धौ व्यतीपातो वैष्टितिः सूर्यदूषणम् ।
 हतयोगश्च नक्षत्रलग्नयोर्विपलिप्तिका ॥ ८८ ॥

पद्मविंशतिरिमे दोषाः दोषेषु बलवत्तराः ।

अवश्य पारेर्हर्तव्याः सर्वमङ्गलकर्मणि ॥ ८९ ॥

इति पद्मविंशति दोषनाम ।

ये दोषास्तिथिनक्षत्रवारराशिग्रहोद्भवाः ।

ते जीवदृष्टाः क्षीयन्ते मुनिनामारसैन्यवत् ॥ ९० ॥

करणञ्च ततस्तारा तिथिहोरा ग्रहोदयः ।

ग्रहाश्चेति बलीपङ्क्त्या पाददृढ्या बलप्रदाः ॥ ९१ ॥

स्ववर्गस्थाः बलाढ्याश्च शुभाः केन्द्रात्रिकोणगाः ।

सम्पूर्णदर्शनाः सौम्याः द्यौष्टदोषविनाशकाः ॥ ९२ ॥

दुर्बला बहवो दोषा बलिभिः कतिचिद् गुणैः ।

हन्यन्ते योजयेत्तस्मादल्पदोषगुणाधिकम् ॥ ९३ ॥

एषु सर्वेषु दोषेषु शुभकर्म नचाचरेत् ।

पराभिन्नारकर्मदौ दोषाः सर्वेऽपि सिद्धिदाः ॥ ९४ ॥

इति दोषप्रवादः ।

इति दोषशुद्धिविधानं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ।

त्रयोविंशोऽध्यायः ।

अतः परं गर्भदशाविधानं प्रणीयते तत्र च सदृष्टहीतम् ।

आसेवनं पुंसवनं तथैव सीमन्तकर्मापि यथाक्रमेण ॥ १ ॥

उपचये नरराशिसमाश्रिते

हरिणलक्ष्मणि भौमनिरीक्षिते ।

मृगदशाम्प्रतिमासमृतुसर्वं

किल भवेद् दिवि शास्त्रविदो विदुः ॥ २ ॥

चित्रादिसन्यविश्वेभ्यो नक्षत्रेषु त्रिषु त्रिषु ।

स्वमृत्युर्धननाशश्च दुःखं पतिवधः क्रमात् ॥ ३ ॥

अनुक्तास्तारकाःसर्वा योपितां प्रथमार्तिवे ।

स्वभर्तृबन्धुमित्राणां मन्दा नन्दनहेतवः ॥ ४ ॥

ऋतुस्रावो यदि स्वापे भोगिनी कुलटागतौ ।

आसने सुखिनी नारी भर्तुर्मरणदा स्थितौ ॥ ५ ॥

ऋतुरक्ते जपावर्णे पुत्रिणी धनिनी धने ।

असिते दुःखभाग्यारी धूम्रे भाग्यविवर्जिता ॥ ६ ॥

निम्यपत्रैर्भुजङ्गत्वक्श्लेष्मातकदलान्वितैः ।

चराङ्गं यूपयेन्नारी रजःपतनकाङ्क्षिणी ॥ ७ ॥

उपचयमवनेन्दो जीयसौम्यमदृष्टे

स्वपाति महिमहासा राजमित्र कुजेन ।

रमयति कितव सा भार्गवेन प्रवृद्धिं

भृतकमिनसुतेन स्यात् समस्तेश्च वेश्या ॥ ८ ॥

हरिर्हस्तानुराधा च स्वातिः पौष्णा च वारुणा ।

श्रीण्युत्तराणि मूलश्च रोहिणी चोत्तमा स्मृता ॥ ९ ॥

चित्रादितीन्द्रवस्तिप्यास्तुरगश्चेति मध्यमाः ।

जन्मत्रयसमायुक्ताः शेषाःशेषे विनिन्दिताः ॥ १० ॥

अष्टमी पर्व्वरिक्ताभिर्वर्जितास्तिययः शृभाः ।

चरःश्रेष्ठःस्थिरःस्वामी युक्तः दृष्टःश्रममदः ॥ ११ ॥

शेषे प्रशस्ताः सीम्याना वारवर्गो दयोदयः ।

दशमात्मजयोः शुक्रश्चन्द्रो लग्ने बुधो घने ॥ १२ ॥

स्वांशकं वा स्वराशिं वा सिताकौ यद्युपाश्रितौ ।

त्रिकोणस्थौ बली जीवो योगोऽयं परमो मतः ॥ १३ ॥

पुत्रार्थिनी पिवेत् क्षीरं श्रीमूलं शबटाद्भुक्तम् ।

तद्रसन्नासिदद्याच्च नरस्त्रीपुटयोः क्रमात् ॥ १४ ॥

बभ्रुधां न स्पृशेत्पद्भ्यां न स्वीयात्तद्दिने सदा ।

अस्त्रीपादोपधे जीर्णे सक्षीरं घृतपेशलम् ॥ १५ ॥

स्त्रीणामृतुर्भवति षोडशवासराणि

तत्रादितस्तु परिद्वयं निशाश्चतस्रः ।

युग्मासु रात्रिषु नरं विपमासु पुत्री

मिच्छन्निसेवनविधिं विदधीत धीमान् ॥ १६ ॥

गर्भदोषहरंक्षीरे कतकास्तिपिवेद्रघूः ।

गर्भो न तिष्ठेद्यस्याःसा दग्धा बन्धयारजो लिहेत् ॥ १७ ॥

रक्तेऽधिके स्त्री पुरुषस्तु शुके नपुंसकं श्रोणितयुल्लसाम्ये ।

यस्मादतः शुक्रविवृद्धिहेतोः कन्दर्पिकद्रव्वरसं निसेव्य ॥ १८ ॥

स्रग्गन्धधूपाम्बरभूषिताङ्गो नाध्मानरुपः क्षुधितो न चापि ।

नारीमृतुस्नानविभूषिताङ्गी पतिश्च सद्रामपुटारमेवः ॥ १९ ॥

इति गर्भदानम् ।

—०००—

भासे तृतीये शशिवृद्धिपक्षे त्रिथौ प्रशस्ते प्रकृतौ विशेषात् ।

चन्द्रेऽनुकूले कुजजीवभानुवारेषु सत्पुंसवनं विधेयम् ॥ २० ॥

सौम्ये भयापादकभाद्रपादपुण्येऽयमूलादिति विष्णुहस्ताः ।

बुधैस्तुलाष्टाश्वकचापमीनसिंहोदयाःपुंसरने प्रशस्ताः ॥ २१ ॥

अष्टमस्थाःश्रद्धाःसर्वे नेष्टा पुसवने बुधैः ।

रविमन्दकुजाक्रान्ते मृगाङ्गं सप्तमं लजेत् ।
 विवाहयात्राभासादकार्ये पुंसवनेऽपि च ॥ २२ ॥
 कुष्टी लग्नगते रवौ क्षितिमुते स्यात् पित्तरोगान्वितो
 चातार्तो दिनकृत्सुतेन शशिना क्षीणेन याति क्षयम् ।
 ज्ञानो चन्द्रमुतेन शुद्धवपुषा युक्तेन भाग्यान्वितो
 दीर्घायुस्तरुणेन्दुना च गुरुणा यज्वायशास्त्रप्रदः ॥ २३ ॥
 पद्मजगन्धारगेयाश्च वीणावेणुस्वनाःशुभाः ।
 शङ्खदूर्यनिनादाश्च हिताःपुंसवने सदा ॥ २४ ॥
 स्थापयेत् सलिलैर्गाङ्गेः सामुद्रैरपि तीर्थजैः ।
 पुण्याहवादनिर्योचैः समन्त्रैरभिषेचयेत् ॥ २५ ॥
 क्षीमुन्यग्रोधमूलानि रक्तस्वितेन तन्तुना ।
 कर्दूसूत्रवदावर्सा दध्यादापुत्रजन्मनः ॥ २६ ॥
 बद्ध्वा गले पुष्करवीजमालामीषानमन्त्राहरणेन सार्द्धम् ।
 तस्मिन् दिने सा गुरुगर्मवसा रक्षा विधेया पुरुषैःसहास्रैः ॥ २७ ॥
 जज्ञाद्विरुद्धमशनं दृढमर्तुसङ्गं
 सन्ध्यादिनानि मुरसन्नवनप्रयाणम् ।
 शय्यामृतप्रसवया गमया च सार्द्धं
 नारी ततः ममृतिसिन्धुसमागमञ्च ॥ २८ ॥
 अपुत्रिणी वा या नारी मायो वा भृतपुत्रिणी ।
 विधिरेखा हितं न स्याद् विशेषाद् गर्भरसणे ॥ २९ ॥
 इति पुंसवनाविधिः ।

—०००—

मासे पष्टेऽष्टमे वा बलिनि तदधिपे क्षीतगौ चेष्टदृष्टे
 पुत्रामर्षे मयाते नरधवननवांशोदये गर्भिणीणाम् ।

कुर्यात् सीमन्तकर्म त्रिदशपतिगुरौ केन्द्रगे कोणगे वा
पापान्मन्यायविद्वद् सहजभवनगे गर्भनिष्पादनार्थी ॥ ३० ॥

प्रजापत्यैन्दवादिखपुष्यहस्तोत्तरत्रये ।

पौष्णवासवयोरिन्दुः शुभःसीमन्तकर्मणि ॥ ३१ ॥

तिथयःशोभनाश्चिद्रिक्राविष्टिविवर्जिताः ।

। शुभग्रहाणां कल्याणनारचर्मोदयोदय ॥ ३२ ॥

भद्रकर्मशुभांशेन्दोर्ल्लग्रस्थानां सितेज्ययोः ।

पापात्मनामहृश्च शुभःसीमन्तकर्मणि ॥ ३३ ॥

यानि पुंसवनोक्तानि विधानानि विशेषतः ।

तानि सर्वाणि निपुणः कुर्यात् सीमन्तकर्मणि ॥ ३४ ॥

इति सीमन्तविधानम् ।

—०००—

नवग्रहान् क्रमेणैव सर्पपैःसाक्षतैर्लिखेत् ।

अर्धयेदूग्रमालाद्यै प्रसवेरिष्टमन्दिरे ॥ ३५ ॥

आदरूपकजं मूलं पर्णं वापम्फणोद्भवम् ।

नाभेरधःसमालिम्पेत् प्रसूते प्रमदासुखम् ॥ ३६ ॥

लाङ्गल्या काकमाच्याःवा मूलं लिम्पेत् सकाञ्जिकम् ।

प्रसूते मूढगर्भापि नारीसहजमायुना ॥ ३७ ॥

इति प्रसूतविधानम् ।

—०००—

इति गर्भदशाविधानं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ।

चतुर्विंशोऽध्यायः ।

श्रीकौमारदशाविधानमधुना संक्षेपतःकीर्त्यते

सज्जातस्य विधिःशिशुग्रहवलिर्वालाभिधानक्रिया ।
 वेधःकर्णयुगस्य निष्क्रमविधिर्गेहाक्षतः प्रासनं
 सौरश्चेति चय क्रमेण विधयस्तस्माच्च सन्दर्शिता ॥ १ ॥
 कुमारग्रहनाशाय बालारिष्टजयाय च ।
 ग्रहाणां सम्प्रसादाय जातकर्म विधीयते ॥ २ ॥
 जातकर्मविधिं प्राहुः कुमारे जातयात्रके ।
 भाभाभिकर्त्तनस्नानादथवा स्तनपानतः ॥ ३ ॥
 त्रिष्वतीतेषु कालेषु शुभयोगे शुभोदये ।
 जातकर्म ततःकुर्यादायुःश्रीवृद्धिहेतवे ॥ ४ ॥
 तातः शुचिस्नानविभूषिताङ्गः प्रमोदवान् मङ्गलगलवादवादै ।
 आनन्दितः शङ्खमुदङ्गनादैः कलामिवेन्दोस्तनयं निरीक्ष्य ॥ ५ ॥
 दूर्वाक्षतमन्त्रतधुपदीपैर्नात्वा ततोरिष्टग्रहात्मघानम् ।
 तद्धान्यपन्नोर्ध्वगतः कुमारमाग्राय शीर्षे जपमारभेत ॥ ६ ॥
 लघ्नायाहं ददामि त्वां तदह्ने तन्निशे ततः ।
 सोऽप्यहोरात्रकालाय सोऽर्द्धमासाय दास्यते ॥ ७ ॥
 सम्पूर्णाय मासाय समर्तुभ्यः प्रदास्यति ।
 सबत्सराय ते दधुरसावन्दशताय च ॥ ८ ॥
 तत्तुभ्यमभयं दद्यादित्येवमभयं वदन् ।
 प्राङ्मुखो मूर्ध्नि हेमाम्भः शीकरैरभिषिञ्चतु ॥ ९ ॥
 सप्तवारोदृश्च कर्त्तव्यो द्वादशे दशमेऽथवा ।
 षोडशेवापि दिवसे द्वात्रिंशे वापि जन्मतः ॥ १० ॥
 बालैः सेव्या वचासाज्या सदुग्धावाय तैलयुक् ।
 यष्टिकां सङ्क्षयपुष्पिं वा बालः क्षीरान्वितां पिबेत् ॥ ११ ॥
 चाशूपसम्पदसायुर्वलं श्रीश्च प्रवर्द्धते ।
 वचाज्याग्निशिखावाशा युष्टी कृष्णा निशागदम् ॥

सयष्टिसैन्धवं बालं प्रातर्मध्याकरं लिहेत् ॥ १२ ॥

इति जातकर्मविधिः ।

—000—

अथ जातदिने वत्सं गृही गृह्णाति पद्मिनी
 गात्रोद्वेगा निराहारा लालाग्रीवाविवर्त्तनम् ॥ १३ ॥
 तच्चेष्टितमिदन्तस्य मन्त्राणाञ्च बलिं हरेत् ।
 मत्स्यमांसस्युराभक्तगन्धस्रग्दीपधूपितैः ॥ १४ ॥
 लिम्पेत्तद्वनकीलोध्र मञ्जिष्ठातालचन्दनैः ।
 महिषाक्षेण धूपश्च द्विरात्रे भीषणी ग्रही ॥ १५ ॥
 तच्चेष्टाकाशनिःस्वासौ गात्रसङ्कोचनं मुहुः ।
 साजमूत्रैर्लिपेत्कृष्णा सेव्यापामार्गचन्दनैः ॥ १६ ॥
 गोशृङ्गदन्तकेशैस्तु धूपयेत्पूर्ववद्बलिम् ।
 ग्रही त्रिरात्रे घण्टाली तच्चेष्टाक्रन्दनं मुहुः ॥ १७ ॥
 जृम्भनं स्तनितत्रासो गात्रोद्वेगमरोचकम् ।
 केशराञ्जनं गोहस्तिदन्तसाजपयो लिपेत् ॥ १८ ॥
 नखराजीं निम्बदलेर्धूपयेच्च बलिं हरेत् ।
 ग्रही चतुर्थी काकोली गात्रोद्वेगः प्ररोदनम् ॥
 फेणोद्गारो दिशादृष्टि कुल्माषैः सर्पपैर्बलिः ॥ १९ ॥
 गजदन्ताहिनिर्मोकावाजीमूत्रैः प्रलेपयेत् ।
 प्रदकारितुं ग्रही षष्ठी त्रासो मोहप्ररोदनम् ॥ २० ॥
 निराहारोऽङ्गाविषेपो हरोन्मत्तादिकाबलिम् ।
 राजीगुग्गलुकुष्ठेभदन्ताज्यैर्धूपलेपने ॥ २१ ॥
 मुक्तकेशी ग्रही बालं दिने गृह्णाति सप्तमे ।

- नादःप्ररोदनं काशःपृतिगन्धश्च जृम्भणम् ॥ २२ ॥
 धूपो व्याघ्रनखैर्लेपो वचामूत्रत्वगामयैः ।
 त्रिदण्डी चाष्टमी जिह्वा चालनं वासरोदनम् ॥ २३ ॥
 दिशानिरीक्षणं देयो मत्स्यादिः सर्वतो बलिः
 वचालमुनसिद्धार्थहिङ्गुभिर्धूपलेपने ॥ २४ ॥
 महामहेसी नवमी तच्चेष्टा वासरोदनम् ।
 षट्तेजनोर्ध्वनिःश्वासौ स्वमुष्टिद्वयत्वादनम् ॥ २५ ॥
 वक्रचन्दन कुष्ठोग्रा सर्पपैलेपयेच्छिथुम् ।
 कपिरोमनखैर्धूपदशमी रोदनी ग्रही ॥ २६ ॥
 तच्चेष्टा रोदनं शश्वत् सुबन्धो नीलवर्णता ।
 धूपो निम्बेन कुष्ठोग्रा राजीसर्जरसैर्लिपेत् ॥ २७ ॥
 बलिश्च निर्हरेल्लाजाकुलमापचरकोदनैः ।
 यावच्चयोदशाहं स्यादेवं धूपादिका क्रिया ॥ २८ ॥
 गृह्णाति मापिकं वत्सं पूतनासकुणी गृही ।
 काकवद्रोदनं स्वासो गृध्रगन्धोऽग्निमीलनम् ॥ २९ ॥
 रक्तमूत्रश्च कृच्छ्रेण गोदन्तनखधूपनम् ।
 पीतवस्त्रं दिशेद्रक्तं स्रग्गन्धं तैलदीपनम् ॥ ३० ॥
 त्रिविधं पायसं मद्यं तिलं मांसं चतुर्विधम् ।
 करजायो यमदिशि सप्ताहं तैर्वलिं हरेत् ॥ ३१ ॥
 द्विमासिकश्च मकुटा वपुःपीतश्च शीतलम् ।
 स्नानपानं न रोचेत् तच्छुद्धिं मुखशोषणम् ॥ ३२ ॥
 श्रीवाचि वृत्तनिष्पन्दाः पायसं तिलतण्डुलम् ।
 अपूपमोदनं दीपं पुष्पगन्धांशुकानि च ॥ ३३ ॥
 कृष्णानि दीपयेत्तस्य दीपं तैलेन सर्वतः ।
 धूपयन्निम्बपत्रैस्तु कुशुम्भलघुनीपुतैः ॥ ३४ ॥
 तृतीया गोमुखी तस्याश्चेष्टा निद्रा प्ररोदनम् ।

गोगन्धो मधुगन्धो वा विन्मूत्रश्रवणं तथा ॥ ३५ ॥
 जपाभियद्गु पललं कुल्माषं शाकमोदनम् ।
 क्षीरञ्च पिण्डकं दीपं दत्त्वा प्राच्यं बलिं हरेत् ॥ ३६ ॥
 मध्याह्ने पञ्चपत्रेण स्नानं धूप्येत सर्पपैः ।
 चतुर्थी पिङ्गला गात्रशोषणं दारुणो रवः ॥ ३७ ॥
 विश्रम्भेन पयःपानम्पूतिगन्धः सिता तनुः ।
 भुजस्य कम्पनं तस्याश्चिकित्सा न विधीयते ॥ ३८ ॥
 पञ्चमी लवना गात्रसादनं मुखशोषणम् ।
 श्रद्धया फलयसम्पानं पीतवर्णं प्ररोदनम् ।
 मत्स्यमांशाज्जशाकाद्यैः पिष्टभैर्दैर्बलिं हरेत् ॥ ३९ ॥
 मध्याह्ने दक्षिणाशया षण्मासे पङ्कजी ग्रही ।
 तच्चेष्टारोदनं कुक्षिशूलनं विक्रमस्वराः ॥ ४० ॥
 शिखिकुक्कुटमेपाणा मास सक्तुकुलत्थकम् ।
 मांसोदनं सुरापुष्पगन्धादिस्तैर्बलिं हरेत् ॥ ४१ ॥
 शीतला सप्तमे मासे निराहारोऽङ्गमादनम् ।
 दन्तखाद्याद्यति गन्धः समापाजसुरातिलैः ॥ ४२ ॥
 पद्मादिपुष्पकुल्माषपिष्टशाकैर्बलिं हरेत् ।
 अष्टमे यमुनामोहस्तनितं मुखशोषणम् ॥ ४३ ॥
 स्फोटिकाः सर्पपाकारास्तर्ज्वगात्रेषु कम्पनम् ।
 चिकित्सा नच कर्त्तव्या नवमी कुम्भकर्णिका ॥ ४४ ॥
 अश्रद्धया पयःपानं तच्छार्ददारुणो ज्वरः ।
 रोदनं घाटलो गन्धी मांसं मत्स्यसुरापयः ॥ ४५ ॥
 कुल्माषमंत्रं पललं गन्धपुष्पञ्च दापयेत् ।
 ऐशानीं दिशमाश्रित्य मध्याह्ने बलिमाहरेत् ॥ ४६ ॥

- . तापसी दशमे मासे निराहारोऽक्षिमलिनम् ।
 उद्वेदनञ्च गात्राणां पीचं रक्तमयोदनम् ॥ ४७ ॥
 घण्टा पताका पिष्टोत्था मत्स्यमांससुरासवम् ।
 सौम्यायां दिशि मध्याह्ने बालिमेभिःसमाहरेत् ॥ ४८ ॥
 बालिमेकादेशे मासे ग्रही शृङ्गाति राक्षसी ।
 तच्चिह्नं नेत्रयोरन्ध तस्य नैव चिकित्सितम् ॥ ४९ ॥
 चपला द्वादशे मासे वासःस्वासश्च चेष्टितम् ।
 कुल्माषपुष्पदग्धान्नतिलचूर्णैर्विधानवित् ॥ ५० ॥
 माहेन्द्रदिशि मध्याह्ने सप्तरात्रि बलिं हरेत् ।
 एताःस्युर्मांसिकं ग्राह्यं पूतनापदपूर्वकात् ॥ ५१ ॥
 द्वितीये वत्सरे बाल ग्रही शृङ्गाति यातना ।
 पतनं रोदनं दाहो निराहारोऽक्षिमलिनम् ॥ ५२ ॥
 मत्स्यमांसं तिलं मद्यं गुलं स बोलिका दधि ।
 कुल्मापलाजागन्धादिस्तैः प्राच्यां बलिमाहरेत् ॥ ५३ ॥
 स्नानं पञ्चदलैर्घूपं केशगोदन्तगोक्षुरैः ।
 तृतीये वत्सरे बालं ग्रही शृङ्गाति रोदनी ॥ ५४ ॥
 विन्मूत्रसक्तसमिश्रज्वरो हस्तस्य कम्पनम् ।
 मरोदन मुहुर्गात्रं पद्मकेशरसत्रिभम् ॥ ५५ ॥
 गुलोदन तिलं पूषं कुल्माष स्वन्नफलं शृपम् ।
 दधिसक्तुफल लाजा मतिमाशालिपिष्टजा ॥ ५६ ॥
 एभिःस पुष्पगन्धाद्यैः प्राच्यां दिशि बलिं हरेत् ।
 स्नापयेत् पञ्चपत्रैस्तु घूपैराजीफणित्वचा ॥ ५७ ॥
 चतुर्थे चटकासोमो ज्वरःसर्व्वार्ज्जसादनम् ।
 अवीक्षणं मन्दाहारो वामपादस्य कम्पनम् ॥ ५८ ॥

तिललाजाभकुल्माष मत्स्यमांससुरादधि ।
 मतिमां फलकस्याञ्च कौवेर्यां दिशि दापयेत् ॥ ५९ ॥
 स्नान पञ्चदलैर्धूपः पिञ्जेन क्षुररोमाभिः ।
 चञ्चला पञ्चमे वर्षे ज्वरस्त्रासोऽङ्गसादनम् ॥ ६० ॥
 बालस्य तिलकृष्णाभैः कालेऽनुक्ते बलिं निशि ।
 धूपयेत् मेघशृङ्गेण स्नानं स्यात् पञ्चपत्रयुक् ॥ ६१ ॥
 पलासो दुम्बरास्वत्थवटविल्वदलं हितम् ।
 धावती वत्सरे षष्ठे वैवर्णं मुखशोषणम् ॥ ६२ ॥
 उद्वेजन बहुमुखसवणं गात्रसादनम् ।
 तिलोद्भवसुरामत्स्यमांसैः पञ्चसुरादधि ॥ ६३ ॥
 क्रसरं पायसञ्चैभिः सप्तरात्रि बलिं हरेत् ।
 स्नानं पञ्चदलैर्धूपो लघुनीकेशरादिभिः ॥ ६४ ॥
 सप्तमे यमुनाच्छादिनाना होरोऽङ्गसादनम् ।
 मत्स्य मांस सुरासक्तुकसरम्पायसं दधि ॥ ६५ ॥
 एभिः स बोलिकापूपैस्त्रिरात्रि च हरेद्बलिं ।
 स्नानं पञ्चदलैर्धूपो गोशृङ्गक्षुररोमाभिः ॥ ६६ ॥
 जाते चेदष्टमे वर्षे निराहारः प्रकोपनम् ।
 मत्स्यमांसं दधि क्षौद्रं घृतार्जं पायसं पयः ॥ ६७ ॥
 एतैश्च क्रसरापूपैर्बलिं दत्त्वा र्द्धरात्रतः ।
 चत्वरस्ते तिलैः कुण्डे पञ्चाहममुना हुनेत् ॥ ६८ ॥
 कुष्माण्ठिनी भगवती रजनी समुदिताधुना ।
 शापयति भुञ्चदह सरवालकान् गच्छ ॥ ६९ ॥
 राजी निम्बदलैर्धूपः कालिनी नवमी ब्रह्मी ।
 सत्चेष्टा गर्जनं त्रासो बाह्योरस्फोटनं मुहुः ॥ ७० ॥
 बलिः स्यात्क्रसरापूपसक्तुकुल्माषपायसैः ।
 ॐ मुञ्चपञ्चदहजय आगच्छ बालिके ॥ ७१ ॥

अनेन पूर्ववदबुध्वा कुर्यात् स्नानं सधूपनम् ।
 दशमे कलहंसौ स्यादाहोऽद्भुतशता श्वरः ॥ ७२ ॥
 बोलिकापूपदध्यत्रैः पञ्चरात्रि वलिं हरेत् ।
 लेपयेत्तं वचाकुष्ठलघुनैः सर्पपान्वितः ॥ ७३ ॥
 धूप निम्बदलैः कुर्यात् सगोरोमगजद्विजैः ।
 एकादशे देवदत्ती हासः पानाशनं बहु ।
 विकारा बहवोऽङ्गानां नित्यं बलहीनधावनम् ॥ ७४ ॥
 यामिषामीतिविन्मूत्रस्रवणं स्वष्टे सणम् ।
 गानोद्बेगोऽक्षिरोगश्च क्रीडनं निष्टुरं वचः ॥ ७५ ॥
 कौद्रवाश्रं लाजदधि कुल्माषपूपबोलिकाः ।
 पक्वं मांसं स्विन्नयत्स्यं यद्यं पुष्पं हयारिजम् ॥ ७६ ॥
 बलिः स्यात् कुंकुमाढ्यैः स्यात् स्नापनं पञ्चमात्रिकम् ।
 धूपयेत्तगरोपेतैर्महिषाक्षनखामयैः ॥ ७७ ॥
 बालिका द्वादशे वर्षे श्वासो नयनयोर्गदः ।
 काकारवश्च तच्चेष्टा शाककुल्माषसक्तवः ॥ ७८ ॥
 बोलिकामोदकापूपसक्तुलाजपयोधृताः ।
 गुलं पक्वं मत्स्यमांसं त्रिराश्रं तैर्बलिं हरेत् ॥ ७९ ॥
 राजिनिम्बदलैर्धूपो वायसी च त्रयोदशे ।
 तच्चेष्टा मुखवाद्याङ्गं सादनं मुखशोषणम् ॥ ८० ॥
 रक्तान्नगन्धमालाद्यैर्बलिः पञ्चदलैः श्रवः ।
 राजीनिम्बदलैर्धूपो यक्षिणी च चतुर्दशे ॥ ८१ ॥
 शूलनं श्वरदाहौ च पिबेच्चाभ्यक्षयेत् घृतम् ।
 शाल्योदनं सुरामांसमत्स्यकुल्माषपायसैः ॥ ८२ ॥
 सलाजकपरैर्दद्यान्मध्याह्ने त्रिदिनं बलिम् ।
 स्नानं पञ्चदलैः कुर्यान्मुञ्चकास्यात् त्रिपञ्चके ॥ ८३ ॥

तच्चेष्टासृक्श्रवःशश्वत् कुर्यान्नात्र चिकित्सितम् ।
 वानरी षोडशे भूमौ वादो निद्रा सदा ज्वरः ॥ ८४ ॥
 पायसं केवलं पूषं कुल्माषं क्रपरं सुरा ।
 एतैःसफलगुपैःकुष्ठैः प्रदोषे त्रिदिनं बलिः ॥ ८५ ॥
 ज्ञानं पञ्चपत्रेण धूपनं चन्दनेन च ।
 पद्मगन्धीसप्तदीशे मात्रोद्भवेगःप्ररोदनम् ॥ ८६ ॥
 मुञ्चामीतिवचोहासः स्नापयेत् पञ्चपत्रकैः ।
 कुल्माषक्रपरापूषातिलापिष्टाब्रफलगुपैः ॥ ८७ ॥
 सलाजदधिभिःमान्द्यां मध्याह्ने त्रिदिनं बलिः ।
 धूपेनवाजगोष्टङ्गैः कुमारी बालिका ततः ॥ ८८ ॥
 पूर्वाञ्च वर्षिका ग्राह्य कुमारीपदपूर्विका ।
 तच्चेष्टा वमनं स्वाशो निराहारोऽङ्गसादनम् ॥ ८९ ॥
 नास्ति तस्य चिकित्सैवं मोक्ता बालग्रहाःपृथक् ।
 ओंचामुण्डे सावरीकण्ठनकेशी भगवति ह्रीहुं ॥ ९० ॥
 मुञ्च रक्षां कुरुकुरुबालिं शुद्धफट् ।
 बालग्रहेषु बलिदानकृदेष्टमन्त्रः ।

॥ * ॥
 ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च स्कन्दो वैश्रवणस्तथा ।
 रक्षन्तु त्वरितं बालं मुञ्चयन्तु कुमारकम् ॥ ९१ ॥
 नीराञ्जनाय बलिकर्मविधौ स्मृतोऽयम् ।

ह्रीकुप्पाण्डकारिणं दूषणा
 भगवती चामुण्डेओंमुञ्च ॥
 दहसरबालकान् गच्छ गच्छ
 होमंतिलाविभिरत्रैःकरोतु मन्त्री ॥
 चामुण्डे नमोऽहिन्वेषु ओंह्रीदिष्टग्रहान्हुं तत्र ।
 गच्छन्तु गुप्सुका यत्रस्थानकुरुकुरु रुद्रो ज्ञापयति ॥

स्यात्सर्वकर्मकयञ्चवरोभिषेके ॥ चण्डी सकण्ठाविनली
 विनिष्टौचान्तःसनासार्द्ध शशीवचण्डम् ॥ हुंफट्
 शिरोऽन्तो यनुरेषह्न्यादवालग्रहान् क्लृप्तनपादिकर्म ॥
 तारालयुग्ममुदकं शिर एभिरजैः
 शक्तिघ्नता च शिशुना चवती शशाङ्के ।
 अर्द्धेन्दुर्देवहिरण्योवदनैः परीत-
 चक्रं तदाद्यु शिशुरोदनमुत्तिष्ठति ॥ ९२ ॥
 हृतिपालग्रहविधिः ।

प्राक्पणे द्वादशे साधो दशमेऽहनि जन्मतः ।
 वैश्यस्तु षोडशे शूद्रो द्वात्रिंशे नाम कारयेत् ॥ ९३ ॥
 वृत्तराशुभविष्टायां रेवंतीदक्षयोरपि ।
 मूलषारुणिपुण्येषु श्रवणादिसयोरपि ॥ ९४ ॥
 रोहिणीस्वातिमैत्रेषु सोस्तवं नाय कारयेत् ।
 उक्तावपिव्यतिक्रान्तौ सहाभ्यासनेन वा ॥ ९५ ॥
 विदोपास्तिययःशस्ताः सौम्यवारोदयादयः ।
 द्वादशस्थानगा नेष्टाः सर्वे स्फुर्नामकर्मणि ॥ ९६ ॥
 राशयस्तु स्थिरश्रेष्टाः द्विस्वभावाः शुभैर्युताः ।
 शिष्टास्तु सद्यभाश्चापि नेष्टाः स्फुर्नामकर्मणि ॥ ९७ ॥
 त्रिपढायगताः पाषाश्चन्द्रो लग्नगतःशुभः ।
 शुक्रो भवो गुरुःकेन्द्रे व्ययं शुद्धञ्च शोभनम् ॥ ९८ ॥
 मेपादिपदसु युगलोकघनं जयाग्नि
 रामद्विकाश्चरगताः कथिताः क्रमेण ।
 काष्ठास्तुलादिषु च पञ्चसु पञ्चवर्गाः
 याथा भवन्ति लिपयश्चरमे च राशौ ॥ ९९ ॥

राज्यलाभोपकाराय प्रारभ्यारिःखरःकुरुः ।

गोपालककुटिम्भायफुल्लायीत्यक्षरःक्रमः ॥ १०० ॥

अस्विन्यादिषु विज्ञेयः स्वरान्तौ स्वतीयुजौ ।

लचटतपादावर्गाःकुञ्जभृगुबुधजीवभानुपुत्राणाम् ।

शशिनो याद्या वर्गाः स्वरास्त्वकारादयोर्कऽस्य ॥ १०१ ॥

सर्वादिमध्यान्तगलौ त्रिकौ तौ

।अत्रौभ्योजरौस्तौ च गणाः क्रमात्ते ।

भूस्वर्गचन्द्राम्बुविवस्वदग्नि

वाव्यम्ब्वराख्याश्च तथा स्युरष्टौ ॥ १०२ ॥

शुभाःस्युःस्थिरराशीनां सित्तिचन्द्रार्कयायवः ।

चराणाश्चैव राशीनां द्योसमुद्राम्बरानिलाः ।

शोभनाः द्विस्वभावानामिन्दुसित्तिनभोनलः ॥ १०३ ॥

ग्रहनक्षत्रराशीनामक्षरैश्च गणेरपि ।

सुहृन्नामाक्षरं मायं युग्माक्षरसमाह्वयम् ॥ १०४ ॥

इदं विधानमुद्दृष्ट गीतेऽपि श्लोकबन्धने ।

वीरनाम्नि च मन्त्रे च मित्रेऽपि च विशेषतः ॥ १०५ ॥

वालिशं भुषयेत् प्राज्ञो बलवैः कीटदामभिः ।

अष्टाविंशे दिने चाथ द्वाविंशे वापि जन्मतः ॥ १०६ ॥

इति नामविधिः ।

—०—

कर्णवेधेऽद्भ्रहानिःस्यात्तया लक्ष्मीक्षयो भवेत् ।

इति मत्वा न कुर्वन्ति केचिच्छ्रवणवेधनम् ॥ १०७ ॥

अद्भ्रहानिर्यादि प्राहुः कर्णवेधनमात्रतः ।

कथं नु विदधीरन्ते पूर्व्वतो नाभिकर्तनम् ॥ १०८ ॥

सतः शास्त्रानुसारेण विधेयं श्रुतिवेधनम् ।

जन्मतो दशमे चाहि द्वादशे वाय षोडशे ॥ १०९ ॥
 सप्तमे मासि वा कुर्यादष्टमे वा विचक्षणः ।
 उक्तकालव्यतिक्रान्तावायुग्याब्देऽपि कारयेत् ॥ ११० ॥

पुण्यादिति श्रवणसोमशिवश्रविष्ठाः
 तिष्योत्तराश्वयसहस्रकराः मशस्ताः ।
 पञ्चाष्टमीविराहितास्तितथयो विरिक्ता

विष्टीतराश्च शुभदाः शुभवासराद्याः ॥ १११ ॥

वृषवर्जाः स्थिराः सर्वे न शुभा मकराजहो ।
 मध्यमा अवशिष्टास्तु शोभनाः कर्णवेधने ॥
 हन्ध्रारिव्ययगोनेष्टो गुरुः शेषेषु शोभनः ।
 सुतरन्ध्रगताः सौम्याः नेष्टाः स्युः कर्णवेधने ॥ ११२ ॥

पदसप्ताष्टमगः शुक्रो न शुभोऽन्यत्र शोभनः ।
 हन्दुस्तृतीये पुत्रस्त्री धर्मकर्मयोगः शुभः ॥ ११३ ॥

विशुद्धमष्टमस्थानं पापाश्च त्रिपटायगाः ।

लग्नं दृष्ट्वा तिस्रं शोभने कर्णवेधने ॥ ११४ ॥

अभ्यर्च्य दैवज्ञाभिपग्वरेण्यौ समङ्गलं शङ्खमुदङ्गनादैः ।
 यथाक्रमं दक्षिणवामकर्णौ पुंसस्त्रियोस्तौ विपरीतवेध्यौ ॥ ११५ ॥

कुटजं नरवीरश्च साङ्गर्ली चित्रकं तथा ।

अपामार्गोऽश्वगन्धा च शुष्कं संचूर्ण्य तैलयुक् ॥ ११६ ॥

लेपयेत् कर्णवलयन्तु मांसलावस्थिरा भवेत् ।

इदं सर्वत्र निर्दिष्टं मूनावयवपूरणे ॥ ११७ ॥

अश्विनीहस्तयैत्रेषु शुभवारांशकोदये ।

सम्पूर्णमण्डले चन्द्रे दापयेच्छ्रुतिभूषणम् ॥ ११८ ॥

संज्ञा लोके पशुनाञ्च दाशानाश्च विधीयते ।

शुभार्ता दाहविच्छेदे कर्णवेधविधिर्यथा ॥ ११९ ॥

इति कर्णवेधविधिः ।

—०००—

उपनिष्क्रमणं नाम ग्रहात्मयमनिर्गमः ।

आयुस्तेजोबलोद्दीप्तेर्विधिरेष विधीयते ॥ १२० ॥

चतुर्थे मासि भूदेवास्तृतीये वसुधाभुजः ।

विंशोऽन्नमासने कुर्युः शुद्रास्तु द्वादशेऽहनि ॥ १२१ ॥

मिभोत्तरमयतुरङ्गमृगश्रविष्ठा

राधाविधात्रयधुजिद्भगनाःप्रशस्ताः ॥

कन्यातुलानिमिषष्टश्रिकराशयश्च

शस्ता विदोपतिथयोऽपि च सौम्यवाराः ॥ १२२ ॥

भूरिपुण्यनिकरं सतोरणं तोयपूर्णकलसोपशोभितम् ।

धूपगन्धबलिपूजितं द्विजं प्रोक्तवेदमिह मण्डपं शुभम् ॥ १२३ ॥

मातुली वा पिता बालं शुचिस्नानविभूषितम् ।

मण्डपं तदुपानीय धान्यपद्मे निवेश्य च ॥ १२४ ॥

सूर्यं सन्दर्शयेत्तस्मिन् सादरञ्च प्रणामयेत् ।

अथ दूर्वाक्षते रत्नहेमाम्भोर्भञ्ज्यं च सेचयेत् ॥ १२५ ॥

इत्युपनिष्क्रमणविधिः ।

—०—

अत्रेन स्फीयते लोकस्त्रिवर्गश्च प्रवर्त्तते ।

भोक्तृभोज्यानवत्केतत् प्रवक्ष्ये लक्षणं लघु ॥ १२६ ॥

ब्रह्मसत्रिययोः शस्ता शुग्मा मासाः शुभमदाः ।

अभिष्टा विषमा मासाः भोजने वश्यशूद्रयोः ॥ १२७ ॥

पञ्चशद्विंशत्यत्रात् पश्चात्त्रिदशतपष्टिकात् ।

अर्द्धांशे चोत्तमा शुक्तिर्मासकालस्तु सावणात् ॥ १२८ ॥

पौष्णादितीन्दुहस्ताभित्वद्वावायव्यविष्णवम् ।
 रोहिणीचैत्रतिष्येव वारुणा चोत्तरत्रयम् ॥ १२९ ॥
 श्रविष्ठा च तथा हेते पौडशाब्जासने शुभाः ।
 भोक्तुर्नवत्वे सम्प्रोक्तास्ते च नूतनभोजने ॥ १३० ॥
 मघा विशाखा मूला च शिष्टा नेष्टास्त्रयोऽपि च ।
 शिष्टे तु भरणी कैश्चिच्छुभदृष्टाच्छुभाः स्मृताः ॥ १३१ ॥
 पक्षाच्छुभश्च विष्टिश्च रिक्ताश्चैव विवर्जयेत् ।
 शुभानां विगतेन्दनां वारासाद्याः सुशोभनाः ॥ १३२ ॥
 वृषचापघटाः कन्यातुलानक्रमृगाधिपाः ।
 कर्किकत्वे ते शुभाः प्रोक्ता नवत्वे भोक्तृभोज्ययोः ॥ १३३ ॥
 कुजक्षेत्रश्च मीनश्च न कदाचिच्छुभमदम् ।
 मध्यमं मिथुनं प्रोक्तं राशीनां केवलं फलम् ॥ १३४ ॥
 निन्दिता भोजने जन्मविपत्तयारिमृश्वरः ।
 ग्रहाः कर्मगताः सर्वे शिशोः प्राणविनाशकाः ॥ १३५ ॥
 कुजोऽष्टमे राशी लगे मस्ये सितचन्द्रजौ ।
 नेष्टौ बुधमहीपुत्री तथैषाष्टमधर्मगौ ॥ १३६ ॥
 भुक्तौ शुभकरो योगो जीवे केन्द्रे त्रिकोणगे ।
 त्रिपदायास्तथैकस्मिन् कूरे बलसमन्विते ॥ १३७ ॥
 इन्दुस्तत्कर्मकर्ता चेच्छुभांशे शुरुवीक्षितः ।
 शुभो यदि बली केन्द्रे योगोऽयं बहुसिद्धिदः ॥ १३८ ॥
 शुके पक्षे शुभांशस्ये चन्द्रे जीवे त्रिकोणगे ।
 शुके च कण्टके लग्ने योगोऽयश्च मृतौपमः ॥ १३९ ॥
 नानाविधैर्भद्रलक्षण्यनादैः पुण्याहघोषेण च मोदमानम् ।
 बालं शुचिस्नानविभूषिताङ्गं

पिता च मातापि च भोजयेत्तम् ॥ १४० ॥

पूर्णेन्दुमण्डलं तत्स्थं जलं वा चतुरीयकम् ।

ध्यात्वा तं भोजयेदेवमायुरारोग्यमश्नुते ॥ १४१ ॥

शुभाङ्गस्थे निशानाथे रोहिण्यां पितृभेऽथवा ।

बह्मसादिफलान्यद्यात् सिंहलग्ने शुभेक्षिते ॥ १४२ ॥

फलाग्रभुक्तौ तु क्षयः प्रपूनःपर्णाग्रभुक्तावजलक्षिकौ च ।

शूलो सणो वाजिगजोपभुक्तो बालाग्रभुक्ताविव सर्वमाहुः ॥ १४३ ॥

नवे कनकपात्रादौ कटकादौ च नूतने ।

अन्नप्रासनवत् प्राहुर्विधानं विंधिवेदिनः ॥ १४४ ॥

इत्यन्नप्रासविधिः ।

—०००—

कुर्वन्त्यकाले ये क्षौरं तेषां वर्षशतायुषाम् ।

अवर्गामरणभङ्ग्येति ततः क्षौरं विचारयेत् ॥ १४५ ॥

तृतीयेऽब्दे क्षिपोर्गर्भात्पञ्चमे सप्तमे ऽपि वा ।

सहोपनयने वापि केचित् क्षौरविधिं जगुः ॥ १४६ ॥

वर्जयेद् दधिमासश्च दक्षिणायनमेव च ।

उपरागावसानश्च मूढत्वं जीवशुक्रयोः ॥ १४७ ॥

चित्राश्विनीमृगशिरादिदिहस्तपौष्णा

उपेष्टामुरेदयहरयः प्रवरास्तु चौलं ।

स्वात्युत्तराश्वयधराम्बुधयश्च मध्यः

सौम्योदयांशकादिनानि शुभावहानि ॥ १४८ ॥

पर्वरिक्ताष्टमी पष्टी मतिपद्मादशी तिथिः ।

वर्जनीया शुभाः केचिन् पूर्णश्च द्वादशी विदुः ॥ १४९ ॥

वनारससंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना बुलभा उत्तमोत्तमाः केचिद्बलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्मा-
हकमहाशयैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययञ्च =) देयः । अन्यैर्म-
हाशयैर्यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मूल्यं प्रापणव्ययञ्च =) देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

ह० भा०

सिद्धान्ततत्त्वविशेष खण्डानि ५	५ ०
अर्धसङ्ग्रह अष्टौजीर्मापानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीत शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् समाख्ये ख० ६ ६ ०	६ ६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागोडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड २)	५ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
रघुशेखरदीपः किरणायलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रह खण्डानि ५	५ ०
शैलकम्पतिश्रिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रणीत शुक्लयजुस्सर्वांशुकमसूत्रम् समाख्यम् ३ ०	३ ०
श्रुतप्रेदीयशौनकाप्रातिशाख्य समाख्यम् खण्डानि ४	४ ०
(वृहत्) वैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४	४ ०
प्रियरत्नोपन्यासः सटीकवाक्यसुधासहितः खण्डे २	२ ०
तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविचरणस्य व्याख्यानम्) ख० ८ ८ ०	८ ८ ०
वेदान्तदीपः (श्रीभगवद्भगवानुवाचाचार्यविरचितः) खण्डानि ३ ३ ०	३ ३ ०
दुष्टटीका खण्डानि ४	४ ०

यातञ्जलदर्शनम्। श्रीरामानन्दयतिवृत्तमणिप्रभाऽऽख्यवृत्ति	स० १	०
व्याकरणमिताक्षरा । श्रीमदश्वमेधप्रणीता खण्डानि	६	०
रसमञ्जरी । व्यङ्ग्यार्थकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता ख०	३ ३	०
भेदधिकार' व्याख्यासहित. श्रीमदण्णयदीक्षितकृत उपक्रमप-		
राक्रमसहित' खण्डे २	२	०
योधसारो नरहरिकृत. तच्छिष्यदिवाकरकृतटीकया स० ख०	५ ५	०
ब्रह्मसूत्रदीपिका श्रीमच्छङ्करानन्दभगवद्विरचिता ।	१	०
वैवस्वतामधेनु अर्थात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थ ।	२	०
श्रीमदण्णभाष्यम् । श्रीधीवल्लभाचार्यविरचितम् ।		
गोस्वामिश्रीपुरुषोत्तमजी महाराजविरचितभाष्यप्रकाशाख्य-		
व्याख्या समेतम् ।	३	०

ब्रजभूषण दास और कम्पनी

बादनीचौक के उत्तर नई सड़क बनारस

BENARES SANSKRIT SERIES;

A COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
FACULTY OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R. T. H. GRIFFITH, M. A., C. I. E.

AND
G. THIBAUT, Ph. D.
No 116

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

सङ्क्रायाम् हस्तवनगल्पनामकेमहाविहारेऽभ्युपितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताजनचण्डीसङ्कराजवरेण सङ्कलिता ॥
DAIWAGNAKÂMADHĒNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavumadarsî Sangharâja
Mahâsthavira of the Hastivanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev C. A. Seelakkhandha
Sthavira of the "Sulabimbârâma" Vihâra,

DODANDUWA, CEYLON

& Sektarama Upâdhyaya, Sanskrit College Benares.
Fasciculus III

BENARES

Published by the Proprietors Messrs Braj B Das & Co.,
AND SOLD BY H. D. GUPTA

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depot.

Printed at T. P. W. & the Vidyâ Vilâs Press,
BENARES

1906.

सूचीपत्रम् ।

गणपाठः	०	४	०
गोलप्रकाशः	२	८	०
गगलहरी	०	१	०
गुरसारणी	०	४	०
जातकतरंगम्	०	१२	०
तत्त्वदीप	०	१	०
तत्त्वसंग्रहः	०	१	०
दत्तकमीमांसा	०	८	०
धर्मशास्त्रसंग्रहः	०	१	०
धातुपाठः (शिला -)	०	२	०
धातुरूपावली	०	२	०
नैपथ्य चरित नारायणी टीका टाइप	४	॥	०
परिभाषापाठः	०	१	०
पाणिनीर्याशिक्षा भाष्यसहिता	०	२	०
प्रथम परीक्षा	०	२	०
प्रथमपुस्तक हिन्दी	०	१	०
प्रश्नभूषणम् (प्रश्न विचार का बहुत उत्तम ग्रन्थ)	०	४	०
बीजगणितम् (म० म० प० सुधाकरकृतटिप्पणीसहितम्)	१	८	०
मनोरमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	१	०	०
लघुकौमुदी टिप्पणीसहिता	०	४	०
लघुकौमुदीभाषाटीका	४	०	०
लक्षणावली	०	२	०
लङ्गावली (म० म० प० सुधाकरकृतटिप्पणीसहितम्)	१	०	०
वसिष्ठसिद्धान्तः	०	१	०
विष्णु महस्वनाम	०	१	०
शब्दरूपावली	०	१	०
शृङ्गार समशती	१	८	०
समासचक्रम्	०	१	०
समाम्बन्धिका	०	१	०
सरस्वतीकण्ठाभरणम्	३	०	०
साङ्ख्यचन्द्रिका टिप्पणीसहिता	०	८	०
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	०	६	०
सिद्धान्तकौमुदी	३	०	०
सिद्धान्तमुक्तावली दिनकराटिप्पणीसहिता	३	०	०
उपसर्गशक्ति	०	१	०
शेषकौमुदी	०	६	०
शेषसहिता	२	०	०

स्त्रीणां वारादयश्चेन्दोर्विमाणान्तु शुभा रवेः ।
 क्षत्रियाणां समासूनोः पातङ्गेर्वैश्यशुद्रयोः ॥ १५० ॥
 आधानजन्मनक्षत्रवैनाशिकगते विधौ ।
 अष्टमं राशिमाप्ते च क्षौर मृत्युकरं भवेत् ॥ १५१ ॥
 आकीकेरश्च मत्स्यश्च बुधशुक्रेन्दुराशयः ।
 सर्वेषां सिद्धिदातारः शुभवारोदयादयः ॥ १५२ ॥
 चित्तविक्रमपुत्रस्त्रीधर्मकर्म्यायगः शशी ।
 चरे चन्द्रज्जीवाश्च क्षौरे सौभाग्यसाधकाः ॥ १५३ ॥
 त्रिपटायगताः पापाः शुभाः संशुद्धमष्टमम् ।
 यमभार्गवभौमारुयाः सप्तमस्याः शुभच्छिदः ॥ १५४ ॥
 क्षौरं यात्राविधानञ्च पुत्रस्य पितृजन्मनि ।
 भय विघ्नप्रदं मातुः कुमार्यो मातृजन्मनि ॥ १५५ ॥
 अभ्यङ्गशुक्तियात्राषु स्नाने वा भूपितेऽपि वा ।
 सन्धानिशासु संग्रामे क्षौरं नेष्टुं निरासने ॥ १५६ ॥
 शासने राजविमाणां व्रतान्ते मृतसूतके ।
 बन्धमोक्षे च दीक्षायां क्षौरं नात्र विचार्यते ॥ १५७ ॥
 अशुभर्क्षे कृते क्षौरे कुर्यात् क्षिप्रं पुनःशुभे ।
 पञ्चगव्येन मधुना केशाग्निर्व्यापयेद् बुधः ॥ १५८ ॥
 दर्शे प्रतिपदष्टम्योर्मासस्त्रीतैलसेचनात् ।
 चतुर्दश्यां तथाष्टम्यामाहुरायुस्यम्बुधाः ॥ १५९ ॥
 पञ्चदश्यां चतुर्दश्याष्टम्याश्च त्रिजन्मसु ।
 क्षौरं व्यवायं तैलञ्च वर्ज्येदन्तथावनय ॥ १६० ॥
 राजकार्यनियुक्तानां नटानां रूपजीरिणाम् ।
 अश्रुतोमनसञ्छेदे नास्ति कालविशिष्टता ॥ १६१ ॥

॥ स्थरेचक्षत्रजीवाश्च । २ निर्वापयेत् ।

न तेषामपि कालोऽस्ति क्षुरं नित्यं स्पृशन्ति ये ।

दन्तधावनमिच्छन्ति त्रतीनां प्रतिवासरम् ॥ १६१ ॥

शुक्रौर्कवारावन्येषां विहितौ दन्तधावने ।

गुरुर्भृगुर्वा शीताशुखदयस्थौ बलान्वितः ।

असुपचयगो लग्नाच्चूढायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६३ ॥

सशुक्रे सशुभे कुम्भलग्ने व्ययगते रवौ ।

त्रिकोणगे गुराविन्दौ चूढायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६४ ॥

भवव्ययोदयेष्वर्कबुधशुक्राः यदा स्थिताः ।

चन्द्रे शुभाशके केन्द्रे चूढायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६५ ॥

सुमनोसतदुर्वार्कं तोयमभ्यक्ष्यस्तके ।

ध्यात्वा भगवतीं लक्ष्मीं जपमेवमुदीरयेत् ॥ १६६ ॥

पालयन्तु सुराः सर्वे त्वामविघ्नं शताशुषा ।

ऋद्ध्या कान्त्या धिया स्मृत्या नित्यं त्वामपि वर्द्धयेत् ॥ १६७ ॥

पान्तु सन्ततमेव त्वां प्रसन्ना देवमातरः ।

दीर्घमङ्गलसयुक्ता यूना त्वं सुभगा भव ॥ १६८ ॥

पुंसस्त्रियश्च क्रमशोऽभिमन्य

समङ्गलं दक्षिणपाणिनैव ।

प्रदाक्षिण मूर्द्धललाटशङ्के

सुप्रसृजोत्तं निशितश्वरेण ॥ १६९ ॥

भात्रीभृङ्गरसं प्रस्त तैलञ्च क्षीरमादकम् ।

यष्ट्याज्जनफलं तैलं तत् केशासिशिरोहितम् ॥ १७० ॥

सटाककृपशुद्धिश्च गजदन्तनिकृन्तनम् ।

नौकादीनां जले क्षेपः क्षौरयोगवदिष्यते ॥ १७१ ॥

इति चौरविधिः ।

—०००—

इति कौमारदशाविधानं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ।

पञ्चविंशोऽध्यायः ।

शिक्षादशासमुचितं क्रमशो विधानं

वक्ष्यामि सम्प्राप्तिं समाहृतमल्पमत्र ।

आच्छादनोपनयनाध्ययनानि सम्प

गावर्तनं वितरणञ्च गवां द्विजेभ्यः ॥ १ ॥

प्रभूतवस्त्रदाश्विनी भरण्यथापहारिणी ।

प्रदहतेऽग्निदेवते प्रजेश्वरेऽर्थसिद्धयः ॥ २ ॥

सृगे तु भूपिकाद्रयं व्यसुत्वमेव शङ्करे ।

पुनर्वसौ शुभागमस्तदग्रहे धनैर्युतः ॥ ३ ॥

भुजङ्गमे विलुप्यते मध्यासु वैरमादिशेव ।

हयाह्वये नृपाद्रयं धनागमं तथोत्तरे ॥ ४ ॥

करणेकर्मसिद्धयः शुभागमश्च चित्रया ।

शुभाश्च भोज्यमनिले विदेवते सुहृद्द्युतिः ॥ ५ ॥

सुहृत्पियश्च मित्रभे तदग्रहेऽम्बरसयः ।

जलप्लुतिश्च नैर्ऋतौ रुजो जलाभिदेवते ॥ ६ ॥

मृष्टमश्रमापि विश्वदेवते वैष्णवे भवति नेत्ररोगिणां ।

द्रव्यधान्यनिचयस्तु वासवे वारुणे विषकृतं महद्भयम् ॥ ७ ॥

भाद्रपदे सलिलेन भयं स्यात्तदपरतश्च भवेत् सुतलब्धिः ।

रेक्तयुतं कथयन्ति च पौष्णे वासकवस्त्रनवत्वविधाने ॥ ८ ॥

विजीर्णमाद्र मलिनान्तनीयो रवीन्दुमन्दाक्षितिपुत्रवारे ।

आच्छादितं नूतनवस्त्रमन्यवारे शुभत्वाय चिराय च स्यात् ॥ ९ ॥

१ विजेभ्य । २ पृथी । ३ वासव । ४ रक्तयुति ।

प्रतिपद् द्वादशी रिक्ता षष्ठी विष्टिविर्वर्जिता ।
 तिथयः शुक्लजाः शेषाः शोभना वस्त्रधारणे ॥ १० ॥
 सिंहालिमकराजास्त्रैर्वर्जिताः राशयः शुभाः ।
 त्रिपट्टायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ११ ॥
 रिः फं परिभवस्थानं हित्वा सर्वत्र चन्द्रमाः ।
 शुभांशस्यः शुभैर्दृष्टः शोभनो नूतनाम्बरे ॥ १२ ॥
 नृपप्रसादे दीक्षायां विवाहे च न दृश्यते ।
 अविचारितकालानामाच्छादनविधिं नृणाम् ॥ १३ ॥

वस्त्रस्य कोणेषु भवन्ति देवाः
 नरास्तु पासान्तदशान्तमध्ये ।
 शेषास्त्रयश्चापि निशाचराश्च
 स्तथैव शय्याशनपादुकानाम् ॥ १४ ॥
 लिप्ते महीगोमयकर्दमाद्यैः
 छिन्नप्रदण्डे स्फुटिते च विद्यात् ।
 पुष्टन्नचेदल्पतरश्च भुक्ते
 पापं शुभं वा फलमुत्तरीये ॥ १५ ॥
 रुद्रार्क्षशागेज्वयवरस्य मृत्युः ।
 पुंजन्मतेजश्च मनुष्यभागे ।
 भागेऽमराणामथ भोगवृद्धिः
 प्रान्तेषु सर्वत्र बदत्यनिष्टम् ॥ १६ ॥
 छत्रध्वजस्वस्तिकवर्द्धमान
 श्रीवृक्षकुम्भाम्बुजैतोरणाभा ।
 छेदाकृतिर्नैर्कृतिभागगापि
 पुंसां विधत्ते न विरेण लक्ष्मीम् ॥ १७ ॥

विधिरय सयो नूतनकम्बलस्तरणादिके ।

विशेषोऽत्रकलत्रस्थो देवमन्त्री न शोभः ॥ १८ ॥

इत्याच्छादनविधिः ।

आपष्टं पञ्चमादूर्ध्वं वर्षादादशमादद्विजम् ।

एकादशाब्दे राजन्यं वैश्यं वा द्वादशे तथा ॥ १९ ॥

उपनेतुमुपाध्यायैः कालयोगोऽव्ययीरितः ।

अतिषोडशिको विप्रो नोपनेयः कदाचन ॥ २० ॥

क्षत्रियो विंशतेरूर्ध्वान्न वेश्यः पञ्चविंशकात् ।

प्रशस्तवृषणाभ्येते वृषला एव सम्मताः ॥ २१ ॥

अयन्तूपनयो नाम यज्ञसूत्रनिवेशनम् ।

द्वितीयजन्मवत्प्रोक्तं व्रतोपादानमिस्यपि ॥ २२ ॥

सितैज्यमूढबालत्वं दृढता दक्षिणायनम् ।

अधिमासश्च वर्ज्यः स्पात् कृष्णे चान्तिमपञ्चकम् ॥ २३ ॥

प्रतिपदपर्वरिक्ताभिर्धर्जितास्तिथयः शुभाः ।

शुभाः सौम्येन्दुजीवानां वारवर्गोदयादयः ॥ २४ ॥

त्रिपूत्तरेषु रोहिण्यां हस्ते पौष्णे पुनर्ध्वसौ ।

वासवत्वाप्स्रसौम्येषु श्रेष्ठस्तूपनयो मतः ॥ २५ ॥

मेघे भवति वा कुली विराविद्यार्जितो ह्ये ।

मिथुने वेदार्थदर्शकः कर्क्यां निखं पङ्कजविव ॥ २६ ॥

शिल्पकर्मकरः सिंहि पष्टे भवति पाण्डितः ।

तुलायान्तु वणिग्दार्ष्टिं काण्डप्लुष्टोऽथ दृष्टिके ॥ २७ ॥

सर्वत्र प्रजितश्चापे शून्यदृष्टिः मृगे तथा ।

राजमेप्यकरः कुम्भे मीने शास्त्रार्थपारगः ॥ २८ ॥

दुःस्थः सुखी जडो मूर्खो जयी रुग्णोऽतिमृत्युभाक् ।
 दुःखी दुर्वचनः श्रीमान् भीतो व्याधिः सुभानुना ॥ २९ ॥
 शान्तः सुखी शुभः शुद्धो रुग्णः पीतो महामयः ।
 धर्मकृत भूर्जितस्तुष्टः साधुर्व्याधिः शुभेन्दुना ॥ ३० ॥
 दुर्गमः सुखितस्तप्तो विपन्नो मुदितः प्रियः ।
 आर्तः शोकी भयी रूपी दीनाङ्गः सितिसुनुना ॥ ३१ ॥
 विना पष्टापष्टम जीवसौम्यौ सर्वत्र शोभनौ ।
 सर्वत्रेष्टः सितस्त्यक्ता सप्तम षष्ठमष्टमम् ॥ ३२ ॥
 हीनः प्रीतोऽधिरोगश्च मूर्खो ज्ञानी वैदाभयः ।
 मृत्युभाग्यं दुःखितः क्रिष्टः सुखी दुःखी च भद्रगुरः ॥ ३३ ॥
 त्रिपटाय विना राहुकेतु सर्वत्र दूषणौ ।
 अष्टमस्थानगाः सर्वे दशुरायुः क्षय ग्रहाः ॥ ३४ ॥
 कुप्री सयी प्वरार्थश्च बुद्धिमान् स्वकुलोत्तमः ।
 शिक्षितः सुव्रतश्चेति लग्नस्यैर्भाङ्करादिभिः ॥ ३५ ॥
 बुधार्कशुक्राः कर्मावलग्नगाः क्रमशो यदा ।
 चन्द्रः शुभाशके योगः शुभश्चोपनये मतः ॥ ३६ ॥
 मेघगोकर्कटमाप्ताः भानुशुक्रेन्दवो यदा ।
 यमोदय भवेद्योगो द्विजोपनयने शुभः ॥ ३७ ॥
 नानामङ्गलतुर्व्येण पुण्याहपदपूर्वकम् ।
 शिशुर्मन्त्रसमुच्चारैरुपनेय पुरोपसा ॥ ३८ ॥

इत्युपनयनविधिः ।

अथोपनयनादूर्ध्वं विद्यारम्भः शुभः शिशोः ।
 कन्यासमागते भानौ ततो मासत्रय शुभम् ॥ ३९ ॥
 ताराश्चतस्रः सौम्याद्यास्तिस्रो हस्तादिकास्तथा ।
 भैत्राभिहरयः पूज्याः विद्यारम्भे मनीषिभिः ॥ ४० ॥

उत्तराणां त्रयं पौष्णं रोहिणीञ्चैव मध्यमम् ।
 वसुवारुणमूलानि शुभदानीति केचन ॥ ४१ ॥
 मूल वशिष्टमुनिना शास्त्रारम्ये निराकृतम् ।
 पर्व्वरेक्ताष्टमी षष्ठी द्वादशी प्रतिपत्तथा ॥ ४२ ॥
 गार्हिता विबुधैः केचित् पूर्णमिष्टतमा विदुः ।
 केचिन्नेच्छन्ति निपुणाः सप्तमी च त्रयोदशीम् ॥ ४३ ॥
 शुभदुष्टः शुभांशस्थश्चन्द्रस्तत्रापि दोषनुत् ।
 मन्दमाद्येयोर्निन्द्याद्भारवर्गोदयादयः ॥ ४४ ॥
 मध्यमाः रविशिताम्भोः शेषाणामुत्तमाः स्मृताः ।
 चरास्थिरोभयाः पङ्कजा मध्यमाधमपूजिताः ।
 अष्टम शुद्धमिच्छन्ति केचित् यज्ञममेव वा ॥ ४५ ॥
 त्रिपदायगताः पापाः शुभाः सौम्याश्च कण्टके ।
 क्षत्रशिक्षाहिता मित्रविष्णुत्रयरवीश्वराः ॥ ४६ ॥
 गुरुभार्गववाराद्याः विदोपास्तितथोऽपि च ॥
 चित्राश्विरविशकाश्च परघातविधौ शुभाः ।
 मूलाश्विपितरश्चापशिल्पेभीमार्कवारयोः ॥ ४७ ॥
 कुन्ताभिष्टुरिकाभ्यासे वाजिवारणविग्रहे ।
 मल्लाङ्गकारशिक्षासु महानसविधौ तथा ॥ ४८ ॥
 पौष्णश्रवणरोहिण्यां सौम्यं वायुत्तरत्रयम् ।
 रुद्रतिष्ये तु शुभदे सौरम्यकरणेषु च ॥ ४९ ॥
 औश्वनीचाश्वीशक्षासु गजशिक्षासु सोमभम् ।
 तयोरारोहणे पौष्णं हरिर्ग्रहोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥
 खरोष्ट्रमहिषादीनां शिक्षने च ययावत्रयम् ।
 हयानां वारुणाश्विन्यौ न्यवायेषु शुभमदौ ॥ ५१ ॥
 भेरितालादिशास्त्रेषु भरतेषु विशेषतः ।

हस्तस्तिष्यस्तथादिक्षः सङ्गीते सौम्यं शुभम् ॥ ५२ ॥
 सार्पाशाकुनिकज्ञाने वेदशास्त्रेषु रोहिणी ।
 वैष्णवं चौरमायादौ चित्रा स्याच्चित्रकर्मणि ॥ ५३ ॥
 धर्मशास्त्रेषु विस्वाद्यास्तिस्रस्ताराश्च रेवती ।
 योगशास्त्रेऽब्धिमूलार्काः सतर्कसमये शशी ॥ ५४ ॥
 अभिनी रोहिणी सौम्यस्तिष्यो हस्तादिपञ्चकम् ।
 ज्योतिःशास्त्रे शुभं वैद्ये स्वातिहस्तः पुनर्वसुः ॥ ५५ ॥
 वासवो रेवती सौम्यो रोहिणी तिष्यमित्रभम् ।
 अदितिश्च तथा हस्तः शब्दशास्त्रेषु पूजितः ॥ ५६ ॥
 गणिते रेवतीहस्तपुष्यमित्रेन्दुशङ्कराः ।
 धानादिपञ्चकं भोक्तुं पुराणेषु पुरातनैः ॥ ५७ ॥
 आदिसवैष्णवस्वातिहस्ताभिवरमेष्टिनः ।
 उत्तराणां त्रयं पुष्यं वास्तु शास्त्रे सुपूजितम् ॥ ५८ ॥
 अनुक्तेषु च शास्त्रेषु विद्यादुक्तानुसारतः ।
 अभिनीपौष्णहस्तास्तु सर्वशास्त्रेषु पूजिताः ॥ ५९ ॥
 हस्तर्क्षे तु बुधस्यांशे वर्तन्ते जेन्दुभास्कराः ।
 बुधवारे च तल्लग्रे योगः सारस्वतो मतः ॥ ६० ॥
 चन्द्रार्कज्ञादिने वारनाथे लग्ने बुधांशके ।
 हस्तर्क्षस्य यदा योगस्तदा वागीश्वराह्वयः ॥ ६१ ॥
 स्वात्युच्चे लग्नगो भानुः ज्ञप्तिती टपमीनगी ।
 वर्गोत्तरगतौ यदा योगो वागीश्वराह्वयः ॥ ६२ ॥
 बुधोत्तरे गुरोरंशे केन्द्रगा शार्कभार्गवाः ।
 त्रयोदश्यां यमे लग्ने योगो बुद्धिप्रबोधकः ॥ ६३ ॥
 कर्को पञ्चमभागस्थे गुराबुदयगे तदा ।
 गुरोर्वारेण्यहोरागां योगो जात्यहरो मतः ॥ ६४ ॥

लये बुधांशकस्थश्चेदिन्दुशार्कबुधोदये ।

बुधवारेऽस्य होरायां योगो मोहविनाशनः ॥ ६५ ॥

अनुक्ता ये ग्रहास्ते च स्वात्युच्चोदयगाः यदा ।

स्ववारे च स्वहोरायां योगाः स्युः ज्ञानसाधकाः ॥ ६६ ॥

वारनक्षत्रयोगाः ये शुभास्तत्र दिनाधिपे ।

लग्ने तस्य होरायां योगो भूगमभापकः ॥ ६७ ॥

वाणी गणेशश्च गुरुश्च भक्त्या

सम्पूज्यमाना बलिभिः प्रभूतैः ।

कृताभ्यनुज्ञे गुरुणारभेत्

शास्त्राणि पूर्वार्थिमुखः कुमारः ॥ ६८ ॥

यथोक्तयोगसद्भावे नात्र दोषं विचारयेत् ।

इन्दोर्वारे पराहे च विद्यामुक्तिर्विधीयते ॥ ६९ ॥

इत्थध्ययनविधिः ।

—०००—

समावर्त्तविधिर्नाम ज्ञानरोमछिदादयः ।

विघ्नान्ते च प्रतान्ते च विधिरेष विधीयते ॥ ७० ॥

आदित्यसौम्यसावित्र्यमत्र तिष्योत्तरत्रयम् ।

रोहिणीश्रवणमुष्या सौम्यवारोदयादयः ॥ ७१ ॥

द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी तथा ।

दशमी द्वादशी शस्ता विशेषेण त्रयोदशी ।

नृपाणां पूज्यते षष्ठी वैश्यानां दशमी तथा ॥ ७२ ॥

इति समावर्त्तनविधिः ।

—०—

एष षोडशिको भूत्वा प्रविश्य गृहमेधिताम् ।

इष्टापुर्त्तविधानञ्च गोदानञ्च समाचरेत् ॥ ७३ ॥

ब्रह्मविष्णुमहेशाश्च जीवभास्करतारकाः ।
 विदोपास्तिथयश्चात्र चरलग्नश्च पूजितम् ॥ ७४ ॥
 ऋक्षेपूर्वमुखेष्वेव चरलग्ने शुभोदये ।
 शुभवारेषु होरायां श्मश्रुकेशविवर्धनम् ॥ ७५ ॥
 केशरं वृद्धतीमूलं गोजीयोष्टिकणोत्पलम् ।
 साजासीरं सतैल तन्मृगणं रोमजन्मकृत् ।
 शीत्यमानेषु केशेषु स्थापनश्च धवेदिदम् ॥ ७६ ॥
 तैल वाचा शिलातालमज्जिष्ठाभिः सुसाधितम् ।
 हरेदस्थानजन्मानि रोमान्युन्मूल्य लेपतः ॥ ७७ ॥
 इति गोदानविधिः ।

—०००—

इति शिक्षावधानं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ।

पङ्क्तिविंशोऽध्यायः ।

—०—

प्राच्यैः प्रणीतमधुना खलु तन्त्रजात
 संहृत्य यौवनदशाधिधिमारभिष्ये ।
 सङ्कीर्तितोऽत्र बलिभुग्वलिदानपूर्व
 प्राणिग्रहश्च नरराजसुताभिषेकः ॥ १ ॥
 विवाहोचितनक्षत्रे दम्पसोरनुकूलके ।
 सुमुहुर्त्ते शुभे वारे यशस्तविहगोदये ॥ २ ॥
 पूर्वपक्षे च पूर्वार्द्धे पूर्वयामार्द्धके बुधः ।
 स्नातः शुचि सरिचीरे देवतायनने ऽपि वा ॥ ३ ॥
 गोमयैर्मण्डलं कुर्यात् समन्तात् पञ्चहस्तकम् ।
 कल्पयेत्स्वस्वचिह्नेन दिक्पालान् दिक्चतुष्टये ॥ ४ ॥

मध्ये ब्रह्माणमाधाय क्रमशस्तान् समर्चयेत् ।
 इन्द्रः सुरभितृप्तः स्याद्यमः पुष्पेण मोदते ॥ ५ ॥
 वरुणो धूपतृप्तः स्यात् सोमो दीपेन नृप्यति ।
 ब्रह्मा तु सर्वैरेतैश्च पूर्णकुम्भैश्च तण्डुलैः ॥ ६ ॥
 पयोदधिपृताभ्यक्तान् पिण्डान् शाल्योदनान् हितान् ।
 कुक्कुटाण्डप्रमाणान्स्तान् पञ्चपांश्च म्रियोजयेत् ।
 जलसम्प्रेक्षणञ्चैव स्वस्वमन्त्रैर्विधीयते ॥ ७ ॥
 ओं दीर्घायुःसुमङ्गला च इन्द्रदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं चिरं तिष्ठतु दीर्घायुर्याम्यादिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं भद्रो वरुणदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं श्रेयः सौम्य दिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं पुत्रपौत्रवृद्धिः स्याच्चतुर्मुसेभ्यः स्वाहा ॥
 अङ्गताकङ्कताश्चैव कुन्दूपुत्रास्तथैव च ।
 वायसा प्रसप्तपुत्राश्च बालि गृह्णन्तु औन्नमः ॥ ८ ॥
 प्रणम्य मन्त्रेणानेन दूरे स्थित्वा निरीक्ष्यताम् ।
 प्रथमग्रस्तपिण्डेन तत्र विद्याच्छुभाशुभम् ॥ ९ ॥
 ऐन्द्रे पुत्रविट्पुत्रिः स्याद्याम्ये भर्तृविनाशनम् ।
 बारुणे कुलनाशः स्यात् सौम्ये स्यात् पुत्रपौत्रकम् ॥
 शुभं ब्रह्मे बहुविधं विनिश्चितं विनिर्दिशेत् ॥ १० ॥
 पुमाश्चाममयः स्यूतः सर्वेषां प्रियदर्शनः ।
 बलिभुक् प्रथमं ग्रासि सर्वस्मिन्नतिदोषदः ॥ ११ ॥
 सर्वत्र शुभकार्ये च युद्धे बन्धविमोक्षणे ।
 इदं विधानमुद्दृष्टं सममेव पुरातनैः ॥ १२ ॥

इति वायसबलिविधिः ।

ब्रह्माविष्णुमहेशाश्च जीवभास्करतारकाः ।
 विदोपास्तिययश्चात्र चरलग्नञ्च पूजितम् ॥ ७४ ॥
 ऋक्षेपूर्वमुखेध्वेव चरलग्ने शुभोदये ।
 शुभवारेषु होरायां श्मश्रुकेशविवर्धनम् ॥ ७५ ॥
 केशरं दृढतीमूलं गोजीयष्टिकणोत्पलम् ।
 साजासीरं सतेल तन्मृक्षणं गेमजन्मकृत् ।
 शीर्ष्यमानेषु केशेषु स्थापनञ्च भवेद्विदम् ॥ ७६ ॥
 तैल वाचा शिलातालमजिष्टाभिः सुसाधितम् ।
 हरेदस्थानजन्माभि रोमान्युन्मूल्य लेपतः ॥ ७७ ॥
 । । इति गोदानविधिः ।

—०००—

इति शिक्षावधानं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ।

पङ्चविंशोऽध्यायः ।

—०—

प्राच्यैःप्रणीतमधुना खलु तन्त्रजातं
 संहृत्य यौवनदशाविधिमारभिष्ये ।
 सङ्कीर्तितोऽत्र बलिभुग्वलिदानपूर्व
 प्राणिग्रहश्च नरराजमुताभिषेकः ॥ १ ॥

विवाहोचितनक्षत्रे दम्पत्योरनुकूलके ।
 सुमुहुर्त्तं शुभे वारे प्रशस्ताविहगोदये ॥ २ ॥
 पूर्वपक्षे च पूर्वाह्णे पूर्वयापार्द्धके बुधः ।
 स्नातःशुचि सरितीरे देवतायनने ऽपि वा ॥ ३ ॥
 गोमयर्मण्डलं कुर्यात् समन्तात् पञ्चहसनकम् ।
 कल्पयेत्स्वस्वाचक्षेण दिक्पालान् दिक्चतुष्टये ॥ ४ ॥

शुभाशुभायति ज्ञात्वा प्रश्नकेन्द्रेण दैवीवत् ।

अतःपरं दिनादीनि क्रमादेव निरूपयेत् ॥ २५ ॥

जन्मसम्पद्विपत्क्षेमः प्रसारिः साधको बधः ।

मित्रं परममित्रञ्च जन्मर्क्षादिः पुनःपुनः ॥ २६ ॥

चरक्षमनुकूलञ्चेत् शुभं स्त्री जन्मतारकात्

मित्रजन्मताराः क्रमशश्चोत्तमाधममध्यमाः ॥ २७ ॥

इतिदिननियमः ।

— ०० —

* सौम्यादिभयमरुत्तुरगान्तरहस्ता

मिथ्यान्त्यविष्णुसहितानि नवामराणाम् ।

पूर्वोत्तरत्रिकयमेकाविधात्मानि

मादुर्नृणायितिभुवामपराणि तज्ञाः ॥ २८ ॥

बहुभुभविधिरेकजातिमे स्यात्

नरसुरभे यदि मध्यमन्तु नश्यात् ।

असुरसुरगणे विनाशयोगोऽ

दितिमुतमानुपभे च सर्वनाश ॥ २९ ॥

इति गणानियमः ।

— ००० —

† चतुर्यसप्तमर्षश्च दशमर्षं वयोदश ।

षोडशे कृन्विंशर्षं द्वाविंशत्पञ्चाविंशत् ।

सप्तविंशति नारीयान्माहेन्द्र शुभमेषते ॥ ३० ॥

इति माहेन्द्रनियमः ।

— ००० —

* सौम्यादितिद्वय । † चतुर्यसप्तमर्षश्चैव कन्यकक्षान् पुनः पुनः ।
पुरुषार्थं शुभं विद्या दान्यद्या सर्वनाशनः ।

दैवज्ञं सुखमासीनं सम्पूज्यादौ यथावलम् ।
 दम्पसोराख्यया सार्द्धं सकृत् पृच्छेच्छुभाशुभम् ॥ १३ ॥
 तत्कालवाक्ये केन्द्राभ्यां ततो ज्ञात्वा शुभाशुभम् ।
 त्रिकालज्ञा इवाचष्टे दैवज्ञः शास्त्रचक्षुषा ॥ १४ ॥
 लग्ने पापग्रहैर्युक्ते नीचशत्रुग्रहस्थिते ।
 अष्टमे सप्तमे चैव दम्पसोर्न शुभस्तदा ॥ १५ ॥
 पापयुक्तोदयाचन्द्रः पष्टे वाअष्टमे स्थितः ।
 विवाहसमयात् मृत्युं दद्यादन्वेऽष्टमे तयोः ॥ १६ ॥
 मक्षलग्ने यदा चन्द्रस्तस्मात् पष्ठाष्टमे कुजः ।
 अष्टान्दैर्मनुजो धारति यमालयमपुत्रकः ॥ १७ ॥
 लग्नाष्टमे यदा पापा रिपुनीचनिरीक्षिताः ।
 विधवा सा भवेत् कन्या लग्नं पापयुतं यदि ॥ १८ ॥
 नीचस्थः शत्रुसंहृष्टः पापः पञ्चमगो यदि ।
 कुलटा सा भवेत् कन्या मृतपुत्राथवा भवेत् ॥ १९ ॥
 स्थितौ यदेन्दुमाहेयौ लग्नसप्तमयोः क्रमात् ।
 यमालयं तदा याति सप्तमे मासि मानवः ॥ २० ॥
 सप्तमं यदि शून्यं स्यात् दुर्बलं दुर्ग्रहे क्षितम् ।
 सौम्यग्रहदशा हीनं भर्ता कापुरुषो भवेत् ॥ २१ ॥
 मन्दे सप्तमराशिस्थे पापशत्रुनिरीक्षिते ।
 कन्यैव विधवा भूत्वा जरामपि च गच्छति ॥ २२ ॥
 पापः पञ्चमराशौ चेद्वन्ध्या वा पुत्रनाशिनी ।
 नीचारिराशौ पापश्चेद्वीतपुष्पा भवेद्वधूः ॥ २३ ॥
 पुत्रस्थेषु शुभेष्वेव बहुपुत्रवती भवेत् ।
 स्वर्गतुङ्गात्रिकोणेषु तत्पुत्राः बहुजीविनः ॥ २४ ॥
 इतिविवाहमन्त्रे शुभाशुभनियमः ।

विनापष्टाष्टमं तेषु शेषश्चेदेकनायकः ।

दम्पसोः शुभमित्युक्तं सारस्वतमते पुनः ॥ ४० ॥

राशिर् यदि च दम्पसोस्तृतीयैकदशौ शुभौ ।

कुटुम्बद्विदो स्यातां यदि चाष्टमसप्तमौ ॥ ४१ ॥

इतिराशिनियमः ।

सुहृदौ यदि दम्पसोर्भवेन यौ हिताय तौ ।

मध्यमौ मध्यमौ मोक्तो वैरिणौ वैरिकारणौ ॥ ४२ ॥

इतिराश्यधिपातनियमः ।

मेघस्यालिहरीवश्य एषे कर्कटतौलिनी ।

यमस्य कन्यकावश्यं कर्किनश्चापष्टौचक्रौ ॥ ४३ ॥

तुला सिंहस्य कन्यायां यमस्तस्याबुदीरितौ ।

शूकस्य मृगपार्थिना वलिनः कर्कटो भवेत् ॥ ४४ ॥

चापस्य मीनो नक्रस्य मेघकुम्भाबुदीरितौ ।

मेघःकुम्भस्य वश्यं स्यान्मीनस्य मकरो भवेत् ॥ ४५ ॥

अभिन्यामानसौख्यानां दम्पसोर्विश्यराशिभिः ।

ततोऽवश्यमवश्येन विवाहेषु विचारयेत् ॥ ४६ ॥

इति वदयनियमः ।

पादस्थिता ययामूलपौष्णाग्नीन्द्रभुजङ्गमाः ।

ऊरुस्थिता यमेज्याप्यमितोपान्तभमाह्वयाः ॥ ४७ ॥

नाभिस्थिता विशाखादिस्वार्थमाजाशिविभक्ताः ।

बाहुस्थिता हरिजलाशवाकर्माभ्युधवायवः ॥ ४८ ॥

आदित्यहस्तश्रवणाश्विनितप्यमित्रार्क्यममोष्टपदानि पुंमः ।
 पण्डस्य भूलं शतमञ्चं सौम्यशेषास्त्रियः षोडशतारकाः स्युः ३१
 स्त्रीपुंसोः स्वस्वनक्षत्रविधाहे शुभसाधनम् ।
 मध्यमः पण्डयोगः स्याद् वैपरीत्यं विरोधकृत ॥ ३२ ॥

इति पुनश्चतुर्थम् ।

—०००—

वार्तमेतदशास्त्रज्ञैः कथाश्चैव परिकल्पितम् ।
 त्रयोदशादिनादुर्द्ध स्त्रीदीर्घं शुभमिष्यते ॥ ३३ ॥
 इति स्त्रीदीर्घनियमः ।

—०—

तुरङ्गमश्च मातङ्गो मेपी सर्पश्च पन्नगी ।
 ह्वा विडालश्च वस्तश्च मार्जारी मृषिकास्त्रवः ॥ ३४ ॥
 वृषभो महिषी व्याघ्री लुलायो व्याघ्रकामिनी ।
 मृगी कुरङ्गी च शुनी कापिर्धेनुः प्रवङ्गमः ॥ ३५ ॥
 नारी च मारमेयश्च नरश्च वृषभस्तथा ।
 करिणीति क्रमादेता योनयश्चाश्विभादितः ॥ ३६ ॥
 दम्पत्योरेकयोनित्वं मम्पत्यै निर्दिशेद्बुधः ।
 मध्यमं भिन्नयोनित्वं दोषकृच्छ्रबुयोनिता ॥ ३७ ॥
 स्वनक्षत्रसमुद्दष्टं माधितं योनिमेव च ।
 नाद्यान्नपीडयेन्नित्यमायुष्कामी बुधो नरः ॥ ३८ ॥

इति योनिनियमः ।

—०००—

द्विचतुर्दशपष्टैश्च द्वादशाष्टमराशिभिः ।
 विना शेषा हिताय स्युरन्योन्यममृतोपमाः ॥ ३९ ॥

विनापट्टाष्टमं तेषु शेषश्चेदेकनायकः ।

दम्पत्योः शुभमित्युक्तं सारस्वतपते पुनः ॥ ४० ॥

राशिर् यदि च दम्पत्योस्तृतीयैकदशौ शुभौ ।

कुटुम्बवृद्धिदौ स्यातां यदि चाष्टमसप्तमौ ॥ ४१ ॥

इतिराशिनियमः ।

सुहृदौ यदि दम्पत्योर्भवने यौ हिताय तौ ।

मध्यमौ मध्यमौ भोक्तौ वैरिणौ वैरिकारणौ ॥ ४२ ॥

इतिराश्याधिपतिनियमः ।

मेघस्यालिहरीवश्यं हृषे कर्कटतैलिनौ ।

यमस्य कन्यकावश्यं कर्कितश्चापहृडिचकौ ॥ ४३ ॥

तुला सिंहस्य कन्यायां यमस्याबुदीरितौ ।

शूकस्य मृगपार्योना बलिनः कर्कटो भवेत् ॥ ४४ ॥

चापस्य मीनो नक्रस्य मेघकुम्भाबुदीरितौ ।

मेघाकुम्भस्य वश्यं स्यान्मीनस्य मकरो भवेत् ॥ ४५ ॥

अभिज्यामानसौर्यानां दम्पत्योर्विश्वराशिभिः ।

ततोऽवश्यमवश्येन विवाहेषु विचारयेत् ॥ ४६ ॥

इति चरुघननियमः ।

पादस्थिता मघामूलपौष्णाश्वीन्द्रमुजङ्गमाः ।

ऊरुस्थिता यमेज्याप्यमितोपान्त्रभगाह्वयाः ॥ ४७ ॥

नाभिस्थिता विशाखादिसार्यमानाग्निविश्वकाः ।

वाङ्मुखिता हरिप्रसाशिवार्काम्बुधिनायवः ॥ ४८ ॥

मूर्द्धस्थितास्त्रयस्तत्र चित्रावसुहिमाशवः ।
 इत्येव क्रमशो ज्ञेयाः सप्तविंशतितारकाः ॥ ४९ ॥
 दम्पत्योस्तारकाद्वन्द्वमेकरेखागतं यदि ।
 तदा महामयं विद्याद्रेखान्तरगतं शुभम् ॥ ५० ॥
 पादवेधे च पान्थत्वमुरुवेधे च रोगिना ।
 नाभिवेधेऽप्यपुत्रत्व बाहुवेधे दारिद्र्यता ॥ ५१ ॥
 मूर्द्धवेधे भवेन्मृत्युरेवमाह दृढस्पतिः ।
 केषिद् गर्गादयः प्राहुः सर्वत्र मरणं ध्रुवम् ॥ ५२ ॥
 इति रज्जुनियमः ।

—०००—

मरुद्विधिर्विहितमेन्द्रदशराधानुराधा खलु पूर्वसूत्रे ।
 हरीशविश्वादितिचन्द्रशक्र चित्राभिभूलासितयोर्द्वितीय ॥ ५३ ॥
 जल्पान्यभाग्यार्यमहस्तपौष्ण त्यजैकपाद्वाद्विधमथास्तृतीये ।
 एकत्रसूत्रे प्रतितत्रशस्ता जन्मर्क्षयुग्ये मिथुनस्य वेधः ॥ ५४ ॥
 पूर्वत्र सूत्रे मरण द्वितीये गर्भर्क्षयोऽन्यत्र धनप्रणाशः ।
 एव विवाहे विधिवद्विदध्यास्तुभाभ्युग वेधकलसणेषु ॥ ५४ ॥
 इति वेधकनियमः ।

—०००—

पृथिवी वारिहृत्भूकपवनाकाशभौतिकाः ।
 ताराभूतर्तुवाणर्तुपञ्चकस्तुरगादिकाः ॥ ५५ ॥
 दम्पत्योर्जन्मनस्रमेकभूते शुभावहम् ।
 प्रीतिकृन्मित्रभूते च वैरिभूते विनाशकृत् ॥ ५६ ॥
 जलाग्निभूते नाशःस्यान्मित्रश्चवायुतेजमी ।
 सर्वत्रैव नभोभूते न विरोधाय कल्प्यते ॥ ५७ ॥

इति भूतनियमः ।

—०००—

सार्पान्चतुष्कं याम्यञ्च रौद्रं त्वाष्ट्रात् त्रिकं जलम् ।
 विश्वेन्दुवासवाःपुसःस्त्रीलिङ्गाः समुदाहृताः ॥ ५८ ॥
 सौम्यचारुणमूलानि नपुंसकादिनानि हि ।
 उभयत्रावशिष्टास्तु पुंलिङ्गास्तारका दश ॥ ५९ ॥
 पुंसि पुंलिङ्गतारा चेत् स्त्रियस्त्रीलिङ्गं यदि ।
 उत्तमं विपरीते स्यादधमो मध्यमोऽन्यथा ॥ ६० ॥

इतिविद्गननियमः ।

—०००—

प्रसप्तत्रियविद्शूद्रानुलोमप्रतिलोमकाः ।
 अश्वाद्याष्टशततारान्ताः पौनः पुन्येन कीर्तिताः ॥ ६१ ॥
 शेषास्त्रयस्त्रिवर्णानामेकजातौ शुभं मतम् ।
 मध्यमं भिन्नजातौ स्यादधमं प्रतिलोमके ॥ ६२ ॥

इतिजातिनियमः ।

—०—

मरीचिश्च वशिष्टश्चाप्यङ्गिराश्चभिरेव च ।
 पुलस्त्यः पुलहश्चैव ऋतुश्चेति महर्षयः ॥ ६३ ॥
 अभिन्यादिषु ताराषु साभिजित्सु यथाक्रमम् ।
 चतुर्भिर्मण्डलैर्घोष्यः भुनयोगोऽत्रयोगतः ॥ ६४ ॥
 दम्पत्योर्जन्मनक्षत्रमेकगोत्रे भवेद्यादि ।
 प्रायशः कलहाय स्याद् भिन्नगोत्रे शुभावहम् ॥ ६५ ॥

इतिगात्रनियमः ।

—०—

भेरुण्डःपिङ्गलःकाकः कारण्डश्च शिखावलः ।
 अभिन्यादिषु विज्ञेयाश्चत्वारः पञ्च लाभिनः ॥ ६६ ॥

पञ्चमः सप्तलाभी स्यादित्येवं पक्षितारकाः ।

भिन्नपक्षिषु नाशः स्यादेकपक्षिषु शोभनम् ॥ ६७ ॥

इति पक्षिनियमः ।

०००

प्रथमा नवमी चैव ब्रह्माणीध्वज एव च ।

इन्द्रोरविरयैते पट् प्राचीन्दिशिमुपाश्रिताः ॥ ६८ ॥

द्वितीया दशमी धूमः कौमारी भौम एव च ।

अग्निश्च पट्टिमे सन्ने माग्दक्षिणदिशि स्थिताः ॥ ६९ ॥

तृतीयैकादशी सिंहो देवमन्त्रो यमस्तथा ।

चाराही च तथैते पट् दक्षिणस्यां दिशि स्थिताः ॥ ७० ॥

चतुर्थी द्वादशी चैव वैष्णवी चन्द्रनन्दनः ।

निरुतिः सारमेयश्च स्थितो दीक्षणपश्चिमे ॥ ७१ ॥

पञ्चमी च त्रयोदश्यां सार्द्धमैन्द्री ह्यपि तथा ।

वरुणः युक्रसंयुक्तः पश्चिमान्दिशमाश्रितः ॥ ७२ ॥

षष्ठी चतुर्दशी चैव चामुण्डीकर एव च ।

पवनः शिखिना युक्तः पश्चिमोदग्दिशि स्थितः ॥ ७३ ॥

सप्तमी पौर्णमासी च गजो माहेश्वरी तथा ।

शशी वैश्रवणश्चैव मुत्तरस्यां दिशि स्थितौ ॥ ७४ ॥

अमावास्याष्टमी चैव राहुः काकस्तथेश्वरः ।

महालक्ष्मीरिति प्रोक्ता प्रागुदग्दिशि संस्थिता ॥ ७५ ॥

ब्रह्माणि पूर्वदेवीनाम स्वाद्यमण्डलैस्त्रिभिः ।

योजनीयास्तत्र यज्जान्तं वैष्णव्याधीनमीरितम् ॥ ७६ ॥

तारकास्तुल्ययोगिन्यो दम्पत्योरतिशोभनाः ।

अनिष्टाः भिन्नयोगिन्यो न चिरान्तरणप्रदाः ॥ ७७ ॥

इति योगिनीनियमः ।

०००

१ पश्चिमोदग्दिशि स्थिताः ।

आयस्ताराः क्रमात्प्राग्बद्धवज्रधूमादिषु स्थिताः ।
स्वायःसृजातो मध्यस्थे मध्यमस्त्वधमे व्ययः ॥ ७८ ॥

इत्यायनियमः ।

—000—

देवताराः क्रमात्प्राग्बद्धवज्रधूमादिषु स्थिताः ।
तृष्टःसृष्टदि मध्यस्थे चोपेक्षा द्वेपणाद्विषौ ॥ ७९ ॥
रविसाप्तिहरिच्छन्ति यमं केचित्सृष्टतमम् ।
यम सर्वत्र वै रीतिर्दृष्टपतिमते पुनः ॥ ८० ॥

इति देवनियमः ।

—000—

तत्तत्तिथिममुद्दृष्टदिक्षु यात्रा न शोभना ।
तत्तद्ग्रहसमुद्दृष्टदिक्षुमुखो न निपीदनु ॥ ८१ ॥
दिनङ्गणञ्च मोहन्द् स्त्रीदीर्घश्चाथ योनयः ।
राशिराश्याधिपोऽवश्यं रज्जुर्वेधस्ततः परम् ॥ ८२ ॥
भुतं लिङ्गञ्च जातिश्च गोत्रम्पक्षिविधिस्तथा ।
योगिन्यायश्च देवश्च वर्गास्त्वष्टादशेरिताः ॥ ८३ ॥
सर्वेष्वेतेषु शास्त्रेषु विवाहःश्रेष्ठसम्मतः ।
नवाधिकेषु मध्यः स्यान्नवोनेष्वधमो भवेत् ॥ ८४ ॥
गणो योनिश्च वेधश्च रज्जुराश्याधिपस्तथा ।
लिङ्गञ्च योगिनीचेति प्राधान्येनेह कल्पिता ॥ ८५ ॥
क्षेत्रस्यमूलगान्येन मित्रयोश्च परस्परम् ।
सप्तसन्धाविधौ चैवमवश्यं स निरूपयेत् ॥ ८६ ॥
पुमानेकोऽपि नारीणामनेकासां पतिर्युतः ।
साध्वी तु कामिनी तस्माद्योजनोयानुकूलतः ॥ ८७ ॥
विशेषादनुकूलर्षे पक्षे वार्द्धिष्णुशीतगौ ।
अर्द्धरात्रे त्रयोदश्यां पञ्चदश्यामथापि वा ॥ ८८ ॥

स्वमनोरथसिद्धयर्थं नानावलिविधानतः ।

जपान्मदनगायत्र्यां कुर्यान्मनसिजार्चनम् ॥ ८९ ॥

ॐ नमो मदननाथ * वीतमहेकामदेवाय धीमहे त्वं नो मदनप्रमोदाय स्वाहा

हरिद्रामलकं गुस्ता तुलसी विल्वपल्लवम् ।

दुर्व्यातण्डुलसिद्धार्थं क्रूरं पद्मकेशरम् ॥ ९० ॥

* एभिः प्रमाष्टि गात्राणि चत्वारिंशदिनानि या ।

सप्तकृत्वं प्रतिदिनं सा कन्या प्राप्नुयात्पतिम् ॥ ९१ ॥

एतदुद्घर्षनं श्रेष्ठं श्रीकरं व्याधिपापहृत् ।

यदुक्तं कन्यकायास्तु तद्हरस्यापि शस्यते ॥ ९२ ॥

मेषमत्स्यकुलीराद्यं हित्वा मासचतुष्टयम् ।

बोपास्तु शुभदाः मासाः सौराः परिणये सदा ॥ ९३ ॥

कुम्भमासञ्च नेच्छन्ति केचिद्गुरुदृशोज्झितम् ।

उद्वाहकान्ते सम्भाव्या ग्रहाणामनुकूलता ॥ ९४ ॥

वीण्युत्तराणि परमेष्ठिप्रशाङ्कमूलं

गुण्याभिवगन्धवहतिग्मकरानुराधा ।

* वार्दिष्णुभद्रतमभावयुतामृतञ्च

युक्ताः शुभाः परिणये चिरमावहन्ति ॥ ९५ ॥

मृत्युञ्ज दारिद्र्यमसद्गुणत्वं विरूपतां वैरमथापि दीक्षाम् ।

करोति शीताशुरिनादिभुक्तं कुमारिकायाः न चिराद्विवाहे ॥

केचिदिच्छन्ति जीवेन बुधेनापि समागमम् ।

शशङ्कस्य शुभाशञ्च शुभवर्गमुपेयुषः ॥ ९६ ॥

पर्वरिक्ताष्टमीविष्टिपक्षच्छिद्रविवर्जिताः :

तिययः सद्ग्रहाणञ्च वारवर्गोदयाः शुभाः ॥ ९७ ॥

जारसक्ता च दुर्दृष्टा कुलद्वयविवर्दिनी ।

कुलटा पुत्रहीना च पतिमातुलपूजनी ॥ ९८ ॥

* चेप्रस्य मूल मालेन ।

* विदमहे ।

रतिमिया धनाढ्या च स्थिरभावविवर्जिता ।
 परसक्ता दुराचारा विना चापीदयं क्रमात् ॥ १०० ॥
 *उद्धा शेषेषु मेपादिष्वेवम्भवति कन्यका ।
 पूर्वार्द्धे धनुषःपापा परार्द्धे च पतीव्रता ॥ १०१ ॥
 मृत्युरर्थविनाशश्च बन्धुवित्ताप्तिरेव च ।
 भर्तृनाशः सुताभावः पतिलक्ष्मीविवर्द्धनम् ॥ १०२ ॥
 वैधव्यं मरणं धर्मविच्छेदःशोकनाशनम् ।
 बहुलाभो धनसागो लग्नादिगतभानुना ॥ १०३ ॥
 निस्सागो च सुरूपा च मिया बन्ध्या च बन्धुनुत् ।
 सपत्नी मरणं प्राप्ता कृपाहीना सुखोत्तरा ॥ १०४ ॥
 धनाढ्या धनहीना च कुमारी क्रमशो भवेत् ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन विवाहे शिशिरस्विपा ॥ १०५ ॥
 धुतमृत्युर्धनसागो धनावाप्तिपरोद्भवः ।
 भर्तृनाशः पतिप्रीतिर्दुष्टचिह्नोहिताश्रयः ॥ १०६ ॥
 पतिद्वेषं कठोरत्वं लाभः सर्वव्ययस्तथा ।
 महीपुत्रेण लग्नादिगतेन परिकल्पितः ॥ १०७ ॥
 पतीव्रता शुभा भर्तृपूजिनी बन्धुपूजिता ।
 बहुपुत्रा विनष्टारिर्दुःस्था मग्नजिता तथा ॥ १०८ ॥
 दानशीण्डा कृशाङ्गी च धनयुक्ता च दुर्भगा ।
 लग्नादिस्थास्नुना चन्द्रपुत्रेणैवं भवेद्द्यूः ॥ १०९ ॥
 मिया पतीव्रता दुष्टा सती च बहुपुत्रिणी ।
 निःसपत्नी पतिच्छेत्री मन्दायुष्कातिमुन्दरी ॥ ११० ॥
 शोभना नित्यसश्रीका धनयुक्ता च कामिनी ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन स्यादेव देवगन्निना ॥ १११ ॥

शुक्रःसर्वत्र शुभदः पदसप्ताष्टान्तिमं विना ।

। त्रिपदायां विनासौरिं सर्वत्र न शुभमदः ॥ ११२ ॥

अष्टमं शुद्धमेव स्यादित्याह दृष्टां पतिः ।

केचित् सप्तममिच्छन्ति परिशुद्धो विचक्षणः ॥ ११३ ॥

नरग्रहवलात् स्त्रीणां पुमान्भवति बल्लभः ।

विपरीतेऽन्यथा भेतुरर्थादन्यत्र चिन्तयेत् ॥ ११४ ॥

स्वाहापतिं पुरण्डूय समन्त्रेण पुरोधसा ।

विधेयं विधिना वेदे सौत्सवं पाणिपीडनम् ॥ ११५ ॥

चतुर्थेऽह्नि विधेयः स्याच्चतुर्थे भौममङ्गलम् ।

संवेशनविधिश्छात्रमुमुहूर्ते विधीयताम् ॥ ११६ ॥

इति विवाहविधिः ।

—००—

आस्तिको नास्तिको द्वेपी शस्त्रशास्त्रविशारदः ।

सुजातो धार्मिक शस्त्रो राजामानं विधीयते ॥ ११७ ॥

पुरातनैरुत्तममुत्तरायनं रवी तथा सिंहगते च मध्यमम् ।

उदीरितं राजसुताभिषेचने तथा परैर्दृष्टिकमासि च स्मृतम् १८

व्येष्टा श्रेष्ठतमा हरिः कमलजस्त्रीण्युत्तरायण्यभिनी

तिष्यः पौष्णमया शुमानिति बुधेरासूतिना मध्यमम् ।

अच्छिद्रास्तिययः शुभा हि नवमी पर्वतराः शीतशु

र्वाद्धिष्णुश्च विना तुलाजयवतीः शेषोदया पूजिताः ॥ ११९ ॥

गोसिंहमिशुनाजाली लग्नं वाशिष्ठीकीर्तितम् ।

दृह्यपतिमते कुम्भं हित्वा शेषाः स्थिराः शुभाः ॥ १२० ॥

द्वितीया दशमीश्चापि त्रिशष्ट पुनरिच्छति ।

सिंहासनस्थितश्चन्द्रः पूर्वाह्णश्चाथ शोभनः ॥ १२१ ॥

१ शुद्धैश्यादित्या ।

वासवादिसणं पञ्च कौलवं करणं शुभम् ।

विष्टिवर्ज्यानि शेषाणि मध्यमानि विदो विदुः ॥ १२२ ॥

बुधार्कजीवशुक्राणां वारवर्गदयःशुभाः ।

अधिराजेन्दुयोगाञ्च शुभा राजाभिषेचने ॥ १२३ ॥

त्रिलाभशत्रुगाःपापाः चाष्टमं शुद्धमिष्यते ।

धनस्थानञ्च संशुद्धं वशिष्टेन प्रकीर्तितम् ॥ १२४ ॥

कौलवे करणे ज्येष्ठायोगे जीवनवांशके ।

सूर्य्यवारे गुरोर्लभे चन्द्रयोगे समागते ॥ १२५ ॥

नानामङ्गलघोषेण सदैवज्ञःपुरोहितः ।

मन्त्रेण विधिपुक्तेन महीन्द्रानभिषेचयेत् ॥ १२६ ॥

सर्व्वरत्नमयं हेम मुकुटं धारयेत्तथा ।

राजचिह्नानि स्रग्वाणि सेवेत धरणीपतिः ॥

कृताभिषेको भुञ्जीत शृणुयाद्धर्मपद्धतिम् ॥ १२७ ॥

अतीतस्य नरेन्द्रस्य महामासं पुरोधसम् ।

*महिषीं वाजिनागञ्च देवज्ञञ्च विवर्जयेत् ॥ १२८ ॥

देवज्ञमभ्यर्च्य पुरोधसञ्च धनैरेनैर्कैर्जनमर्चनञ्च ।

दत्त्वा प्रजानामभयञ्च राजा कुर्व्वीत कारागृहमोक्षणञ्च ॥ १२९ ॥

इतिराजाभिषेकाविधिः ।

इतियौवनदशाविधानं नाम षड्विंशोऽध्यायः ।

स्रष्टविंशोऽध्यायः ।

सप्तपंतः समुपभोगदशाविधानं

वक्ष्यामि साम्प्रतमिह प्रकटीकृतास्तु ।

* तुरङ्गमञ्च मातङ्गं महिषिञ्च विवर्जयेत् । ;

वास्तुप्रवेशशयनासनभूषणस्त्री

पटासिलक्ष्मविधयो मुनिशास्त्रदृष्टाः ॥ १ ॥

निम्नं निन्दितमुच्यन्तु प्रज्ञास्तं वास्तुकर्मणि ।

मागुदम्भवणस्थानं नित्यं दृढिकरम्भवेत् ॥ २ ॥

ऊपरञ्च सवल्मीकं पाषाणसिकताधिकम् ।

कपालैस्तकलैर्युक्तं दुर्गन्धं निर्व्वलस्थलम् ॥ ३ ॥

श्लेष्मातकविभीताद्यैः संकीर्णञ्च सकण्टकैः ।

दंष्ट्रीव्याध्यादिर्सेपैश्च युक्तस्थानं विवर्जयेत् ॥ ४ ॥

शुभानि यत्र दृश्यन्ते निमित्तं शकुलानि च ।

जलाशयः समीपे च तत्र वास्तुपु पूजितम् ॥ ५ ॥

अथोत्तरायणे कुर्याद् वज्रंयेदक्षिणायनम् ।

ग्रामञ्च नगरं खट्वं मासादगृहमेव वा ॥ ६ ॥

पौषं चैत्रञ्च वैशाखं श्रेष्ठ मासत्रयंविदुः ।

अस्यापिके तु सम्प्राप्ते श्रवणञ्च परे जयुः ॥ ७ ॥

मीनादिषु त्रिषु निधाय शिरः प्रतीच्यां

माच्यान्तु बालमवलोक्य च दाक्षिणाशाम् ।

क्षोणीं कणीशमधिशय्य विवर्त्ततेऽस्ती

मासैस्त्रिभिस्त्रिभिरतः खलु पृष्टकेन ॥ ८ ॥

निन्दन्त्यमुष्य परिवर्त्तितमासमुच्यै

राविध्य तत्र विदधीत गृहं विधिज्ञः ।

द्वारं तदीयननयनाभिमुखं न कुर्यात्

चदर्शनेन हिततश्च गृहं प्रवेशम् ॥ ९ ॥

स्त्रीणां शुक्रेऽस्तगे मृत्युं पुंसामस्तमये गुरौ ।

वास्तुकर्मणि देशस्य न शस्यादाधिमासके ॥ १० ॥

रोहिण्यादीनि तिष्येन्दुहस्तयैत्राश्च युग्यगाः ।
 विष्णोत्तरत्रयान्ताश्च मशस्ता वास्तुकर्मणि ॥ ११ ॥
 ओजास्तु तिथयः पूष्याः नवमी पर्ववर्जिताः ।
 द्वितीया दशमी पष्टी शुक्लपक्षे तु पूजिताः ॥ १२ ॥
 जीवभार्गवसीम्यानां वारवर्गोदयादयः ।
 मशस्ताः शुक्लपक्षे तु चन्द्रवर्गश्च शोभनः ॥ १३ ॥
 कुम्भशुक्लचक्रगोर्तिहयुगममत्स्यहयाङ्गणाः ।
 वास्तुकर्मणि सम्पूज्याः वर्जिताश्चरराशयः ॥ १४ ॥
 होराचोर्ध्वमुखी श्रेष्ठा तिर्ष्यगाश्च शुभेक्षिता ।
 वेङ्गकर्मण्यु नैषेष्ठा शुभयुक्ताप्यथोगुप्ती ॥ १५ ॥
 हृदि कुर्वन्ति लग्नस्था वास्तुकर्मणि सद्ग्रहाः ।
 दाशी च पापा लग्नस्थाः कुर्वन्ति गृहनाशनम् ॥ १६ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाः सर्वे विना युक्तं सृतिमदाः ।
 आरम्भे रौति चेद्गोली ज्ञान्ता दक्षिणभागतः ।
 पिङ्गला वरटा चाथ शुभमत्र विनिर्दिशेत् ॥ १७ ॥
 शुभे मुहुर्चे सम्प्राप्ते विदध्यात् खननं बुधः ।
 पौरुषञ्च त्रिहस्तं वा द्विहस्तश्चैकमेव वा ।
 खानयेच्च यथाभूमिर्दोषहीना दृढा भवेत् ॥ १८ ॥
 भस्मलोष्टादिशुद्धाभिः पुनर्द्विज्ज्व पूरयेत् ।
 अब्दं पण्माशमर्थं वा तृष्णीमासीत् बुद्धिमान् ॥ १९ ॥
 निर्दोषत्वं ततो ज्ञात्वा जलस्थित्या द्रवीकृते ।
 पवित्रितेऽथ गोवासैः श्वघ्नं तत्र च खानयेत् ॥ २० ॥
 तैरेव पांशुभिः श्वघ्नं पूरयेत् पुनरेव तत् ।
 अधिकं दृढिद्व विद्यार्द्धीने हीनं समे समयम् ॥ २१ ॥
 खन्यमाने तु दृश्यन्ते सर्पमण्डूकद्वित्रिकाः ।

वास्तुपवेशशयनासनभूषणस्त्री

पटासिलक्ष्मविधयो मुनिशास्त्रदृष्टाः ॥ १ ॥

निम्नं निन्दितमुच्यन्तु प्रज्ञास्तं वास्तुकर्मणि ।

मागुदकप्रवणस्थानं निखं दृढिकरम्भवेत् ॥ २ ॥

ऊपरञ्च सवल्मीकं पापाणसिकताधिकम् ।

कपालैस्तकलैर्युक्तं दुर्गन्धं निर्व्वलस्यलम् ॥ ३ ॥

श्लेष्मातकविभीताद्यैः संकीर्णञ्च सकण्टकैः ।

दंष्ट्रीव्याध्यादेर्सपैश्च युक्तस्थानं विवर्जयेत् ॥ ४ ॥

शुभानि यत्र दृश्यन्ते निमित्तं शकुलानि च ।

जलाशयः समीपे च तत्र वस्तुषु पूजितम् ॥ ५ ॥

अथोत्तरायणे कुट्याद् वर्जयेद्दक्षिणायनम् ।

ग्रायञ्च नगरं खेटं मासादगृहमेव वा ॥ ६ ॥

पौषं चैत्रञ्च वैशाखं श्रेष्ठ मासत्रयविदुः ।

असायिके तु सम्प्राप्ते श्रवणञ्च परे जयुः ॥ ७ ॥

मीनादिषु त्रिषु निधाय शिरः प्रतीच्यां

प्राच्यान्तु बालमवलोक्य च दक्षिणाशाम् ।

क्षोर्णां फणीशमधिशय्य विवर्त्ततेऽसौ

मासैस्त्रिभिस्त्रिभिरतः खलु पृष्टकेन ॥ ८ ॥

निन्दन्त्यमुष्य परिवर्त्तितमासमुच्यै

राविध्य तत्र विदधीत गृहं विधिज्ञः ।

द्वारं तदीयननयनाभिमुखं न कुट्यां

तदर्शनेन हिततश्च गृहं प्रवेशम् ॥ ९ ॥

स्त्रीणां शुक्रेऽस्तगे मृत्युं पुंसामस्तमये गुरी ।

वास्तुकर्मणि देशस्य न शस्यादाधिमासके ॥ १० ॥

रोहिण्यादीनि तिष्येन्दुहस्तमेवाश्च युग्मगाः ।
 विष्णोत्तरत्रयान्ताश्च मशस्ता वास्तुकर्मणि ॥ ११ ॥
 अंजास्तु तिथयः पूज्याः नवमी पर्ववर्जिताः ।
 द्वितीया दशमी पक्षी शुक्लपक्षे तु पूजिताः ॥ १२ ॥
 जीवभर्गवसौम्यानां वारवर्गोदयादयः ।
 मशस्ता शुक्लपक्षे तु चन्द्रवर्गश्च शोभनः ॥ १३ ॥
 कुम्भदृष्टिचक्रगोसिंहयुग्ममत्स्यहयाङ्गणाः ।
 वास्तुकर्मणि सम्पूज्याः वर्जिताश्चरराशयः ॥ १४ ॥
 होराचोर्ध्वमुखी श्रेष्ठा तिर्यग्गाश्च शुभेक्षिता ।
 वैष्णवार्मस्तु नैवेष्टा शुभयुक्ताप्यधोमुखी ॥ १५ ॥
 दृष्टिं कुर्वन्ति लग्नस्था वास्तुकर्मणि सदग्रहाः ।
 शशी च पापा लग्नस्थाः कुर्वन्ति गृहनाशनम् ॥ १६ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाः सर्वे पिना शुके मृतिप्रदाः ।
 आरम्भे रौति चेद्गोली श्रान्ता दक्षिणभागतः ।
 पिङ्गला वरटा चाथ शुभमत्र विनिर्दिशेत् ॥ १७ ॥
 शुभे मुहुर्त्तं सम्प्राप्ते विदध्यात् खननं बुधः ।
 पौरपञ्च त्रिहस्त वा द्विहस्तश्चैकमेव वा ।
 खानयेच्च यथाभूमिर्दोषहीना दृढा भवेत् ॥ १८ ॥
 भस्मलोष्टादिशुद्धाभिः पुनर्मृदिश्च पूरयेत् ।
 अब्द पण्माशमर्षं वा वृष्णीमासीत् बुद्धिमान् ॥ १९ ॥
 निर्दोषत्व ततो ज्ञात्वा जलस्थित्या द्रवीकृते ।
 पवित्रितेऽथ गोवासैः श्वश्च तत्र च स्नानयेत् ॥ २० ॥
 तैरेव पाशुभिः श्वश्च पूरयेत् पुनरेव तत् ।
 अधिके दृष्टिद विद्यादीनि हीनं समे समम् ॥ २१ ॥
 खन्यमाने तु दृश्यन्ते सर्पमण्डकदृष्टिकाः ।

भस्मकाष्टास्थिलोष्टा वा वर्जयेत्तत्र तद्गृहम् ॥ २२ ॥

शुभे मुहुर्त्ते सम्प्राप्ते देवज्ञम्राक्षणानपि ।

पूजयित्वाथ वस्त्राद्यैः कारयेत् कर्षण ततः ॥ २३ ॥

अवासिद्धार्थिकादीनि तत्र बीजानि वापयेत् ।

तेषु मरुदहृदेषु गोभिस्तानिच खादयेत् ॥ २४ ॥

समोक्त्य ततो भूमिं पञ्चगव्यैर्विशोधयेत् ।

ज्ञात्वाम्बुभिश्च तत्साम्यं प्राप्ते शुभदिनोदये ॥ २५ ॥

शङ्कुपङ्कजगुलानाङ्गमुत्सेधाद् द्वादशाङ्गुलम् ।

समवृत्तमृज मुर्द्धनि बुद्बुदाभं निवेशयेत् ॥ २६ ॥

शङ्कुपादतलाधस्तात्कलिकविकने तथा ।

शङ्कुपादो यथाधस्तात्किञ्चित् स्पृशति भूतलम् ॥ २७ ॥

शङ्कुकीलनिवर्द्धेन शङ्कुमानेन तन्नुना ।

परितो विलिखेद्दृत्तं क्रमात्पूर्वापराङ्मुखो ॥ २८ ॥

शङ्कुच्छाया यदा रेखां श्वेशोपक्रमैः स्पृशेत् ।

तत्र विन्दुद्वयं देयं ततः शीतेतरत्विषा ॥ २९ ॥

ज्ञात्वायनञ्च वीथिञ्च भुक्ताभुक्तानि तत्र च ।

याम्येन वायु सौम्येन मध्यच्छाया विशोधयेत् ॥ ३० ॥

स्वदेशोदयरेखायामुदयस्युमालिनी ।

मध्यच्छाया च न भवेद्रज्जीच्छाया च शङ्कुवी ॥ ३१ ॥

प्राची च पश्चिमा चैवं समसूत्रागता भवेत् ।

दिग्विन्दुद्वयमारभ्य पृथग्दृत्तद्वयं लिखेत् ॥ ३२ ॥

मत्स्यपुच्छद्वयाकारो याम्योचरदिशोर्भवेत् ।

चत्वारो बाहवः कार्य्याः समावाप्यायवा यतः ॥ ३३ ॥

विपुवदिरसे चैव शङ्कोर्मण्डलमालिखेत् ।

विन्दुद्वयस्यष्टचाम्पा मत्स्यपुच्छौ प्रसाधयेत् ॥ ३४ ॥

मध्यं दिनगते भानौ यत्स्यपुञ्जवतारिणी ।
 शङ्कुच्छाया भुपातन्या शङ्कुनैव यथांशकम् ॥ ३५ ॥
 विषुवद्व्यङ्गुल नाम तदेतत् परिकीर्तितम् ।
 अङ्गुल द्वितयं तत्र पदभोसाभिधीयते ॥ ३६ ॥
 यवमर्धाष्टक ज्ञेयमङ्गुलमध्यमस्य तु ।
 पुंसो दक्षिणहस्ते तु मध्यमाङ्गुलसम्मवन् ॥ ३७ ॥
 मध्यपञ्चापि वा ज्ञेयं वितस्ति द्वादशाङ्गुलम् ।
 हस्तो वितस्ति द्वितयं दण्डः स्याच्चतुष्टयम् ॥ ३८ ॥
 ग्रामादौ दण्डमान स्याद्धस्तमानं ग्रहादिषु ।
 शयनासनञ्च खट्वादौ विद्यादङ्गुलमानकम् ॥ ३९ ॥
 भूपादौ यवमानञ्च विज्ञातांशो नियोजयेत् ।
 दैर्घ्यमाहृत्य विष्कम्भैश्चतुर्धर्गं ततो नयेत् ॥ ४० ॥
 अष्ट्रे च त्रिष्ट्रेः शिष्टं नक्षत्रन्तुरगादिकम् ।
 कर्तुर्नामर्षजन्मर्षविरुद्धं वास्तु वर्जयेत् ॥ ४१ ॥
 अष्ट्रे भानुना शिष्टं आयः स्यात्स्वययतोऽधिक ॥
 त्रिष्ट्रे मनुहते शिष्टो व्ययः स्यात् किञ्चिदायतः ॥ ४२ ॥
 नक्षत्रेष्वष्टशिष्टन्तु व्यय इत्यपरे जगुः ।
 त्रिष्ट्रे वाष्ट्रहते शिष्टं योनयोऽष्टौ ध्वजादयः ॥ ४३ ॥
 ध्वजो घूमो हरिश्चागो खरश्चैभश्च वायसः ।
 ध्वजगोगजसिंहेषु वस्तु हृदिकर मतम् ॥ ४४ ॥
 ओजयोनिधुतं यत्स्याद्वयादायाधिकञ्च यत् ।
 कर्तुस्तारानुकूलं यत् तद्गनेद्वास्तु हृदिकम् ॥ ४५ ॥
 इदं लक्षणमुद्दिष्टं त्रिष्ट्रेण महर्षिणा ।
 केचित् पद्वर्गमप्याहुर्वोत्तरावयत्रो यथा ॥ ४६ ॥

वसुविलगुणनासच्छिद्रवेदाभिष्टुद्धिं *
 विभजतु रविनाढी दन्तिताराद्रिरन्ध्रैः ।
 वदतु तदवशिष्टैरायमन्यश्च योर्नि
 तदनुभवनतारा वारमंश क्रमेण ॥ ४७ ॥

स्थिरे चोभयराशौ वा शुभग्रहसमन्विते ।
 नानामङ्गलघोषेण स्थापयेत् प्रथमा शिलाम् ॥ ४८ ॥
 नन्दा भद्रा जया पूर्णा शिला स्थाप्याः प्रदक्षिणम् ।
 तन्मध्ये श्वभ्रमम्भोभिराधिवासितकुम्भगैः ॥ ४९ ॥
 पूरयेद्दक्षिणावृत्तं यदि तोयं शुभावहम् ।
 श्रियं विवर्द्धयेद्गस्तु चिराच्छुष्यति चेज्जलम् ॥ ५० ॥
 देवब्राह्मणयोर्युग्मा हस्तसङ्ख्याः सुपूजिताः ।
 अयुग्मसङ्ख्याः शेषाणां जनयन्ति गृहश्रियम् ॥ ५१ ॥
 भागूपश्चिमगता रेखा दश सत्र प्रकल्पयेत् ।
 ग्राम्योत्तरगताश्चैवमेकाशीतिपदं भवेत् ॥ ५२ ॥
 ग्रामालयादीं सर्ष्वत्र पदमेव विचारयेत् ।
 भागुदक्कोणमारभ्य क्रमादेवं निवेशयेत् ॥ ५३ ॥
 शिखी तथैव पर्जन्यो जयन्तः पाकशासनः ।
 सहस्रकिरणः सखी भृतश्चैवान्तरीक्षकः ॥ ५४ ॥
 चित्रा भानुश्च पूषा च वितथश्च गृहक्षतः ।
 यमराजश्च गन्धर्वो भृङ्गराजो भृगस्तथा ॥ ५५ ॥
 निर्ऋतिर्द्वारपालश्च सुग्रीवः पुष्पदन्तकः ।
 वारुणश्च सुरः शेषो राजयक्ष्मा तथैव च ॥ ५६ ॥
 समीरणश्च नागश्च मुख्योपप्लुतकस्तथा ।
 ईरो भुजङ्गमश्चैवमदितिर्दीर्घधितिः पुनः ॥ ५७ ॥
 द्वात्रिंशद् वाक्कोष्ठस्थाः देवाः स्वान्तास्त्रयोदश ।

वास्तुमध्ये तथा ब्रह्मा ज्ञेयो नवपदाधिपः ॥ ५८ ॥
 तस्य पूर्वार्धिकोष्टास्तु चत्वारःषट् पदेश्वराः ।
 आर्य्यमा च विवस्वांश्च मित्रश्च पृथिवीतरः ॥ ५९ ॥
 सावित्रःसविता चाग्नेर्ब्रह्मणोऽन्तेव्यवस्थितौ ।
 विजयश्च महेन्द्रश्च निर्ऋतेश्च ब्रह्मोत्तरे ॥ ६० ॥
 रुद्रश्च राजयक्ष्मा च वायुर्ब्रह्मान्तरे स्थितः ।
 आपश्चैषापवत्सश्च रुद्रह्मान्तरे स्थितौ ॥ ६१ ॥
 एतेऽष्टौ कोष्टमेकश्च कोष्टार्द्धञ्चैव भुजते ।
 तत्तत्पादेषु ते देवाः पूजनीया यथाविधि ॥ ६२ ॥
 पदमध्ये पदाग्रश्च वस्तुनो मर्म कथ्यते ।
 पदाष्टमगतं मर्म तुलास्तम्भादिषु स्मृतम् ॥ ६३ ॥
 खरकी च विदारी च धूतना चैव राक्षसी ।
 ईशानादिषु कोणेषु बाह्यस्थाश्च पिशाचिकाः ॥ ६४ ॥
 रविःशुक्रःकुजो राहुः सौरश्चन्द्रो बुधो गुरुः ।
 मागादिकास्तु दिक्पालाः पूजनीया यथाक्रमम् ॥ ६५ ॥
 भूम्यारम्भं विधायैवं वनारम्भो विधीयते ।
 परिधं परिहृयैव सत्त्वारम्भविधिं जगुः ॥ ६६ ॥
 पौराणिकास्तु न ब्राह्माः स्तम्भोत्तरतुल्येष्टिकाः ।
 चैत्यश्मशानगा वृक्षाः सन्निधौ बहिर्द्विषिताः ॥
 अपशस्त्राच जन्मर्साः जाता स्तम्भादिनोचिताः ॥ ६७ ॥
 विदध्याद्वांशिकं स्तम्भं द्वादशांशं ततःक्रमात् ।
 एकादशविभागं वा दशभागमथापि वा ॥ ६८ ॥
 द्वांशोऽनं कर्णपादःस्याद्भारवादा ततोऽपि च ।
 नरांशोऽन्यत्र विष्कम्भो^१ तदंशेनादिप्रागनुत् ॥ ६९ ॥

स्तम्भोत्तरतुलादीनां स्थापनञ्च स्थिरोदये ।

मरुन्मार्गप्रतिष्ठा च कवाटश्चोभयोदये ॥ ७० ॥

। अधन्यमतिसंक्षिप्तं विस्तीर्णं शत्रुदृष्टिदम् ।

अत्युच्छायञ्च नैवेष्टमतिखर्वञ्च वस्तुनुत् ॥ ७१ ॥

• चतुरस्रं गृहं श्रेष्ठं प्रागायत्तं घनावहम् ।

न शस्तं तिर्यगायत्तं वृत्ताकारञ्च निन्दितम् ॥ ७२ ॥

चतुः शालं गृहं शस्तं प्रागुदभिन्नदृष्टिदम् ।

• दक्षिणापरनिम्नन्तु दुःखदारिद्र्यकृत् सदा ॥ ७३ ॥

उर्देकशानिं त्रिशालञ्च प्राग्पार्श्वोनञ्च दृष्टिदम् ।

पाम्प्योनं सौख्यवित्तघ्नं पश्चिमोनञ्च दुःखदम् ॥ ७४ ॥

पाम्प्यपश्चिमयुक्तन्तु गृहं शस्तं द्विशालकम् ।

प्रागुदक्पार्श्वयुक्तन्तु व्याधिनैधन्यकारणम् ॥ ७५ ॥

एकशालगृहं पाम्प्ये पश्चिमे वा प्रशस्यते ।

प्राच्यां वाप्युत्तरस्यां वा नैधन्यं मरणप्रदम् ॥ ७६ ॥

• यदीच्छेद्वेदमनि दृष्टिं समन्तात्तस्य वर्जयेत् ।

पूर्वस्यामुत्तरस्यां वा वेष्टमदृष्टिः प्रशस्यते ॥ ७७ ॥

दीवारिके च पर्जन्ये नागे च वितथे तथा ।

कर्त्तव्यो जलनिस्रावः द्वारदेशे मनीषिणा ॥ ७८ ॥

• गृहक्षते महेन्द्रे च भल्लाटे पुष्पदन्तके ।

गृहद्वार हि कर्त्तव्यमेवं केचित् प्रचक्षते ॥ ७९ ॥

सर्वदिक्षु पदे तूर्ये वामात् पटेऽपि पाम्प्यतः ।

प्रागुदीच्योस्तृतीये वा द्वारं मध्येऽप्युदगगतम् ॥ ८० ॥

कूपान् वा चैसदृक्षान् वा हित्वा मार्गमथापि वा ।

न कुर्याद्द्वारविन्यासं वेष्टोद्वारन्तु वामतः ॥ ८१ ॥

अत्रशाला भवेत् प्राच्यामप्राच्यां धान्यसदग्रदः ।

उदीच्यां देवतागारं प्रातिच्यां धनरक्षणम् ॥ ८२ ॥

महानसस्तथाशौवा ईशाने वा सुरालयः ।

मारुते धान्यगेहश्च निर्ऋतौ भाण्डसञ्चयः ॥ ८३ ॥

ईशाने जलभाण्डाद्या उदीच्यां वा भक्षस्यते ।

प्रागुदीच्योर्गजाश्वाजगोजातानि निक्तेतनम् ॥ ८४ ॥

मृगे च द्वारपाले च वारुणे राजयक्ष्मणि ।

समीरणे च नागे वा मलवेष्टम विधीयते ॥ ८५ ॥

ग्रामधस्तु यथेशाने सर्वदेवान्निवेशयेत् ।

बुधं दक्षिणदिग्भागे जिह्वं याम्ये निवेशयेत् ।

स्कन्दं दक्षिणदिग्भागे दुर्गामुत्तरकोणतः ॥ ८६ ॥

माध्यां रविञ्च शास्तारं निर्ऋतौ विनिवेशयेत् ।

पश्चाद्दुदग्गतं विष्णुं ज्येष्ठामुपजलाशयम् ॥ ८७ ॥

उत्तरेशानयोर्मध्ये मातरो ग्रामतो बहिः ।

देवानेवं प्रतिष्ठाप्य पश्चाद्दूर्णं निवेशयेत् ॥ ८८ ॥

पूर्वतो विप्रजातिः स्यादक्षिणे नृपतेः कुलम् ।

वारिजं पश्चिमेकुर्व्याच्छुभ्रांस्त्वत्तरतः पुनः ॥ ८९ ॥

कुलालान् वाह्यतः सौम्येनापि तान् पूर्वदक्षिणे ।

चक्रिणं याम्यदिग्भागे बहिर्ग्रामे निवेशयेत् ॥ ९० ॥

क्रोशार्द्धमात्रे चाग्नौ वा स्वर्णकारादितक्षकान् ।

चण्डालान् ग्रामसीमान्ते परितः सन्निवेशयेत् ।

ईशाने क्रोशमात्रे तु मारुते वा श्मशानं ॥ ९१ ॥

कोष्ठागारं तथामौ वा निर्ऋतौ पशुकोष्टकम् ।

अश्वशाला च वायव्ये छागशाला च दक्षिण्ये ।

निर्ऋतौ होमदेशश्च कारागारं शिवे तथा ॥ ९२ ॥

भौमशारेऽम्बु तागायां यमलये विक्षेपतः ।

प्राकारवन्मनं कुर्यात् परित्वाभिन्दुभे खनेर्त्त ॥ ९३ ॥

स्वातौ सेतुं निगधीयान्मन्दवारे दृषोदये ।

सिंहोदये च कार्य्याणि जीवाहे दुर्गवासकृत् ॥ ९४ ॥

चान्द्रे पुष्येण संयुक्ते जीववारे विचक्षणः ।

गोष्टञ्च वृषशालञ्च कारयेद्वृषभोदये ॥ ९५ ॥

रौद्राभिर्मूलयाम्याहियुक्ते भौमार्कवासरे ।

नन्दायाञ्च युतेकुर्वाद्वासदर्शननिग्रहौ ॥ ९६ ॥

कृष्णे भूततिथौ मूले स्थिरलघ्ने शुभोदये ।

निदध्याद्द्रविण भूमौ तन्न नश्यति केनचित् ॥ ९७ ॥

मन्दस्य वारे हस्तऽर्के पूर्णा या चेत् समागता ।

शनेर्छिप्तेऽस्य होराया व्यय कुर्याद्विचक्षणः ॥ ९८ ॥

इतिवास्तुविधानम् ।

वास्तुमवेशन कुर्यान्मतिमानुत्तरायने ।

विहाय कोणगान् मासान् विवृतद्वारदिहमुखम् ॥ ९९ ॥

शुक्लपक्षःशस्तःस्यात् कृष्णस्यासप्तमादिनात् ।

पूर्वाह्णे सुप्तशस्तःस्यात् मध्याह्ने मध्यमो मतः ॥ १०० ॥

रोहिण्युत्तरहस्ताभिमैत्रतिप्येन्दुविष्णवः ।

पौष्णादित्याभिवनीप्रोक्ता द्वादशेते प्रवेशने ॥ १०१ ॥

गुरुशुक्रबुधानान्तु द्रेष्काणाशदिनादयः ।

गृहमवेशे शस्यन्ते मध्यमाःशनिचन्द्रयोः ॥ १०२ ॥

तिथयःसुप्तशस्ताःस्युः पक्षच्छिद्रविवर्जिताः ।

गोमार्गसिंहकुम्भाश्च नृयुग्कन्यातुरङ्गमाः ।

सप्त शस्ताः प्रवेशेषु शुभयुक्तश्च वृश्चिकः ॥ १०३ ॥

लग्नार्थपुत्रधर्मायकर्माम्बुमहजस्थिताः ।

गुरुभार्गवसाम्प्राश्च प्रवेशे शुभदाःस्मृताः ॥ १०४ ॥

त्रिपट्टायगताःपापाः शशी धर्म्मार्थलाभगः ।

पञ्चमं शुद्धमिच्छन्ति केचिद्रन्धान्तिमावपि ॥ १०५ ॥

दृन्वान्द्विजोपभोगेन गोनिवासैश्च पावनम् ।

ततो ग्रहवलं कुर्याद्विधिना मङ्गलोचितम् ॥ १०६ ॥

बद्धेन्द्रबल्लीम्भद्राश्च तरपुष्पं पितृद्रुमम् ।

पलाशश्च शिरापिश्च परिमम्पार्ज्जयेद् गृहम् ॥ १०७ ॥

गोमयेनोपलिप्य क्ष्मां पित्तिरक्तमृदापि वा ।

कपिला पञ्चगव्येन गृहश्च परिपेचयेत् ।

फलं भित्तिविभेदादौ ज्ञेयं नक्षत्रचक्रतः ॥ १०८ ॥

वामाष्टतो मलिनकिरणःसस्फुलिङ्गोऽल्पमूर्तिः

क्षिप्तःनाशं प्रजति विमलं स्नेहयसान्वितोऽपि ।

दीपःपापं कथयति फलं शब्दवान् वेपथुश्च

व्यादीर्घार्चिर्विशलममरुद्यश्च नाशं प्रयाति ॥१०९॥

मर्दीपो विमलःसिन्धुः गगन्दमयुर्वर्जितः ।

सुस्थिरः किरणोद्भूतो वर्द्धयेद्भवनश्रयम् ॥ ११० ॥

पुण्याहवादैःसानन्दः प्रविशेद्भवन प्रभुः ।

दक्षिणाद्द्विप्रवेशार्चं सहातिः समुद्भजनः ॥ १११ ॥

पश्चिमे शयनं कुर्याद् दक्षिणे च विशेषतः ।

आरादभृतपदं जह्यादनुवंशं शयीत वा ॥११२॥

भाद्रमुखस्त्वेव भुञ्जीत न याम्योददमुखःसदा ।

पुरीषोचिष्टमूत्रादिसङ्कीर्णा न स्पृशेद् मुखम् ॥ ११३ ॥

पौर्णमास्याममावास्यामुपरासी च संकर्मः ।

शुकन्दुवारयोगेह गोकरीपेण लेपयेत् ॥ ११४ ॥

१ व्यादीर्घार्चिशालाममरुद्यश्च नाशं प्रयाति ।

दिनस्याद्यन्तयोरेव दीपं प्रज्वालयेद् गृहे ।

फाल्गुणे मासि माघे च पौर्णमास्यामुपस्यपि ।

विद्युद्धवलिंगन्याचैरर्चयेद् गृहदेवताम् ॥ ११५ ॥

गृहागताश्च सम्पूज्या ब्राह्मणातिथिवान्धवाः ।

गृहमेधीति कुर्वाणः श्रियं निश्चमवाप्नुयात् ॥ ११६ ॥

पूषा पुष्यपुनर्वसू वसुहरी चित्रा शशी रोहिणी

तारास्तास्तियर्योऽथुमत्फणिमया दिक्पञ्चदश्यो हरा ।

धाराश्चन्द्रमृतेन्दुशक्रगुरवो युग्मं कुलीरो धनुः

कुम्भान्तावपि राशयो निगदिता गव्यं प्रयोगायते ॥ ११७ ॥

चन्द्राश्चाश्लेषयाश्लेष कृष्णपक्षे चतुर्दशी ।

भुजङ्गांशोदयः कैश्चिन्नागयोग इतीष्यते ॥ ११८ ॥

शुक्ल शिरःपञ्चसरोजपत्रं निच्छिद्रमेकीकृतवद्धनालम् ।

गव्यं प्रपूर्णं निखनेदनन्तमृषा तदा भुद्रविनाशिगेहे ॥ ११९ ॥

। मूत्रं द्विभागं शकृदेकभागं पयोऽष्टभागं दधि तदसमानम् ।

क्षीरार्द्धकं वा चतुरंशमाज्यं गव्यानि सवर्वाणि समानि वास्युः १२०

गव्येषुशालीयवमुद्गमास गोधूमबिल्वास्थितिलाब्जबीजम् ।

पद्मच्छदस्थं विनिधाय ताम्ब्रे भुद्रानिखन्याद् भुवि नागयोगे १२१

इतिप्रवेशविधानम् ।

— ० —

पनसस्तिन्दुको निम्बःस्पन्दनश्चन्दनोऽर्जुनः ।

शिशपाशालकाः स्मर्याः सुरदारुश्च शोभनः ॥ १२२ ॥

सर्वे ते तरवःशस्ता ये च स्वादुफलोद्गमाः ।

गजाः संहिताश्चैसम्भानपयगान्विताः ॥ १२३ ॥

नान्यं सयोगमिच्छन्ति तिन्दुकी शिशपाशनाः ।

केवलःस्पन्दनो नेष्टो दन्तःशस्तस्तथाविधः ॥ १२४ ॥

शितांशुद्व्युलम्भवेद्राशं शयनं विजयप्रदम् ।
 नवातिश्च सकृद्विस्त्रीः पटूनशयनासनम् ।
 क्रमेण शुवराद् मन्त्री चलनेत्रपुरोधसाम् ॥ १२५ ॥
 भोक्तुश्च पादवैकल्यमेकस्यैव निश्रयस्तके ।
 द्वयोर्न जीर्यते चात्र त्रिचतुर्षु वधागमः ॥ १२६ ॥
 द्रुमेणैकेन शस्तः स्याद् द्वाभ्यां शस्ततरस्तथा ।
 त्रिधिरात्मजद्विष्टः स्यात्तुर्भिश्च यशोधनः ॥ १२७ ॥
 पञ्चभिः पञ्चतां याति पद् सप्ताष्टमहीरुहः ।
 जायते वंशविच्छेदः घोटिते शयनासने ॥ १२८ ॥
 त्रिवितस्तित्तु विस्तारो मध्यमस्य द्युलोत्तरः ।
 वरिष्ठः शयनस्योक्तो देह्यं पञ्चवितस्तिकम् ॥ १२९ ॥
 मध्यमं तद्वरिष्ठं स्यात् पुनः पञ्चाङ्गुलोत्तरम् ।
 सप्तर्षीयशयने त्रेपावेवमायामविस्तरौ ॥ १३० ॥
 पादोत्सेधो वरिष्ठः स्याद्वर्द्धोत्तरीवितस्तिकः ।
 तदर्द्धार्द्धापहारेण मध्यमश्चाधमो मतः ॥ १३१ ॥
 स्वोच्चो यस्य चतुर्षोऽंशः पञ्चमो वास्य विस्तरः ।
 एवं शयनपादे स्याद्विस्तारायामलक्षणम् ॥ १३२ ॥
 कुलज्येष्ठाश्च ये पूज्या जघतेविधायवयोऽधिकाः ।
 तेषामभिमुखेनैव सेवेत शयनासनम् ॥ १३३ ॥

इतिशयनाशनविधिः ।

—०००—

यत्काकपादकलुषोत्तरशंकराण्यु—

विद्वच्च शीर्षमथवा द्विगुणश्रियुक्तम् ।

१ जीर्यते चार्णम् ।

अन्तर्निगूढमलिना कृतिकेशधातु—

युक्तं समस्तजनदुःखवधाय रत्नम् ॥ १३४ ॥

यत् स्निग्धमम्भसि क्षिप्तं लघुमतरनिश्चयम् ।

अदृष्टं विदितं वज्रमवशस्तरिपापहम् ॥ १३५ ॥

यज्ञ न किञ्चिदपि धारयितव्यमेव

पुत्रार्थिनीभिरवलाभिरुपान्ति तज्ज्ञाः ।

इन्द्राटकात्रिपुटपान्यकवास्यतं यत्

श्रोणीनिभञ्च शुभदं तनयार्थिनीनाम् ॥ १३६ ॥

। एकावला नाम यथेष्टसंज्ञया

हस्तममाणा मणिविमयुक्ता ।

। संयोजिता वा मणिना तु मध्ये

सा याष्टिरुक्ता सकलेन भोज्या ॥ १३७ ॥

निवृत्तस्य हि विप्रस्य नेष्टमाभरण सदा ।

यहकुण्डलतःशेषं शेषस्य सकल शुभम् ॥ १३८ ॥

चतुर्वर्गविधानेन भूषण मुकुटादिकम् ।

नामजन्मक्षयोरिष्टं धारयेद्दरणीपतिः ॥ १३९ ॥

सौभाग्यं वकुलेऽथवापि ककुभे सर्ज्जे च कुन्दे यशः ।

पाटल्यां समितं जने च पटुतामाधुर्यमाम्लातके ।

निगुण्ड्यामापि रोगशोकहरणं जम्बाम्रयोःपाटवम्

पुन्नागे विजयो जयश्च तिलके नागे तथोदुम्बरे ॥ १४० ॥

उदङ्मुखं प्राङ्मुख एव वासौ जोषं यथेष्टं विनिमार्ज्य दन्तात् ।

जलाजलौ शीतगुमण्डलस्थं ध्यात्वा जपित्वा च तुरीयमुच्चैः १४१

प्रक्षाल्य वक्रत्र विधिवद्विधिज्ञो ध्यात्वाथ देवं व्यनुलिप्य तैलैः ।

देहन्ततो जप्तशुभञ्जनेन व्यभ्यञ्ज्य नेत्रं सकलं भियं स्यात् १४२

तुल्यस्त्रियोग प्रकरोऽतिरागं रागस्यं पूंगफलातिरिक्तः ।

चूर्णाधिको वक्त्रविकारगन्धिःपद्माधिकःसाधु करोतिगन्धम्॥१४३

लौहे पात्रे तण्डुलान् कोद्रवाणां शुक्तौ पक्का लोहचूर्णेन सार्द्धम् ।
 लिप्त्वारुक्ते मूर्ध्नि शुक्त्याम्बु केशे दत्त्वा तिष्ठेद् वेष्टयित्वादपत्रैः ॥१४४॥
 याते तृतीये महरे विहाय दद्याच्छिरस्यामलकप्रलेपम् ।
 प्रच्छाद्य पत्रैः महर्द्येन प्रक्षालनं कार्श्यमुपैति शीर्षम् ॥१४५॥
 पश्चाच्छिरःस्नानमुगन्धितैलैर्लोहाम्लगन्धान् शिरसोपनीय ।
 हृद्यैश्च गन्धैर्विविधैश्च धूपैः सनिर्विशेद्राज्यसुखं म्रियाभिः ॥१४६॥

इति भूषणविधिः ।

—०००—

विरक्तचेष्टा भ्रुकुटी मुखत्वं पराङ्मुखत्वं कृतविस्मृतिश्च ।
 असम्भ्रमो दुष्परितोषतां च तादृष्टमैवी परुषश्च वाक्यम् ॥१४७॥
 सुस्पृष्टमालोक्य दुनोति गात्रं करोति गर्व्यं न रुणाद्भि यान्तम् ।
 चुम्बादिरामे वदनप्रमाष्टिः पश्चात्तत्तमुत्तिष्ठति पूर्व्वमुक्ता ॥१४८॥
 इमास्तु विद्यादतुरक्तचेष्टा म्रियाणि धृते च धनं ददाति ।
 विलोक्य संहृष्यति वीतरोषः प्रमाष्टि दोषान् गुणकीर्त्तनेन ॥१४९॥
 तन्मित्रपूजा तदरिष्टमैवी कृतस्मृतिः प्रोषितदौर्मनस्यम् ।
 क्षनौष्ठदूनेरुपगृह्णन् स्वदोऽथ कम्पन्प्रथमाभियोगे ॥ १५० ॥
 यस्यामनूनामनुरक्तचेष्टां निरीक्षते तत्र रमेत धीमान् ।
 सा चेत् परार्थिनवधूर्नं तत्र रमेत लोकद्वयदोद्धिमिच्छन् ॥१५१॥

इति स्त्रीविधानम् ।

—०—

मध्येऽष्टाङ्गुलीवस्तीर्णं पट्टं राज्ञं शुभावहम् ।
 महिष्याः सप्तविस्तीर्णं युवराजस्य षडङ्गुलम् ॥ १५२ ॥
 चतुरङ्गुलविस्तीर्णं पट्टं सेनापनेर्भवेत् ।
 द्वाभ्यां प्रमादपट्टं स्यात् पट्टं पञ्चगभीरिनम् ॥ १५३ ॥

स्वमध्यद्विगुणा यामा सर्व्वे ते हेमनिर्भिताः ।
 मुखे विस्तीर्य्यमानास्ते क्रियमाणेषु शोभानाः ॥ १५४ ॥
 राक्षःपञ्चशिखं पट्टं त्रिशिखं पुत्रं भार्य्ययोः ।
 सेनापतेरेकशिखं शिखाविराहितोऽपरम् ॥ १५५ ॥
 अङ्कःसमाङ्गुलं प्राप्तो हर्त्ता जीवितराज्ययोः ।
 मध्ये विष्फुटितस्त्याज्यः पार्श्वे विष्फुटितस्तथा ॥ १५६ ॥
 यवमानेन पट्टेषु चतुर्वर्गविधिं जंगुः ।
 सम्भोक्तुरनुकूलोऽयं पट्टो विजयवर्द्धनः ॥ १५७ ॥

इति पदट्टविधिः ।

—0—

पञ्चादशाङ्गुलमितः श्वरः कृपाणः ।
 प्रोक्तः पुराणनिपुणैरधमस्तदर्द्धम् ।
 अङ्कःसमाङ्गुलगतः शुभरूपकश्चे
 दिष्टाद्वस्तिवत् रया विपदं विधत्ते ॥ १५८ ॥
 काणिते मरण काण्डे पराजयश्चापवर्षिते कोशात् ।
 स्वयमुद्गीर्णे युद्धः ज्वलिते विजयो भवेत् खदगे ॥ १५९ ॥
 नाकारणेन व्रणयज्ञ वदेच्च भूल्यं
 पश्येन्न तत्र वदनं न विघट्टयेच्च ।
 देशेन तस्य कथयेत्प्रतिमानयेच्च
 नैव स्पृशेन्नुपतिरभियतोऽसि याष्टेम् ॥ १६० ॥

इति खड्गविधिः ।

—000—

इत्युपभोगदशाविधानं नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥

—0—

अष्टाविंशोऽध्यायः ।

—:०:—

वक्ष्याम्यंतः परमहं लघुना क्रमेण
 स्पष्टान्वयैरुपचयार्हदशाविधानम् ।
 भूमिप्रवेशकृपिकर्मविशिष्टवस्तु
 बीजाग्निसङ्ग्रहवणिग्मरणानि तत्र ॥ १ ॥
 प्रविश्य विधिवत्पूर्वं विदधीत कृपि ततः ।
 उत्तरत्रयमार्द्रां च चित्रा याम्यश्च मित्रभम् ॥ २ ॥
 स्वातिर्मघानुराधे च पुष्यं शस्तं प्रवेशने
 विदोपास्तिथयः शस्ताः श्रेष्ठं भौमादिनं तथा ॥ ३ ॥
 कैश्चिच्चन्द्रदिनम्प्रोक्तं बुधजीवी तु मध्यमौ ।
 गोकुलीरालिकन्यानामुदयांशाः शुभाः स्मृताः ।

इति प्रवेशविधिः ।

—:०:—

रेवतीपुष्यदस्ताश्च रोहिणी चोत्तरत्रयम् ।
 अदितिर्मूलमिषेतद् विशिष्टे कृपिकर्मणि ॥ ४ ॥
 राधानुराधा स्वातिश्च विष्णुःपैत्रं त्रिपूर्वकम् ।
 चित्राभिनीतिचैत्राणि परे भाद्रुकृपिक्रिये ॥ ५ ॥
 शुक्रार्कज्ञेन्दुजीवानां धारवर्गोदयाः शुभाः ।
 विदोपास्तिथयःसर्वाः कृपिकर्मणि पूजिताः ॥ ६ ॥
 मृगो मीनःकुलीरश्च मिथुनं वृषभोदयः ।
 श्रेष्ठो धनुस्तुला कन्या मध्यमा कृपिकर्मणि ॥ ७ ॥

आर्तिप्रायजलोत्सर्गे शस्त मूलादिभयम् ।

कौश्चिच्छ्रवणनक्षत्र पूषा च परिकीर्तिता ॥ ८ ॥

क्षीरान्न मधुना मुक्ता शुचिःप्रयतमानसः ।

शुभेन वृषयुगेन क्षेत्रसम्प्राप्य कर्षकः ।

अर्चयेद् बलिदानेन तस्या साय दिनेश्वरम् ॥ ९ ॥

उदङ्मुखः प्राङ्मुख एव वासौ कृपीवलः शस्तहलंगृहीत्वा ।

कुर्पाव कृपिं तस्य हलस्य रेखास्तिस्रो यथा सुप्रकटी भवन्ति ॥ १० ॥

बलिभुक् बलिमादाय यदि गच्छेन् महादिशम् ।

प्रशस्त कोणादिग्यातः सस्यहानिप्रकाशकः ॥ ११ ॥

बहवो वायसास्तत्र सूचयन्ति महाभयम् ।

न कश्चिद्यदि गृह्णाति* द्विजातिर्वा भयतया ॥ १२ ॥

हलभङ्गे कुलक्षोभः शीर्षभङ्गे स्त्रियो बधः ।

युगस्य भङ्गे जानीयाद्दुरित गृहपेधिनः ॥ १३ ॥

फालस्य भङ्गे दुहितुः सूनार्गोत्रस्य पीडनम् ।

वृषपादस्य भङ्गे तु स्वकुलक्षयमादिशेत् ।

विधिना श्रुतिदृष्टेन शमयेत् पौष्टिकेन तत् ॥ १४ ॥

बहुलाभङ्गते भौमनारे कुर्पाद्विशेषतः ।

वनानां छेदनैश्च दाहकर्म च तत्र हि ॥ १५ ॥

फलपल्लवपुष्पाढ्यान् वनस्पतिमहीरुहान् ।

विधात् सस्यादिपौष्कल्यान् हानिञ्च विपरीततः ॥ १६ ॥

रक्तशालिरशोकेन शालैः कल्मशालयः ।

यवको वटवृक्षेण तिन्दुकेन च पण्डिकाः ॥ १७ ॥

अश्वत्थेन च निष्पात्तिः सर्व्वसस्यस्य निश्चिता ।

जम्बुभिस्तिलमाषाश्च यवाः सप्तदलेन च ॥ १८ ॥

मुद्राःशैरीपट्टेण गोधूमाश्च मधूकतः ।
 अतिमुक्तककुन्दाभ्यां कार्पासस्य च सम्पदः ॥ १९ ॥
 अशनैः सर्पपा ज्ञेयाः कुलत्था यदरीद्रुमैः ।
 मुद्राश्च चिरविल्वेन वेतसैरतसीश्रियः ॥ २० ॥
 कोद्रवाश्च पलासेन घण्टादिरयेद्भुदैः ।
 मुक्तांरजनशङ्खानां समृद्धिस्तिलकेन च ॥ २१ ॥
 करिणो हस्तिकर्णेन वाजिकर्णेन वाजिनः ।
 गोजातिः पाटलीभिः स्यात् कदलीभिरजाविकाम् ॥ २२ ॥
 भवाला वन्धुजीवेन केनकानि च चम्पकैः ।
 वैदूर्यं नन्दियावर्तैर्बज्रदुरवकेन च ॥ २३ ॥
 तालकश्च कुशुम्भेन सिन्दुवारेण मौक्तिका ।
 रक्तोत्पलेन राजानो मन्त्री नीलोत्पलेन च ॥ २४ ॥
 श्रेष्ठी सुवर्णपुष्पेन कुमुदेन पुरोहितः ।
 सौमन्धिकेन सन्येशः स्वर्णमर्केन वैद्यते ॥ २५ ॥
 क्षेममात्रद्रुमैर्विद्याद्भयं भल्लातकैर्भवेत् ।
 आरोग्यं पीलुभिर्ज्ञेयं मृष्टष्टिः ककुभेन च ॥ २६ ॥
 दुर्भिक्षमनुमेयं स्यात् शमीखदिरसम्पदः ।
 पिचुमन्दश्च नागैश्च सुभिक्षान् जगतां वदेत् ॥ २७ ॥
 महत्कोपः कपित्थेन व्याधयः कुटजेन च ।
 अनाट्टाष्टिश्च निचुलैः समरः शास्त्रमलीद्रुमैः ॥ २८ ॥
 इक्षव कुशदुर्व्याभ्यां कोविदारेण चित्रकम् ।
 श्यामा लताना सम्पत्ता वन्धुकीनां विलम्बयः ॥ २९ ॥
 इति विशिष्टवस्तुविधिः ।

परियो नाम दण्डोऽस्ति वायुवाहिसमश्च यः ।

न गच्छेत्तमातिक्रम्य बीजकर्म्मणि बुद्धिमान् ।

तस्मात्तत्तन्मुखारम्भं कृष्याद्यास्म्यमाचरेत् ॥ ४१ ॥

वामकर्णादिभिन्नौ द्वौ यान्तौ नम्रयुतायुतौ ।

श्येनश्वातौ च न शान्तौ बीजानां वपने विदुः ॥ ४२ ॥

शकुनाः सुस्वरा वामे बीजानिर्गमने शुभाः ।

ब्राह्मे मुहूर्ते सर्वेषां सस्यानां वापनं हितम् ।

मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते वृक्षरोपणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥

शुक्लपक्षे तु पञ्चम्यां चन्द्रे पुष्यमुपागते ।

मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते वपनं रोपणं हितम् ॥ ४४ ॥

मूलप्रधानं दिवसे खरांशोः स्कन्धप्रधानं शशिनश्च वारे ।

पत्रप्रधानं कुजकोणयोश्च पुष्पप्रधानं बुधवासरे च ॥ ४५ ॥

फलप्रधानं सितजीवयोश्च सारप्रधानं शुरुवासरे च ।

त्वक्पेशलं मन्ददिने विदध्याद् वृन्तप्रधानं* शशिवासरे च ॥ ४६ ॥

अर्कोदये सूर्य्यवारे सस्यबीजानि वापयेत् ।

मन्दस्य वारे मध्याह्ने कृष्णधान्यानि वापयेत् ॥ ४७ ॥

भौमस्य वारे तलगने कोद्रघान् वापयेद् बुधः ।

शुक्रस्य वारे तलग्रे वापयेत् कौसुमांस्तरुन् ॥ ४८ ॥

अश्विनी क्रमुकेक्षूणामिक्षूणामदितिस्तथा ।

रोहिणी वृषजानीनां वृहत्याः भरणी तथा ॥ ४९ ॥

हस्तोरगे नागवल्ग्याः पुष्यं पुष्पमहीरुहाम् ।

मघा च तृणपूर्वाणामुत्पले चोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥

मुद्गानां त्वाष्ट्रं श्रेष्ठं सस्यबीजप्रमञ्जनः ।

राधा साङ्गुरसस्यानामनुराधा च क्षालिषु ॥ ५१ ॥

१ विहन्ती । २ यान्तौनयुतायुतौ । ३ शेनास्वाज्ञस्यातौ । ४ मधु ।

* बुधवासरे ।

एवं वर्द्धनशीलानि बीजानि सुपरीक्ष्य च ।

। उक्तिमारभते विद्वान् शास्त्रोक्तविधिनामुना ॥ ३० ॥

मासस्त्वापादसंज्ञश्च ज्येष्ठं मूलञ्च सम्मतः ।

कालो भौमार्चवस्येति चापस्तत्र प्रशस्यते ॥ ३१ ॥

चापः प्रशस्तताराद्यै कलिकारसमर्दितम् ।

बीजमङ्कुरयेद्देहे भास्वसप्ताष्टनवाहतः ॥ ३२ ॥

मूलं यैत्र मघा हस्तः पौष्णसर्पोत्तरत्रयम् ।

। प्रजापत्यञ्च पुष्यञ्च स्वातिश्रवणवारुणे ॥ ३३ ॥

बीजकर्म्मणि शस्तानि नक्षत्राणि चतुर्दश ।

आद्रादित्याश्विबस्विन्दुतारका मध्यमाः स्मृताः ॥ ३४ ॥

पञ्चमी मङ्गमी चैव पौर्णमासी त्रयोदशी ।

तृतीयैकादशी चैव प्रशस्ता बीजकर्म्मणि ॥ ३५ ॥

द्वितीया दशमी षष्ठी मध्यमेति प्रकीर्तिता ।

विष्टिवर्ज्यानि शस्तानि चराणि करणाणि षट् ॥ ३६ ॥

* गोसिंहकर्किमीनाश्च मकरश्चैव पूजिताः ।

† यमकुम्भतुला मघ्याः शेषाः सर्वे विगर्हिताः ॥ ३७ ॥

शुक्रेन्दुजीवसौम्यानां प्रशस्ता दिवसादयः ।

। पष्टायभातृगाः पापाः श्रेष्ठाः शेषेषु वर्जिताः ।

शशिवन्धर्वपुत्रस्त्रीभातृकर्म्मायगाः शुभाः ॥ ३८ ॥

अष्टमस्थाः ग्रहा नेष्टाः शुक्रो नेष्टश्च सप्तमे ।

विनिन्दिता शुभाः षष्ठे कालकर्णिकिलस्तथा ॥ ३९ ॥

। वपनं यत्र तारायां बीजं नेयं हि तदादशम् ।

प्रादुमुखाः कृत्तिकाद्यास्तु मघाद्या दक्षिणामुखाः ।

पश्चान्मुखाश्च चैत्राद्या वस्त्राद्यास्तूत्तरामुखाः ॥ ४० ॥

परिघो नाम दण्डोऽस्ति वायुबहिसमश्च य ।

न गच्छेत्तमातिक्रम्य बीजकर्म्मणि बुद्धिमान् ।

तस्मात्तत्तन्मुखारम्भं कृत्वाधारम्यमाचरेत् ॥ ४१ ॥

वामकर्णाविभिन्नौ द्वौ ध्यान्तौ नक्तयुतायुतौ ।

शेयैर्नश्वानौ च न शान्तौ बीजाना वपने विदुः ॥ ४२ ॥

शकुनाः सुस्तरा वामे बीजानिर्गमने शुभाः ।

प्राप्ते मुहूर्ते सर्वेषां सस्यानां वापन दितम् ।

मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते-वृक्षरोपणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥

शुक्लपक्षे तु पञ्चम्यां चन्द्रे पुष्यमुपागते ।

मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते वपनं रोपणं दितम् ॥ ४४ ॥

मूलप्रधानं दिवसे खरांशोः स्कन्धप्रधानं शशिनश्च वारे ।

पत्रप्रधानं कुम्भकोणयोश्च पुष्पप्रधानं बुधवासरे च ॥ ४५ ॥

फलप्रधानं सितजीवयोश्च सारप्रधानं गुरुवासरे च ।

स्वकूपेशलं मन्ददिने विदध्याद् वृन्तप्रधानं* शशिवासरे च ॥ ४६ ॥

अर्कोदये सूर्य्यवारे सस्यबीजानि वापयेत् ।

मन्दस्य वारे मध्याह्ने कृष्णधान्यानि वापयेत् ॥ ४७ ॥

भौमस्य वारे तल्लगने कोद्रवान् वापयेद् बुधः ।

शुक्रस्य वारे तल्लग्रे वापयेत् कौमुमास्तरुन् ॥ ४८ ॥

अश्विनी क्रमुकेशूणामिषूणामदितिस्तथा ।

रोहिणी वृक्षजातीनां वृहत्ताः भरणी तथा ॥ ४९ ॥

हस्तोरमे नागवल्ल्याः पुष्यं पुष्पमहीरुहाय ।

मघा च तृणपूर्वाणामुत्पले चोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥

मुद्गानां त्वाष्ट्रं श्रेष्ठं सस्यबीजप्रभञ्जनः ।

राधा साङ्कुरसस्यानामनुराधा च शालिषु ॥ ५१ ॥

१ विदधन्ती । २ ध्यान्तौ नक्तयुतायुतौ । ३ शेनास्वाद्यस्याती । ४ मधु ।

* बुधवासरे ।

मूलं मलयवल्लीस्तु कृष्णधान्ये च वारुणम् ।
 रेवती सर्वशालीनां रोपणे मुनिभिर्मताः ॥ ५२ ॥
 राधानुराधा मूलञ्च हस्तश्चित्रेति पञ्चकम् ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे ताम्बूली रोपणे हितम् ॥ ५३ ॥
 ब्रह्माद्यास्तारकावाष्टौ हस्तं पुण्याश्विनी तथा ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे श्शुरोपे शुभावहम् ॥ ५४ ॥

उत्तरत्रयमादिसापितृचित्रार्कयोनयः ।

ब्रह्मविष्णुमृगा मूलं हितमुत्पलरोपणे ॥ ५५ ॥

उत्तरत्रयविश्वान्सर्पमूलानि धीधनैः ।

अङ्कुरीभूतसस्यानां प्रशस्तानि हि रोपणे ॥ ५६ ॥

मन्दवारे च विश्वसे लगे सूर्य्यमुतस्य च ।

सस्पर्शाविधानार्थमुटजं कारयेद् बुधः ॥ ५७ ॥

सिंहोदये शनेवारे याम्ये नक्षत्रसङ्गते ।

प्रतिमां स्थापयेत् क्षेत्रे पशूनां शस्यविद्विषाम् ॥ ५८ ॥

स्वास्ति किष्कन्धाधिपप्रकाटपराक्रमाविष्कारादिबमण्डलोप-
 जीवितः श्रीहनुमानाज्ञापयति मृषिकपतङ्गपिपीलिकशरभमारम्भ-
 ङ्गमृगमेतीकीटाद्यैर्नस्थातव्यमाज्ञामतिक्रम्यमानस्य शरीरं निग्रहं
 ममावर्त्तयते तस्य वानरसिंहस्याक्रममानस्य सागरं कक्षारं
 तरङ्गतो वायुर्जामूत इव गर्जति हुं फट् नमः ॥

मन्त्रं पत्रे समाखिरुप जपत्वा तन्निखने तदा ।

भुवि कीटप्लवङ्गासुपिपील्यादिर्विनश्यति ॥ ५९ ॥

समभ्यञ्ज्य महातेलैः सर्पत्वन्मयवर्त्तिकाम् ।

नयेत् प्रदीपं चामेन सस्यकीटास्तजन्ति तत् ॥ ६० ॥

विलिख्य तुम्बुरो बीजमिष्टिकायां विचक्षणः ।

स्फुटयेदग्निचक्रेण वारि मार्गेषु तव खनेत् ।
एतेन सस्यकीटास्तु व्यपयान्ति ततो वहिः ॥ ६१ ॥
आर्द्रं चटकतैलेन निम्बार्कं जुहुयात्ततः ।
उर्ध्वमारुतधूपेन यान्ति सस्य*द्रुहस्ततः ॥ ६२ ॥
श्वध्रेऽग्निदग्धे सम्पूर्य सार्द्धमंकोलचूर्णकैः ।
शुष्कगोमयचूर्णानि तत्र भोजनपेशिनाम् ॥ ६३ ॥
सूत्रेण गादमावेष्ट्य निहितः रोहितोदरे ।
पुष्पेण रोपयेद् दृप्तं सन्ततं स्वादुशाकदम् ॥ ६४ ॥
इदमेव विधानं हि दृष्ट्वादौ विधीयताम् ।
ततो भवन्ति स्वादूनि मधुराणि फलानि च ॥ ६५ ॥

इति धापविधिः ।

—O—

शतर्क्षीविश्वार्गमसर्पंरुद्र-
स्वात्यर्कपीप्पेणु दिने सुभानाम् ।
लग्ने कुलीरेऽलिनि वा सुरेज्ये
चतुर्थगे लावनकर्म कुर्यात् ॥ ६६ ॥
द्वितीयं क्षेत्रपालेभ्यो दधि कं बलिमादितः ।
पद्मपत्रगतं पञ्चगव्यञ्च निखनेत्खले ॥ ६७ ॥
विष्णुराधाग्नियम्यानामंशकेषु यथाक्रमम् ।
कर्कटे बाथ कीटे वा विद्ध्याद्दान्यसङ्ग्रहम् ॥ ६८ ॥
अच्छिद्रास्तिथयः शस्ताः सौम्यचारोदयादयः ।
त्रिपदायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ६९ ॥
वारः शनेर्वा भानोर्वा प्रतिपद्वा चतुर्दशी ।

मूलं मलयवल्लयस्तु कृष्णघ्नान्ये च वारुणम् ।

रेवती सर्वशालीनां रोपणे मुनिभिर्भताः ॥ ५२ ॥

राधानुराधा मूलञ्च हस्तश्चित्रेति पञ्चकम् ।

चन्द्रशुक्रसमायोगे ताम्बूली रोपणे हितम् ॥ ५३ ॥

ब्रह्माद्यास्तारकावाष्टौ हस्तं पुण्याश्विनी तथा ।

चन्द्रशुक्रसमायोगे श्मुरोपे शुभावहम् ॥ ५४ ॥

उत्तरत्रयमादिसपितृचित्रार्कयोनयः ।

ब्रह्मविष्णुमृगा मूलं हितमुत्पलरोपणे ॥ ५५ ॥

उत्तरत्रयविश्वान्त्यसर्पमूलानि धीधनैः ।

अङ्कुरीभूतसस्यानां प्रशस्तानि हि रोपणे ॥ ५६ ॥

मन्दवारे च विश्वर्षे लग्ने सूर्यसुतस्य च ।

सस्यरक्षाविधानार्थमुदज कारयेद् बुधः ॥ ५७ ॥

सिंहोदये शनेवरि याम्ये नक्षत्रसङ्गते ।

प्रतिर्मा स्थापयेत् क्षेत्रे पशूनां शस्यविद्विषाम् ॥ ५८ ॥

स्वास्ति किष्कन्धाधिपप्रकटपराक्रमाविष्कारादिद्विमण्डलोप-
जीवितः श्रीहनुमानाज्ञापयति मूपिकपतद्रपिपीलिकशरभसारम्भ-
ङ्गमृगमेतीकीटाद्यैर्नस्थातव्यमाज्ञापतिक्रम्यमानस्य शरीरं निग्रहं
ममावर्त्तयते तस्य वानरसिंहस्याक्रममानस्य सागरं कसारं
सरद्गतो वायुर्जामूत इव गर्जति हुं फट्दनयः ॥

मन्त्रं पत्रे समालिख्य जप्त्वा तन्निखने तदा ।

ध्रुवि कीटस्रवद्राक्षुपिपील्यादिर्विनश्यति ॥ ५९ ॥

समभ्यञ्ज्य महातैलैः सर्पस्त्वन्मयवर्त्तकाम् ।

नयेत् प्रदीपं वामेन सस्यकीटास्त्यजन्ति तव ॥ ६० ॥

विलिख्य तुम्बुरो बीजमिष्टिकायां विचक्षणः ।

स्फुटयेदग्निचक्रेण वारि मार्गेषु तव खनेत् ।
 एतेन सस्यकीटास्तु व्यपयान्ति ततो बहिः ॥ ६१ ॥
 आर्द्रं चटकतैलेन निम्मार्कं जुहुयात्ततः ।
 उर्ध्वमारुतधूपेन यान्ति सस्य*द्रुहस्ततः ॥ ६२ ॥
 भवेत्तस्मिन्नेव सम्पूर्य्य सार्द्धमंकोलचूर्णकैः ।
 शुष्कगोमयचूर्णानि तत्र भोजनपेशिनाम् ॥ ६३ ॥
 सूत्रेण गादमावेष्ट्य निहितः रोहितोदरे ।
 पुष्पेण रोपयेद् वृक्षं सन्ततं स्वादुशाकदम् ॥ ६४ ॥
 इदमेव विधानं हि वृहत्सादौ विधीयताम् ।
 ततो भवन्ति स्वादूनि मधुराणि फलानि च ॥ ६५ ॥

इति चापविधिः ।

शतर्क्षविश्वार्घ्यमसर्परुद्र-
 स्वासर्कपौष्णेषु दिने सुभानाम् ।
 लम्बे कुलीरेऽलिनि वा सुरेज्ये
 चतुर्थगे लावनकर्म कुर्यात् ॥ ६६ ॥
 द्वितीयं शेषपालेभ्यो दाधे कं बलिमादितः ।
 पद्मपत्रगतं पञ्चगव्यञ्च निखनेत्खले ॥ ६७ ॥
 विष्णुराधाग्नियम्यानामंशकेषु यथाक्रमम् ।
 कर्कटे बाध कीटे वा विद्व्याद्धान्यसङ्ग्रहम् ॥ ६८ ॥
 अच्छिद्रास्तिथयः शस्ताः सौम्यवारोदयादयः ।
 त्रिपटायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ६९ ॥
 वारः शनेर्वा भानोर्वा भतिपद्मा चतुर्दशी ।

स्वातिर्वा रोहिणी वाथ लग्नं जीवस्य वा रवेः ।
योगोऽयमुत्तमर्णाय ज्ययाय च सुशोभनः ॥ ७० ॥

इति सङ्ग्रहविधिः ।

गृहीत्वा मेपगे भानौ ग्रीष्मघान्यान्पयोक्षणे ।
मूलादीनां च विक्रेता तुरिये मासि लाभभाक् ॥ ७१ ॥
मिथुनस्थे रसद्रव्यं गृहीत्वा मासपञ्चके ।
व्यतीते षड् विक्रेता त्रिगुणं लाभमाप्नुयात् ॥ ७२ ॥
फलम्पत्रश्च वासश्च क्रीत्वा कर्कटके रवौ ।
मासपटकेन विक्रेता लभते लाभमुत्तमम् ।
मौक्तिकं रजतं लोहं गाङ्गेयं वापि सिंहगे ।
उपादायाष्टभिर्मासैर्विक्रेता लाभमाप्नुयात् ।
कन्यासमागते सर्व्वमौषधं द्रव्यमाहरेत् ।
लाभाय सप्तमे मासि प्रयुञ्जीत व्यये बुधः ॥ ७३ ॥
तुलाधिरूढे रत्नानि वस्तुजातश्च तन्नवम् ।
गृहीत्वा मासपटकेन व्ययमानोऽश्नीयात्फलम् ॥ ७४ ॥
दृक्षिकोपगते क्रीत्वा भाण्डं मृदुर्मणिर्मितम् ।
नवमे मासि विक्रीय चतुर्गुणमवाप्नुयात् ॥ ७५ ॥
क्रिया वापोपगे शङ्खमवालभिदुरादिकम् ।
विक्रीय लाभमाप्नोति त्रिगुणं वा चतुर्गुणम् ॥ ७६ ॥
मकरे रत्नजातानि वर्ष्माणि च विचक्षणः ।
क्रीत्वा मासाष्टकेनैव विक्रेता लाभमाप्नुयात् ॥ ७७ ॥
अपोदारुमयं कुम्भे क्रीत्वा तृणमयं तथा ।
मामासयेन विक्रेता फलं भूयोऽधिगच्छति ॥ ७८ ॥

मीने धान्यानि सर्वानि पत्राण्यश्ममयानि च ।
गृहीत्वा मासपक्षेन विक्रेता लभते फलम् ॥ ७९ ॥

इतिचाण्डिज्यविधिः ।

इत्युपक्षयदशाविधानं नामाष्टविंशोऽध्यायः ।

एकोनविंशोऽध्यायः ।

अतःपरं वीरदशाविधानं

प्रणीयते माज्यमतानुकूलम् ।

सर्वत्र यात्राविधिरत्र भक्ष्याः

योगार्थं तत्राहितसिद्धयःस्युः ॥ १ ॥

तारकाःसप्त सप्तैव पादोनाःबहुलादयः ।

क्रमशो विहृतद्वारं पूर्वार्धे दिक्चतुष्टये ॥ २ ॥

अश्वयुक्पुष्यमुष्णांशुरनुराधेति तारकाः ।

चतस्रःसर्वदिक्षुवेव विहृतद्वारसम्भताः ॥ ३ ॥

हस्ततिष्याश्वयुद्धैत्रश्रविष्ठान्येन्दुविष्णयः ।

एताःस्युस्तारका वाष्टौ सर्वयात्रासु शोभनाः ॥ ४ ॥

ज्योति पूर्वाणि चित्राहियाम्येन्द्रपवनामयः ।

सर्पेशपितरःसर्वयात्रासु परिवर्जिताः ॥ ५ ॥

पुष्यार्कमित्रतुरगाः प्रागादिषु सुशोभनाः ।

शुक्रश्रवणद्रुजिवानां वाराःप्रागादिशोभनाः ॥ ६ ॥

विहाय दिक्पतेर्वाराः सर्वे सर्वत्र शोभनाः ।

इति व्याचक्षते केचिद् सर्वत्र परिधं सजेत् ॥ ७ ॥

१ तत्रेहित सिद्धयःस्युः ।

नन्दा भद्रा जया पूर्णा पृष्वादिगमने शुभाः ।
 चरेयु गरज विष्टि विहायान्यानि धर्म्यणे ।
 स्थिराणि करणान्युच्चैर्नेष्टानि विबुधैःसदा ॥ ८ ॥
 कुजवारश्च मध्याह्नः पूर्वस्यां दिशि शोभनः ।
 याम्ये यामास्तकालश्च वारौ शनिशशाङ्कयोः ॥ ९ ॥
 वारुण्या मध्यरात्राश्च वारौ च गुरुसौम्ययोः ।
 उदयश्चोत्तराशाया वारौ शुक्रार्कयोर्हितौ ॥ १० ॥
 तत्तदाशा व्रजेतत्तद्राशिलग्नेषु बुद्धिमान् ।
 योगिनीं पुरतः दत्त्वा याति यःस विनश्यति ॥ ११ ॥
 द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी शुभाः ।
 दशम्येकादशी या तु पौर्णमासी त्रयोदशी ॥ १२ ॥
 आदश्रम्मतिपत्तियेस्तिथिवशात्पूर्वादिक्वाष्टक
 क्रान्त्वा दैत्यगुरुःक्रमेण च दिव भूमिं प्रयातो यदा ।
 सत्त्वार्थमसौकरोत्समुमता काव्योद्यताना तदा
 पृष्टे दक्षिणतः प्रशस्तफलदो वामे मुत्सेऽनर्थकृत् ॥ १३ ॥
 गोनृपुक्कार्किकन्याश्च तुलाचापौ तु सर्व्वतः ।
 यात्राया केचिदिच्छन्ति कुम्भःसर्व्वत्र निन्दितः ॥ १४ ॥
 मूर्द्धोदय प्रशसन्ति सर्व्वयात्रासु पण्डिता ।
 पापाश्रयपारिगाः शस्ता सौम्याः सर्व्वे तथैव च ॥ १५ ॥
 नेष्टो लग्नेऽष्टमान्सस्यः पूर्णोऽपि शशलाञ्छनः ।
 गुरुः पृष्ठाष्टमान्सस्यो नेष्टः शुक्रोऽपि सप्तमे ।
 पञ्चम द्वादशश्चैव शुद्धिमच्छन्ति कोविदाः ॥ १६ ॥
 लग्नार्थवन्धुघोदारधर्मकर्मपायाः शुभाः ।
 दशमस्यः शनिश्चेष्टः सर्व्वयात्रासु धीयनैः ॥ १७ ॥
 याने श्रविष्टा विषाणा श्रवण धरणीभुजाप् ।

अनुराधा विशामिष्टा शूद्राणां रेवती हिता ॥ १८ ॥
 तच्चद्यात्रामु शुभदा नरस्त्रीपण्डितारकाः ।
 रोहिण्यां हृषभे लग्ने गौयात्राक्षेमसाधनम् ॥ १९ ॥
 अभिन्यां चांपपञ्चार्द्धे हयानां गमनं हितम् ।
 सोममे मिथने लग्ने दन्तियात्रा प्रशस्यते ॥ २० ॥
 तिरश्चां गमनम्पथ्यं पुण्यमे पियुनोदये ।
 पक्षिणां शुभदा यात्रा कन्यायां हस्ततारके ॥ २१ ॥
 जलयात्रा प्रशस्ता स्याद्धारुणे चोत्तरत्रये ।
 कन्याकुलीरमीनेषु धारयोर्जीवशुक्रयोः ॥ २२ ॥
 स्वयं यातुमशक्यञ्चेच्छत्रशट्पादिनिर्गमम् ।
 पूर्व्वत्र रात्रौ सम्पूज्य भास्ते काले तु कारयेत् ॥ २३ ॥
 छत्रदण्डाक्षमालाभिकमण्डल्वजिनाम्बरम् ।
 विमाणां ब्रह्मसूत्रञ्च निर्गमे कार्य्यसाधनम् ॥ २४ ॥
 जीविकासाधनं सर्व्वं पुस्तकाभरणादिकम् ।
 सर्व्वेषां निर्गमे वास्तवमभिमतार्थोत्तदये ॥ २५ ॥
 अद्धायुतः शुचिस्रातः प्रसमेन्द्रियमानसः ।
 सुक्त्वापूज्य तथापूच्छ्य निर्गच्छेद् गुरुतोपितः ॥ २६ ॥
 भौरं क्रोधं भयं लोभं मद्यं मांसञ्च रोदनम् ।
 मैथुनं तैलमभ्यद्रं यात्रायां प्राग्विवर्ज्जयेत् ॥ २७ ॥
 यः कृत्वा मैथुनं रात्रौ प्रभाते प्रस्थितो भवेत् ।
 नासौ फलमवाप्नोति कृच्छ्रेण च निवर्त्तते ॥ २८ ॥
 गच्छ जीव जय मेहि याहि मुञ्च विवर्ज्जय ।
 प्रापयोत्तिष्ठ निर्गच्छ शब्दद्या गमने शुभाः ॥ २९ ॥
 तिष्ठ मागा निवर्त्तस्व मूढ मूर्ख जलेति च ।

यात्रायां विघ्नदाःशब्दा विषादप्रतिप्रादकाः ॥ ३० ॥

विना बलात्कृतं वृद्धवाल*पीतासिनां क्षुतम् ।

क्षुतं सर्वत्र नेष्टं स्याद् गोक्षुतं मरणप्रदम् ॥ ३१ ॥

यात्रायां दक्षिणे रुत्वा प्रश्चाद्दामे विरौति चेत् ।

श्रेष्टा वाभिमुखे दृष्टा नेष्टा गोली च दक्षिणे ॥ ३२ ॥

प्रस्थाने मङ्गलं वाक्यं गर्जन मेघहास्तिनम् ।

दक्षिणे सफलो वृक्षो वायसस्य च कूजितम् ।

गीतवादितशब्दाश्च सिद्धये श्रुतिरीदृशी ॥ ३३ ॥

आण्कन्दो वज्रजुलादीनां दक्षिणे विरुत क्षुतम् ।

अनर्थसूत्रकं वाक्यमीदृशं स्यादसिद्धये ॥ ३४ ॥

वैश्यो विप्रो नृपः कन्या गोर्दन्ती मुरजध्वजौ ।

क्षीराज्यदधिशङ्खाम्बुच्छत्रं धेरि फलं मुरा ॥ ३५ ॥

तण्डुलं हेम रूप्यञ्च सिद्धयेऽभिमुखा अमी ।

सकाण्टः सानलःकारुर्मलिनाम्बरभारहृत् ॥ ३६ ॥

गलस्पटङ्गोगोमायुः शृङ्गोल्ककपिञ्जलाः ।

महिषाभिषवो मांसि निषेधः पतनं वधः ॥ ३७ ॥

कलशःसर्वजातीनां सम्मार्जनविलेपने ।

तैलं कपालं कार्पास भस्मन्येतान्यसिद्धये ॥ ३८ ॥

भुजङ्गदर्शनं यातुः शत्रुभ्यो भयमाचरेत् ।

लवनञ्च गुहं काष्ठमभ्यक्तञ्च कपायितम् ।

नम्रं विमुक्तकेशश्च दृष्ट्वा गेहं पुनर्व्रजेत् ॥ ३९ ॥

भारद्वाजस्य शिखिनो मृगस्य नकुलस्य च ।

दर्शनं सर्वत्रःश्रेष्ठमतिश्रेष्ठम्प्रदक्षिणम् ॥ ४० ॥

यदुक्तञ्चरितदेशे वायसानां शुनामपि ।

उन्नेयं तच्च यात्रायामनुरूपवशादिह ॥ ४१ ॥
 क्रोशादूर्ध्वं गमनविरुतं निष्फलं माहुः*राय्या
 स्तत्रानिष्टे मथमशकुने मानयेत् पञ्चपट्टा ।
 प्राणायामान्पतिरशुभे षोडशैतान् द्वितीये
 प्रत्यागच्छेत् स्वभवनमधुना यद्यनिष्टं तृतीये ॥ ४२ ॥

इति यात्राविधिः ।

— ० —

प्राच्यां प्राश्य पृते गच्छेदक्षिणञ्च तिलीदनम् ।
 मत्स्यभोजी व्रजेत्पश्चात् सौम्यं पायसभोजनम् ॥ ४३ ॥
 अभिन्नभाषाः सतिलोश्च तण्डुलाः शर्वाः दधि क्रव्यमफेनसम्भवम् ।
 फलञ्च मार्गं रुधिरपटोलकं घृतञ्च सार्पिष पिशितं तिलोदनः ॥ ४४ ॥
 पाटिकान्धश्च शाकञ्च म्रियद्भुजिचक्रभोजनम् ।
 आमलक्यं कुलत्थाञ्च माक्षिकं सर्पिरेव च ॥ ४५ ॥
 मूलान्यम्बुनि सक्तुर्वा शालि निश्राववारि च ।
 बीजपूरं तिलाञ्च मधु शर्करया युतम् ।
 वाराहं पिशितं क्षीरमश्विन्यादिषु भक्षयेत् ॥ ४६ ॥
 पूषं दधि तथा लाजां वटक पायस तिलम् ।
 पिष्टञ्चैव तु वाराणामशनाय प्रकीर्तितम् ॥ ४७ ॥
 नन्दायां सात्रशाकञ्च भद्रायां गव्यपायसम् ।
 पूषं जयायां सक्तूनां रिक्तायाञ्च गुलोदकम् ।
 पूर्णायां कन्दकुल्माषं मुष्का गच्छन् सुखं व्रजेत् ॥ ४८ ॥
 अर्कस्य पत्रं मधु तण्डुलोदकं घृतं यवागुश्च भाविष्यभोजनम् ।
 सौवर्ण्यमम्भो मधु बीजपूरकं तोयञ्च गोमूत्रमथो यवाश्च ॥ ४९ ॥

सपायसञ्चैव गुहं सितोत्पं मुदगाभकञ्च प्रथमाद्यनुवक्रमात् ।
अभ्यक्ष्यसस्पर्शमलभ्यकानां स्मृतिश्च सिद्धिं गमने ददाति ॥५०॥

इति यात्राभक्ष्याविधिः ।

—००००—

नृपाणां गमनं योगैर्मगनैश्च द्विजन्मनाम् ।

शकुनैश्चरचोराणां शेषाणां सणवीर्यकैः ॥ ५१ ॥

यथावात्तिथिनक्षत्रवारराशिग्रहोदयाः ।

गमने दुर्लभास्तस्याद्योगान् वक्ष्याम्यहं लघु ॥ ५२ ॥

होरा कुटुम्बसहजस्थानेषु क्रमशो गताः ।

शुकगुर्विन्दवः शत्रुविनाशार्थसिद्धये ॥ ५३ ॥

सपापके भ्रातारि सेन्दुसप्तमे सितश्रुक्ते हिबुके च निर्गताः ।

सजीवलग्ने विनिहन्ति शत्रून् शुभोदये नात्मग्रहं मतीयात् ॥ ५४ ॥

स्वलाभगेषु शेषेषु जीवे लग्नगते गतः ।

अर्थलाभमरेनाशमारोग्यं लभते नरः ॥ ५५ ॥

अनष्टमगते चन्द्रे पष्टे चण्डाशुसंश्रिते ।

घृहस्पत्युदये यायाच्छत्रुजिह्मभते धनम् ॥ ५६ ॥

गुरुयुक्कार्कसौम्येषु लग्नाद्येषु चतुर्विधि ।

कुजमन्दयुते पष्टे चन्द्रे च दशमं गते ।

यात्रा सुफलदा निखं शत्रुनाशकरी सदा ॥ ५७ ॥

शुक्रवार्जितजामित्रे लग्ने गुरुयुते गतः ।

त्रिपदेकादशस्थेषु मन्दारार्केष्वभिष्टदा ॥ ५८ ॥

लग्नयुक्ते गुरौ यायाज्जामित्रे शशिनि स्थिते ।

शुभेषु च धनस्थेषु धनवाहादिलाभभाक् ॥ ५९ ॥

होरा शुभमदा याते सर्वैः संसेविताः शुभैः ।

अशुभारुद्धाश्चकया निघने चन्द्रवार्जिताः ॥ ६० ॥

होरा गुरुयती लाभे पापसंघसमाश्रिते ।

इन्द्रारक्षसमायुक्ते यातुःसर्वार्थसिद्धिदा ॥ ६१ ॥

लग्नार्थगेषु सौम्येषु दशमे रविसंयुते ।

गमनं विनयारोग्यमर्थसिद्धिं प्रदास्यति ॥ ६२ ॥

त्रिकोणकेन्द्राश्रितसर्वसौम्यास्तृतीयपष्टायगताश्च पापाः ।

फलान्ति यातुः शुभमिन्दुरेको लग्नाच्चतुर्थद्वतवांश्च तद्वत् ॥ ६३ ॥

यदा कलत्रगश्चेन्दुः शुक्रश्चौ गृहमागतौ ।

गन्तव्यमपि चारेण तदा सर्वार्थसिद्धये ॥ ६४ ॥

पञ्चम्यां शुक्रपक्षस्य स्वातौ गुरुदिनोदये ।

क्रयाविक्रययात्रायां योगोऽयं परमो मतः ॥ ६५ ॥

मित्रक्षेण प्रयातस्य शत्रुः पर्युपितस्य च

पुनर्मूले प्रयातस्य कार्यसिद्धिर्भविष्यति ॥ ६६ ॥

हुस्तेन गत्वा प्रथममपर्युप्य द्वये ततः ।

पुनश्चतुर्थे सम्प्राप्तः शत्रुवर्गं स बाधयेत् ॥ ६७ ॥

स्थित्वैकं दिवसं तिप्ये रेवत्यां वाय वासवे ।

सीम्नि भूयः प्रविष्टोऽन्तर्बहुलाभमवाप्नुयात् ॥ ६८ ॥

इति धात्रायोगः ।

गुरावत्पुचगे लग्ने लाभे शुक्रसमागते ।

शनेर्दृकाणे संहृष्टो राजावश्यं वशी भवेत् ॥ ६९ ॥

चरे वर्गोत्तमे भागे तत्त्वस्ययोः सोमजीवयोः ।

सहृष्टश्चन्द्रहोरायां राजावश्यं वशी भवेत् ॥ ७० ॥

भोमवारे बुधक्षेत्रे दृकाणे वसुधाशुभः ।

मन्दे ज्ययगते युद्धं कुर्वाणो लभते जयम् ॥ ७१ ॥

शत्रोरष्टमगे चन्द्रे विपनाद्दीमुपागते ।

मन्दे शत्रौ च षष्ठस्थे विजयं लभते युधि ॥ ७२ ॥

अतिनीचगते मन्दे षष्ठस्थे लेयलग्नतः ।

चन्द्रे वर्गोत्तमांशस्थे दृष्टः शत्रुवशी भवेत् ॥ ७३ ॥

इन्दावत्युच्चगे सौम्ये स्वसेत्रांशगतेऽपि वा ।

जैत्रे दृकाणे संदृष्टो द्विजोऽवश्यं वशी भवेत् ॥ ७४ ॥

शुक्ले निजनिर्कोणस्थे तुलांशकगते बुधे ।

मन्दे परमनीचस्थे दृष्टो वैश्यो वशी भवेत् ॥ ७५ ॥

शनी परमनीचस्थे बुधस्य विशदशके ।

होराया तरणेर्दृष्टः शूद्रोऽवश्यं वशी भवेत् ॥ ७६ ॥

मपायने वृषनृयुग्मकुलीरासिंह कन्यातुलाजलवृश्चिकवीथिकायाम् ।

कुम्भालिचापमकरा मिथुनायने स्युरारुढवर्त्मभरतःसमभातपञ्चम् ॥

आरुह्योदयरशि यच्छत्रस्थं वीक्षते नरः ।

स तस्य वसतां याति दारैरपि धनैरपि ॥ ७८ ॥

विपरीतविधानेन वैपरीतं विनिर्दिशेत् ।

दृष्टे तु जीवशुक्राभ्यां न दोषस्तत्र जायते ॥ ७९ ॥

स्वयन्तुदयमारुढो वैश्यामस्तमये स्थिताम् ।

वीक्षते गुरुणा दृष्टो वशगा तस्य सा भवेत् ॥ ८० ॥

शुरौ लाभगते मन्दे षष्ठस्थे भार्गवांशके ।

उत्तमर्णमवाप्नोति याचमानोऽपि दुःस्थितम् ॥ ८१ ॥

दातुर्न्ययगते जीवे लग्नारुढे च भार्गवे ।

स्पृहयन्निन्दुहोरायामधमर्णमवाप्नुयात् ॥ ८२ ॥

बह्वयात्मा वदने न्यस्तो द्राङ्गारो रसनान्दहनः ।

मन्त्रसिद्धिं हरेत् पुंसो वादे च प्रतिभां तथा ॥ ८३ ॥

जीवेऽत्युच्चगते स्वस्य दशमस्थे विवादेन ।
 त्रिकोणस्थे शनौ मीनलग्ने वादे जयी भवेत् ॥ ८४ ॥
 सदादेवीदुर्गामधुपमुपली विष्णुदयिता ।
 सदा भद्रा लक्ष्मी शतमसलतामाञ्जलिकरी ।
 य एतान् भ्रातः स्वे शिरसि कलयेच्छ्रीपरिकरान् ।
 यतो जातस्येदं भूवनमखिलं तिष्ठति वशे ॥ ८५ ॥
 इत्यभीष्टसिद्धिविधिः ॥

इति वीरदशाविधानं नाम एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

त्रिंशोऽध्यायः ।

प्रकीर्णदशाविधानं
 मतःपरं तत्र च सद्गृहीतम् ।
 दीक्षामतिष्ठा पितृकर्मभूत-
 विषामयानां प्रशमाः क्रमेण ॥ १ ॥

उत्तराणां त्रयं मूलमदितिर्वारुणाश्विनौ ।
 प्रक्षानुराधा पुषा च पुषां दीक्षाविधौ हिताः ॥ २ ॥
 चित्रा स्वातिश्च मैत्रश्च म्रत्रज्यायां स्त्रियो हितम् ।
 तत्र दीक्षामु सर्वेषां तत्तद्वारादयः शुभाः ॥ ३ ॥
 कन्यातौलिनृपुग्वर्ज्याः शेषा स्युरुदयाःशुभाः ।
 अचिद्रास्तिथयःशस्ता मन्दांशःसर्वसिद्धिदः ॥ ४ ॥
 केन्द्रत्रिकोणेषु शुभाःप्रशस्ताः
 पापास्त्रिंशोऽध्यायःशुभाः ।

ग्रहानभिष्टा मरणप्रयाता

व्रतक्षयायास्तगतश्च शुक्रः ॥ ५ ॥

यदि भावाश्रितश्चन्द्रो लग्नस्थः शुभदः सदा ।

चतुर्थे दशमे जीवस्तपस्तिर्द्धि प्रयच्छति ॥ ६ ॥

धर्मस्थानगताः पापा न चिराद् व्रतभङ्गदाः ।

प्रवज्याभिहिता योगाः प्रवज्यायां सुशोभनाः ॥ ७ ॥

पञ्चमस्थश्च माहेयः चन्द्रश्च नवमं गतः ।

मन्दश्च सहजस्थाने व्रतसिद्धिं प्रयच्छति ॥ ८ ॥

इतिप्रवज्याविधिः ।

उत्तराणां प्रयं पुण्यमनुराधा च रोहिणी ।

वारुणं वसु मिनेति नवव्रतविमुक्तये ॥ ९ ॥

तौलिकन्यानृपुग्मीनाः शुभवारांशकादयः ।

त्रिकोणगी सितेन्दू च व्रतमुक्तौ शुभावहाः ॥ १० ॥

इतिप्रवज्यामुक्तविधिः ।

उत्तरायणगे भानी मासि कुम्भविर्वाजिते ।

यजमानानुकूलर्षे बलयुक्ते निशाकरे ॥ ११ ॥

अस्तशैशववार्द्धक्यमुक्तयोर्जीवशुक्रयोः ।

ब्रह्मादितीन्द्रुतिप्यान्तहस्ताभ्यात्युत्तरत्रये ॥ १२ ॥

देवप्रतिष्ठा कर्त्तव्या सौम्यवारोदयादिषु ।

अयुग्मास्तिथयः शस्ताः युग्मास्तु दशमी तथा ॥ १३ ॥

स्थिरक्षेत्रगतश्चन्द्रः स्थिरराश्युदयः शुभः ।

उच्चस्थानगतश्चन्द्रो यजमानः शुभावहः ॥ १४ ॥

मित्रस्थानगतश्चन्द्रो मित्रसौम्यधनावहः ।
 नोचरादिगतःसोऽयं दारित्र्यं सम्प्रयच्छति ॥ १५ ॥
 शत्रुक्षेत्रगतश्चन्द्रः शत्रुहृदि समावहेत् ।
 अर्केन्दुराहुसौरास्तु स्थापने लग्नसंस्थिताः ।
 भ्रातृस्थानगताःसर्वे ग्रहास्तुष्टिविहृदिदाः ॥ १६ ॥
 बन्धुस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति सुखनाशनम् ।
 तदेव वर्द्धयिष्यन्ति सौम्याश्चन्द्रविवर्जिताः ॥ १७ ॥
 सुतस्थानगतास्तीक्ष्णाः पुत्रमृत्युमदाःसदा ।
 तत्र स्थिताःशुभाश्चन्द्रवर्ज्याः सर्वे सुखमदाः ॥ १८ ॥
 नाशयन्ति रिपुं क्रूराः शत्रुस्थानसमाश्रिताः ।
 जीवस्तत्र स्थितःकुर्याच्छत्रुहृदि विशेषतः ॥ १९ ॥
 कुरुतःस्थानविभ्रंशं तत्रस्थो भृगुचन्द्रजौ ।
 कुर्याज्जामित्रगो भानुर्यजमानविनाशनम् ॥ २० ॥
 सौरःसौख्यविनाशाय बुधःपुत्रविनाशकः ॥
 कुजस्त्वग्निभयं कुर्यात् पिशाचव्यसनं भृगुः ।
 जीवेन्दुः सप्तमस्थौ तु कुर्यास्तां धनवर्द्धनम् ॥ २१ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाःसर्वे कुर्वन्ति कुलनाशनम् ।
 धर्मस्थानगताःसौम्याः कुर्युर्धर्मविवर्द्धनम् ॥ २२ ॥
 पापाश्चन्द्रयुताःकुर्युः सौख्यधर्मघनक्षयम् ।
 नभःस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति स्थाननाशनम् ॥ २३ ॥
 चन्द्रयुक्ताःसदा सौम्याः पुत्रवित्तसुखमदाः ।
 ग्रहाःसर्वेऽपि लाभस्थाः कुर्युरारोग्यमम्पदम् ॥ २४ ॥
 द्वादशस्थानगाःपापाः शुक्रचन्द्रसमायुताः ।
 दारिद्र्यं सम्प्रयच्छन्ति यजमानाय निराशः ।
 तत्रस्थौ वित्तहृदिश्च कुर्यास्तां गुरुचन्द्रजौ ॥ २५ ॥

ज्येष्ठोत्तरत्रयकरान्त्रचतुर्मुखाभि-
 कृष्णान्विते शुभतिथिग्रहवारवर्गे ।
 तिर्य्येहमुखोदययुतेष्वथ सम्मुहुर्त्त-
 धुन्मीलन नयनयोः प्रतिभासि कुर्यात् ॥ २६ ॥
 अनेनैव विधानेन गर्भनाशश्च बुद्धिमान् ।
 ऊष्णीषस्थापनञ्चैव वर्षलेपादिका क्रियाम् ॥ २७ ॥

इतिदेवप्रतिष्ठापनविधिः ।

—००—

विमाणो हितमायसे श्राद्धमेकादशेऽहनि ।
 मृपाणा षोडशे वक्ष्य विशो विंशे दिने भवेत् ॥
 शूद्राणा मासि पूणे तु पितृकर्म विधीयते ॥ २८ ॥
 अपराहःशुभःपापदिनस्य च चरोदयः ।
 श्राद्धस्य नूतनस्यैव विधिरेव विनिश्चितः ॥ २९ ॥
 पितरो मित्रयाम्येन्दुहस्ताभिश्रवणादयः ।
 श्रविष्ठापुष्यचित्राश्च यशस्ताः पितृकर्मणि ॥ ३० ॥
 विशाखा रोहिणी भाग्यपौष्णादितोत्तरत्रयम् ।
 वर्जनीया नवश्राद्धे विधातुर्मरणप्रदा ॥ ३१ ॥
 विष्कुम्भाद्याःकुयोगाश्च विष्टिश्च गुलिकाःशुभाः ।
 मय्यमेकादशा षष्ठी पौर्णमासी चतुर्दशी ।
 तिथिस्रयोदशी चैव श्राद्धकर्मणि वर्जिता ॥ ३२ ॥
 श्राद्धे भन्दार्कयोःपूज्याः द्रेष्काणादेवसादयः ।
 क्षीणेन्दोर्भूमृतस्यापि कैश्चिद्वारादिरिष्यते ॥ ३३ ॥
 पापान्तर्गतसौम्यस्य शोभन दिवसादिकम् ।
 कुलीरमकराजानामुदयाश्राद्धसम्पत्ताः ॥ ३४ ॥

जन्मरात्रिपुदयो नेष्टः पञ्चमः सप्तमोऽपि च ॥
 उर्ध्ववक्त्रोदयो वज्र्यो दृष्टो युक्तोऽपि सदग्रहेः ॥ ३५ ॥
 विपदपत्ययोरेव वधे वैनाशिकेऽपि च ।
 चन्द्राष्टमे च कर्त्तव्यं द्वादशाष्टमहोदये ॥ ३६ ॥
 कर्तुंस्त्रीजन्यनक्षत्रं दाराणां स्वसुतस्य च ।
 सप्तविंशदिनं कर्त्तुंः श्राद्धकर्मणि वर्जितम् ॥ ३७ ॥
 केन्द्रत्रिकोणगाः पापाः सौख्यमिन्नघनावहाः ।
 ध्ययारिव्ययरन्ध्रस्थाः ग्रहाः सौम्याः शुभप्रदाः ॥ ३८ ॥
 शुक्रस्य दिवसांशाद्यास्तस्य केन्द्रास्त्रिषः क्षणम् ।
 कर्तुंमृत्युं करोत्येव नवश्राद्धे विचार्यते ॥ ३९ ॥
 एवमेवाष्टकश्राद्धं मासश्राद्धञ्च पैत्रिकम् ।
 चन्द्रसूर्योपरागे वा सङ्क्रमेऽप्ययनेऽथवा ॥
 व्यतीपातेऽप्यमावास्यां सदा श्राद्धं विधीयते ॥ ४० ॥
 त्रयोदश्यामवास्यां गृही श्राद्धं करोति चेत् ।
 सुखैव मृत्युमाप्नोति ज्येष्ठपुत्रो विनश्यति ॥ ४१ ॥
 मासि प्रोष्टपदे माघे सर्वेषां कृष्णपक्षतः ।
 कर्त्तव्यमष्टकश्राद्धं गृहस्थानां विशेषतः ॥ ४२ ॥

इतिश्राद्धविधिः ।

— o —

हर्षेच्छाभयशोकादेर्विरुद्धा शुचिशोभनात् ।
 गुरुदेवादिकोपाच्च पञ्चोन्मादा भवन्त्यमी ॥ ४३ ॥
 आगन्तुः सन्निपातश्च विदोष इति ते स्मृताः ।
 हर्षणस्फोटनाक्रन्दगीतसङ्गीतरोदनम् ॥ ४४ ॥

आस्थानमङ्गविशेषस्ताम्रा मृदुकुशा तंतुः ।

१. जीर्णे बलञ्च वाग्वह्नी वातोन्मादस्य लक्षणम् ॥

तच्चिकित्सायनिष्ठायां विद्विताशकुनध्रुवैः ॥ ४५ ॥

धरी विदारी सज्जरी कशेरुःशर्करा मधुः ।

कृष्णसर्पिश्च मधुकं वातोन्मादे पिवेदिदम् ॥ ४६ ॥

संरम्भामर्षवैदग्ध्यमभिद्रवणतर्जनम् ।

छाया शीता न तोयेच्छा रोपःपीतोष्णदेहता ॥ ४७ ॥

१. नारो विविक्तप्रियता निद्रारोचो मनाग्वच ।

लालाच्छर्दिर्वलं भुक्ते नखादिषु च शुक्रताम् ॥

एताःप्रित्तकफोन्मादे चेष्टास्तत्र चिकित्सितम् ।

नागे रुद्रस्य नक्षत्रे मन्दवारे च शस्यते ॥ ४८ ॥

चक्रे तैलं सधूस्त्रमूलचूर्णं भुवि न्यसेत् ।

१. सप्तरात्रात्तदुद्धृत्य लिम्पेदुन्मादशान्तये ॥ ४९ ॥

सम्मिश्रलक्षण वर्ज्यमुन्मादःसाभिपातिकः ।

आगन्तुर्वहुभेदःस्या दष्टादशमहाग्रही ॥ ५० ॥

केशरं कणिकारस्य कपिलागौमयाम्बु च ।

स्तन्येन पाननश्याभ्यामुन्मादं हन्ति तत्पृथक् ॥ ५१ ॥

मधुकयष्टिमृद्नीका, कृष्णसज्जूरचन्दनम् ।

गोजीजलाभ्रस्तन्येक्षुरसाज्यमधुशर्कराः ॥ ५२ ॥

एतैर्नश्याक्रिया कार्य्या नूतने पित्तविभ्रमे ।

मातृघाती भूततर्ग्रहघ्नःसर्व्वया पृथक् ॥ ५३ ॥

शूनाक्षफलकस्थेन तिलैर्भुक्तैःशकृन्मयैः ।

कृतं तैलमपस्मारं नाशयेन्नस्यकर्म्मणा ॥ ५४ ॥

पाठापथ्यावचाशीघ्रं सिन्धुव्योसैःपृथक् फलेः ।

अजासारादके पक्वं सर्पिः सर्व्वग्रहापहम् ॥ ५५ ॥

दृश्चिकालीकणाकुलवणानि च भार्गिका ।
 अपस्मारीविनाशाय तच्चूर्णं नसि योजयेत् ॥ ५६ ॥
 सर्वोन्मादविनाशेषु सर्वग्रहविधिष्वपि ।
 रुद्रमञ्च चतुष्पादो मन्दाभं दृश्चिकोदयः ॥ ५७ ॥
 मले द्वयं क्रमाद्विष्णु विपूर्वं वह्निमुन्दरी ।
 कर्णे जपाद्ग्रहं हन्याद्भूतेश्चपानतोऽथवा ॥ ५८ ॥
 हृदयञ्च चतुर्थ्यन्तो भगवान् रुद्र इत्यपि ।
 शत्रुन्ते महिरप्यस्माद्भैरवो देव इत्यपि ।
 समस्तोऽयं चतुर्थ्यन्ते पदान्येतानि योजयेत् ॥ ५९ ॥
 ग्रहान् नर्तय मोदय बलय क्रीडय उग्रचण्डहुंफट्ठ ।
 एषभूतपिशाचादौ सर्वकर्मकरो मनुः ।
 अस्य स्मरणमात्रेण मलीयन्ते ग्रहादयः ॥ ६० ॥

इतिगूढध्वसविधिः ।

कृत्तिकाभरणीस्वातिर्मूलं पूर्वत्रयाश्विनी ।
 मिशाखार्द्रामघाश्लेषा चित्रा श्रवणरोहिणी ॥ ६१ ॥
 तारास्तासर्षदष्टस्य दुष्टा मन्दकुजौ तथा ।
 पञ्चमी चाष्टमी षष्ठी रिक्ता दष्टस्य निन्दिता ॥ ६२ ॥
 तस्यातिनिन्दिता कृष्णे पञ्चमी च चतुर्दशी ।
 सन्ध्याचतुष्टयं दुष्टं दण्डयोगाश्च राक्षसः ॥ ६३ ॥
 देवालये शून्यगृहे बल्मीकोद्यानकोटरे ।
 रथ्यां सन्धौ चैसतरी श्मशाने सिन्धुसङ्ग्रमे ॥ ६४ ॥
 द्वीपे चतुष्पथे सीधे गहने वेत्रपद्मयोः ।
 पर्वताग्रे बिलद्वारे जीर्णकृपाश्मकूटयोः ॥ ६५ ॥

शीघ्रश्लेष्मातकाक्षिषु जम्बूदुम्बरवेणुषु ।

षट्पु जीर्णमाकारे दंशःसर्पस्य निन्दितः ॥ ६६ ॥

इन्द्रियाण्योष्टहृत्कसस्तनभूमध्यकुक्षयः ।

तालु शङ्खो गलं मूर्द्धा चुबुक नाभिमस्तकम् ॥ ६७ ॥

ह्रौ पादमध्यं स्कन्धश्च सर्पदंशस्तु निन्दितः ।

पुष्पादिहस्तःशुभवाक् धीरःशुल्काम्बरोऽमलः ॥ ६८ ॥

लिङ्गवर्णसमानश्च हृष्टो दूतःशुभो मतः ।

अपहारगतःसखी प्रमादीभू*गतेक्षणः ॥ ६९ ॥

विवर्णवासाः पाशादिहस्तो गदगदतर्णवाक् ।

शुष्ककाष्ठाश्रितःखिन्नस्तैलोक्यस्कन्धरांशुकः ॥ ७० ॥

आद्रवासाःकुण्णरक्तपुष्पो मुक्तशिरोरुहः ।

कुचमर्द्दी नखच्छेदी गुदस्पृक् पादलेखकः ॥ ७१ ॥

केशलुञ्छी तृणादिच्छेद्रदुर्व्यङ्गःखरादिशः ।

सद्वितीयोरुद मुण्डी दुष्टा दूताःस्युरीहशाः ॥ ७२ ॥

दिशादिषु स्थितो दूतो बन्धादीन् सूचयेदहीन् ।

दूतःस्थितश्चेद्रामेऽदघ्नी दोक्षणे वा द्वयोरतः ॥ ७३ ॥

इत्यन्यावावेहव् दिग्वा यवि दूतस्य वात्मनः ।

अस्त्रान् बालान् पृथक् सप्यान् विद्याव स्त्रीपुंनपुंसकान् ॥ ७४ ॥

दूतःस्पृशति यदुगानं तस्मिन् देशमुदाहरेत् ।

नभो गीतंदिष वादेन्नाविपवेति निर्दिशेत् ॥ ७५ ॥

दूतकाले यतो जीवः पर्वे दंशस्ततोऽन्यतः ।

अग्रे दूतस्य वामाद्घी शुभोऽन्यस्यादृशोऽन्यथा ॥ ७६ ॥

दूताद्द्विचलनं दुष्टं तदस्थितिर्निश्चला शुभा ।

जीवपार्श्वे शुभो दूतो दुष्टोऽन्यत्र समागतः ॥ ७७ ॥

दूतस्य वाक्यं दष्टारुया पूर्वमाहुर्विनिन्दितम् ।
 त्रिभक्तैस्तस्यै वाक्यार्णैर्विषणिविषकालता ॥ ७८ ॥
 आद्यैःस्वरैश्चकाद्यैश्च वर्णैर्भिन्नालिपिविधा ।
 स्वरो जीवस्तनुर्वर्ग इतिज्ञेया च मात्रका ॥ ७९ ॥
 वाताग्नीन्द्रजलात्मनो वर्गेष्वर्णाश्चतुष्टयाः ।
 नपुंसकाःपञ्चमाःस्युः स्वराःशकाम्बुयोनयः ॥ ८० ॥
 दुष्टो दूतस्य वाक्यादौ वाताग्निमध्यमो हरिः ।
 प्रशस्ता वारुणा वर्णा श्रुतिदुष्टा नपुंसकाः ॥ ८१ ॥
 जीवकाव्योदयौ श्रेष्ठौ स्वक्षेत्रेषु तदोदयौ ।
 शुक्रगुर्वोर्विधौदृष्टिर्दूतकाले शुभा मता ।
 मुक्ता मन्दग्रहाः सर्वे गच्छन्तोऽस्तं न शोभनाः ॥ ८२ ॥
 ग्रहामयचिकित्सानां प्रक्षेप्यपि विचक्षणः ।
 परीक्ष्य विधिनानेन सिद्धौपध्यां प्रवर्षते ॥ ८३ ॥
 धातोर्धात्वन्तरापत्तिर्विषयेग इतिस्मृतः ।
 दंशे स्थित्वा त्रिपञ्चाशन्मात्राः संवर्द्धते विषम् ॥ ८४ ॥
 विषं दंशाच्छलाटं यासतो नेत्रे ततो मुखम् ।
 आस्याब्धयनीम्नाभ्यो धातुन् व्याप्नोति हि क्रमात् ॥ ८५ ॥
 वेगो रोमाश्चमायो रचयति विषजस्वेदवस्त्रोपशोषी
 तस्योर्ध्वस्तसरौद्री-वपुषि जनयतो वर्णभेदप्रवेपी ।
 यो वेगःपञ्चमोऽसौ नयनविवसतां कण्ठमद्गञ्च हि क्वां
 पष्टो निश्वासमोही वितरति च मूर्तिं सप्तमो दृष्टकस्य ॥ ८६ ॥
 यस्याङ्गानां जलत्वं श्वथुरवयवोद्वेगदाही मलाभो
 विरूमेदःकेशलुच्छः मुकस्मरुणतापाङ्गयोभ्रान्तिरक्ष्णोः ।
 कृष्णाश्रक्कम्पशूलौ हृदि च विषटनादन्तदन्तच्छदानां

- श्यावश्च श्रेष्ठापिचो व्रमनमश्रुगलं रोमकृपादिषु स्यात् ॥ ८७ ॥
 ह्वकुला विवृत सभायुवदनं भ्रान्तिः शनैः यष्टतो
 वर्गाद्यन्ततले च दंशमुदकोत्पेकाजरोमोद्गमः ।
 कीलालोत्प्लवनन्तताडनपदै यष्टा न शस्त्राक्षता
 द्रक्ताविष्करणश्च यस्य नियत नष्टः स मृत्यु गतः ॥ ८८ ॥
 एतान्येव सम्यगालोच्य सर्व्वा-
 नुचैः साध्यं दष्टमासाद्य विद्वान् ।
 अव्यग्रात्मा तच्चिकित्सा विदध्या
 ज्ञधानैर्मन्त्रैरौषधैश्चात्मसिद्धैः * ॥ ८९ ॥
 भृगौ दण्डिनि जीवाख्ये साध्यं हृत्खण्डकोशगे ।
 ॥ तन्नामार्णावृते चन्द्रं च्छन्ने भूसन्नि न्यसेत् ॥ ९० ॥
 कण्ठे सुषाढ्याविन्दु भ्रूमध्ये विन्दुश्च चिन्तयेत् ।
 कार्म्यादौ जीवरक्षेयं बन्धखण्डेति भाषणात् ।
 अथवा चिन्तयित्वैव मन्त्री मन्त्रमिम जपेत् ॥ ९१ ॥
 ओं नमो भगवते नीलकण्ठाय ठठ ॥
 साज्यः शक्रदृशः पेयाः सर्पिर्वा जीवरक्षणम् ।
 ॥ अर्जयित्वा करम्जार्द्रत्वचं दष्टपरीक्षणे ॥
 फणी स्यान्मथुरो तिक्तो राजिलो मण्डली कटौ ॥ ९२ ॥
 पुरःपादो गतस्तावत् पारःपदचतुष्टयम् ।
 अलापुतैलसंयुक्तो मृतसर्जीवर्नं वरम् ॥ ९३ ॥
 कररागवीजनिपपुङ्खिताथवा वरकन्यका हरितमञ्जरी तथा ॥
 १ पृथगेव मूत्रकृत्पाननस्यतो विषमुद्धरन्ति किमु योगसम्भवात् ॥ ९४ ॥
 देवदालिदल मूलं बीजकोपश्च पेययेत्
 १ सेवनाभ्यङ्गपानादि योगः फणिविषापहः ॥ ९५ ॥

मरिचं वा कुलं बीजं गुञ्जाश्च नखारिणा ।
 नस्यपाने मकुब्वांत सक्तसंज्ञेऽपि दष्टके ॥ ९६ ॥
 मातृसंघातहस्तेन रामठं पास्तवान्वितम् ।
 नस्याञ्जादिना रसेदष्टमप्यष्टभोगिभिः ॥ ९७ ॥
 मूत्रेण वा कुलं बीजं नस्यपानादिना जयेत् ।
 विषमेतत् फणीन्द्राणां दृष्टिदावानलं तथा ॥ ९८ ॥
 विंशतिकृत्वःशरुदपि दिनकरदुग्धेन भावितं (तच्च) ॥
 विश्वं खादेदाश्म स्वस्थावेशश्च कारयति ॥ ९९ ॥
 स्वेतार्कमूलं गिरिकर्णिकश्च भृङ्गप्रवालं लवणश्च कुष्ठम् ।
 नस्याञ्जनाभ्यञ्जपानयोगादुत्तिष्ठते वा सुखिनापि दष्टः १००
 तरुणतरकतकफलरसबहुभायितमेलखण्डपरिमृदितम् ।
 सलिलं सतैलमखिलं हरति विषं नासिकानिहितम् ॥ १०१ ॥

इति दूर्वाकरषिकित्सा ।

—:०:—

कुमारीं कारवल्लीश्च कतकारीं शीमुणा सह ।
 भृङ्गराजं नृमूत्रेण लिम्पेन्मण्डलिलग्लानये ॥ १०२ ॥
 गोक्षीरेण तु सम्पिष्टवज्रवल्ली मरुन्मृतः ।
 तेनैव पाययेत् सर्वं विषं मण्डलिनां जयेत् ॥ १०३ ॥
 स्नुहमूलमाजदुग्धेन जलेनार्कशिफायवा ।
 पानादपहरेत्सद्यः सर्वमण्डलिनां विषम् ॥ १०४ ॥
 कृष्णवल्लीदलं वाथ तुम्बिकां वा सपम्फनम् ।
 धाम्याम्लरसलेपेन रक्तपण्मलिनां हरेत् ॥ १०५ ॥
 अन्यत्तदलकल्को वा माहिपच्छकनोऽथवा ।

विषशोफौ कटुष्णौ तौ घ्रान्त्यपोन्तलको ऽपि वा ॥ १०६ ॥
इति मण्डलिचिकित्सा ॥

अटवी कारवल्लीञ्च कन्दसीरेण पायेत्त ।
शारिबायास्तथा मूत्रैर्नस्यं वा हन्ति राजिलम् ॥ १०७ ॥
वया विभिद वर्षाभू मूलानि सह कज्जिकैः ।
पिवेद्राजिलजं सर्वं विषं नश्यति निश्चितम् ॥ १०८ ॥
तैलेन गृहधूमस्य नस्यं राजिलदंशिनाम् ।
तद्दह्वत्तमविरं मूत्र नस्यं तत्र फणीन्यपि ॥ १०९ ॥
मागधसौद्रसिन्धूत्थान् गोशकृद्धारिणा सह ।
पायेद्वाजिलैर्दष्टं क्षणं निर्व्विपतां ब्रजेत् ॥ ११० ॥
परिशुष्कन्तु सम्पिष्ट्य नरगूथं तदुम्भसा ।
पायेद्दुद्रतौ व्यालविषमंहरणाय तु ॥ १११ ॥
इति राजिलचिकित्सा ॥

सर्वाहिविषनाशाय टक्कनस्य रजोऽम्भसा ।
नस्य लेपन पानार्थरूपदेशोऽयमुत्तमः ॥ ११२ ॥
पुनर्नवरसेनैव रामठं कीर्तितं बुधः ।
नस्यं कुर्व्वीत सर्व्वेष्वप्येकं वैकुण्ठिकारसम् ॥ ११३ ॥
चम्पकस्य रसेर्नस्यं सर्व्वसर्पविषापहम् ।
बहुमूलस्य मौवीरैर्नस्यपानाञ्जनादयः ॥ ११४ ॥
अर्कपत्रेण लवणं नृमूत्रेण च पेयेत्त ।
लिम्पेत् सर्व्वविषं जयमिति प्रोक्तं पुरातनैः ॥ ११५ ॥
इति सर्व्वविषचिकित्सा ॥

नागवल्लीदलरसं रायठेन समन्वितम् ।

कंसे करेण सम्पिष्टं लिम्पेद् दृश्चिकनाशनम् ॥ ११६ ॥

कराम्ब्यां नक्तमालस्य दलं पिष्ट्वा विचक्षणः ।

विद्धमदेने वधीयात् सद्यो दृश्चिकमस्पति ॥ ११७ ॥

षचा दिनकरक्षीरे लिप्ता दृश्चिकनाशिनी ।

लाजया सह संयुक्ता श्रवणान्तर्गतं मलयम् ।

वेधे सङ्घर्षणेनैव विषं दृश्चिकजं जयेत् ॥ ११८ ॥

पलासबीजमर्कस्य क्षीरेण सह पेपितम् ।

लिम्पेद् दृश्चिकवेधे तु बहुभिः किं वितर्कनैः ॥ ११९ ॥

इति दृश्चिकविषचिकित्सा ॥

—101—

कपित्थोत्थितवन्दार्कक्षीरेण सह पेपयेत् ।

अष्टादशविधं घोरं मौषिकं नाशयेद्विषम् ॥ १२० ॥

असाध्याखुविषे दष्टे सरटेन सिनाखुना ।

मातर्माहिपतक्रेण घालिपानञ्च पूजितम् ॥ १२१ ॥

समूलं हंसनादिन्तु गुग्गुलां वा क्षीरपेपिताम् ।

पापयेष्टपेयैश्चैव मूषिकस्य विषं जयेत् ॥ १२२ ॥

इति मूषिकविषचिकित्सा ॥

— ० —

रसेन लेपनं कुर्याच्च क्षिरीपमुनिपत्रयोः ।

लूत प्रस्थापि वा तोषैर्लूना सद्यो विनश्यति ॥ १२३ ॥

पुष्पं दलं फलं कल्कं मूलञ्चैव क्षिरीपजम् ।

योगो ऽयं लूतकोटादि विषध्वान्तस्य भास्करः ॥ १२४ ॥

इति लूताविषचिकित्सा ॥

— ० —

अङ्गोलस्येशदिदमूल क्षीरेण सह पाययेत् ।
 घोरानामप्यलर्कानां विषं सद्यो विनश्यति ॥ १२५ ॥
 यष्टयश्चगन्धया चैव जलुना गरकेन च ।
 शृता क्षीरयवायुस्तु रुधिराश्रवनाशिनी ॥ १२६ ॥
 पिप्पली भद्रमुस्ता च रोहिणी विश्वभेषजम् ।
 एतत् प्रशमनं दद्याद्विषमुत्तमबोधनम् ॥ १२७ ॥
 इति स्थावरविषचिकित्सा ॥

—०—

इति विषहंसविधिः ॥

—०—

आपाने जन्मनसत्वे चन्द्रे बाह्यमराविगे ।
 आमयो यदि जायेत क्लेशाय मरणाय सः ॥ १२८ ॥
 पुण्यार्कविष्णुदश्राग्धिपौष्णब्रह्मादितीन्द्रवः ।
 भौमार्कयोश्च वाराद्याः सर्वभेषज्यसम्पत्ताः ॥ १२९ ॥
 सर्वरोगप्रतीकारेष्वधोमुखदिनोदये ।
 विधेयं शशिनो वारे स्वानुकूल विरेचनम् ॥ १३० ॥
 गुडसिक्तविट्द्विष्व.शैन्धवाशरजोयुतः ।
 त्रिवृत् कायःलताकायः सगुडःस्याद्विरेचकः ॥ १३१ ॥
 द्राक्षाकायस्त्रिवृत्खण्डगुडयुक्तश्च रेचकः ।
 विदध्याद्वमनं धीमान् प्रशस्तोऽर्द्धदिनोदये ॥ १३२ ॥
 फकराठा कपायोत्थं पयोवमनकृद्भवेत् ।
 शस्तौ कोशातकोद्वाक् वमने राठबीजवत् ॥ १३३ ॥
 आद्यान्तब्रह्महस्तेन्दुजीववारुणभेषु च ।
 जीवार्कयोश्च वाराद्ये हिता चक्षुःप्रतिक्रिया ॥ १३४ ॥

तापिअपस्वरजनी सेव्या गोपीपयोधरी ।

त्रिकलावेति तव कायः मधुना नेत्ररोगजित् ॥ १३५ ॥

वर्त्यार्कदलैःकृतया शशविद्धर्मचूर्णया ।

आज्याक्तयामगीग्राह्याः सर्व्वनेत्रमयान्तकुन् ॥ १३६ ॥

त्रिकलाभृद्भविश्वानां रसेषु मधुसर्पिषौ ॥

मेपीक्षीरे च गोमूत्रे सिक्तं नागदृशो हितम् ॥ १३७ ॥

जातिसिन्धुनिशाकृष्णकुनटीवनडीग्रहम् ।

ससौद्रकं सताम्राभ्रां निर्घृष्टं पिष्टुद्वेद ॥ १३८ ॥

लोध्रत्वग्धृतसम्भृष्टा खार्या पिष्ट्वा ससैन्यवा ।

वस्त्रत्याश्चोतिना दग्ध्योऽभिस्यन्दनमपोहति ॥ १३९ ॥

सैतलद्रोणपुष्पाभ्रकृष्णवायसकृदृशा ।

कर्णं पिष्ट्वाथ ससौद्रमञ्जनादीक्षणात्तिनुत् ॥ १४० ॥

कुर्प्याभ्रासिक्वरोगेषु चिकित्सामर्कहोदये ।

स्तन्यं दुर्ध्वाम्बुना नस्यं नासिका शृक् श्रमं हरेत् ।

नासाम्बुश्रवहज्जिघ्रेद्वस्त्राथं कौरवी रजः ॥ १४१ ॥

चिकित्सां श्रुतिरोगेषु विदध्याच्छ्रवणोदये ।

रसः ससैन्यवः कोप्मे रम्भाग्रक्षनमूलजः ॥

पृथगाद्रकजोवापि पूरणात् कर्णशूलहा ॥ १४२ ॥

मेपोदयेऽश्विनक्षत्रे मुखरोगचिकित्सितम् ।

महिषो नवनीपेभ्रपत्रभस्मानुलेपनम् ॥ १४३ ॥

जातिपत्रोष्पनिशाककवलम्फलमूत्रयुक् ।

नाशयेदोष्ट्रं रोगं योगद्वयमिदम्पृथक् ।

पुट्ठाकाथे भयाकल्के मिद्धं तैलं द्विजार्त्तिनी ॥ १४४ ॥

धान्यासूनारिकेलं गोमूत्रं क्रमुकविशयुक् ।

माथितं कवलं कार्प्यमधिनिह्नादिशान्तये ॥ १४५ ॥

यमवारे च याम्यर्धे यमलग्ने विशेषतः ।

गण्डमालादिरोगेषु कण्ठजेषु चिकित्सितम् ॥ १४६ ॥

साधित लाङ्गलीकल्के तैलं निर्गुण्डिकारसे ।

गण्डमालाश्च गलगण्डौ नाशयेन्नस्यकर्मणा ॥ १४७ ॥

हस्तर्धे भानुवाराचे कुर्यात् कुष्ठचिकित्सितम् ।

पञ्चवैरर्कपूतीकस्तुहीव्याघातजातिजैः ॥

उद्धर्त्तयेत् सगोमूत्रैः सर्वस्त्वग्दोषशान्तये ॥ १४८ ॥

बाकुची सतिला भुक्ता वत्सरं कुष्ठनाशिनी ।

भङ्गातकं तिलञ्चैव गुदापिण्डीच कुष्ठजिव ॥ १४९ ॥

मूले वा पुष्पनक्षत्रे गुदरोगचिकित्सितम् ।

पूतीकबहिरजनी त्रिफला तिलचूर्णयुक् ।

तक्र गुदादकुरे पेय भक्षया वा सगुडाभया ॥ १५० ॥

रौद्रे साप्ते च शङ्के च कुर्यान्मेहचिकित्सितम् ।

फलदार्वी विशालाभ्रकाथो दाग्धिरसोऽथवा ।

पातव्यो रज्जतीकल्कसौद्रयुक्तः प्रमेहिनाम् ॥ १५१ ॥

स्वातो वा मित्रनक्षत्रे चिकित्सा श्रोणिते हिता ।

वासा गुदीची व्याघातकायस्त्वेरण्डतैलयुक् ।

वातश्रोणितद्वत् पीतः पिप्पली स्यात् प्लिहाहरी ॥ १५२ ॥

दक्षमे शनिवारे च चिकित्सा जठरामये ।

सेव्या जठरिणा कृष्णस्तुक्षरिचहुभाविता ।

पयो वा चव्यदन्यज्ञविपगौ व्योपकल्कयुक् ॥ १५३ ॥

ग्रन्थिकान्यभया कृष्णा विलङ्गाक्ते घटे स्थितम् ।

मसन्तक ग्रहण्यर्शः पाण्डुगुल्मक्रिमीन् हरेत् ॥ १५४ ॥

फलत्रयामृतावासा तिक्तभूनिम्बनिम्बजः ।

कायः समाप्तिको हन्यात् पाण्डुरोगं सकामिलम् ॥ १५५ ॥

रक्तपित्ता पिबेद्वासा स्वरसं ससिता मधु ।
 वरी द्राक्षा वल्का शुण्ठी साधितं वा पयःपृथक् ॥ १५६ ॥
 भाग्ये च पितृनक्षत्रे क्षयरोगचिकित्सितम् ।
 वरीविदारीपथ्याश्च बलात्रयनवायुतम् ॥
 स्वर्दंष्ट्रां मधुसर्पिभ्यामालिहेत् क्षयरोगवान् ॥ १५७ ॥
 रौद्रे मुहुर्त्तं विहिता विद्रध्यादिप्रतिक्रियाम् ।
 पथ्या शीथुकरञ्जार्कत्वगेला विश्वसिन्धुयुक् ।
 समूत्राविद्रधिग्रन्थिपिलकोपचिकादेह्व ॥ १५८ ॥
 विवृततेजस्वती वन्ती मज्जिष्ठा रजनी द्वयम् ।
 तार्क्ष्यगं निम्बपत्रञ्च पिष्ट्वा लिम्पेद्गन्धरे ॥ १५९ ॥
 व्याघातरजनी लाक्षा चूर्णज्यसौद्रसंयुता ।
 वासवार्त्तिव्रणे योज्या शोथिनी गतिनाशिनी ॥ १६० ॥
 क्षामा यष्टि निक्षा लोभ्रपत्रकोत्पलचन्दनैः ।
 सशारिवे श्रुतं तैलं क्षीरे स्याद्द्वणरोपणम् ॥ १६१ ॥
 श्रीकाष्पासिदन्तैर्भस्मफलोपणवरी निशा ।
 तत्पिण्डी स्वेदेन ताम्रे सतैलं स्यात् क्षतौपयम् ॥ १६२ ॥
 कुम्भी शामपयोयुक्तं वह्निदग्धव्रणे दिशेत् ।
 तदेव नाशयेत् शोकानारिकेलरजो घृतम् ।
 दूर्वापत्रमपामार्गपत्रं स्यादश्रवन्धनम् ॥ १६३ ॥
 अतीसारचिकित्सा स्यान्मुहुर्त्तं रौद्रसंज्ञिते ।
 नाभौ लिम्पेत्तण्डुलाभिस्तालीमूलं विमूचिह्व ।
 नत्रयेद् भृङ्गाम्बुमुष्णाभिः कृष्णविम्बे पिबेदपि ॥ १६४ ॥
 विश्वानमोदसिन्धूत्यचिञ्चात्वग्भिः समाभया ।
 तक्त्रेणोष्णाम्बुना वापि पीतातीसारनाशिनी ॥ १६५ ॥
 घत्सकातिविपोदीच्यविल्वमुस्तुश्रुतं जलम् ।

यमवारे च याम्यर्से यमलग्ने विशेषतः ।

गण्डमालादिरोगेषु कण्ठजेषु चिकित्सितम् ॥ १४६ ॥

साधितं लाङ्गलीकल्के तैलं निर्गुण्डिकारसे ।

गण्डमालाश्च गतगण्ढौ नाशयेन्नस्यकर्मणा ॥ १४७ ॥

हस्तर्से भानुवाराद्ये कुर्यात् कुष्ठचिकित्सितम् ।

पल्लवैरर्कपृथीकस्तुहीव्याघातजातिजैः ॥

उद्धर्त्तयेत् सगोमूत्रैः सर्व्वत्वग्दोषशान्तये ॥ १४८ ॥

धातुची सतिला भुक्ता वत्सरं कुष्ठनाशिनी ।

भ्रष्टातकं तिलश्चैव गुडपिण्डीच कुष्ठजिव ॥ १४९ ॥

सूले वा पुष्पनक्षत्रे गुदरोगचिकित्सितम् ।

पूतीकवाहिरजनी त्रिफला तिलचूर्णयुक् ।

तक्रं गुदादकुरे पेय भक्ष्या वा सगुडाभया ॥ १५० ॥

रौद्रे सार्पेच शङ्केच कुर्यान्मेहचिकित्सितम् ।

फलदार्वी विशालाभ्रकाथो दान्बिरसोऽथवा ।

पातव्यो रत्ननीलकक्षौत्रयुक्तः प्रमेहिनाम् ॥ १५१ ॥

स्वातो वा मित्रनक्षत्रे चिकित्सा श्रोणिते हिता ।

वासा गुदीची व्याघातकायस्त्वेरण्डतैलयुक् ।

बातश्रोणितहृत् पीतः पिप्पली स्यात् प्लिहाहरी ॥ १५२ ॥

दक्षमे शनिवारे च चिकित्सा जठरामये ।

सेव्या जठरिणा कृष्णस्तुप्तिरिवदुभाविता ।

पयो वा चव्यदन्त्यज्ञविषगौ व्योपकल्कयुक् ॥ १५३ ॥

ग्रन्थिकान्पमया कृष्णा विलङ्गाक्ते घटे स्थितम् ।

मसन्तक ग्रहण्यर्शः पाण्डुगुल्माक्रिमीन् हरेत् ॥ १५४ ॥

फलत्रयामृतावासा तिक्तभूनिम्बनिम्बजः ।

कायः समाप्तिको हन्यात् पाण्डुरोगं सकामिलम् ॥ १५५ ॥

रक्तपित्तो पित्तेद्रासा स्वरसं ससिता मधु ।
 वरी द्राक्षा वन्या शुण्ठो साधित वा पय पृथक् ॥ १५६ ॥
 भाग्ये च पितृनक्षत्रे क्षयरोगचिकित्सितम् ।
 वरीविदारीपथ्याश्च यलात्रयनवायुतम् ॥
 स्रदेष्ट्रां मधुसर्पिभ्यामालिहेत् क्षयरोगवान् ॥ १५७ ॥
 रौद्रे मुहुर्त्तं विहिता विद्रध्यादिमतिक्रियाम् ।
 पथ्या शीघ्रकरज्जार्कत्वगेला विश्वसिन्धुयुक् ।
 समूत्राविद्रधिग्रन्थिपिलकोपचिकादेह्वत् ॥ १५८ ॥
 त्रिष्टवतेजस्वती वन्ती मञ्जिष्ठा रजनी द्वयम् ।
 तार्क्ष्यगं तिम्वपत्रञ्च पिष्ट्वा लिम्पेद्भगन्दरे ॥ १५९ ॥
 व्याघातरजनी लाक्षा चूर्णज्यसौद्रसंयुता ।
 वासवीक्षत्रणे योज्या शोधिनी गतिनाशिनी ॥ १६० ॥
 शामा यष्टि निशा लोधपत्रकोत्पलचन्दनैः ।
 सशारिवे श्रुतं तैलं क्षीरे स्याद्भणरोपणम् ॥ १६१ ॥
 श्रीकाण्वासदलैर्भस्मफलोपणवरी निशा ।
 तत्पिण्डी स्वेदेन ताप्रे सतैलं स्यात् सतीपणम् ॥ १६२ ॥
 कुम्भी शामपयोयुक्तं वह्निदग्धत्रणे दिशेत् ।
 तदेव नाशगेत् शोकाश्रारिकेलरजो धृतम् ।
 दूर्वापत्रमपामार्गपत्रं स्यादश्रवन्धनम् ॥ १६३ ॥
 अतीसारचिकित्सा स्यान्मुहुर्त्तं रौद्रसंज्ञिते ।
 नाभौ लिम्पेत्तण्डुलाभिस्तालीमूलं विस्त्रुचिह्वत् ।
 नश्येद् भृङ्गाम्बुमुष्णाभिः कृष्णविक्षे पित्तेदधि ॥ १६४ ॥
 विश्वाजमोदसिन्धूत्यचिञ्चात्वग्भिः समाभया ।
 तक्त्रेणोष्णाम्बुना वापि पीतातीसारनाशिनी ॥ १६५ ॥
 वत्सकातिविपोदीच्यवित्वमुस्तुश्रुतं जलम् ।

सामे घुराणेतीसारे साष्टकशूले च पाययेत् ॥ १६६ ॥

अङ्गारदग्धं स्नुहदतं सिन्धुमुष्णाम्बुना पिबेत् ।

शूलवानथवा तद्वत् सिन्धुहिङ्गुगुणभया ॥ १६७ ॥

वरारोहोत्पलातङ्गराजचूर्णं मधुप्लुतम् ।

वस्त्रच्छन्नगतं वत्क्रं न्यस्तं तृष्णा विनाशयेत् ॥ १६८ ॥

यासदाब्धीजातिफलद्रासासृतफलत्रयैः ।

साधितं समधुयुक्तं कवलं मुखपाकद्वत् ॥ १६९ ॥

कृष्णातिविपातित्तेन्द्रदारुपाठापयोमुचाम् ।

काथो मृत्रेशृतः सौदीर्घा सर्वकण्ठगदापहः ॥ १७० ॥

पथ्या गोक्षुर दुस्पर्श राजहृत्तशिलाभिद्राम् ।

कपायः समधुः पीतो मूत्रकृच्छामपोहति ।

सस्नुहत्वम्बरणाकायः शर्करास्मारिपातनः ॥ १७१ ॥

शाक्रे मुहूर्त्तं भाग्यर्षे हृदि रोगचिकित्सितम् ।

ऐन्द्रिमूलं कुबेरासि शृङ्गं वा हृदिमान् पिबेत् ।

तद्वयं सिन्धुयुक्तं वा तक्रैणोष्णाम्बुनाथवा ॥ १७२ ॥

गुल्मरोगचिकित्सा स्यादुत्तरत्रयवारिभे ।

सौवर्चलाजहिङ्गुनां सदीप्यानां रजोयुतम् ।

विल्वं दीपकयुक्तं वा वातगुल्मातुरः पिबेत् ॥ १७३ ॥

सार्प्यं सर्प्यमुहूर्त्तं च विसर्प्यानां चिकित्सितम् ।

धात्री पटोलमुस्तानां काथः सर्वविसर्पनुत् ॥ १७४ ॥

शोफप्रतिक्रिया स्वातिरेवतीरोहिणीषु च ।

शुण्ठी दारु नवा क्षीर काथो मूवान्वितः परम् ।

सज्योपयो रजसारफलकायश्च शोफनुत् ॥ १७५ ॥

चहुलाम्बु शनेर्वारे जठराग्निचिकित्सितम् ।

सिन्धुहिङ्गुजीरकौ व्योपदीप्याहिङ्गुरजोष्णयान् ।

आज्याक्ते मधमग्रासे वह्निलह्यातनाशनः ॥ १७६ ॥

सार्पे मुबूर्त्ते सर्पसे भवेत् काशचिकित्सितम् ।

वातरोगचिकित्सा च कौश्वत्तवैव पठ्यते ॥ १७७ ॥

कटुवयी पञ्चकदेवदारुराण्यविडङ्गात्रिफलामृतानाम् ।

पूर्णं समांशं सितपावलीढं काशान् हरेत् कृष्णकमेव पापान् ॥ १७८ ॥

कर्पासास्थिशिलाकटूनि बदरीपत्रञ्च भृङ्गीरस

स्तद्वर्त्ती कुणटी कटुवयरविक्षीराम्बिता वर्त्तिका ।

गोपी पागाधिका शिलांशविहिता वर्त्तिः शिलावेष्टवयोः

वर्त्तिश्च क्रियया यथाविहितया काशानशेषान् हरेत् ॥ १७९ ॥

यस्मिन् वातरुजांस्तिबह्निग्रहगोदण्डाकनेत्रोज्ज्वलान्

गात्रे तत्र विनीततो हराते तान् सूर्यस्तमिस्रामिव ।

ध्यातो हन्ति तथैव नाभिवलये यः स्वाशकाशादि कासु

श्लेष्मानश्च गलेक्षणेऽतिजठरे मन्दानलन्दापयेत् ॥ १८० ॥

चतुः पष्ठिपुटे क्षेत्रे पदत्रिसङ्खलदीपिते ।

जंरानारित्रयाभानुकौष्टासु दक्षिणु क्रमात् ॥ १८१ ॥

लिखेत् सधिन्दुरत्रस्थश्चर्कं तदभूत्स्थमर्मयेत् ।

न स्युस्तत्र क्षयानस्य ज्वराःसर्वे विधानतः ॥ १८२ ॥

कुल्याभ्यां साग्रशूलाभ्यां कृत्वा कान्तं शशिद्वयम् ।

कुल्यासन्धी लिखेत्तारं याम्ये कोष्ठद्वये विषम् ।

सान्तं सीम्ये च तच्चर्कं मद्याचाम्बूलगं ज्वरी ॥ १८३ ॥

तत्रे याज्ये पिबेद्विल्ववन्दाकां विषमज्वरे ।

पद्मामुरसमोर्मिले वप्रीयादुद्राद्विकज्वरे ॥ १८४ ॥

गुञ्जापकफलं चित्रावेष्टितं शिरणि न्यमेत् ।

ज्याद्विकज्वरनाशाय नै याम्ये यदि चार्तुतत् ॥ १८५ ॥

रम्भाफलं मूलशतं निःस्वास इन्ति भक्षितम् ।
 कृष्णोपणानिशाराण्णाद्राक्षतैलं गुडं लिहेत् ॥ १८६ ॥
 धात्री लाजा सितासौद्रतैलाज्यं स्वाशकाशहृत् ॥ १८७ ॥
 धात्री विश्वसिता कृष्णा मुस्तासर्जूरमागधी ।
 पिञ्जभस्मा च दिक्काग्रस्तत्राय मधुना लिहेत् ॥ १८८ ॥
 रेखाभ्यामग्रशूलाभ्यामाक्रम्येन्दु लिखेद्विषम् ।
 कोष्ठेषु तारं मध्ये च चक्र इस्ततलेऽर्पितम् ।
 दुष्ट इन्ति शिरोरोगं चिन्त्यमान यथामृतम् ॥ १८९ ॥
 निर्वर्त्ती रजस्य चक्रस्य सान्त कोष्ठेषु विन्दुमत् ।
 तथैकरुद्र वा तस्य लिखेत् कोष्ठेषु दण्डिनम् ।
 न्यसेन्मूध्न्युपधाने च शिरोरोगस्य शान्तये ॥ १९० ॥
 स्वेदयेत् पायसेनापि कुष्माण्डैरण्डयोःशिफे ।
 खार्यं लिम्पेच्छिरोरोगे पारिभद्रत्वचं तथा ॥ १९१ ॥
 आर्की सौम्यशिफापेया मारिहृत् तण्डुलाम्भसा ।
 पाठोपानच्च पानेन हरेत् सद्यो मसूरिकाम् ॥ १९२ ॥
 सुरगार्कशिफा तुटी निशा द्वयहंसाद्विहिराशृतं धृतम् ।
 उपसेवनतो विनाशयेदुपदंशास्तनावद्रुधिसताम् ॥ १९३ ॥
 सिन्धी यष्टी निशागुग्मवत्सककाथसेवितम् ।
 शिशोस्सर्व्वाभिसारे च स्तन्यदोषे च शस्यते ॥ १९४ ॥
 सकृष्णातिविषा शृङ्गी चूर्णितं मधुना लिहेत् ।
 एकावती विषा काशच्छर्दि ज्वराहिता शिशोः ॥ १९५ ॥
 देवदारुसदाशीघ्रफलत्रयपयोमुचाम् ।
 काथः सकृष्णमृद्रीकः कल्कः सर्व्वान् कृमीन् हरेत् ॥ १९६ ॥
 हरिद्रारजतृप्तत्वग्चिञ्चालवणलोलिता ।
 पीताम्बारि हरेद्राशु गवामुदररसंहनम् ॥ १९७ ॥

क्षीरपिष्टं तिलम्पाठा कार्पासदलमेव च ।

तत्रेण सहितं पीतं नाशयेद्भोविशूचिकाम् ॥ १९७ ॥

सलिलं नारिकेलस्य खारीक्षीरं बलारसम् ।

चतुष्टयमिदम्पानात् करीषाश्च हरेद्भवाम् ॥ १९८ ॥

वचालशुनानिर्गुण्ठी दाप्यकं सफनीतकम् ।

खार्या कुम्पाण्डा पुर्व्याके करीषे पाययेत् पथुम् ॥ १९९ ॥

सहस्ररश्मिरादिखोऽग्निठठ ।

पत्रे लीवतमेतद्वाः पालयेत् कलितं गले ।

वाङ्गी हुं पुं लीं ह्रं लीं ह हुं लीं कलंठठ ॥ २०० ॥

पद्मगुणपद्मदिवसं त्रिसहस्रं नित्यमक्षयलेनेन च जप्या ।

साधितमन्त्रस्यन्नतिजप्य स्पर्शनेन जनतामयहृत् स्यात् २०१

* अद्भुतगुणोऽद्भिधकगुल्फजानुमदनायासाश्च नाभिश्च हृद्

* अस्याः बहुविशेषा मतान्तरेषु दृश्यन्ते । तस्मादिह केपाश्चि-
न्मतानि हि सन्दर्शयामि । तेषु प्रायो जयदेवाचार्यमतमायुर्वेदा-
गतक्रमच्छेद्युभयमेतत्पूर्वं प्रमाणीकृतम् । गन्धे ॥ कलाशब्दमङ्ग-
प्रत्यङ्गेष्वामनन्ति । तथाच । शिरो ग्रीवा पाणि पाद पार्श्वपृष्ठोदरा-
ह्येत्यष्टाङ्गानि । चित्तुकनासौष्ठव्यवणाङ्गुष्ठाङ्गुलिपार्श्वगुल्फा प्रत्य-
ङ्गानीति । स्यतन्त्र परतन्त्राभिप्रायानुवर्तिमि आचार्यैः कलाशब्दो
गुणवाची पठितः । तस्य पुरुषस्य सुखदुःखेच्छादयो भूतचिन्ता-
शरीरोक्ता षोडशगुणाः चतुष्पाद षोडशकलं भेषज चरकाचार्यै-
णीकृतम् । तत्र षोडशकलं षोडशगुणमिति व्याख्यायन्ति । गन्धिः
सोमो वायुः सत्य रजस्तम पञ्चेन्द्रियाणि भूतात्मेति प्राणाः । यो
ऽसौ भूतात्मा स तु षोडशकलं सयोगित एव प्राणव्यपदेशभा-
जइत्येकादशत्यम् । शीतान्तु सहस्रं यच्छतं विंशतिरेव चेति ॥
जयदेवाचार्यमतम् ।

अङ्गुष्ठे चरणे च गुल्फगिलये जानुद्वये वस्तिके
नाभी घट्टसि जङ्घयोर्निगदिता कण्ठे कपोलेऽधरे ।

नेत्रे कर्णयुगे छलाटफलके मौलौ च वामभुजां

मूर्द्धाश्चक्षुर्बभ्रुमेण कथिता चान्द्री कक्षा पक्षयोः ॥

ग्रीवा चाप्यथ नासिका च नयनं कर्णश्च विष्टी तथा ।
तन्मध्यास्त्वथ शङ्खमस्तकमिति मारम्य युक्तादिमम्
पुंमां दक्षिणतश्चरेचिथिवशादेहे सुधायाः कला ॥२०२॥

अस्यार्थः । पक्षयोः शुक्रकृष्णयोः कथिता निरुक्ता चान्द्री कला
चन्द्रसदृश्वी अंशविशेषः ऊर्ध्वाव्यवलनक्रमेण शुक्ले ऊर्ध्वचलनम्
कृष्णे अधश्चलनेनेत्यर्थः वामपुंमां रमणीयाम् अङ्गुष्ठे, चरणे, गुल्फनि-
लये गुल्फस्थाने, आनुद्धये, चस्तिके नाश्रयधोभागे, नामौ, वक्षसि,
जह्नुयोः, कण्ठे, कपोले गण्डे, अधरे, नेत्रे, कर्णयुगे, ललाटकलके,
मौली शिरसि, च निगदिता उक्ता ॥

सीमन्ते नयनेऽधरे च गलके कक्षस्तटे चूचुके
नामौ धोणितटे मनोभवगृहे जह्नातटे गण्डके ।
गुल्फे पादतले तदङ्गुलितटेऽङ्गुष्ठे च तिष्ठत्यसौ
वृद्धिक्षीणतया सम शशिकला पक्षद्वये योपताम् ॥

अस्यार्थः । पक्षद्वये शुक्रकृष्णयोः असौ शशिकला चन्द्रकला,
वृद्धिक्षीणतया शुक्ले वृद्ध्या कृष्णौ क्षीणतया क्षयेण सम समभावे-
नेत्यर्थः योपितां गारीणां सीमन्ते केशः, नयने, अधरे, गलके कण्ठे,
वक्षस्तटे, उरसि, चूचुके कुचाम्, नामौ, धोणितटे नितम्बे, मनोभ-
वगृहे योनी, जह्नातटे, गण्डके कपोले, गुल्फे, पादतले, चरणतले तद-
ङ्गुलितटे तस्य चरणस्य अङ्गुलिदेशे, अङ्गुष्ठे वृद्धाङ्गुली च तिष्ठति ॥

शुक्रपक्षे वसेद्वामे पादाङ्गुलिकानिष्ठके ।
शुक्रप्रतिपदादौ च कृष्णे चाधः प्रलम्बते ॥
पुंसः सव्ये स्त्रिया वामे शुक्ले कृष्णे विपर्ययः ।

अस्यार्थः । शुक्रपक्षे वामे वामभागे, योपितामिति शेषः ।
शुक्रप्रतिपदादौ च पादाङ्गुलिकानिष्ठके वसेत् शशिकलेति शेषः ।
कृष्णे कृष्णपक्षे, अधः प्रलम्बते च ॥

शुक्ले शुक्रपक्षे, पुंसः पुरुषस्य, सव्ये दक्षिणे, स्त्रियाः वामे शशि-
कला वसेदिति शेषः । कृष्णे विपर्ययः पुंसः वामे स्त्रियाः दक्षिणे
शशिकला वसेदित्यर्थः ॥

सुधारोहावरोही तु पार्श्वयोर्न्यसयात् स्त्रियाम् ।

सुधापास्तसमे स्थाने कला क्षेडस्य तिष्ठति ॥ २०३ ॥

आस्थेयत्रामृतमवयवे तस्य सुर्धाविपन्न

स्तस्मिन् दष्टो यदि च गुलिको नापि न स्यादिवापत् ।

स्थाने यस्मिन् नहि विपकला मर्दनं तस्य कुर्यात्

क्षेडस्थोऽन्नं वितरति मूर्तिं तत्तदंशश्चभोऽपि ॥ २०४ ॥

क्षेडे कण्ठगताम्बुदण्डिसमुपं ध्यानोपभोगाद्भले

भुक्तञ्चेद्विपमप्युदग्रममृतजायेत निर्दोषतः ।

अस्त्रजैयमर्हनिशं बलमनस्तेजोऽङ्गपुष्ट्यादिभाग्

जीवेद् दुःखजरायमृत्युपलितातङ्कादिमुक्तश्चिरम् ॥ २०५ ॥

गुणं यदा याति कला सुधाया वश्यत्र भोगेऽपि तदायु याति ।

भोगे सुधास्थानविमर्दचुम्बोऽवश्याय शुक्लकरणाय च स्यात् २०६

• स्थाने यस्मिन् सा सुधायाः कलास्थे

तत्स्थान् प्राणान् सन्ततं चिन्तयेद्यः ।

अन्यमतम् ।

अङ्गुष्ठादधिकपादमन्धिषु तथा जानूरुगुहोप्यतो

नाभौ हृत्कुञ्जकण्ठनाभभृतिभृग्नेत्रे खलाटेऽप्यथ ।

शीर्षे तिष्ठयमानगा शनिकला प्रारभ्य कृणो श्रियां

दाक्षिण्ये विचरेत् परामृतकलायाः स्ये विप सप्तमे ॥

अस्यार्थः । शनिकला चन्द्रकला, प्रारभ्य शुक्रप्रतिपदारभ्य, नृपां

पुरुषाणाम् । दाक्षिण्ये दक्षिणभागे च । श्रियां नारीणाम् । पामिभा-

गे इति शेषः । अङ्गुष्ठे चरणे पादतले, तथा तट्टन्, जानुयुगले, जानू-

परिभागे, लिङ्गे, शत- नाभौ, पक्ष्मि, कर्णे, कण्ठे, नासिकायाम्,

धुनिट्टण् कर्णः तस्मिन् युगले, नेत्रे, खलाटे, शीर्षे शिरसि, तिष्ठय-

मानगा तिथीगां भयसानात् गच्छतीत्यर्थः । अमृतकलायाः सप्तमे-

स्ये सप्तमस्थाने, अपर विषम अन्यविषयकला, विचरेत् । अमृतकला-

याः सप्तमे स्थानं विषयपन्नपतीत्यर्थः ॥

• दि० ।

आयुःपुष्टिश्रीवयःस्तम्भसम्पद

तेजोरूपाः शक्तयस्तस्य सन्ति ॥ २०७ ॥

पथ्याचित्रकशृङ्गिवेरमुशलीछिन्नोद्भवानां रजः

तुल्यांशदुडपाकिमं दिनमुखे लेखं जनैर्निखण्डः ।

दृष्यं पुष्टिकरं जरापलितहृत् तेजोवयोवर्द्धनं

सर्व्वव्याधिहरं रसायनमिदं वर्षोपयोगाद्भवेत् ॥ २०८ ॥
इति रोगध्वंसविधिः

इति सङ्कीर्णदशाविधानं नाम त्रिंशोऽध्यायः ।

इत्यनवमदर्शिनः स्थविरस्य कृतो दैवज्ञकामधेन्वां
मङ्गल्यविधानप्रकरणां नाम तृतीयम् ।

विश्रामद्वीपभूमिर्ग्रहचरितफलग्रन्थसिन्धूपगाना

मादेशग्रन्थचिन्तातपविवशधियां निर्दृतंस्वर्गगङ्गा ।

भास्वद्रत्नावलीयं विविधविधिमयालङ्कृतौ सस्पृहाणां

सन्तुष्ट्यै कस्य न स्यात् सुचिरमनुश्रुता दैववित् कामधेनुः ॥ १ ॥

ग्रहगणितविधानं तत्फलं जातकारुण्यं

विधिमपि च निमित्तं सत्क्रियाणां विधानम् ।

स्पृहायितुरलमेके नैव शास्त्रेण वेत्तुं

परिलघु लिखितेयं दैववित् कामधेनुः ॥ २ ॥

इत्यनवमदर्शिना स्थविरेण कृता दैवज्ञकामधेनुः समाप्ता ।

शिवमस्तु ।

वनारमसंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबन्धा बहवः प्राचीना दुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिद्द्वलभाषानुषा-
सहितान् ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तान् ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्गो-
हकमहाययैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययञ्च २॥ देयः । अन्यैर्गो-
हशयैर्यः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मूल्यं प्रापणव्ययञ्च २) देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

६० भा०

मिथ्यान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अर्थसङ्ग्रहः अंग्रेजीभाषानुषादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
काव्यायनमहर्षिप्रणीत शुद्धपञ्चःप्रातिशाख्यम् समाख्यं ख०	६६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहितः	१ ०
पाक्ष्यपदीपम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयखण्डे पुण्यराजटीकासहितः खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् देवाराजटीकासहितः खण्ड २)	५ ०
रत्नसङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
पैशेरिरुद्रपुत्रं किरणावलीटीकासंवलितप्रशास्त्रपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यमिन्द्रिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकाव्यायनप्रणीतं शुद्धपञ्चम्भर्षानुक्रमानुक्रमं समाख्यम्	३ ०
श्रुत्येदीयशीतकप्रातिशाख्यं समाख्यम् खण्डानि ४	४ ०
(वृहत्) त्रैपाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकामहितम् खण्डानि ४	४ ०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यसुधासहितः खण्डे २	२ ०
तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणम् व्याख्यानम्) ख०	८ ०
वेदान्तदीपः (श्रीमन्नारायणानुशाखायैपरिचितः) खण्डानि ३	३ ०
दुर्गाष्टकम् खण्डानि ४	४ ०

आयुःपुष्टिश्रीवयःस्तम्भसम्पद

तेजोरूपाः शक्तयस्तस्य सन्ति ॥ २०७ ॥

पथपाचित्रकशृङ्गिवेरमुशलाछिन्नोद्भवानां रजः

तुल्याशङ्कुडपाकिम दिनमुखे लेख जनैर्निखशः ।

दृष्य पुष्टिकर जरापलितहृद तेजोवयोवर्द्धन

सर्वव्याधिहर रसायनमिदं वर्षोपयोगाद्भवेत् ॥ २०८ ॥

इति रोगध्वंसविधिः

इति सङ्कीर्णदशाविधान नाम त्रिंशोऽध्यायः ।

इत्यनवमदर्शिनः स्थविरस्य कृतो दैवज्ञकामधेन्वां

मङ्गल्यविधानप्रकरणं नाम तृतीयम् ।

विश्रामद्वीपभूमिर्ग्रहचरितफलग्रन्थसिन्धूपगाना

मादेशग्रन्थचिन्तातपविवशधिया निर्हतस्वर्गगङ्गा ।

भास्वद्रत्नावलीय विविधविधिमयालङ्कृतौ सस्पृहाणां

सन्तुष्ट्यै कस्य न स्यात् सुचिरमनुश्रुता दैवविद कामधेनुः ॥ १ ॥

ग्रहगणितविधान तत्फल जातकारुष्य

विधिषापि च निमित्त सत्क्रियाणां विधानम् ।

स्पृहायितुस्त्वमेके नैव शास्त्रेण वेत्तु

परिलघु लिखितेय दैवविद कामधेनुः ॥ २ ॥

इत्यनवमदर्शिना स्थविरेण कृता दैवज्ञकामधेनुः समाप्ता ।

शिवमस्तु ।

वनारससंस्कृतसीरीजनाम्री वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा ग्रन्थाः प्राचीना कुलभा उत्तमोत्तमाः कोचिदङ्गलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्थाः मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्रा-
हकमहाराजैरियं पुस्तकावली नियमेनाधिच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मुख्यं प्रापणव्ययश्च =/ देयः । अन्यैर्म-
हाराजैर्यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मुख्यं प्रापणव्ययश्च =/ देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

रु० भा०

मिथ्यान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अथैतद्ग्रन्थः अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् समाख्यं ख०	६६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पुष्पराजटीकासहितः खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् हेमराजटीकासहितः खण्ड २)	५ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
पैशोपि रुद्रधनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशास्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षामङ्गलः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्मर्चाङ्गुक्रमधूत्रम् समाख्यम्	३ ०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाख्यं समाख्यम् खण्डानि ४	४ ०
(सूक्त) वैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकामहिनम् खण्डानि ४	४ ०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यपुत्रासहितः खण्डे २	२ ०
तत्त्वदर्शनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्) ख०	८ ०
वेदान्तदीपः (भीमगण्डामानुजाचार्यविरचितः) खण्डानि ३	३ ०
दुर्वाणा खण्डानि ४	४ ०

